

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Το Μεταναστευτικό ως νέα μορφή ασύμμετρου πολέμου και μέσο
επιβολής της Τουρκίας στην ΕΕ – Ελλάδα – Κύπρο

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Γεώργιος Αναστασιάδης

Αθήνα, 2021

Τριμελής Επιτροπή

Ανδρέας Γκόφας, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Μαριλένα Κοπά, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Μαρία Ντανιέλα Μαρούδα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Γεώργιος Αναστασιάδης, 2021

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

(άρθρο 8 Ν.1599/1986)

Η ακρίβεια των στοιχείων που υποβάλλονται με αυτή τη δήλωση μπορεί να ελεγχθεί με βάση το αρχείο άλλων υπηρεσιών (άρθρο 8 παρ. 4 Ν. 1599/1986)

ΠΡΟΣ ⁽¹⁾ :	Τη Συντονιστική Επιτροπή του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Τμήματος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών						
Ο – Η Όνομα:	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Επώνυμο:	ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ				
Όνομα και Επώνυμο Πατέρα:	ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ						
Όνομα και Επώνυμο Μητέρας:	ΣΟΦΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΟΥ						
Ημερομηνία γέννησης ⁽²⁾ :	20 ΙΟΥΝΙΟΥ 1972						
Τόπος Γέννησης:	ΓΕΡΜΑΝΙΑ						
Αριθμός Δελτίου Ταυτότητας:	1028812	Τηλ:	6944844953				
Τόπος Κατοικίας:	ΤΑΥΡΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	Οδός:	ΚΩΝ/ΛΕΩΣ	Αριθ:	2	TK:	17778
Αρ. Τηλεομοιοτύπου (Fax):		Δ/ση Ηλεκτρ. Ταχυδρομείου Email):	georgeellada@yahoo.gr				

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις ⁽³⁾, που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν. 1599/1986, δηλώνω ότι:

Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές.

Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής ή προϊόν τρίτων. (4)

Ημερομηνία: 09 Ιανουαρίου 2022
Ο Δηλών

(1) Αναγράφεται από τον ενδιαφερόμενο πολίτη ή Αρχή ή η Υπηρεσία του δημόσιου τομέα, που απευθύνεται η αίτηση.

(2) Αναγράφεται ολογράφως.

(3) «Όποιος εν γνώσει του δηλώνει ψευδή γεγονότα ή αρνείται ή αποκρύπτει τα αληθινά με έγγραφη υπεύθυνη δήλωση του άρθρου 8 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Εάν ο υπαίτιος αυτών των πράξεων σκόπευε να προσπορίσει στον εαυτόν του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος βλάπτοντας τρίτον ή σκόπευε να βλάψει άλλον, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι 10 ετών.

(4) Σε περίπτωση ανεπάρκειας χώρου η δήλωση συνεχίζεται στην πίσω όψη της και υπογράφεται από τον δηλούντα ή την δηλούσα.

Σελίδα σκοπίμως κενή

*Η παρούσα εργασία αφιερώνεται στη σύζυγό μου Χρυσάνθη
και στους γιούς μου Ιωάννη και Νικόλαο*

Συντομογραφίες

Ελληνόγλωσσες

- ΑΟΖ: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη
ΑΣ: Αρχηγείου Στόλου
ΓΕΕΘΑ: Γενικό Επιτελείο Εθνικής Αμύνης
ΔΕΕ: Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΔ: Ένοπλες Δυνάμεις
ΕΔΔΑ: Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΣΟΘΕ: Εθνικό Σύστημα Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Επιτήρησης
ΗΕ: Ηνωμένα Έθνη
ΚΕΣΑ: Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου
ΚΥΑ: Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΚΥΣΕΑ: Κυβερνητικό Συμβούλιο Εξωτερικών και Άμυνας
ΚΥΤ: Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης
ΛΣ: Λιμενικό Σώμα
ΜΚΟ: Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΜΜΕ: Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας
ΝΔΑ: Ναυτική Διοίκηση Αιγαίου
νμ: Ναυτικά Μίλια
ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΤΑ: Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΑ: Πολεμική Αεροπορία
ΠΝ: Πολεμικό Ναυτικό
ΠΝΠ: Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου
ΣΑ: Σώματα Ασφαλείας
ΣΞ: Στρατός Ξηράς
ΤΔΠ: Τμήμα Δημόσιας Πληροφόρησης
ΧαρτΗΕ: Καταστατικός Χάρτης των ΗΕ
χλμ: Χιλιόμετρο
ΨΕΠ: Ψυχολογικές Επιχειρήσεις

Ξενογλωσσες

CISE: Common Information Sharing Environment

EASO: European Asylum Support Office

ECOSOC: United Nations Economic and Social Council

EMSA: European Maritime Safety Agency

Europol: European Police

Frontex: Frontières Extérieures

IPCR: Integrated Political Crisis Response

ISIS: Islamic State of Iraq and Syria

MCCIS: Maritime Command & Control Information System

NATINADS: NATO Integrated Air Defense System

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά:

Τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Ανδρέα Γκόφα, για την επιστημονική του καθοδήγηση, τις υποδείξεις του, την επιμονή του, το αμείωτο ενδιαφέρον του, τη συμπαράστασή του και τη συνεχή του υποστήριξη από την αρχή μέχρι το τέλος της εργασίας μου.

Τον Αντιστράτηγο ε.α κύριο Σπύρο Μπελεγράτη και τον Πλοίαρχο κύριο Αλέξανδρο Μπογιάννο ΠΝ, για τις εποικοδομητικές τους υποδείξεις και την πολύτιμη συμβολή τους στην ολοκλήρωση αυτής της εργασίας.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	13
Κεφάλαιο 1	
Αποσαφήνιση εννοιών, Διεθνές Δίκαιο και πολιτικές	17
Ιστορικό	17
Όροι μετανάστευσης	18
Η σύμβαση του ΟΗΕ του 1951 και το πρωτόκολλο του 1967	20
Επανεγκατάσταση και μετεγκατάσταση μεταναστών και προσφύγων	24
Ακολουθούμενες πολιτικές	24
Ο ρόλος των μη κυβερνητικών οργανώσεων	25
Κεφάλαιο 2	
Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης	28
Η σύμβαση Δουβλίνο I	28
Η σύμβαση Δουβλίνο II	29
Η σύμβαση Δουβλίνο III	30
Σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο	33
Σχέδιο δράσης για την ενσωμάτωση και την ένταξη 2021-2027	38
Κεφάλαιο 3	
Οι σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας και η Κύπρος	41
Κεφάλαιο 4	
Μεταναστευτικό και Τουρκία	43
Ιστορικό	43
Η τουρκική εξωτερική πολιτική	46
Η “συμφωνία” με την Ευρωπαϊκή Ένωση	49
Κεφάλαιο 5	
Μεταναστευτικό και Ελλάδα	55
Ιστορικό	55
Η ελληνική μεταναστευτική πολιτική μετά την κρίση του 2015	58
Ο ασύμμετρος πόλεμος του Μαρτίου 2020 και η εξέλιξή του	65

Η κρίση στα σύνορα της Πολωνίας με τη Λευκορωσία το 2021	77
Ο ρόλος των ΕΔ και των ΣΑ στην αντιμετώπιση του μεταναστευτικού	79
Κεφάλαιο 6	
Μεταναστευτικό και Κύπρος	85
Ιστορικό	85
Ο ρόλος του ψευδοκράτους	85
Η πολιτική της Κύπρου	87
Κεφάλαιο 7	
Μεταναστευτικό και ισλαμική τρομοκρατία	94
Κεφάλαιο 8	
Συμπεράσματα	96
Κεφάλαιο 9	
Προτάσεις	100
Πηγές – Βιβλιογραφία	105
Παραρτήματα	
«Α» Φωτογραφικό υλικό	139
«Β» Χάρτες	145
«Γ» Πίνακες – Γραφήματα	155
«Δ» Δήλωση ΕΕ – Τουρκίας του 2016	169

Περίληψη

Η μετανάστευση αποτελεί φαινόμενο συνυφασμένο στενά με την κοινωνική και πολιτιστική εξέλιξη του ανθρώπινου είδους, ενώ η προσφυγική διάσταση του φαινομένου, κινείται σε διαφορετικό πραγματολογικό πλαίσιο, εξαιτίας του στοιχείου της βιαιότητας που την προκαλεί. Ωστόσο συχνά περιπλέκονται και συνδέονται τα δυο φαινόμενα και στην παρούσα εργασία επιχειρείται η νομική αποσαφήνισή τους.

Στο κύριο ερώτημα της παρούσας εργασίας, δηλαδή περί της εργαλειοποίησης του μεταναστευτικού εκ μέρους της Τουρκίας και η χρήση του ως ασύμμετρη απειλή εις βάρος της Αθήνας, της Λευκωσίας και της ΕΕ γενικότερα, υπάρχει σύντομη μνεία στο υπό διαμόρφωση πλαίσιο σχέσεων μεταξύ των κυρίων δρώντων, ώστε να γίνει κατανοητό το ιστορικό υπόβαθρο το οποίο οδήγησε στα γεγονότα του Μαρτίου του 2020.

Η Τουρκία λειτούργησε αδίστακτα προκειμένου να δημιουργήσει πρόβλημα σε Ελλάδα και Κύπρο. Τον Μάρτιο του 2020, η Άγκυρα πίεσε την Ελλάδα, «επιστρατεύοντας» την απειλή της μαζικής διοχέτευσης μεταναστευτικών μαζών προς τα ελληνικά εδάφη. Δια τούτο αναλύονται τα χαρακτηριστικά μιας ασύμμετρης επίθεσης και εξετάζονται τα γεγονότα τα οποία συνηγορούν στο ότι οι τουρκικές ενέργειες στον Έβρο, εμπίπτουν στις εν λόγω μορφές ασύμμετρης επίθεσης, με στόχο την πρόκληση εσωτερικής κοινωνικοπολιτικής αστάθειας στην ΕΕ και τη μεγιστοποίηση των ωφελημάτων από την εξαργύρωση του μεταναστευτικού.

Παρά το γεγονός ότι η Τουρκία, ηττήθηκε στο μέτωπο του Έβρου, συνέχισε να διοχετεύει μεταναστευτικά κύματα προς την Κύπρο, με κύριο «συνεργό» το ψευδοκράτος, το οποίο διαδραματίζει το ρόλο του «διακινητή». Καθίσταται προφανές ότι η Άγκυρα αφενός σιγοντάρει την εγκληματική δράση των δικτύων διακίνησης, αφετέρου πριμοδοτεί τη δημιουργία ενός νέου μεταναστευτικού διαδρόμου προς τα ευρωπαϊκά εδάφη, παρέχοντας κάθε είδους διευκολύνσεις προς τους μετανάστες.

Τι άλλαξε τα τελευταία έξι έτη, μετά την προσφυγική κρίση του 2015 και η Ελλάδα και η Κύπρος εφάρμοσαν διαφορετική πολιτική, ουσιαστικά ανάσχεσης και αποτροπής των ροών; Η αλλαγή εξουσίας στην Αθήνα, η παρατεταμένη ύφεση και η έκρηξη της πανδημίας, η γενικότερη μεταβολή των κοινωνικοπολιτικών συσχετισμών στο εσωτερικό των χωρών, ώθησε τους κυβερνώντες να λάβουν μέτρα αναχαίτισης της παράνομης εισόδου μεταναστών. Οι κοινωνίες γίνονται ολοένα και λιγότερο

ανεκτικές σε ανεπιτυχείς πολιτικούς χειρισμούς. Και το μεταναστευτικό ζήτημα «κινείται στη σφαίρα» και των δύο ανωτέρω πεδίων.

Συμπερασματικά, στην εν λόγω εργασία, αποδεικνύεται ότι ενώ το μεταναστευτικό ζήτημα αποτελεί πρόβλημα των σημερινών κοινωνιών, η ΕΕ δεν κατόρθωσε να διαγνώσει τις επιπτώσεις του στο πλαίσιο της γεωπολιτικής ρευστότητας. Συνέπεια τούτου, ήταν η αλλαγή της στάσης των χωρών που δέχονται τα κύματα των μεταναστευτικών ροών, με εντατικοποίηση των συνοριακών ελέγχων. Η Τουρκία, ως πηγή αποσταθεροποίησης, δρα ως διαμετακομιστικό κέντρο προς την ΕΕ, διευκολύνοντας τις ροές, παρόλες τις δεσμεύσεις της, εργαλειοποιώντας τους μετανάστες.

Τέλος, παρατίθενται προτάσεις για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού ζητήματος, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η ανάγκη για δημιουργία κοινού μετώπου των χωρών του νότου της ΕΕ. Επιπλέον είναι αναγκαία η τροποποίηση της πολιτικής της ΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη το ανθρωπιστικό κομμάτι του ζητήματος. Όσον αφορά την Ελλάδα και την Κύπρο, το μεταναστευτικό ζήτημα περιλαμβάνει την αντιμετώπιση του σε σχέση με την Τουρκία, αλλά και τη διαχείριση των υπαρχόντων μεταναστών που βρίσκονται στα εδάφη τους, κάνοντας χρήση των εργαλείων της ΕΕ.

Λέξεις κλειδιά: πρόσφυγες, μετανάστες, προσφυγική κρίση, μεταναστευτική κρίση, μεταναστευτική πολιτική.

«The Migration crisis as a new type of asymmetric threat and way of enforcement of
Turkey to EU, Greece and Cyprus»

Anastasiadis Georgios

Abstract

Immigration is a common phenomenon that is affiliated closely with the social and cultural evolution of the human kind, while the refugee part of this problem moves on a different factual reality, due to the element of violence that cause this problem. Although, it is often perplexed and connected these issues, on this essay it's been attempted the legal clarification of them.

The main question of this essay, meaning the instrumentation of immigration from Turkey's side and the use of it as a threat on Athens and Nicosia, there is a small brief on the formation of the relations between the two sides, in order to be conceivable the historical background that lead up to the events of March 2020.

Turkey acted unprincipled, in order to create problems on Greece and Cyprus. In March 2020 Ankara pressed Greece, by mobilizing the threat of a massive channeling of immigrants to the Greek land. Because of that, the details of an asymmetric attack are being analyzed and the hypothesis that the Turkish actions in Evros are examples of those kind of attacks, in order to bring unstabilization to the society inside EU and to maximize the benefits from the migrant situations are under examination.

Besides the fact that Turkey lost in Evros, she continued to bring immigrants to Cyprus, through Northern Cyprus, which takes the part of the "trafficker". It's been clear that Ankara seconds the criminal actions of the Trafficking Networks and also provides the beginning of a new immigrant channels to the European Land, giving any help to the immigrants.

What changed the last 5 years after the Refugee Crisis of 2015, when Greece and Cyprus applied different politics in order to cut and prevent any new refugee flows? The new government In Athens, the prolonged financial crisis and the Pandemic and generally the alteration of the social and political correlations on the inland, gave the governments the need to take restraining measures on the illegal immigrants entry. The societies become more and more receptive on unsuccessful political actions. And the immigrant crisis deflects on the previous facts.

In conclusion, in this essay, it is proved that immigration is a problem on modern societies European Union didn't achieve to diagnose the effects on the geopolitical inaccuracy. As a result it was the different stand of the countries that receive migrant flows, by the intensification of border control. Turkey, works as a transit agent to EU, despite all of her commitments and tooling the immigrants.

In the end, they are listed suggestions for the treatment of migrant crisis, among which is included the necessity of creating a common front line from the south countries of EU. Also, it's necessary the modification of EU politics, while take into consideration the humanitarian aspect of the issue. For Greece and Cyprus, the migrant crisis contains the confrontation of it with Turkey, and also the management of the existing migrants that are in EU land and using European resources.

Keywords: *refugees, immigrants, refugee crisis, migrant crisis, migration policy.*

*«Όσο πιο πολύ μεγαλώνεις το φόβο
για τα ναρκωτικά και το έγκλημα, τους μετανάστες και τους εξωγήινους,
τόσο περισσότερο ελέγχεις τους ανθρώπους»*

Νόαμ Τσόμσκυ, 1928-
Αμερικανός Καθηγητής Φιλοσοφίας¹

Εισαγωγή

Το μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα, αφορά το σύνολο της ελληνικής κοινωνίας, καθότι εξαιτίας των τουρκικών μεθοδεύσεων, τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου δέχονται μεγάλο όγκο των μεταναστευτικών ρευμάτων, από τα παράλια της Τουρκίας. Οι πρόσφυγες και μετανάστες συσσωρεύονται στα νησιά του ανατολικού Αιγαίου και την Κύπρο, δημιουργώντας αναταραχές στις τοπικές κοινωνίες και προκαλώντας την επέμβαση των δυνάμεων καταστολής, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η ομαλοποίηση της κατάστασης.

Προκειμένου να αποσυμφορηθούν τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου, δημιουργήθηκαν τριάντα δύο δομές φιλοξενίας, με πρόθεση της παρούσας κυβέρνησης να μειωθούν σταδιακά στις είκοσι έξι, σε όλα τα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας. Τοιουτοτρόπως το πρόβλημα από τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου και συγκριτικά λιγότερο από τον Έβρο, μεταφέρθηκε στην ελληνική ενδοχώρα.

Το ερώτημα το οποίο τίθεται είναι γιατί η Τουρκία ανέπτυξε την προειρημένη συμπεριφορά, καθότι δεσμευόταν από το διμερές πλαίσιο της δήλωσης Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) - Τουρκίας του 2016 (ουσιαστικά υπέχει θέση συμφωνίας με την ΕΕ). Δηλαδή γιατί η Τουρκία αποδέσμευσε τις προσφυγικές και μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα και την Ευρώπη, συνέπεια του οποίου ήταν να γιγαντωθεί το φαινόμενο. Επιθυμούσε την άσκηση πίεσης στους Ευρωπαίους για να επιτύχει μια σειρά ανταλλαγμάτων, μέσω της προσπάθειας κοινωνικής και πολιτικής αποσταθεροποίησης κυρίως της Ελλάδας και της Κύπρου; Η αλλαγή συμπεριφοράς της γείτονος χώρας, θα πρέπει να ιδωθεί υπό από το πρίσμα των έντονων και «πολυφασματικών» αλλαγών που λαμβάνουν χώρα στην Τουρκία από το 2016 και

¹ Γνωμολογικόν, Νόαμ Τσόμσκυ, <https://tinyurl.com/2z87em3x>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2020).

εξής. Οι προαναφερόμενες μεταβολές αφορούν τόσο το εσωτερικό πολιτικό πεδίο, όσο και τις διακρατικές σχέσεις.

Οι χώρες της ΕΕ έχουν εστιάσει την προσοχή τους και τις ενέργειές τους, προς την υιοθέτηση μιας ασφαλούς, αποτελεσματικής, αλλά κυρίως ανθρωπιστικής ευρωπαϊκής πολιτικής για τη μετανάστευση. Προς επίτευξη των ανωτέρω σκοπών, είναι σημαντική η συμβολή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, το οποίο καθορίζει την ακολουθούμενη στρατηγική, θέτοντας τις προτεραιότητες της ΕΕ, οι οποίες αποτελούν τις κατευθυντήριες αρχές για τη θέσπιση αξόνων δράσης και νομοθεσίας, τον καθορισμό ειδικών προγραμμάτων και την ανάθεση εντολών προς διαπραγμάτευση με τρίτες χώρες. Κατά τα τελευταία έτη, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υιοθέτησε πολιτικές ισχυρής αντίδρασης έναντι των πιέσεων που προκαλούν οι μεταναστευτικές ροές.

Η ΕΕ μετά το 2015 και την κορύφωση της μεταναστευτικής και προσφυγικής κρίσης, θέσπισε σειρά μέτρων για να ελέγχει καλύτερα τα εξωτερικά σύνορα και τα μεταναστευτικά ρεύματα.² Κατόπιν τούτου, οι παράνομες αφίξεις στην ΕΕ σημείωσαν μείωση σε ποσοστό άνω του 90%. Παρόλη τη μείωση, από το τέλος του 2016 έφτασαν στην Ευρώπη περίπου 5,2 εκατομμύρια πρόσφυγες και μετανάστες από διάφορες περιοχές συγκρούσεων,³ ενώ σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην ΕΕ το 2020 ζουν 23 εκατομμύρια πολίτες τρίτων χωρών.⁴ Από τον Οκτώβριο του 2015, η λουξεμβουργιανή Προεδρία ενεργοποίησε τις ρυθμίσεις για ολοκληρωμένη πολιτική αντιμετώπιση κρίσεων (INTEGRATED POLITICAL CRISIS RESPONSE - IPCR).⁵ Οι ρυθμίσεις αυτές προβλέπουν συγκεκριμένα «εργαλεία» και μέσα για τον συντονισμό των πολιτικών αντιμετώπισης μιας κρίσης, φέρνοντας σε επαφή τους βασικούς παράγοντες. Σε συνδυασμό, με την υπάρχουσα

² ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Το μεταναστευτικό δοκιμάζει την Ευρώπη», kathimerini.gr, 21 Απριλίου 2015, <https://www.kathimerini.gr/politics/812046/to-metanasteytiko-dokimazei-tin-eyropi/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

³ United Nations, Refugee Crisis in Europe, <https://www.unrefugees.org/emergencies/refugee-crisis-in-europe/>, (accessed in December 15, 2021).

⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Στατιστικές για τη μετανάστευση στην Ευρώπη, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_el, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁵ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Η αντίδραση του Συμβουλίου σε κρίσεις (IPCR)», <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/ipcr-response-to-crises/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

διεθνονομική πρόνοια και την πολιτική βούληση των συμβαλλόμενων κρατών, θα επιτευχθεί η ορθολογικοποίηση στη διαχείριση του μεταναστευτικού. Τοιουτοτρόπως η Ευρώπη θα επιδείξει την περίφημη αλληλεγγύη προς τα κράτη - μέλη πρώτης γραμμής. Είναι αρκετή όμως; Κινήθηκε προς την κατεύθυνση λήψης πολιτικών, ενδεχομένως και οικονομικών αντιμέτρων, για να νουθετήσει τους ιθύνοντες στην Άγκυρα;

Η Τουρκία αφού προσφάτως διασφάλισε ένα νέο χρηματοδοτικό πακέτο, δεσμεύτηκε να ελέγξει τις ροές παράτυπων μεταναστών προς Βουλγαρία, Ελλάδα και Κύπρο. Συνεπώς εκτιμάται ότι η Τουρκία, κάθε φορά που θα θέλει να εκβιάσει τους Ευρωπαίους για να επιτύχει κάποιας μορφής χρηματοδότηση, είναι πολύ πιθανό να «ενεργοποιεί» τον παράγοντα μεταναστευτικό.⁶ Δια τούτο στις τελευταίες σελίδες της ανά χείρας εργασίας, προτείνονται μέτρα για τη συλλογική αντιμετώπιση του προβλήματος.

Σε κάθε περίπτωση, στην παρούσα εργασία αναλύονται οι νομικές διαστάσεις του προσφυγικού και του μεταναστευτικού ζητήματος, η επίσης νομικής φύσεως δέσμευση της Τουρκίας να συγκρατεί τα μεταναστευτικά «κύματα» στο έδαφός της, λαμβάνοντας οικονομικού και πολιτικού χαρακτήρα αντίτιμο και προτάσεις για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου, εκ μέρους της Ελλάδας και της Κύπρου. Μόνο η νομικής φύσεως ανάλυση των εκδοχών του μεταναστευτικού ζητήματος, δύναται να συμβάλλει στην ευρύτερη πολιτική, κοινωνική, οικονομική, γεωπολιτική κατανόηση του φαινομένου.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει το μέγεθος του μεταναστευτικού προβλήματος και την εργαλειοποίησή του εκ μέρους της τουρκικής πλευράς, η οποία επιδιώκει τη μεγιστοποίηση του οφέλους από την εκμετάλλευση των σχέσεων της με την ΕΕ. Καίριας σημασίας ζήτημα είναι ο διαχωρισμός των εννοιών πρόσφυγας και μετανάστης, διότι προκαλείται σύγχυση ακόμη και στις αρμόδιες αρχές, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται αντιξοότητες και εμπόδια στην επιτυχή διαχείριση των φαινομένων της προσφυγιάς και της μετανάστευσης. Προς τούτο αναλύονται όλες οι νομικές πτυχές με επιγραμματικό τρόπο, των δύο κύριων

⁶ Σεραφεΐμ, Κωνσταντινίδης, «Η αθέατη χρηματοδότηση της Τουρκίας από τη Δύση», kathimerini.gr, 05 Δεκεμβρίου 2020, <https://www.kathimerini.gr/opinion/561185503/i-atheati-chrimatodotisi-tis-toyrkias-apo-ti-dysi/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

κειμένων διεθνούς εμβέλειας για το προσφυγικό, της Σύμβασης της Γενεύης για τους πρόσφυγες του 1951 και του επικουρικού Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης.

Με αφορμή τα αυξημένα μεταναστευτικά ρεύματα τα οποία εμφανίστηκαν στην Ελλάδα και στην Κύπρο κυρίως μετά το 2015, εξετάζεται το ερώτημα αν η συμπεριφορά της Τουρκίας συνάδει με τις ενυπόγραφες δεσμεύσεις της, καθώς επίσης τεκμηριώνεται η θέση ότι η εργαλειοποίηση ή κατά τον Καθηγητή Καραγιάννη «οπλοποίηση», του μεταναστευτικού προβλήματος εκ μέρους της Άγκυρας, αποτελεί μορφή ασύμμετρης απειλής κατά της Ελλάδας και της Κύπρου.⁷ Είναι όμως πρόβλημα και της Ευρώπης συλλήβδην;

Η αντιμετώπιση του μεταναστευτικού ζητήματος εκ μέρους της διεθνούς κοινωνίας (διότι αφορά πρόβλημα διεθνούς και όχι τοπικής εμβέλειας), θα επιλύσει και τα διλλήματα ασφαλείας με τα οποία έρχεται αντιμέτωπη τόσο η Ελλάδα και η Κύπρος, όσο και η ΕΕ κατ' επέκταση, συνέπεια της περίτεχνης προώθησης μεταναστών εκ μέρους της Τουρκίας. Συνεπώς στην παρούσα εργασία έχουν συμπεριληφθεί ενότητες που καταδεικνύουν το μεταναστευτικό ως νέα μορφή ασύμμετρης απειλής, υπό την έννοια της «εργαλειοποίησης» από κρατικούς δρώντες και προτάσεις για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού ζητήματος.

⁷ Μάνος, Καραγιάννης, «Μ. Καραγιάννης στο One Channel: Η Τουρκία έχει οπλοποιήσει τους πρόσφυγες», in.gr, 07 Σεπτεμβρίου 2019, <https://www.in.gr/2019/09/07/in-tv/ekpompes/m-karagiannis-sto-one-channel-tourkia-exei-oplopoiisei-tous-prosfyges/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Κεφάλαιο 1

Αποσαφήνιση εννοιών, Διεθνές Δίκαιο και πολιτικές

Ιστορικό

Η μετανάστευση δεν αποτελεί φαινόμενο των σημερινών πολυπολιτισμικών κοινωνιών, αλλά υφίσταται ουσιαστικά, από την εποχή των μετακινήσεων των νομαδικών πληθυσμών. Η βασική ανάγκη για επιβίωση επέβαλε μετακινήσεις, εφόσον ένας τόπος αδυνατούσε να καλύψει την προειρημένη ανάγκη.⁸ Τα αίτια της μετακίνησης παραμένουν σχεδόν ταυτόσημα ακόμη και σήμερα, όπως ανεύρεση τροφής, προστασία από αρπαχτικά ή εχθρικές ομάδες, προστασία από τα καιρικά φαινόμενα, κλιματική αλλαγή κ.λπ. Συνεπώς η μετακίνηση πληθυσμιακών ομάδων καθώς επίσης και τα αίτια που την προκαλούν είναι διαχρονικά (αλλά όχι διαρκή), εκπορεύονται δε από τους ίδιους παράγοντες, όπως την έλλειψη παραγωγικών πόρων, τη φτώχεια, τα αυταρχικά καθεστώτα, τις επιδρομές, τον πόλεμο κ.λπ.^{9 10}

Η μετανάστευση μπορεί να λάβει χαρακτηριστικά μόνιμου ή προσωρινού χαρακτήρα, ενώ η επιστημονική βιβλιογραφία αναφέρεται σε διακρίσεις όπως η εσωτερική και η εξωτερική μετανάστευση, η εκούσια και η αναγκαστική, η πρωτογενής και η δευτερογενής, η μερική και η πλήρης, η συντηρητική και η καινοτόμος.¹¹

Την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης, η ανάγκη για περισσότερα εργατικά χέρια, θα προκαλέσει μαζικά μεταναστευτικά ρεύματα, γεγονός το οποίο θα ωθήσει τις κοινωνίες της εποχής να εκλαμβάνουν το φαινόμενο ως φυσιολογικό και

⁸ Λέανδρος, Ρακιντζής, «Βίοι παράλληλοι: Το μεταναστευτικό και η μεγάλη μετανάστευση των λαών», Capital.gr, 30 Ιανουαρίου 2020, <https://www.capital.gr/arthra/3407870/bioi-paralliloi-to-metanasteutiko-kai-i-megali-metanasteusi-ton-laon>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁹ Κωνσταντίνος, Φίλης, Πρόσφυγες, Ευρώπη, Ανασφάλεια, (Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2017), σελ. 6 – 12.

¹⁰ Χρήσιμα στοιχεία για την κατάσταση των μεταναστευτικών ροών μπορούν να αντληθούν από το Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης, διαθέσιμο στο International Organization for Migration, World Migration Report 2020, https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf, (accessed in December 15, 2021).

¹¹ Νικήτας, Μπόλκας, Πολιτικές Μετανάστευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα - Στρατηγικές Ένταξης, (Πανεπιστήμιο Αιγαίου: Ρόδος, 2015), σελ. 39.

νόμιμο.¹² Η μετακίνηση των μεταναστευτικών ρευμάτων υποβοηθήθηκε από την ανάπτυξη του δικτύου συγκοινωνιών (π.χ. ο σιδηρόδρομος παλαιότερα και το αεροπλάνο σήμερα) και τη μείωση των χρόνων της μετακίνησης, εξαιτίας της μηχανοκίνησης (π.χ. νέου τύπου πλοία).¹³ Μέσω των μετακινήσεων, αφενός ικανοποιήθηκε η ανάγκη των μεταναστών για επίλυση του βιοποριστικού προβλήματος και της κοινωνικοοικονομικής ανέλιξης, αφετέρου οι ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής θεωρούσαν ότι η μετανάστευση συνέβαλε στην αύξηση της παραγωγικότητας, των κερδών και στην οικονομική ανάπτυξη.¹⁴ Η σταδιακή μαζική είσοδος μηχανών στους χώρους εργασίας, κυρίως τον 20^ο αιώνα, θα οδηγήσει στην αναθεώρηση του παραπάνω αναπτυξιακού μοτίβου και άρα των αντιλήψεων περί μετανάστευσης.¹⁵ Μάλιστα η ανεξέλεγκτη είσοδος μεταναστευτικών ροών σε ορισμένες χώρες, οδήγησε στην αύξηση των ποσοστών ανεργίας σε ορισμένους κλάδους της οικονομίας των χωρών υποδοχής, με αποτέλεσμα να εμφανιστούν φαινόμενα ρατσισμού, εκμετάλλευσης και περιθωριοποίησης των μεταναστών.¹⁶

Όροι μετανάστευσης

Αν επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε το φαινόμενο με σύγχρονους όρους, μετανάστευση θεωρείται η μετακίνηση ατόμου ή η μαζική μετακίνηση τμήματος του πληθυσμού από τη χώρα καταγωγής του σε μια άλλη, για πολιτικούς και κοινωνικοοικονομικούς λόγους, σχετίζεται δε, με την τεχνητή διαδικασία ανανέωσης και φθοράς του πληθυσμού στον τόπο υποδοχής. Δηλαδή, μετανάστης είναι εκείνο το φυσικό πρόσωπο το οποίο, πρωτίστως και κυρίως, επιλέγει να μετακινηθεί για να βελτιώσει τη ζωή του, σύμφωνα με οικονομικά κριτήρια και όχι διότι διατρέχει

¹² Ernest, Gellner, Έθνη και Εθνικισμός, [μτφ. Δώρα Λαφαζάνη], (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1992), σελ. 41.

¹³ Οι χάρτες 1, 2 και 3 του Παραρτήματος «B», παρουσιάζουν τις μεταναστευτικές ροές που διέρχονται από τη χώρα μας.

¹⁴ Ian, Craib, Σύγχρονη Κοινωνική Θεωρία – από τον Πάρσονς στον Χάμπερμας, [μτφ. Μαριάννα Τζιαντζή], (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2000), σελ. 33 – 57.

¹⁵ Lancy, Green, Οι Δρόμοι της Μετανάστευσης, Σύγχρονες Θεωρητικές Προσεγγίσεις, [μτφ. Δημήτρης Παρσάνογλου], (Αθήνα: Σαββάλα, 2004), σελ. 13 – 22.

¹⁶ Shared Histories, «Κοινές ιστορίες - Άνθρωποι σε κίνηση, Εσωτερική και Εξωτερική Μετανάστευση», <https://www.he.duth.gr/sharedhistories/index.php/contents/the-impact-of-the-industrial-revolution/demographic-and-social-change/people-on-the-move>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

κίνδυνο και δεύτερον, που δεν του αναγνωρίζεται από τις αρμόδιες αρχές του κράτους υποδοχής δικαίωμα διεθνούς προστασίας. Αντιθέτως, η εθελούσια επιστροφή, αφορά τον εθελοντικό επαναπατρισμό των προσφύγων, συνήθως μετά την αποκατάσταση της ομαλότητας στους τόπους από τους οποίους εκτοπίστηκαν.¹⁷

Οι μετανάστες διακρίνονται σε δύο κύριες κατηγορίες, στους νόμιμους και στους παράτυπους. Στην πρώτη περίπτωση οι μετανάστες εισήλθαν νόμιμα στη χώρα υποδοχής, κατέχουν επίσης νόμιμη άδεια παραμονής και εργασίας (γενικότερα τα απαιτούμενα έγγραφα, τα οποία εκδίδονται κατόπιν καταγραφής από τις αρμόδιες αρχές). Στη δεύτερη περίπτωση, είτε δεν εισήλθαν νόμιμα στη χώρα και δεν κατέχουν τα κατάλληλα έγγραφα, είτε εισήλθαν με νόμιμο τρόπο, ωστόσο έληξε η άδεια παραμονής τους και συνεπώς εμπίπτουν στο καθεστώς του αντικανονικού μετανάστη.¹⁸

Η πολυπολιτισμικότητα αναφέρεται στη συνύπαρξη πολλών διαφορετικών εθνοτικών ομάδων, στα όρια μιας χώρας. Η πολυπολιτισμικότητα κυρίως προκύπτει σε αρχικό στάδιο, από τη διατάραξη των κοινωνικοπολιτικών ισορροπιών, η οποία σε βάθος χρόνου καταλήγει στη συμβίωση όλων των διαφορετικών εθνοτικών ομάδων, χωρίς να εκλείψουν φαινόμενα τύπου «γκέτο».¹⁹ Στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, το σύνολο των αναπτυγμένων δυτικών χωρών, δέχτηκε κύματα οικονομικών μεταναστών, ανθρώπων δηλαδή που μετανάστευσαν προκειμένου να επιτύχουν καλύτερους όρους ζωής.²⁰ Το φαινόμενο της μετανάστευσης απαντάται σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, ενώ εξαιτίας των αργών διαδικασιών νομιμοποίησης για παραμονή και εργασία, μεγάλος αριθμός μεταναστών ζει και εργάζεται στο

¹⁷ Adrian, Edwards, «'Πρόσφυγας' ή 'μετανάστης' – Ποιος όρος είναι ο σωστός;», UNHCR Greece, 11 Ιουλίου 2016, https://www.unhcr.org/gr/12771-prosfygas_i_metanastis.html, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁸ Αδάμ, Παραδεισιάνος, Αστυνόμος Α', «ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ», Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Ελληνική Αστυνομία, http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=1852EN, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁹ Γκέτο: Υποβαθμισμένη περιοχή, όπου μια μειονότητα ανθρώπων ζει απομονωμένη από τον υπόλοιπο πληθυσμό, Λεξικό της κοινής νεοελληνικής, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/kwrway6r>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁰ Φίλης, Πρόσφυγες, Ευρώπη, Ανασφάλεια, σελ. 16 – 17.

κοινωνικό περιθώριο.²¹ Τον Μάρτιο του 2001, η Ελλάδα «φιλοξενούσε» στο έδαφος της 762.191 αλλοδαπούς, εκ των οποίων το ήμισυ περίπου ήταν αλβανικής καταγωγής.²²

Η σύμβαση του ΟΗΕ του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967

Στην περίπτωση που άνθρωποι εγκατέλειψαν τις χώρες τους, εξαιτίας των πολιτικών συνθηκών ή διότι εδιώχθησαν για τις πολιτικές πεποιθήσεις τους, τότε αναφερόμαστε σε πολιτικούς πρόσφυγες.²³ Η διεθνής κοινότητα, από την εποχή της Κοινωνίας των Εθνών προσπάθησε να δημιουργήσει ένα νομικό πλέγμα με στόχο την προστασία των προσφύγων.²⁴ Ο όρος «πρόσφυγας» προσδιορίζεται από τη «Σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) του 1951 για το καθεστώς των Προσφύγων» και από το συμπληρωματικό «Πρωτόκολλο του 1967»,²⁵ ως το φυσικό πρόσωπο το οποίο είναι αναγκασμένο να ξεριζωθεί από την κατοικία του, έτσι ώστε να βρει προφύλαξη σε έτερη χώρα, πλην της χώρας προελεύσεως ή ιθαγενείας του, ένεκα εξωγενών επιθέσεων, ξένης επικυριαρχίας και κατοχής ή ζητημάτων που διασαλεύουν την εσωτερική τάξη, σε τμήμα ή στο σύνολο της επικράτειας της χώρας προέλευσης. Κοινώς τίθεται ζήτημα φυσικής εξόντωσης του πρόσφυγα, δια τούτο υποχρεούται να μετακινηθεί. Επίσης καθορίζει τις υποχρεώσεις έναντι της κρατικής οντότητας στην οποία κατέφυγε ο πρόσφυγας, ενώ απαγορεύει ρητά, να αποδοθεί η ιδιότητα του πρόσφυγα σε τρομοκρατικά στοιχεία.²⁶

²¹ Βασίλης, Καρύδης, «Μετανάστευση και έγκλημα», στο Αμίτσης, Γαβριήλ – Λαζαρίδη, Γαβριέλλα (επιμ.), Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα, (Αθήνα: Παπαζήση, 2001), σελ. 287 – 301.

²² Αναστάσιος, Λαυρέντζος, Σιωπηρή Άλωση, Το Δημογραφικό και Μεταναστευτικό Πρόβλημα της Ελλάδας, (Αθήνα: Πραγματεία, 2016), σελ. 32 – 33.

²³ Στράτος, Γεωργουλός, «Το νομικό πλαίσιο της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα τον εικοστό αιώνα – Μια ιστορική, κριτική οπτική», στο Κασμάτη, Κούλα (επιμ.), Πολιτικές Μετανάστευσης και Στρατηγικές Ένταξης, Η περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών μεταναστών, (Αθήνα: Gutenberg, 2003), σελ. 100 – 103.

²⁴ David, Weissbrodt – Laura, Danielson, Immigration Law and Procedure in a Nutshell, 6th edition, (Minnesota: West Nutshell Series, 2011), pp. 23 – 55.

²⁵ Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, «Η Σύμβαση του 1951 σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων», <https://tinyurl.com/3scpyfj6>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁶ Φίλης, Πρόσφυγες, Ευρώπη, Ανασφάλεια, σελ. 13 – 14.

Ειδικότερα, για να θεωρηθεί ότι κάποιος φέρει την προσφυγική ιδιότητα, σύμφωνα με το άρθρο 1^A της Σύμβασης του ΟΗΕ του 1951, θα πρέπει να συντρέχουν τα κάτωθι:

- Να βρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα, εξαιτίας αιτιολογημένης απειλής διώξεως, λόγω θρησκευματος, χρώματος, φυλής, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων και δεν δύναται, λόγω της προειρημένης απειλής ή δεν επιθυμεί να απολαύει της προστασίας της χώρας αυτής.
- Να του αναγνωριστεί η ιδιότητα του πρόσφυγα από τις αρμόδιες αρχές της χώρας, στην οποίαν εξαιτίας των προαναφερθέντων λόγων έχει καταφύγει.

Γίνεται αντιληπτό, ότι ενώ είναι ζήτημα ερμηνείας η πραγματική αιτία απομάκρυνσης κάποιου από την πατρογονική του εστία, η αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα από τις αρμόδιες αρχές του κράτους υποδοχής, είναι προαπαιτούμενο για τη μετέπειτα μεταχείρισή του. Δεν αρκεί δηλαδή, η αόριστη αναγνώριση της κατάστασής του από κάποιον τρίτο ή από διεθνή οργανισμό. Επιβάλλεται η απονομή της ιδιότητας του πρόσφυγα και μέχρι να συμβεί αυτό, ουδείς φέρει την ιδιότητα. Σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν, γίνεται αντιληπτό ότι άπαντες οι πρόσφυγες είναι μετανάστες, αλλά όλοι οι μετανάστες δεν είναι πρόσφυγες.²⁷

Στα σημαντικά σημεία της Σύμβασης είναι το άρθρο 1, το οποίο αναφέρεται στις υποχρεώσεις τόσο των κρατών έναντι των προσφύγων, όσο και των προσφύγων έναντι των κρατών που τους φιλοξενούν. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται στο στοιχείο ΣΤ' της Σύμβασης, το οποίο ορίζει ποιοι απαγορεύεται να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες. Συμπεριλαμβάνει όσους έχουν διαπράξει εγκλήματα κατά της ειρήνης, τους εγκληματίες πολέμου, τους διαπράξαντες εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εκείνους που έχουν διαπράξει ποινικά κολάσιμες πράξεις και οι ένοχοι για πράξεις ή παραλείψεις αντίθετες προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ). Επίσης, στο άρθρο 2 της Σύμβασης αναφέρεται, ότι ο πρόσφυγας υποχρεούται να συμμορφώνεται προς τους νόμους και κανονισμούς της χώρας που τον φιλοξενεί και προς τα ειλημμένα μέτρα για τη διατήρηση της δημόσιας τάξης.

Στα άρθρα 31, 32 και 33 της Σύμβασης, μετουσιώνεται ο πυρήνας της δικαιούμενης προστασίας προς τους πρόσφυγες, εκ μέρους των κρατών. Στο άρθρο

²⁷ Κλέρ, Ροντιέ, «Μετανάστες και Πρόσφυγες, απαντήσεις σε αναποφάσιστους ανήσυχους και επιφυλακτικούς», [μτφ Νίκος Κούρκουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2016). σελ. 17 – 18.

31 γίνεται μνεία στην υποχρέωση του κράτους να μην τιμωρήσει τον πρόσφυγα που εισήλθε στο έδαφός του, αρκεί να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις:

- Να υφίσταται απειλή κατά της ζωής του πρόσφυγα.
- Να εμφανιστεί ο πρόσφυγας άμεσα στις αρμόδιες αρχές.
- Να έρθει από τη χώρα στην οποία αντιμετώπισε τη δίωξη, χωρίς να παρεμβάλλεται έτερη χώρα ή ενδιάμεσος σταθμός.

Στο άρθρο 32 διευκρινίζεται ότι απαγορεύονται οι απελάσεις των προσφύγων από τη συμβαλλόμενη χώρα, ενώ αναγνωρίζεται η δυνατότητα απέλασης προσφύγων, μόνο για λόγους που άπτονται της εθνικής ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης. Η τελευταία αναφορά τονίζεται, εξαιτίας των γεγονότων που διαδραματίστηκαν στον καταυλισμό της Μόριας στη Λέσβο, το χειμώνα του 2020.²⁸

Το άρθρο 33 αναφέρεται στην υποχρέωση μη επαναπροώθησης προσφύγων (non refoulement). Οποιοδήποτε πρόσωπο εμπίπτει στην ιδιότητα του πρόσφυγα, απαγορεύεται να επαναπροωθηθεί σε οποιαδήποτε τρίτη χώρα η οποία θέτει τη ζωή του σε κίνδυνο. Σύμφωνα με την αρχή της μη επαναπροώθησης, το κράτος υποχρεούται να διατηρήσει στο έδαφός του πρόσφυγες, οι οποίοι δεν έχουν λάβει ακόμη άσυλο. Στην τελευταία περίπτωση, ο πρόσφυγας έχει υποβάλει αίτηση απόδοσης ασύλου προς τις αρμόδιες αρχές, αλλά το αίτημα δεν έχει εξεταστεί.

Επιπλέον υπάρχει πρόβλεψη για το λεγόμενο καθεστώς επικουρικής προστασίας. Η συγκεκριμένη ιδιότητα, παρεμφερής με την αντίστοιχη του ασύλου, αφορά άτομα τα οποία διατρέχουν κίνδυνο να υποστούν κακοποίηση, να καταδικαστούν σε θάνατο ή γενικότερα να απειληθεί η ζωή τους. Διέπεται δε από την ευρωπαϊκή νομοθεσία και τις αντίστοιχες εθνικές, των συμβαλλόμενων κρατών.²⁹ Η περίπτωση των οχτώ Τούρκων στρατιωτικών, που απέδρασαν προς την Αλεξανδρούπολη με ελικόπτερο τύπου Μπλακ Χοκ (Black Hawk),³⁰ μετά το

²⁸ ΤΑ ΝΕΑ, «Ετοιμη να εκραγεί η Λέσβος - Στέλνουν ενισχύσεις στα ΜΑΤ μετά τα νέα επεισόδια στη Μόρια», tanea.gr, 04 Φεβρουαρίου 2020, <https://tinyurl.com/3md4amb8>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁹ Margaret, Phelan – James, Gillespie – Francis, Allen – Julia, Gasparro – Jo, Swaney, *Immigration Law Handbook*, 10th edition, (Oxford University Press, 2020), pp. 243 – 315.

³⁰ News247, «Αλεξανδρούπολη: Τουρκικό στρατιωτικό ελικόπτερο προσγειώθηκε εκτάκτως. Ζήτησαν πολιτικό άσυλο», news247.gr, 16 Ιουλίου 2016, <https://tinyurl.com/3xbxr73z>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

πραξικόπημα της 15 Ιουλίου 2016, θα πρέπει να εξεταστεί υπό το προειρημένο νομικό πρίσμα.^{31 32}

Τόσο το Άρθρο 19, όσο και η Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (άρθρο 35), καθόρισαν το κριτήριο της Πρώτης Χώρας Ασύλου. Πρώτη χώρα θεωρείται εκείνη η οποία αναγνώρισε καθεστώς ασύλου στον αιτούντα και τούτος απολαμβάνει την καθοριζόμενη από τη νομολογία προστασία, καθώς και οποιαδήποτε άλλη σχετική προστασία, όπως τον σεβασμό στην αρχή της μη επαναπροώθησης.³³

Στα ίδια νομικά κείμενα, έχει καθοριστεί και το κριτήριο της Τρίτης Ασφαλούς Χώρας, το οποίο προκάλεσε αντιδράσεις γιατί θεωρήθηκε ότι είναι αντίθετο με τα δικαιώματα των προσφύγων.³⁴ Ουσιαστικά πρόκειται περί σωρευτικής εκπλήρωσης σειράς κριτηρίων, όπου στη χώρα στην οποία κατατέθηκε η αίτηση ασύλου:

- Υφίσταται νομικά η δυνατότητα αίτησης ασύλου.
- Τηρείται η αρχή της μη επαναπροώθησης.
- Διασφαλίζεται ότι δεν θα απειληθεί η ζωή του αιτούντα, λόγω φυλής, χρώματος, θρησκευτικού δόγματος και λοιπών διακρίσεων.
- Εξασφαλίζεται η μη προώθηση του αιτούντα σε έτερη χώρα, όπου θα μπορούσε να απειληθεί η ζωή του ή να υποστεί ταπεινωτική μεταχείριση κ.λπ.

³¹ Sputnik News, «Πρώην δικηγόρος των 8 Τούρκων στρατιωτικών: Η Ελλάδα έπραξε σωστά που δεν τους εξέδωσε στην Τουρκία», sputniknews.gr, 17 Ιουλίου 2020, <https://tinyurl.com/4c4efmab>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

³² Για μια άλλη οπτική του θέματος των οχτώ Τούρκων στρατιωτικών, στο Liberal.gr, «Ευ. Αποστολάκης: Προσπαθήσαμε να στείλουμε πίσω το ελικόπτερο με τους 8 Τούρκους», 15 Ιουλίου 2020, <https://www.liberal.gr/politics/prospathisame-na-steiloume-piso-to-elikoptero-me-tous-8-tourkous/313044>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

³³ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26^{ης} Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32013L0032>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

³⁴ Φίλης, Πρόσφυγες, Ευρώπη, Ανασφάλεια, σελ. 18 – 19.

Επανεγκατάσταση και μετεγκατάσταση μεταναστών και προσφύγων

Με βάση τη Σύμβαση του ΟΗΕ του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967, θα προκύψει ένα διαρκώς επικαιροποιούμενο έγγραφο υπό την ονομασία «Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων», με στόχο να αποσαφηνίζεται το σύνολο των παραμέτρων, κατά τη διαδικασία αίτησης ασύλου.³⁵

Δυο βασικές έννοιες οι οποίες θα πρέπει να αποσαφηνιστούν περαιτέρω, αφορούν την Επανεγκατάσταση (Resettlement) και τη Μετεγκατάσταση (Relocation). Στην πρώτη περίπτωση, έχουμε μεταφορά μεταναστών ή προσφύγων από το έδαφος τρίτων χωρών, προς χώρες της ΕΕ. Στη δεύτερη περίπτωση, έχουμε μεταφορά μεταναστών και προσφύγων από ένα κράτος – μέλος της ΕΕ σε άλλο, προκειμένου να επιτευχθεί πιο ισότιμη κατανομή των ατόμων που αιτούνται άσυλο.³⁶

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, τα τελευταία έτη εκατομμύρια άνθρωποι εγκατέλειψαν τη γενέτειρά τους, εξαιτίας πολέμων ή διώξεων για πολιτικές και θρησκευτικές πεποιθήσεις και στις χώρες τις οποίες κατέφυγαν αιτήθηκαν «πολιτικό άσυλο»,³⁷ δηλαδή παραμονή υπό καθεστώς ειδικών όρων, εξαιτίας της απειλής κατά της ζωής τους.³⁸

Ακολουθούμενες πολιτικές

Τα μεταναστευτικά και προσφυγικά ρεύματα σε παγκόσμιο επίπεδο, ξεπερνούν τα 50 εκατομμύρια, εκ των οποίων τα 40 θεωρούνται οικονομικοί μετανάστες, ενώ τα υπόλοιπα 10 εκατομμύρια αφορούν πολιτικούς πρόσφυγες. Ένα αξιοσημείωτο

³⁵ Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων, ΣΤ΄ έκδοση, (Παλαιό Ψυχικό, 2009), διαθέσιμο στο <https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2017/05/handbookcriteria.pdf>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

³⁶ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, Πολιτική ΕΕ σε θέματα Μετανάστευσης και Ασύλου, 18 Δεκεμβρίου 2020, <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/politike-ee-se-themata-metanasteuses-kai-asulou.html>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

³⁷ Στα γραφήματα 1 και 2 του Παραρτήματος «Γ», παρουσιάζεται η πορεία των αιτήσεων ασύλου στην ΕΕ ενώ στα γραφήματα 9 και 10 του Παραρτήματος «Γ», παρουσιάζεται η πορεία των αιτήσεων ασύλου στην Ελλάδα και στην Κύπρο, αντίστοιχα.

³⁸ Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Στατιστικά, <https://www.unhcr.org/gr/%cf%83%cf%84%ce%b1%cf%84%ce%b9%cf%83%cf%84%ce%b9%ce%ba%ce%ac>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

στοιχείο, στενά συνδεδεμένο με τη μετανάστευση είναι και η ανάπτυξη ενός δικτύου παράνομης διακίνησης προσφύγων και μεταναστών, όπου εγκληματίες οι οποίοι υπόσχονται σίγουρη και ασφαλή μεταφορά, πλουτίζουν εις βάρος των ανθρώπων που επιλέγουν την προσφυγιά. Με αυτό τον τρόπο, εξυπηρετούνται εγκληματικές οργανώσεις ενός υπερεθνικού δικτύου, ενώ η διεθνής κοινότητα, δια των διεθνών της οργανισμών, πρακτικώς αποδέχεται τη μετανάστευση αυτού του είδους, γεγονός το οποίο κατ' ουσίαν συνεπάγεται αποδοχή τέλεσης πολλαπλών ειδεχθών εγκλημάτων με θύματα τους αθώους μετανάστες.³⁹ Το ζήτημα τούτο είναι περίπλοκο και δεν θα εξεταστεί περαιτέρω στην παρούσα εργασία.

Στις χώρες υποδοχής εφαρμόζονται διάφορες μεταναστευτικές πολιτικές, όπως η πολιτική Γκασταρμπάιτερ (Gastarbeiter), δηλαδή η αντιμετώπιση των μεταναστών ως φιλοξενούμενο εργατικό δυναμικό,⁴⁰ η πολιτική της αφομοίωσης, ήτοι η ενσωμάτωση των ξένων πολιτισμικών στοιχείων στο εθνικό και η πολιτική της ένταξης, δηλαδή κοινωνική ένταξη με σεβασμό στη διαφορετικότητα.⁴¹

Ο ρόλος των μη κυβερνητικών οργανώσεων

Ως «Μη Κυβερνητική Οργάνωση» (ΜΚΟ), ορίζεται ένας νομικός οργανισμός που συστήθηκε από ομάδες φυσικών προσώπων ή νομικά πρόσωπα, λειτουργεί ανεξάρτητα από την κυβέρνηση του κράτους με σκοπό την κάλυψη των δημιουργούμενων κενών κυβερνησιμότητας, συνέπεια της μείωσης του μεγέθους του κράτους. Συνήθως, ο όρος ΜΚΟ απαντάται μόνο σε οργανώσεις που επιδιώκουν ευρύτερους κοινωνικούς και ανθρωπιστικούς σκοπούς, που έχουν πολιτικές διαστάσεις. Ο Καταστατικός Χάρτης των ΗΕ (ΧαρτΗΕ) κάνει για πρώτη φορά λόγο για ΜΚΟ, ενώ μετέχουν σε εργασίες και όργανα του Οργανισμού. Ξεχωριστή θέση στον θεσμό των ΜΚΟ, κατέχει η Διεθνής Ομοσπονδία Ερυθρού

³⁹ Σύμφωνα με τη Σύμβαση του Παλέρμιο (2000), για την αντιμετώπιση του υπερεθνικού εγκλήματος, διαθέσιμο στο United Nations, “UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME AND THE PROTOCOLS THERETO”, (New York, 2004), available at <https://tinyurl.com/2rr5pw2b>, (accessed in December 15, 2021).

⁴⁰ Dimitrios, Apostolopoulos, *The Gastarbeiter Policy in Post – War Germany*, Academy of Athens, 2017, available at <https://tinyurl.com/mr27uejb>, (accessed in December 15, 2021).

⁴¹ Ιορδάνης, Ψημμένος, *Μετανάστευση και Εργασία στην Ευρώπη. Η δημιουργία Νέων Κοινωνικών Χώρων*, (Αθήνα: Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής, 1999), σελ. 34 – 85.

Σταυρού/Ημισελήνου, στο πλαίσιο της διεθνούς δικαιοταξίας των ενόπλων συρράξεων και του ανθρωπιστικού δικαίου.⁴²

Οι ΜΚΟ διαχειρίζονται κονδύλια συνήθως προερχόμενα από διεθνείς οργανισμούς, με σκοπό την εκπλήρωση συγκεκριμένων αποστολών. Δεν είναι ξεκάθαρο σε ποιον βαθμό τα κράτη ελέγχουν τη χρηματοδότηση των ΜΚΟ και τούτο θέτει προβληματισμούς ως προς τη διαφανή λειτουργία τους.⁴³

Καίτοι οι ΜΚΟ διαφέρουν ως προς το ανθρώπινο δυναμικό ή τους σκοπούς τους, κατά βάση διαθέτουν μεγάλη επιρροή. Πολλάκις, προτιμώνται από τους διεθνείς οργανισμούς για να διεκπεραιώσουν πολιτικές, τις οποίες αδυνατούν να υλοποιήσουν οι κυβερνήσεις, ιδιαίτερος στον ανθρωπιστικό χώρο, καθώς οι ΜΚΟ στο σύνολο τους μεταφέρουν μεγαλύτερο μέρος ανθρωπιστικής βοήθειας, από ότι το σύστημα του ΟΗΕ.⁴⁴

Παράδειγμα η συνεργασία του Τμήματος Δημόσιας Πληροφόρησης (ΤΔΠ) του ΟΗΕ, με ΜΚΟ εκκινεί το 1947, έτος κατά το οποίο ιδρύθηκε το εν λόγω τμήμα, ενώ το 1968, ξεκινούν οι επίσημες σχέσεις μεταξύ τους. Ειδικότερα το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο (United Nations Economic and Social Council - ECOSOC) δυνάμει του ψηφίσματος 1297, καλούσε σε συνεργασία το ΤΔΠ με τις ΜΚΟ, με απώτερο σκοπό την ενίσχυση της πληροφόρησης σχετικά με το έργο των ΗΕ. Έτσι, μέσω των συνεργαζόμενων ΜΚΟ, το ΤΔΠ επιτυγχάνει την προσέγγιση των πολιτών σε ολόκληρο τον κόσμο, με σκοπό την ανάδειξη του έργου των ΗΕ και των στόχων του.⁴⁵

Ο ρόλος των ΜΚΟ και η μέχρι πρότινος ανεξέλεγκτη δράση τους, είναι ένα ακόμη κεφάλαιο στο οποίο θα πρέπει να γίνουν στοχευμένες κυβερνητικές κινήσεις,

⁴² Στέλιος, Περράκης – Μαρία, Ντανιέλλα, Μαρούδα, Διεθνής Δικαιοταξία, Θεωρία και Εφαρμογή Διεθνούς Δικαίου, τόμος Α΄, έκδοση δεύτερη, (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2016 [2016]), σελ. 186 – 188.

⁴³ Can.gr, «Τι είναι ακριβώς οι ΜΚΟ», can.gr, 05 Φεβρουαρίου 2020, <https://www.cna.gr/stories/ti-ine-akrivos-mko-mi-kyvernitikes-organosis/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁴⁴ Μαρία - Ντανιέλλα, Μαρούδα, Περί του Ανθρωπιστικού Χώρου στον 21^ο Αιώνα, Ανάδυση, διαστάσεις, νομικό πλαίσιο για αποτελεσματική και νόμιμη ανθρωπιστική δράση, (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2012), σελ. 68 – 72.

⁴⁵ Ηνωμένα Έθνη, Περιφερειακό Κέντρο Ενημέρωσης του ΟΗΕ, «ΜΚΟ ΚΑΙ ΟΗΕ - ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ», <https://tinyurl.com/ynwhp44s>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

ώστε να περιοριστεί το φαινόμενο της παράτυπης μετανάστευσης.⁴⁶ Τα τελευταία έτη, τα κράτη θεσπίζουν νομικές ελεγκτικές διαδικασίες, ώστε να τεθεί υπό καθεστώς ελέγχου η δράση και η νομιμότητα των πηγών χρηματοδότησης των ΜΚΟ. Αποφάσεις προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση, έλαβε και η Ελλάδα, συστήνοντας το Εθνικό Μητρώο Ελληνικών και Ξένων ΜΚΟ, το οποίο αφορούσε οργανώσεις που ασχολούνται με ζητήματα διεθνούς προστασίας, μετανάστευσης και κοινωνικής ενσωμάτωσης. Το εν λόγω μητρώο θεσπίστηκε το έτος 2016 και αναθεωρήθηκε το 2018.^{47 48} Η πλήρης εφαρμογή της νομοθεσίας ωστόσο, υπήρξε κατά γενική ομολογία προβληματική, εξαιτίας της έλλειψης πολιτικής βούλησης. Πρόσφατα θεσπίστηκε η σύσταση μητρώου μελών και εργαζομένων στις ΜΚΟ.⁴⁹ Πέραν της θέσπισης των νομοθετημάτων, οι κυβερνήσεις οφείλουν να έχουν την πολιτική βούληση και να τα εφαρμόζουν, ανεξαρτήτως αντιδράσεων και αντιθέτων απόψεων.⁵⁰

⁴⁶ Bankingnews, «Gatestone Institute: Χρυσόφορο δουλεμπόριο η “βοήθεια” των ΜΚΟ σε πρόσφυγες στην Ελλάδα», 16 Σεπτεμβρίου 2018, <https://www.bankingnews.gr/index.php?id=383935>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁴⁷ Lawspot, Υπουργική Απόφαση οικ. 39487/16/08 Σεπτεμβρίου 2016, «Σύσταση Εθνικού Μητρώου ελληνικών και ξένων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) που δραστηριοποιούνται σε θέματα διεθνούς προστασίας, μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης», <https://www.lawspot.gr/nomikes-pliories/nomothesia/ypourgiki-apofasi-oik-39487-16-892016>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁴⁸ E-nomothesia, Υπουργική Απόφαση οικ.7586/18, ΦΕΚ 4794/Β/26-10-2018, «Λειτουργία Μητρώου Ελληνικών και Ξένων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) που δραστηριοποιούνται σε θέματα διεθνούς προστασίας, μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης», <https://www.e-nomothesia.gr/kat-allodapoi/upourgike-apophase-oik-7586-18-phek-4794b-26-10-2018.html>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁴⁹ E-nomothesia, Κοινή Υπουργική Απόφαση οικ. 10616/2020 - ΦΕΚ 3820/Β/9-9-2020, «Καθορισμός λειτουργίας του «Μητρώου Ελληνικών και Ξένων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ)» και του «Μητρώου Μελών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ)», που δραστηριοποιούνται σε θέματα διεθνούς προστασίας, μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης εντός της Ελληνικής Επικράτειας», <https://www.e-nomothesia.gr/kat-allodapoi/koine-upourgike-apophase-oik-10616-2020.html>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁵⁰ Πάσχος, Μανδραβέλης, «Το ξεκαθάρισμα των ΜΚΟ», kathimerini.gr, 16 Φεβρουαρίου 2020, <https://www.kathimerini.gr/opinion/1064995/to-xekatharisma-ton-mko/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Κεφάλαιο 2

Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η σύμβαση Δουβλίνο I

Η Σύμβαση «Δουβλίνο I» υπεγράφη στις 15 Ιουνίου του 1990,⁵¹ για να τεθεί τελικώς σε ισχύ επτά έτη αργότερα, δηλαδή τον Σεπτέμβριο του 1997. Δώδεκα ήταν τα αρχικώς συμβαλλόμενα κράτη, ήτοι η Ολλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ισπανία, η Ελλάδα, η Γαλλία, η Ιταλία, η Γερμανία, η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο, το Βέλγιο, η Δανία και η Πορτογαλία, για να προσχωρήσουν στη συνέχεια η Σουηδία, η Αυστρία και η Φινλανδία.⁵² Η Σύμβαση «Δουβλίνο I» ήταν νομοθέτημα διεθνούς εμβέλειας, ενώ ο κύριος σκοπός της ήταν ο προσδιορισμός ιδιοτήτων του υπευθύνου κράτους - μέλους για τον έλεγχο και κρίση των αιτήσεων ασύλου. Το σκεπτικό της συνομολόγησης ήταν ότι, αφού όλα τα συμβαλλόμενα κράτη μεταχειρίζονται μετανάστες αιτούντες άσυλο υπό τους ίδιους όρους, δεν θα υπάρχουν διακρίσεις έναντι των αιτούντων. Επομένως θα διασφαλίζεται τοιουτοτρόπως, η προστασία που πρέπει να απολαμβάνουν οι αναγκαστικά εκτοπισμένοι από τις εστίες τους, ανεξαρτήτως από το κράτος στο οποίο θα υποβάλλουν τη σχετική αίτηση, υπό την απaráβατη αρχή της μη επαναπροώθησης. Η εφαρμογή της Σύμβασης «Δουβλίνο I» προϋπέθετε πρωτίστως τη συνομολόγηση κοινής πολιτικής ασύλου από τις συμβληθείσες χώρες, συνεπώς, κατάργηση της διαφορετικής κρατικής νομοθεσίας, δηλαδή εφαρμογή ενός ενιαίου νομοθετικού πλαισίου ως προς τις βασικές αρχές.

Τα συμβαλλόμενα κράτη - μέλη, όρισαν ότι μπορεί να υποβληθεί αίτηση για παροχή ασύλου, στο κράτος μέσω του οποίου εισήλθε σε ευρωπαϊκό έδαφος ή διαμένει προσωρινά. Τούτο συνεπάγεται ότι το βάρος που αναλαμβάνουν τα κράτη επιμερίζεται και φυσικά η πολιτική κοινής νομοθεσίας σημαίνει ότι, δεν υπάρχει διαφορά για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες, η επιλογή κρατών με ευνοϊκότερες

⁵¹ Ευρωπαϊκή Ένωση, Έγγραφο 41997A0819(01), «Σύμβαση περί καθορισμού του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης παροχής ασύλου η οποία υποβάλλεται σε ένα από τα κράτη - μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων - Σύμβαση του Δουβλίνου», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A41997A0819%2801%29>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁵² Αικατερίνη, Αντωνίου – Αλεξάνδρα, Παπαϊωάννου, Οι Κανονισμοί Δουβλίνο II & III, (Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2016), σελ. 3, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/2p84myvu>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

διαδικασίες παροχής προστασίας. Στη δεύτερη περίπτωση, υπήρχε η συνήθεια εκ μέρους των μεταναστών να υποβάλουν αίτηση για παροχή ασύλου σε ένα κράτος - μέλος και εφόσον απορρίπτονταν η αίτηση, να αναζητούν τρόπους μετάβασης σε άλλο κράτος, ώστε να υποβάλλουν αίτηση εκ νέου. Τούτο πια, καθίσταται ατελέσφορο και άσκοπο.⁵³

Η σύμβαση Δουβλίνο II

Ο Κανονισμός «Δουβλίνο II» (γνωστός και ως Κανονισμός 343/2003), αντικατέστησε τον αντίστοιχο «Δουβλίνο I» το έτος 2003 (18 Φεβρουαρίου).⁵⁴ Οι αρχές της μη επαναπροώθησης μεταναστών και της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών, υπαγόρευσαν την επικαιροποίηση του πλαισίου υποδοχής μεταναστών και της κρίσης των αιτήσεων ασύλου. Κατόπιν διαβουλεύσεων, τέθηκε σε εφαρμογή ο νέος κανονισμός, ο οποίος αποβλέπει στον άμεσο καθορισμό του κράτους - μέλους, το οποίο θα καθίσταται αρμόδιο για την αξιολόγηση ενός αιτήματος ασύλου και θα μεριμνά για την αποσόβηση του κινδύνου καταστρατήγησης της «ρουτίνας» ασύλου, δηλαδή ετέθησαν τα κριτήρια και οι μηχανισμοί προσδιορισμού της «ιδιότητας» του κράτους - μέλους, στην αρμοδιότητα του οποίου εμπίπτει η εξέταση του αιτήματος για άσυλο, το οποίο υποβλήθηκε από υπήκοο τρίτης χώρας, εισερχόμενο στο έδαφος του. Το νέο δεδομένο στον Κανονισμό 343/2003, είναι η βασική αρχή πως μόνο ένα συμβαλλόμενο κράτος θα θεωρείται πλέον αρμόδιο, για την εξέταση του αιτήματος ασύλου.

Επιγραμματικά, τα κριτήρια που τέθηκαν μέσω της εφαρμογής του νέου Κανονισμού έχουν ως εξής: Πρώτο κριτήριο αποτελεί η αρχή της ενότητας των οικογενειών. Η εφαρμογή ενός διαφορετικού νομικού πλαισίου, αφορά την περίπτωση που ο αιτών τυγχάνει ασυνόδευτος ανήλικος ή ενήλικας, ενώ η οικογένειά του κατοικεί νομίμως σε κάποιο συμβαλλόμενο κράτος. Το κράτος κρίνει το αίτημα, με βάση το συμφέρον του αιτούντος.⁵⁵

⁵³ Μαρία, Βλάχου – Παναγιώτης, Μπαλακτάρης, Αντιμετώπιση Μεταναστευτικού Ζητήματος, Παράρτημα «B», Ζητήματα Δικαίου για Μεταναστευτικό, (Αθήνα: ΕΛΙΣΜΕ, 2020), σελ. 10-18.

⁵⁴ Ευρωπαϊκή Ένωση, Σύνοψη της νομοθεσίας της ΕΕ, «Κανονισμός Δουβλίνο II», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=uriserv%3A133153>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁵⁵ Αντωνίου – Παπαϊωάννου, Οι Κανονισμοί Δουβλίνο II & III, σελ. 7.

Δεύτερο κριτήριο είναι ο τόπος έκδοσης αδειών διαμονής, θεώρησης κ.λπ. Εάν στον αιτούντα είχε ήδη χορηγηθεί άδεια διαμονής, η οποία είναι «εν ισχύ» ή εάν έχει θεωρηθεί κατά τα προβλεπόμενα από άλλο κράτος - μέλος, το τελευταίο καθίσταται αρμόδιο για την εξέταση του αιτήματός του. Σε περίπτωση που ο αιτών κατέχει περισσότερες άδειες ή θεωρήσεις εισόδου, που έχουν εκδοθεί από περισσότερα του ενός κράτη - μέλη, τότε αρμόδιο καθίσταται εκείνο το συμβαλλόμενο κράτος - μέλος που χορήγησε την άδεια με την παλαιότερη ημερομηνία.

Τρίτο κριτήριο αποτελεί ο τρόπος εισόδου ή διαμονής σε κράτος - μέλος. Αν ο αιτών εισήλθε παρατύπως στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους, αυτό καθίσταται υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου. Αν παρέλθει ένα ημερολογιακό έτος μετά την ημερομηνία παράνομης εισόδου του ατόμου, η ευθύνη εξέτασης της αίτησης παύει να υφίσταται. Κατά τα λοιπά, αν ο αιτών διέμεινε κατά το παρελθόν, 5 μήνες συνεχόμενα σε ένα κράτος - μέλος, τότε υπεύθυνο καθίσταται αυτό το κράτος - μέλος και αν μετακινήθηκε για το ίδιο διάστημα σε περισσότερα κράτη, υπεύθυνο είναι το κράτος της τελευταίας διαμονής του.

Τέταρτο κριτήριο αφορά την περίπτωση νόμιμης εισόδου στο έδαφος ενός συμβαλλόμενου κράτους, δηλαδή όταν ο μετανάστης ο οποίος θα υποβάλλει την αίτηση, έχει εισέλθει σε κράτος το οποίο δεν απαιτεί χορήγηση θεώρησης. Στην περίπτωση αυτή, το κράτος αυτό είναι υπεύθυνο.

Τέλος το πέμπτο κριτήριο προσδιορίζει ως χώρο διέλευσης ενός αερολιμένα, την αίθουσα αναμονής διερχόμενων επιβατών. Αίτηση η οποία κατατίθεται στον προαναφερόμενο χώρο, εξετάζεται από το κράτος στο οποίο ανήκει ο αερολιμένας.⁵⁶

Η σύμβαση Δουβλίνο III

Το έτος 2013, μια νέα επικαιροποίηση ήρθε να ανανεώσει το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο, γνωστή ως «Δουβλίνο III» ή Κανονισμός 604/2013,⁵⁷ με σκοπό τις ουσιαστικές επαναδιατυπώσεις στη νομοθέτηση των κανόνων για τον καθορισμό του κράτους - μέλους, στην αρμοδιότητα του οποίου εμπίπτει η εξέταση του υποβληθέντος αιτήματος για άσυλο από υπήκοο έτερης χώρας. Καθίσταται

⁵⁶ Βλάχου – Μπαλακτάρης, Αντιμετώπιση Μεταναστευτικού Ζητήματος, σελ. 10 – 18.

⁵⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26^{ης} Ιουνίου 2013».

τοιουτοτρόπως αποτελεσματικότερο το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ).⁵⁸

Κατά την εξέταση του ασύλου, τίθεται σε προτεραιότητα το μέγιστο συμφέρον του παιδιού, όπως επιτάσσει η Σύμβαση των ΗΕ του 1989 για τα δικαιώματα του παιδιού,⁵⁹ καθώς και ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ του 2000.⁶⁰

Ειδικότερα, δόθηκε έμφαση στις διαδικασίες εγγυήσεων που απαιτούνται για τους ασυνόδευτους ανήλικους, εξαιτίας της ιδιαίτερα ευαίσθητης κατάστασής τους. Έτσι, κάθε κράτος - μέλος έχει τη δυνατότητα παρέκκλισης των κριτηρίων ευθύνης, ένεκα ανθρωπιστικών λόγων, με απώτερο σκοπό να καταστεί δυνατή η επανένωση των οικογενειών ή των συγγενικών μελών. Επίσης, κάθε κράτος - μέλος προβαίνει σε εξέταση του υποβαλλόμενου αιτήματος διεθνούς προστασίας, ακόμη κι αν η εξέταση του αιτήματος δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητά του, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στον εν λόγω κανονισμό.⁶¹ Κατά συνέπεια απαιτείται κάθε περίπτωση αίτησης ασύλου από ασυνόδευτο ανήλικο, να εξετασθεί και να εξετάζεται ενδελεχώς. Οι αρμόδιες αρχές οφείλουν να προβούν στη διεξαγωγή ατομικής συνέντευξης, προκειμένου να προσδιοριστεί το κράτος - μέλος το οποίο είναι αρμόδιο για την

⁵⁸ Το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) δημιουργήθηκε το 1999, για να διασφαλίσει ενιαία πρότυπα στο δίκαιο του ασύλου στην ΕΕ, βάσει της πλήρους και χωρίς αποκλεισμούς εφαρμογής της Σύμβασης της Γενεύης. Το Σύστημα περιλαμβάνει οδηγία για τις διαδικασίες χορήγησης του ασύλου, οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής των προσφύγων, οδηγία για την πιστοποίηση των προσφύγων, ο κανονισμός του Δουβλίνου, ο κανονισμός EYRODAC και η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης Ασύλου. Περισσότερες πληροφορίες στο European Commission, “Common European Asylum System”, https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system_en, (accessed in December 15, 2021).

⁵⁹ United Nations International Children's Emergency Fund, Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 20 Νοεμβρίου 1989, διαθέσιμο στο <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bcbf83a2>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁶⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ΕΕ», https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights_el, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁶¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Δελτίο Τύπου της 13ης Ιουλίου 2016, Ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου: προς μια αποτελεσματική, δίκαιη και ανθρώπινη πολιτική ασύλου», https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_16_2433, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

εξέταση του αιτήματος διεθνούς προστασίας, καθώς και για την ενημέρωση του αιτούντος σχετικά με την διαδικασία που οφείλει να ακολουθήσει.⁶²

Παραλλήλως, για τη διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων των ενδιαφερόμενων προσώπων, θεσπίστηκαν εγγυήσεις νομικού χαρακτήρα. Οι διαδικασίες που θα ακολουθηθούν κατά την εξέταση του αιτήματος για άσυλο, απαιτείται να είναι σύμφωνες, τόσο με τη νομοθεσία του κράτους - μέλους στο οποίο έχει υποβληθεί το εν λόγω αίτημα, όσο και με το Διεθνές Δίκαιο. Η κράτηση των ατόμων που έχουν αιτηθεί άσυλο, σύμφωνα με το άρθρο 31 της Σύμβασης της Γενεύης, απαιτείται να διαπνέεται από τη βασική αρχή του ανεπίτρεπτου της κράτησης ενός προσώπου, απλώς και μόνο επειδή αναζητεί διεθνή προστασία. Επιπλέον η κράτηση οφείλει να έχει όσο το δυνατόν συντομότερη διάρκεια.⁶³

Σύμφωνα με τον νέο Κανονισμό, οι διαδικασίες θα πρέπει να ολοκληρωθούν εντός των προβλεπόμενων προθεσμιών, ενώ όσον αφορά τις συνθήκες κράτησης, είναι υποχρεωτική η εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας 2013/33/ΕΕ.⁶⁴

Επιπλέον ιεραρχήθηκαν οι παράγοντες, με τους οποίους κρίνεται ποιο συμβαλλόμενο κράτος - μέλος καθίσταται υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεων ασύλου. Οι εν λόγω παράγοντες, εξετάζουν μια σειρά από πιθανές καταστάσεις σε

⁶² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έγγραφο 52018PC0307, «Πρόταση για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 862/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί κοινοτικών στατιστικών για τη μετανάστευση και τη διεθνή προστασία», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A307%3AFIN>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁶³ Το υπόψη άρθρο αναφέρει: Άρθρον 31. – 1. Αι Συμβαλλόμενοι Χώροι δεν θα επιβάλλουν ποινικές κυρώσεις εις πρόσφυγας λόγω παρανόμου εισόδου ή διαμονής, εάν ούτοι προερχόμενοι απ' ευθείας εκ χώρας ένθα η ζωή ή η ελευθερία αυτών ηπειλείτο, εν τη εννοία του άρθρου 1, εισέρχονται ή ευρίσκονται ήδη επί του εδάφους αυτών άνευ αδειας, υπό την επιφύλαξιν πάντως ότι ούτοι απ' ενός μεν θα παρουσιαστούν αμελλητί εις τας αρχάς απ' ετέρου δε θα δώσουν επαρκείς εξηγήσεις περί της παρανόμου αυτών εισόδου ή διαμονής. 2. Αι Συμβαλλόμενοι Χώροι θα εφαρμόζουν επί των κινήσεων των προσφύγων τούτων μόνον τα απαραίτητα περιοριστικά μέτρα. Τα περιοριστικά μέτρα θα εφαρμόζονται μόνον μέχρις ότου ρυθμισθή το Καθεστώς των επί του εδάφους της χώρας της εισδοχής ευρισκομένων προσφύγων ή αποκτήσουν ούτοι άδειαν εισόδου εις ετέραν χώραν. Προς λήψιν της τοιαύτης αδειας, αι Συμβαλλόμενοι Χώροι θα παράσχουν εις τους πρόσφυγας λογικάς προθεσμίας ως και άπασας τας αναγκαίας διευκολύνσεις. Διαθέσιμο στο Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, «Η Σύμβαση του 1951 σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων».

⁶⁴ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Έγγραφο 32013L0033, «Συνθήκες Διαβίωσης για τους Αιτούντες Άσυλο — κανόνες της ΕΕ», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/LSU/?uri=CELEX:32013L0033>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

σχέση με τον ασυνόδευτο ανήλικο, τον τόπο διαμονής μελών της οικογενείας του, τη χώρα υποβολής αίτησης ασύλου από μέλη της οικογενείας του, τον τρόπο υποβολής (π.χ. γραπτώς) κ.λπ.⁶⁵

Στον υπόψη Κανονισμό προβλέπονται και ρήτρες διακριτικής ευχέρειας καθώς και οι υποχρεώσεις των κρατών.⁶⁶ Επιπλέον, ορίζονται οι διαδικασίες για τα ανωτέρω και καθορίζεται ο τρόπος επανεξέτασης μιας απόρριψης, δια προσφυγής. Επίσης τέθηκε σε ισχύ, η διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών, η οποία αποτελεί ζωτικής σημασίας λειτουργία του ΚΕΣΑ. Τέλος, κρίθηκε ότι, η συνδιαλλαγή η οποία θεσπίστηκε με τον Κανονισμό του 1990 και ουσιαστικά αφορά την ακολουθητέα διαδικασία σε περίπτωση που πρέπει να επιλυθεί οποιαδήποτε διαφορά σχετικώς με τα προαναφερθέντα, θα πρέπει να καταργηθεί.⁶⁷

Σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο

Μετά από μία μακρά προσπάθεια για βελτίωση του συστήματος του Δουβλίνου και την επανεξέταση της μεταναστευτικής πολιτικής της ΕΕ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέληξε στο νέο σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο. Οι προσπάθειες εντάθηκαν χωρίς αποκλεισμούς από το 2019 και μετέπειτα, περιλαμβάνοντας 2 γύρους διαβουλεύσεων με όλους τους εμπλεκόμενους, τόσο εντός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, όσο και με τα κράτη-μέλη και λοιπούς ενδιαφερόμενους. Το νέο

⁶⁵ Βλάχου – Μπαλακτάρης, Αντιμετώπιση Μεταναστευτικού Ζητήματος, σελ. 10 – 18.

⁶⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού Δουβλίνο III, κάθε κράτος - μέλος είναι δυνατόν να αποφασίζει να εξετάσει αίτηση ασύλου, παρ' ό,τι δεν είναι το υπεύθυνο κατά τους ορισμούς του συστήματος. Διαθέσιμο στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Έγγραφο 32013R0604, «Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013, της 26^{ης} Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους - μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος - μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32013R0604>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁶⁷ Η διαδικασία συνδιαλλαγής ως μηχανισμός επίλυσης διαφορών, δεν έχει χρησιμοποιηθεί επίσημα από τότε που προβλέφθηκε στη σύμβαση του Δουβλίνου του 1990 (αν και σε ελαφρώς διαφορετική μορφή) και συνεπώς, φαίνεται ότι περιττεύει και πρέπει να καταργηθεί.

σύμφωνο προέκυψε ως μια προσπάθεια για εξισορρόπηση όλων των πλευρών και των διαφορετικών απόψεων.⁶⁸

Την 23 Σεπτεμβρίου 2020, το νέο σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο υποβλήθηκε για περαιτέρω επεξεργασία και έγκριση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, συνοδευόμενο από αναλυτικό χάρτη πορείας για την εφαρμογή του. Μεταξύ άλλων το νέο σύμφωνο περιλαμβάνει:

- Δίκαιη και ολοκληρωμένη φύλαξη και εξασφάλιση των συνόρων της ΕΕ, πραγματοποιώντας ελέγχους ταυτότητας, υγείας και ασφάλειας.
- Δίκαιους κανόνες και βελτιωμένη διαδικασία χορήγησης ασύλου και επιστροφής των μεταναστών.
- Νέο μηχανισμό αλληλεγγύης των κρατών-μελών για την αντιμετώπιση καταστάσεων έρευνας και διάσωσης μεταναστών, καθώς και καταστάσεων που προκύπτουν από τη διαχείριση πιέσεων και κρίσεων από μεταναστευτικές ροές.
- Αποτελεσματικότερη και συντονισμένη πολιτική επιστροφών και επανένταξης μεταναστών στις χώρες καταγωγής τους.
- Ολοκληρωμένη διαχείριση σε επίπεδο ΕΕ των πολιτικών χορήγησης ασύλου και μετανάστευσης.
- Ανάπτυξη αμοιβαία επωφελών εταιρικών σχέσεων με τις κυριότερες χώρες καταγωγής των μεταναστών και των χωρών διέλευσης.
- Ανάπτυξη νομίμων οδών για τους μετανάστες που εντάσσονται στους δικαιούμενους διεθνούς προστασίας, καθώς επίσης και την προσέλκυση ταλαντούχων νέων.
- Αποτελεσματική υποστήριξη των πολιτικών ένταξης των μεταναστών.⁶⁹

Ο Φιλίπο Γκράντι (Filippo Grandi), Υπάτος Αρμοστής των ΗΕ για τους Πρόσφυγες, κατά την συνάντησή του με τον Μαργαρίτη Σχοινά, Αντιπρόεδρο της

⁶⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Νέο σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο. Ένα νέο ξεκίνημα για τη μετανάστευση στην Ευρώπη», <https://tinyurl.com/yc4uuuk6>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁶⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έγγραφο 52020DC0609, «ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ, σχετικά με ένα νέο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο», 23 Σεπτεμβρίου 2020, <https://tinyurl.com/2p8p4kbs>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Προώθηση του Ευρωπαϊκού Τρόπου Ζωής, τόνισε ότι η Ύπατη Αρμοστεία των ΗΕ για τους Πρόσφυγες, υποστηρίζει σθεναρά τη σύναψη ενός νέου συμφώνου μετανάστευσης της ΕΕ και θεωρεί ότι τα πρόσφατα γεγονότα στη Σικελία⁷⁰ και στη Θέουτα⁷¹ αποδεικνύουν την ανάγκη για συνεργασία μεταξύ των κρατών – μελών της ΕΕ, διότι σε διαφορετική περίπτωση οποιεσδήποτε προσπάθειες για την αντιμετώπιση του φαινομένου, είναι φυσικό να οδηγηθούν στην αποτυχία.⁷²

Στις 09 Απριλίου 2021, ο Νότης Μηταράκης, Υπουργός Μετανάστευσης και Ασύλου της Ελλάδας, κατά τη συνάντηση που είχε με Κύπριους Αξιωματούχους,⁷³ δήλωσε ότι η Ελλάδα βασιζόμενη στο Διεθνές Δίκαιο, εφαρμόζει μια δίκαιη και αυστηρή μεταναστευτική πολιτική, πλην όμως είναι αναγκαία η επίδειξη αλληλεγγύης από όλες τις χώρες της ΕΕ, προς τις χώρες πρώτης υποδοχής, οι οποίες σηκώνουν δυσανάλογο βάρος του μεταναστευτικού προβλήματος και επομένως το νέο σύμφωνο μετανάστευσης και ασύλου θα πρέπει να ανταποκρίνεται στην παραπάνω ανάγκη καταμερισμού.⁷⁴ Προς αυτή την κατεύθυνση έχει θεσμοθετηθεί η MED5, μια συμμαχία των χωρών της Μεσογείου (Ελλάδα, Κύπρος, Ιταλία, Ισπανία και Μάλτα),⁷⁵ για την από κοινού αντιμετώπιση των θεμάτων που είναι αναγκαίο να προβλεφθούν στο νέο σύμφωνο, ιδιαίτερα όσον αφορά:

⁷⁰ Θεόδωρος, Ανδρεάδης, Συγγελλάκης, «Πρόσφυγικό: Ο Ντράγκι ζητά βοήθεια από την ΕΕ», dw.com, 11 Μαΐου 2021, <https://p.dw.com/p/3tExb>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁷¹ Naftemporiki, «Ισπανία: Σχεδόν 8.000 μετανάστες εισήλθαν στη Θέουτα και τη Μελίγια από χθες», naftemporiki.gr, 18 Μαΐου 2021, <https://tinyurl.com/4xskznm>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁷² Φιλίπο, Γκράντι, Ύπατος Αρμοστής του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, twitter.com, 20 Μαΐου 2021, <https://twitter.com/FilippoGrandi/status/1395302521795715073>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁷³ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Επίσκεψη Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου, Νότη Μηταράκη, στην Κύπρο», 08 Απριλίου 2021, <https://tinyurl.com/ms7fu8p2>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁷⁴ Kemal, Kirisci, [Επανεξετάζοντας τη συμφωνία μετανάστευσης ΕΕ-Τουρκίας του 2016: μία ευκαιρία για την Ελλάδα πέραν του να είναι απλώς «η ασπίδα της Ευρώπης»], ELIAMEP.gr, 02 Απριλίου 2021, <https://tinyurl.com/yc672j64>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁷⁵ SLpress, «Κοινό μέτωπο Ελλάδας, Ισπανίας, Ιταλίας, Μάλτας στο μεταναστευτικό», slpress.gr, 25 Νοεμβρίου 2020, <https://slpress.gr/news/koino-metopo-elladas-ispantias-italias-maltas-sto-metanasteytiko/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Την αποτροπή εισόδου παράτυπων μεταναστών στην ΕΕ, με αποτελεσματικότερη φύλαξη των συνόρων από τη Frontex και σε συνεργασία με τις χώρες προέλευσης και διέλευσης των μεταναστών.

- Τη δημιουργία και λειτουργία κοινού και αποτελεσματικού μηχανισμού επιστροφών της ΕΕ, σε όσους δεν δικαιούνται διεθνούς προστασίας, προκειμένου να καταστεί σαφές προς τους λαθροδιακινητές, ότι οι πύλες της ΕΕ είναι κλειστές.

- Την επίδειξη έμπρακτης αλληλεγγύης από όλη την ΕΕ προς τις χώρες της πρώτης υποδοχής, όχι σε εθελοντική συνεισφορά αναλόγως της επιθυμίας κάθε χώρας, αλλά σε υποχρεωτική βάση.^{76 77}

Ανάλογες θέσεις είχαν διατυπώσει και οι υπόλοιπες 4 χώρες της MED5, στις 19 και 20 Μαρτίου 2021, κατά την πρώτη σύσκεψη των χωρών στην Αθήνα.⁷⁸ Στη σύσκεψη συμφωνήθηκε ότι είναι αναγκαία η τήρηση κοινής στάσης των 5 μεσογειακών χωρών απέναντι στα θέματα του νέου συμφώνου για τη μετανάστευση και το άσυλο, καθώς και η κοινή προώθηση των θέσεών τους. Ο Υπουργός Εσωτερικών της Ισπανίας Φερνάντο Γκόμεζ (Fernando Gomez), τόνισε ότι το νέο σύμφωνο θα πρέπει να διέπεται από την αρχή της αλληλεγγύης μεταξύ των χωρών της ΕΕ, καθώς επίσης και της δίκαιης κατανομής ευθυνών, όπως ορίζεται στο άρθρο 80 της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ, ενώ η στενή συνεργασία μεταξύ των χωρών θα αποτρέψει το εμπόριο των ανθρώπων. Ομοίως και η Υπουργός Εσωτερικών της Ιταλίας Λουτσιάνα Λαμορτζέζε (Luciana Lamorgese), διατύπωσε την άποψη ότι στο νέο σύμφωνο εξακολουθούν να υφίστανται στοιχεία ανισορροπίας ανάμεσα στα μέτρα ευθύνης και στα μέτρα αλληλεγγύης, ενώ είναι αναγκαία η ενίσχυση της συνεργασίας με τις χώρες προέλευσης και η θεσμοθέτηση ενός

⁷⁶ The President, «N. Μηταράκης: Σηκώνουμε δυσανάλογο βάρος – Εργαζόμαστε για ένα νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης», thepresident.gr, 09 Απριλίου 2021, <https://tinyurl.com/55dm7x7n>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁷⁷ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Πρέπει να καταστήσουμε σαφές ότι ένα νησιωτικό κράτος όπως η Κύπρος ή πέντε ακριτικά νησιά του Αιγαίου δεν μπορούν να σηκώσουν μόνα τους όλο το βάρος του μεταναστευτικού», 09 Απριλίου 2021, <https://tinyurl.com/kn4ev3hb>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁷⁸ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Διαδικτυακή συνέντευξη Τύπου Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου κ. Νότη Μηταράκη με θέμα τη Διάσκεψη του MED 5 στην Αθήνα 19 και 20 Μαρτίου», 17 Μαρτίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8exy99>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

μηχανισμού επαναπατρισμού. Επίσης ο Υπουργός Εσωτερικών της Κύπρου Νίκος Νουρής, υποστήριξε ότι είναι αναγκαίο το νέο σύμφωνο να διορθώσει τις αρρυθμίες του παρελθόντος, διότι σε διαφορετική περίπτωση θα επαναληφθούν τα γεγονότα της κρίσης του 2015, ενώ η Τουρκία θα πρέπει να αποδεχτεί τον έλεγχο των νοτίων παραλιών της από τη Frontex, καθώς από εκεί εκκινούν οι παράνομοι μετανάστες. Τέλος ο Υπουργός Εσωτερικών της Μάλτας Μπαίρον Καμιλέρι (Byron Camilleri), ανέφερε ότι με το νέο σύμφωνο θα πρέπει να ενισχυθεί η συνεργασία με τις χώρες διέλευσης για αποτροπή των λαθροδιακινητών, θα πρέπει να συμμετέχουν όλα τα κράτη – μέλη της ΕΕ στη μετεγκατάσταση των μεταναστών και θα πρέπει να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα της επιστροφής σε όσους δεν χορηγείται άσυλο.⁷⁹

Στις 24 και 25 Σεπτεμβρίου 2021 πραγματοποιήθηκε η δεύτερη σύσκεψη των χωρών MED5 στη Μάλαγα της Ισπανίας. Στη σύσκεψη διαπιστώθηκε η ανάγκη για περαιτέρω συντονισμό των προσπαθειών των χωρών για την επίτευξη των στόχων που τέθηκαν στην πρώτη σύσκεψη, λαμβανομένων υπόψιν των εξελίξεων σε Αφγανιστάν και Λιθουανία.^{80 81}

Σε εφαρμογή του χάρτη πορείας του νέου συμφώνου για τη μετανάστευση και το άσυλο, το Συμβούλιο της ΕΕ στις 07 Οκτωβρίου 2021, εξέδωσε οδηγία προσέλκυσης και συγκράτησης εργαζομένων υψηλής ειδίκευσης και αυξημένων δεξιοτήτων, οι οποίοι επιζητούν εργασία και διαμονή στην ΕΕ, με σκοπό την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης.⁸²

⁷⁹ Πρώτο Θέμα, «MED 5: Συμφωνία των χωρών για ενιαία στάση στο νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης», protothema.gr, 20 Μαρτίου 2021, <https://tinyurl.com/4c55xw9d>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁸⁰ ΤΟ ΒΗΜΑ, «Ισπανία – Στη συνάντηση των MED5 ο Νότης Μηταράκης για το μεταναστευτικό», tonima.gr, 25 Σεπτεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8erc2k>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁸¹ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Ισπανία: Δήλωση του Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου, κ. Νότη Μηταράκη, στην Υπουργική Διάσκεψη των 5 Μεσογειακών Κρατών πρώτης γραμμής -MED5- στη Μάλαγα», 27 Σεπτεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/382sb27b>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁸² Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Νόμιμη μετανάστευση: Οδηγία του Συμβουλίου για την μπλε κάρτα που θα προσελκύσει εργαζομένους υψηλής ειδίκευσης», 07 Οκτωβρίου 2021, <https://tinyurl.com/34ub4mtr>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Επίσης το Συμβούλιο της ΕΕ στις 09 Δεκεμβρίου 2021, εξέδωσε τον κανονισμό για τη σύσταση του Οργανισμού της ΕΕ για το άσυλο.⁸³ Ουσιαστικά πρόκειται για τη μετατροπή της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (European Asylum Support Office - EASO), σε αυτοτελή Οργανισμό, με αποστολή τη βελτίωση της λειτουργίας του συστήματος ασύλου στην ΕΕ. Μεταξύ των άλλων θα προσφέρει ενισχυμένη επιχειρησιακή και τεχνική βοήθεια στα κράτη – μέλη, με σκοπό τη βελτίωση της διαδικασίας αξιολόγησης των αιτημάτων των μεταναστών για διεθνή προστασία.⁸⁴ Μία σημαντική αλλαγή που εισάγεται με τον νέο Οργανισμό, είναι η δημιουργία του υπεύθυνου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ο οποίος θα διαχειρίζεται τον μηχανισμό υποβολής καταγγελιών, μέσω του οποίου η πολιτική ασύλου της ΕΕ θα σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου.⁸⁵

Σχέδιο δράσης για την ενσωμάτωση και την ένταξη 2021-2027

Το νέο σχέδιο δράσης της ΕΕ, προήλθε ως απόρροια της ανάγκης για ρύθμιση των νέων προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες και μετανάστες, όσον αφορά τις διάφορες ανισότητες στην εκπαίδευση, στην απασχόληση και στη στέγαση. Το εν λόγω σχέδιο αποτελεί συνέχεια του σχεδίου δράσης του 2016,⁸⁶ πλην όμως το εξελίσσει προτείνοντας νέες δράσεις για την ενσωμάτωση και την ένταξη στις ευρωπαϊκές κοινωνίες, θεωρώντας ως κλειδιά της επιτυχίας όπως προαναφέρθηκε, την παροχή εκπαίδευσης προς όλους χωρίς αποκλεισμούς, τη βελτίωση των δεξιοτήτων προς ενίσχυση της απασχόλησης και την επίλυση των στεγαστικών

⁸³ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Έγγραφο PE-CONS 61/21, «Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τον Οργανισμό της ΕΕ για το Άσυλο και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 439/2010», 17 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2stxhnac>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁸⁴ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο: Το Συμβούλιο εκδίδει κανονισμό για τον Οργανισμό της ΕΕ για το Άσυλο», 09 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/yckvtxkc>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁸⁵ ΤΑ ΝΕΑ, «Μεταναστευτικό – Νέα ευρωπαϊκή νομοθεσία για το άσυλο – Σύσταση Οργανισμού της ΕΕ με αυξημένες εξουσίες», tanea.gr, 11 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/yckpjzv8>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁸⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έγγραφο 52016DC0377, «Σχέδιο δράσης για την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών», 07 Ιουνίου 2016, <https://tinyurl.com/yc5x6nsy>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

αναγκών των ατόμων. Επιπλέον το σχέδιο αντιμετωπίζει τα θέματα του ρατσισμού και των διακρίσεων, βελτιώνει τη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων της ΕΕ, επαυξάνει τη χρήση ψηφιακών εργαλείων για την επιτάχυνση των διαδικασιών και λαμβάνει υπόψιν του τις υπάρχουσες διαφορετικές ανάγκες μειονοτικών ομάδων, όπως το φύλο, τη θρησκεία και τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Η πρωτοβουλία της ΕΕ αποτελεί μια πολυδιάστατη προσπάθεια, καθώς πέρα από την ενσωμάτωση των εμπειριών του σχεδίου 2016, αποτέλεσε και αντικείμενο διαβούλευσης στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με πλήθος διαφορετικών παραγόντων, ενώ επιπλέον έλαβε υπόψιν του το Ευρωβαρόμετρο,⁸⁷ εκθέσεις για θέματα μετανάστευσης,⁸⁸ καθώς και την κοινή έκθεση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)⁸⁹ - ΕΕ σχετικά με τους δείκτες ενσωμάτωσης.⁹⁰

Στις 24 Νοεμβρίου 2020, έγινε η παρουσίαση του σχεδίου δράσης στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.⁹¹ Ο Μαργαρίτης Σχοινάς, Αντιπρόεδρος για την Προώθηση του Ευρωπαϊκού Τρόπου Ζωής, μεταξύ άλλων δήλωσε:

«Η ένταξη ενσαρκώνει τον ευρωπαϊκό τρόπο ζωής. Οι πολιτικές ενσωμάτωσης και ένταξης είναι ζωτικής σημασίας για τους νεοεισερχόμενους και για τις τοπικές κοινότητες, ενώ παράλληλα συμβάλλουν στη δημιουργία συνεκτικών κοινωνιών και ισχυρών οικονομιών. Όλοι όσοι έχουν το δικαίωμα να βρίσκονται στην Ευρώπη θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στα εργαλεία που χρειάζονται προκειμένου να αξιοποιήσουν στο έπακρο τις δυνατότητές τους και να αναλάβουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που διέπουν την Ένωσή μας.».

Η Ίλβα Γιόχανσον (Ylva Johansson), Επίτροπος Εσωτερικών Υποθέσεων, μεταξύ άλλων δήλωσε:

⁸⁷ Socialpolicy, «Ευρωβαρόμετρο: Ευρήματα πρόσφατης έρευνας», socialpolicy.gr, 25 Σεπτεμβρίου 2018, <https://tinyurl.com/ycksw2jm>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁸⁸ European Commission, «Knowledge Centre on Migration and Demography», <https://tinyurl.com/ypehybf9>, (accessed in December 15, 2021).

⁸⁹ Organisation for Economic Co-operation and Development, «Settling In 2018: Indicators of Immigrant Integration», December 09, 2018, OECD.org, <https://tinyurl.com/2p8w2s2r>, (accessed in December 15, 2021).

⁹⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Σχέδιο δράσης για την ενσωμάτωση και την ένταξη για την περίοδο 2021-2027 Ερωτήσεις και απαντήσεις», 24 Νοεμβρίου 2020, <https://tinyurl.com/2p86nnsb>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁹¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έγγραφο 52020DC0758, «Σχέδιο δράσης για την ενσωμάτωση και την ένταξη για την περίοδο 2021-2027», 24 Νοεμβρίου 2020, <https://tinyurl.com/yt33kjny>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

«Ο κάθε μετανάστης είναι “ένας από εμάς” και όχι “ένας από αυτούς”. Όλοι διαδραματίζουν έναν ρόλο στη διασφάλιση της συνοχής και της ευημερίας των κοινωνιών μας. Η ενσωμάτωση και η ένταξη σημαίνουν ότι αφουγκραζόμαστε τις μεταναστευτικές κοινότητες και ότι διασφαλίζουμε τη δυνατότητα όλων να απολαμβάνουν τα δικαιώματά τους, ανεξάρτητα από το υπόβαθρό τους. Κατά αυτόν τον τρόπο, οι μετανάστες μπορούν να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους και οι κοινωνίες μας να επωφεληθούν από τη δύναμη και τις δεξιότητές τους.»⁹²

⁹² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, «Ένταξη για όλους: η Επιτροπή παρουσιάζει σχέδιο δράσης για την ενσωμάτωση και την ένταξη για την περίοδο 2021–2027», 24 Νοεμβρίου 2020, <https://tinyurl.com/2sf53e49>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Κεφάλαιο 3

Οι σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας και η Κύπρος

Οι σχέσεις στο τρίγωνο Αθήνα – Άγκυρα – Λευκωσία είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους και χαρακτηρίζονται από την αναθεωρητική και σοβινιστική πολιτική της Τουρκίας, εις βάρος των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας και την εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου.

Οι σχέσεις της Τουρκίας με την Ελλάδα κλιμακώθηκαν ραγδαία μετά την ενεργειακή κρίση τη δεκαετία του 1970 και την εισβολή στην Κύπρο το 1974. Σταδιακά η Τουρκία αμφισβήτησε το σύνολο των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων στο Αιγαίο και έθεσε ζητήματα σχετικά με τη δήθεν πολιτική καταστρατήγησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της μουσουλμανικής μειονότητας στη δυτική Θράκη. Η σύμμαχος χώρα αμφισβητεί τα όρια της ελληνικής υφαλοκρηπίδας και της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), τη δυνατότητα επέκτασης των χωρικών υδάτων στα 12 ναυτικά μίλια (νμ), τα όρια του ελληνικού εναερίου χώρου και της Περιοχή Ελέγχου Πτήσεων (FIR) Αθηνών, τη δικαιοδοσία στην Έρευνα και Διάσωση, την παρουσία ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων σε νησιά του ανατολικού Αιγαίου και το ιδιοκτησιακό καθεστώς νησίδων και βραχονησίδων, στα πλαίσια του ευφυολογήματος της «Γαλάζιας Πατρίδας».⁹³ Η Ελλάδα αποδέχεται ως υπαρκτές διαφορές προς επίλυση, μόνο τις δύο πρώτες από τις προειρημένες.⁹⁴ Η τουρκική πολιτική συνοδεύτηκε με έμπρακτες επιθετικές ενέργειες (παραβιάσεις εναερίου χώρου, παραβάσεις FIR, παράνομες NAVTEX) και σε τουλάχιστον τρεις περιπτώσεις, οι δύο χώρες έφτασαν στα πρόθυρα ένοπλης σύρραξης (1976, 1987, 1996).⁹⁵

Το κυπριακό ζήτημα, αποτελεί σημαντικό μέρος των ελληνοτουρκικών σχέσεων και έχει βαθιές ιστορικές ρίζες. Μετά το 1960, οπότε και η Κύπρος απέκτησε την ανεξαρτησία της μέσω των Συνθηκών Εγγυήσεων, η Τουρκία

⁹³ Capital, «Στο μικροσκόπιο κυπριακής μελέτης η "Γαλάζια Πατρίδα" του Ερντογάν», capital.gr, 21 Μαρτίου 2021, <https://www.capital.gr/diethni/3533443/sto-mikroskopio-kupriakis-meletis-i-galazia-patrida-tou-erntogan>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁹⁴ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, Ειδικά Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής, «Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων», <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

⁹⁵ Συρίγος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, σελ. 241 – 304.

«εργαλειοποίησε» τις δικαιοδικές έριδες και ώθησε την κατάσταση σε μια ενδοκοινοτική σύγκρουση, με αποτέλεσμα το 1964 να έχουμε την πρώτη οιονεί (quasi) διχοτόμηση, καθώς οι Τουρκοκύπριοι «κλείστηκαν» σε θύλακες και ανέπτυξαν αυτόνομες δραστηριότητες σε σχέση με το επίσημο κράτος.⁹⁶

Η ελληνοκυπριακή διοίκηση, δηλαδή η διεθνώς αναγνωρισμένη ως νόμιμη εξουσία του νησιού, ανέλαβε πρωτοβουλίες διεθνοποίησης του ζητήματος και συνεννόησης στο εσωτερικό, ώστε να αποφευχθεί μια περαιτέρω επιδείνωση της κατάστασης. Όλες οι απόπειρες και οι διπλωματικές πρωτοβουλίες «ναυάγησαν», καθώς η Άγκυρα υπονόμει σταθερά το κλίμα συνεννόησης μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Μετά την πολιτειακή μεταβολή στην Ελλάδα το 1967, η συνεννόηση μεταξύ Αθήνας - Λευκωσίας κατέστη δυσχερής. Τελικά η Χούντα των Αθηνών ανέτρεψε με πραξικόπημα τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο και η Τουρκία κάνοντας διασταλτική ερμηνεία της Συνθήκης Εγγυήσεως, εισέβαλε στο νησί και κατέλαβε το 37% του κυπριακού εδάφους (στρατιωτικές επιχειρήσεις Αττίλας 1 και 2).⁹⁷

Καθότι ο πυρήνας της παρούσας εργασίας, αφορά το μεταναστευτικό, υπενθυμίζεται ότι η Τουρκία δεσμεύτηκε από το έτος 2001, μέσω της υπογραφής διμερούς Πρωτοκόλλου, να αποδέχεται τις επανεισδοχές μεταναστών από την ελληνική ενδοχώρα. Συνεπώς οι τουρκικές ενέργειες μετά το 2015, αποδεικνύουν ότι η γειτονική χώρα, έτι μια φορά, αθέτησε την υπογραφή της.⁹⁸

⁹⁶ Νικόλαος, Παούνης, Ιστορική Αναδρομή του Κυπριακού Προβλήματος, η Στρατιωτική προετοιμασία της Τουρκίας (1964-1974), και οι επιχειρήσεις στη διάρκεια της Εισβολής, (Κοζάνη: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, 2020), διαθέσιμο στο <https://dspace.uowm.gr/xmlui/handle/123456789/1732>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021), σελ. 18 – 35.

⁹⁷ Συρίγος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, σελ.753.

⁹⁸ Insider, «Η Τουρκία παγώνει τη συμφωνία επανεισδοχής με την Ελλάδα», insider.gr, 07 Ιουνίου 2018, <https://www.insider.gr/eidiseis/politiki/86368/i-toyrkia-pagonei-ti-symfonia-epaneisdohis-me-tin-ellada>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Κεφάλαιο 4

Μεταναστευτικό και Τουρκία

Ιστορικό

Η Τουρκία – και λιγότερο ο Λίβανος - αφ' ης στιγμής ξέσπασε η εμφύλια σύρραξη στη Συρία, αναμφίβολα δέχτηκε τα μεγαλύτερα ποσοστά μεταναστευτικών ροών, τα οποία εκτιμούνται στα 4 εκατομμύρια, εκ των οποίων τα 3,5 αφορούν Σύριους πρόσφυγες.⁹⁹ Η ροή προσφύγων προς τα τουρκικά εδάφη ξεκίνησε από το 2012, όταν εντάθηκαν οι συγκρούσεις στο σύνολο της συριακής επικράτειας και κλιμακώθηκαν τη διετία 2014-2016, οπότε και έλαβαν χώρα οι σφοδρότερες συγκρούσεις μεταξύ της κουρδικής πολιτοφυλακής, του ISIS και των κυβερνητικών δυνάμεων. Η ρωσική αεροπορική επέμβαση το φθινόπωρο του 2015, καθώς επίσης και οι τρεις τουρκικές στρατιωτικές επιχειρήσεις (Ασπίδα του Ευφράτη, Κλάδος Ελαίας και Πηγή Ειρήνης), επέτειναν το φαινόμενο της μετανάστευσης.¹⁰⁰ Η κατάσταση όμως, ήταν ήδη επιβαρυνμένη λόγω των μαζικών αναταραχών στον μουσουλμανικό κόσμο της Μεσογείου, εξαιτίας της περίφημης «Αραβικής Άνοιξης».¹⁰¹

Η κατάρρευση της αποικιοκρατίας κυρίως μετά το 1960 και η ανάδυση νέων κρατών με κυρίαρχο το ισλαμικό στοιχείο, σε συνδυασμό με το πλούσιο υπέδαφος κυρίως σε υδρογονάνθρακες και την αναρρίχηση αυταρχικών καθεστώτων, οδήγησε στη δημιουργία οντοτήτων με αυξημένο μεν βιοτικό επίπεδο, αλλά ανύπαρκτες πρόνοιες για μια δημοκρατική διακυβέρνηση και τα ανθρώπινα δικαιώματα υπό καταστολή.

Η προαναφερθείσα δυσαρμονία, δημιούργησε την ανάγκη μετεξέλιξης των συγκεκριμένων κοινωνιών προς την κατεύθυνση συμπόρευσης με το δυτικό κόσμο, ειδικά μετά τη μεταφορά προτύπων στο περιβάλλον τους. Η Αραβική Άνοιξη, ένα

⁹⁹ Ioannis, Giagkinis, «Τέσσερα εκατομμύρια Πρόσφυγες φιλοξενούνται στην Τουρκία», euronews.com, 20 Μαρτίου 2018, <https://gr.euronews.com/2018/03/20/tessera-ekatommyriaprosfygesfiloxenountai-stin-tourkia>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁰⁰ Νικόλαος, Παούνης, [Το αποτέλεσμα της επιχείρησης «Ασπίδα του Ευφράτη – Euphrates Shield»], kathimerini.com.cy, 31 Οκτωβρίου 2016, <https://tinyurl.com/2p9cuyew>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁰¹ Foteini, Doulgekeri, «Δέκα χρόνια μετά την Αραβική Άνοιξη», euronews.com, 17 Δεκεμβρίου 2020, <https://gr.euronews.com/2020/12/17/deka-hronia-meta-tin-araviki-anoiiji>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

πολιτικοκοινωνικό κίνημα, φαίνεται ότι πριμοδοτήθηκε από δυτικές δυνάμεις και εκδηλώθηκε σε πολλές μουσουλμανικές χώρες της κεντρικής και ανατολικής Μεσογείου. Πολυάριθμες πληθυσμιακές μάζες, καθοδηγούμενες κυρίως από νέους ακτιβιστές οι οποίοι είχαν μορφωθεί στο εξωτερικό και γνώριζαν το δυτικό τρόπο ζωής, κινητοποιήθηκαν με στόχο την ανατροπή των κυρίαρχων απολυταρχικών καθεστώτων, τα οποία είχαν επιβάλλει περιοριστικά μέτρα, ως προς τις ανθρώπινες ελευθερίες.¹⁰² Πλην της περίπτωσης της Τυνησίας, τα αποτελέσματα ήταν απογοητευτικά. Στην Αίγυπτο, μετά από μια περιπετειώδη τριετή ακυβερνησία, επιβλήθηκε σκληρότερο καθεστώς υπό την ηγεσία του Στρατηγού Αμπντέλ αλ Σίσι (Abdel el Sisi).¹⁰³ Στη Λιβύη, στην Υεμένη και στη Συρία, ξέσπασε αιματηρός εμφύλιος πόλεμος και ακολούθησαν στρατιωτικές επεμβάσεις από έτερους διεθνείς δρώντες.¹⁰⁴

Η περίπτωση της Συρίας, επηρέασε καθοριστικά την τροφοδότηση του μεταναστευτικού με πολυάριθμες ροές προσφύγων. Μια σειρά εσωτερικών κοινωνικοοικονομικών κατατάξεων, όπως η ξηρασία και φτωχοποίηση του αγροτικού πληθυσμού του 2006, η εσωτερική μετανάστευση και αστικοποίηση των φτωχών μαζών κ.λπ, σε συνδυασμό με την πρόθεση ανατροπής ενός πολυετούς διάρκειας αυταρχικού καθεστώτος, υπό την ηγεσία του Μπασάρ αλ Άσαντ (Bashar Al-Assad), «τροφοδότησαν» εσωτερικές συγκρούσεις που σύντομα έλαβαν εμφυλιοπολεμικές διαστάσεις.¹⁰⁵

Στο έδαφος της Συρίας έλαβαν χώρα οι αγριότερες μορφές συγκρούσεων της τελευταίας εικοσαετίας, ενώ η εμπλοκή διεθνών και μη δρώντων είναι πρωτόγνωρη.

¹⁰² Φίλης, Πρόσφυγες, Ευρώπη, Ανασφάλεια, σελ. 49 – 53.

¹⁰³ Tamara W, Coffman, “Learning to live with the Islamist Winter”, foreignpolicy.com, July 19, 2012, <https://foreignpolicy.com/2012/07/19/learning-to-live-with-the-islamist-winter/>, (accessed in December 15, 2021).

¹⁰⁴ Ηλίας, Κουσκουβέλης, Το διεθνές σύστημα και η «Αραβική Άνοιξη», στο Κουσκουβέλης, Ηλίας (επιμ.), Η Αραβική Άνοιξη, Μελέτες Διεθνών Σχέσεων, (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 2012), διαθέσιμο στο https://www.researchgate.net/publication/244988508_To_diethnes_systema_kai_e_Arabike_Anoixe, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁰⁵ News 24/7, «Για ποιο λόγο ξέσπασε ο εμφύλιος στη Συρία σύμφωνα με τους Αμερικανούς. Ο ρόλος της ξηρασίας», news247.gr, 03 Μαρτίου 2015, <https://www.news247.gr/epistimi/gia-poiologo-xespase-o-emfylios-sti-syria-symfona-me-toys-amerikanoyis-o-rolos-tis-xirasias.6331921.html>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Το συριακό καθεστώς αντιμετώπισε την οργάνωση Αλ Νούσρα (Al Nusra), το στρατιωτικό βραχίονα της Συριακής Αντιπολίτευσης, το ISIS και τους «εγχώριους» Κούρδους, οι οποίοι μάλιστα συγκρούστηκαν για τα διαφιλονικούμενα εδάφη της βορειοδυτικής Συρίας, με τους φονταμενταλιστές του ISIS, λαμβάνοντας ενεργή υποστήριξη εκ μέρους της Δύσης. Μετά το 2015 επενέβη η Ρωσία στο πλευρό του μπαθικό καθεστώτος του Άσαντ και προς την ίδια κατεύθυνση έσπευσε να συνδράμει το Ιράν, μέσω της Χεζμπολάχ (Hezbollah). Η εμπλοκή της λιβανέζικης παραστρατιωτικής οργάνωσης, προκάλεσε αεροπορικούς βομβαρδισμούς εκ μέρους των Ισραηλινών. Μετά την επικράτηση των Κούρδων κατά του ISIS, η Τουρκία επενέβη στρατιωτικά σε τρεις περιπτώσεις, καταλαμβάνοντας εκτάσεις συνολικού μήκους 450 χλμ και βάθους - κατά μέσο όρο – 20 χλμ.¹⁰⁶ Η ανάπτυξη στρατιωτικών δράσεων εκ μέρους όλων των προειρημένων, προκάλεσε το θάνατο 500.000 ανθρώπων και υποχρέωσε το βίαιο εκτοπισμό περίπου 8 εκατομμυρίων ανθρώπων από τις πατρογονικές τους εστίες, ενώ περισσότερα από 4 εκατομμύρια πήραν το δρόμο της προσφυγιάς.^{107 108}

Η Τουρκία με τη συνδρομή της Ερυθράς Ημισελήνου, οργάνωσε περισσότερους από 30 καταυλισμούς στα σύνορα με τη Συρία, με τη συγκεκριμένη κατάσταση να διαιωνίζεται μέχρι σήμερα.¹⁰⁹ Ο ΟΗΕ εκτίμησε τις χρηματοδοτικές ανάγκες στα 890 εκατομμύρια δολάρια και εκτόνησε το πρόγραμμα 3RP (Regional Refugee and Resilience Plan), προκειμένου να καλυφθούν οι τομείς των βασικών αναγκών, της διατροφής, της υγείας, της καθημερινότητας και της προστασίας.¹¹⁰

¹⁰⁶ Μαρία, Εμμανουήλ, «Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΣΤΗ ΣΥΡΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΚΟΠΙΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ», The safia blog, 06 Δεκεμβρίου 2019, <https://thesafiablog.com/2019/12/06/turkeysyriainvasion/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁰⁷ Φύλης, Πρόσφυγες, Ευρώπη, Ανασφάλεια, σελ. 53 – 64.

¹⁰⁸ Η εικόνα 1 του Παραρτήματος «Α», παρουσιάζει φωτογραφία του νεκρού Άλαν, του μικρού παιδιού από τη Συρία, σε μια παραλία κοντά στην Αλικαρνασσό της Τουρκίας, αφύπνισε τη κοινή γνώμη, τόσο στην Ευρώπη, όσο και σε ολόκληρο τον κόσμο.

¹⁰⁹ 3rpsyriacrisis, In response to the Syrian crisis, “Regional Refugee & Resilience Plan 2017-2018: Turkey”, <https://tinyurl.com/35m95psj>, (accessed in December 15, 2021).

¹¹⁰ 3rpsyriacrisis, In response to the Syrian crisis, “Introduction to 3RP”, <http://www.3rpsyriacrisis.org/>, (accessed in December 15, 2021).

Όπως ήδη αναφέρθηκε, προσφυγικές ροές εκτός της Τουρκίας, δέχτηκαν χώρες όπως ο Λίβανος περίπου 1 εκατομμύριο, η Ιορδανία 660 χιλιάδες, το Ιράκ 200 χιλιάδες, αλλά και η Αίγυπτος 100 χιλιάδες.¹¹¹

Η τουρκική εξωτερική πολιτική

Η Τουρκία στη διάρκεια της δεκαετίας του 2010, βίωσε έντονες διεργασίες στο εσωτερικό της, κυρίως προς την κατεύθυνση μετεξέλιξης σε μια Ισλαμική Δημοκρατία με χαρακτηριστικά δυτικού τύπου, σύμφωνα και με τα προτάγματα του άλλοτε Υπουργού Εξωτερικών της Αχμέτ Νταβούτογλου (Ahmet Davutoğlu), όπως αυτά περιγράφηκαν στο βιβλίο του «Το στρατηγικό βάθος της Τουρκίας».¹¹² Η εκατονταετούς διάρκειας «μάχη» στους κόλπους της τουρκικής δημοκρατίας, μεταξύ των κεμαλικών δυνάμεων, που πρεσβεύουν την εγκαθίδρυση ενός δυτικού κοσμικού κράτους με χαρακτηριστικά απόλυτης εθνικής ομογενοποίησης (εξ' ου και οι γενοκτονίες της περιόδου 1915-1922) και των παραδοσιακών ισλαμικών δυνάμεων, οι οποίες προέτασαν το λαμπρό οθωμανικό παρελθόν ως υπόδειγμα πορείας προς το μέλλον, άρχισε να αποκρυσταλλώνεται υπέρ των δεύτερων, αφ' ης στιγμής αναδείχτηκε ο Ταγίπ Ερντογάν (Tayyip Erdoğan) και το κόμμα της Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (Adalet ve Kalkınma Partisi – AKP) στην εξουσία.

Οι διεργασίες αυτές έλαβαν καταγιστικό χαρακτήρα σε όλα τα επίπεδα διοίκησης της τουρκικής κρατικής οντότητας, μετά το πραξικόπημα της 15 Ιουλίου 2016, ενώ κομβικό σημείο θα πρέπει να θεωρείται η συμπόρευση του AKP με το εθνικιστικό κόμμα των «Γκρίζων Λύκων» (MHP) του Ντεβλέτ Μπαχτσελί (Devlet Bahçeli). Στην Τουρκία λαμβάνονται μέτρα μεταξύ εξισορρόπησης της «Ασφάλειας και της Δημοκρατίας», ρυθμίζοντας τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος,

¹¹¹ Human Rights Watch, “Lebanon: At Least 45 Local Curfews Imposed on Syrian Refugees”, hrw.org, December 03, 2014, <https://tinyurl.com/2p99xsan>, (accessed in December 15, 2021).

¹¹² Αχμέτ, Νταβούτογλου, Το Στρατηγικό Βάθος της Τουρκίας – Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας, [μτφ. Νικόλαος Ραπτόπουλος, επιμ. Νεοκλής Σαρρής], 11η έκδοση, (Βάρη Αττικής: Ποιότητα, 2010).

με κατ' ουσίαν περιστολή ορισμένων δημοκρατικών δικαιωμάτων, ενώ ρυθμίστηκε και ο θεσμικός παρεμβατικός ρόλος των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων (ΕΔ).¹¹³

Σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής, η Τουρκία ακολούθησε τους άξονες της «πολυδιάστατης και της ρυθμικής διπλωματίας»,¹¹⁴ καθώς επίσης και το «Δόγμα των τριών Πολέμων».¹¹⁵ Η περίπτωση του μεταναστευτικού και προσφυγικού ζητήματος, θα πρέπει να ιδωθεί υπό το προειρημένο πρίσμα. Η Τουρκία έχοντας αντιληφθεί την κομβικής σημασίας γεωπολιτική θέση την οποία κατέχει, την εκμεταλλεύεται προς εξυπηρέτηση των συμφερόντων της και εξαιτίας αυτής, κατορθώνει να συνάπτει προνομιακές συμβάσεις με «υπερεθνικούς δρώντες» (ΝΑΤΟ, ΕΕ) ανεξαρτήτως αν αποτελεί ενεργό ή «εν δυνάμει» μέλος.¹¹⁶ Ωστόσο στις συνέπειες του πραξικοπήματος, θα πρέπει να συμπεριληφθεί και η αλλαγή ρητορικής της Τουρκίας σε σχέση με το μεταναστευτικό, για λόγους που αναλύονται σε επόμενη παράγραφο.

Η Τουρκία διατηρεί το καθεστώς του συνδεδεμένου μέλους με την ΕΕ, από την εποχή της τότε Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και συγκεκριμένα από το έτος 1963. Το πρώτο αίτημα της Τουρκίας για σύνδεση με την ΕΟΚ, υποβλήθηκε τον Ιούλιο του 1959, ωστόσο κατέστη «συνδεδεμένο μέλος» το 1964, κατόπιν υπογραφής της «Συμφωνίας Σύνδεσης», γεγονός το οποίο έλαβε χώρα στην Άγκυρα το 1963.^{117 118} Το διμερές πλαίσιο συμφωνιών συμπληρώθηκε από ένα

¹¹³ Νικόλαος, Παούνης, «Το Τουρκικό Στράτευμα μετά το Πραξικόπημα. Ιδεολογικές, Οργανωτικές, Θεσμικές και Επιχειρησιακές Διεργασίες», foreignaffairs.gr, 20 Μαρτίου 2017, <https://tinyurl.com/2m4htx36>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹¹⁴ Χρήστος, Αγγελόπουλος, Δόγμα Στρατηγικού Βάθους, περιοδική έκδοση ΕΛΙΣΜΕ τ.58, 2010, διαθέσιμο στο <https://www.elisme.gr/images/banners/provlimatismoi-T58.pdf>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹¹⁵ Κώστας, Γρίβας, «Οι τρεις παράλληλοι πόλεμοι της Τουρκίας κατά της Ελλάδας και ο εγχώριος Δούρειος Ίππος», slpress.gr, 09 Φεβρουαρίου 2021, <https://slpress.gr/ethnika/oi-treis-paralliloi-polemoi-tis-toyrkias-kata-tis-elladas-kai-o-egchorios-doyreios-ippos/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹¹⁶ Σπύρος, Μπαμιατζής, «Οι υβριδικές τακτικές της Τουρκίας και ποια πρέπει να είναι η ελληνική απάντηση», 04 Μαΐου 2020, Bankingnews.gr <https://www.bankingnews.gr/index.php?id=496739>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹¹⁷ Constantine, Arvanitopoulos – Nikolaos, Tzifakis, Turkey's Accession to the European Union, an Unusual Candidacy, The Constantinos Karamanlis Institute for Democracy, series for European and International Affairs, (Berlin: Springer, 2009), pp. 45 – 52.

Πρόσθετο Πρωτόκολλο (1970), το οποίο κυρίως περιλάμβανε χρονοδιάγραμμα εκπλήρωσης υποχρεώσεων εκ μέρους της Τουρκίας, προκειμένου να καταλήξουν οι δύο πλευρές σε καθεστώς Τελωνειακής Ένωσης.¹¹⁹ Το εν λόγω χρονοδιάγραμμα διαταράχθηκε εξαιτίας της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο (Ιούλιος, Αύγουστος 1974) και της χρονικά επακόλουθης οικονομικής και ενεργειακής κρίσης που έπληξε την Τουρκία, κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1970.¹²⁰ Το 1986 ο Τούρκος πρωθυπουργός Τουργκούτ Οζάλ (Turgut Özal) υπέβαλε αίτημα πλήρους ένταξης στην ΕΟΚ, το οποίο απορρίφθηκε τρία έτη αργότερα. Τελικώς στις 6 Φεβρουαρίου 1995, υπεγράφη συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης, μέσω της οποίας η Τουρκία υιοθέτησε την εμπορική πολιτική της ΕΕ. Το 1999 στο Ελσίνκι, η Τουρκία έλαβε το «χρίσμα» της υποψήφιας προς ένταξη χώρας.¹²¹

Στις 3 Οκτωβρίου 2005 ξεκίνησαν οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις, ενώ ένα από τα κυριότερα αιτήματα που έθεσε η Άγκυρα, ήταν η απελευθέρωση του καθεστώτος θεωρήσεων εισόδου, για τις μετακινήσεις των Τούρκων πολιτών προς τις χώρες της Συνθήκης Σένγκεν (Schengen).¹²² Όμως η συστηματική άρνηση της Τουρκίας να εφαρμόσει σχέσεις καλής γειτονίας με την Κύπρο, η οποία ήταν πλήρες μέλος της ΕΕ από το 2004, οδήγησε σε προσωρινό «πάγωμα» των ενταξιακών διαπραγματεύσεων.¹²³

Την ίδια εποχή, η τουρκική κυβέρνηση θέσπισε ευνοϊκότερους όρους αντιμετώπισης των επιβατών που ταξίδευαν με τις τουρκικές αερογραμμές, κυρίως

¹¹⁸ Meltem. Müftüleri-Bac, “The Never-Ending Story: Turkey and the European Union”, *Middle Eastern Studies*, vol. 34, no. 4, 1998, JSTOR, www.jstor.org/stable/4283976, (accessed in December 15, 2021), pp. 240-258.

¹¹⁹ Arvanitopoulos – Tzifakis, Turkey’s Accession to the European Union, an Unusual Candidacy, pp. 45 – 52.

¹²⁰ Meltem. Müftüleri-Bac, “The Never-Ending Story: Turkey and the European Union”, *Middle Eastern Studies*, vol. 34, no. 4, 1998, JSTOR, www.jstor.org/stable/4283976, (accessed in December 15, 2021), pp. 240-258.

¹²¹ Seven, Erdogan, The role of Turgut Özal in Turkey’s Application to the European Union for Full Membership in 1987, Dergipark.Org, retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/877678>. (accessed in December 15, 2021), pp. 1-16.

¹²² Schengen, “Schengen Agreement”, <https://www.schengenvisainfo.com/schengen-agreement/>, (accessed in December 15, 2021).

¹²³ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, Εξωτερική Πολιτική, «Εξωτερικές Σχέσεις – Διεύρυνση Ε.Ε.: μια επιτυχημένη πολιτική», <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/exoterikes-sheseis-dievrvnsi.html?page=1>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

μέσω της καθιέρωσης ενός φτηνότερου εισιτηρίου, αλλά και ως προς το καθεστώς εισόδου στην Τουρκία. Όσοι επιθυμούσαν να εισέλθουν παρανόμως στην Ευρώπη, έφταναν στα αεροδρόμια της δυτικής επικράτειας με πτήσεις των τουρκικών αερογραμμών και από εκεί μετέβαιναν στα ελληνοτουρκικά σύνορα ή στα μικρασιατικά παράλια, αναζητώντας τρόπους να περάσουν στο έδαφος της ΕΕ.¹²⁴ Η δραματική πτώση του κόστους, του χρόνου και το σχετικά χαμηλό ρίσκο να διασχίσουν τα λιγοστά ναυτικά μίλια που χώριζαν τα ελληνικά νησιά από τις τουρκικές ακτές, κατέστησε την Τουρκία εξαιρετικά ελκυστικό προορισμό, για όσους επιθυμούσαν να εισέλθουν παρατύπως στο ευρωπαϊκό έδαφος.¹²⁵ Πέραν της εφαρμογής μιας πολιτικής «προσέλκυσης», η τουρκική ακτοφυλακή υποβοήθησε ή κάλυψε τη μεταφορά παρανόμων μεταναστών στις ελληνικές ακτές, συνεργαζόμενη με τις παράνομες οργανώσεις διακινητών.^{126 127}

Το 2012, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέλαβε πρωτοβουλία «αναθέρμανσης» των σχέσεων με την Άγκυρα, θέτοντας προς διαπραγμάτευση συγκεκριμένα κεφάλαια που καθορίζουν το διμερές πλαίσιο συνεργασίας. Η Τουρκία επέμεινε στη μη διευθέτηση του Κυπριακού προβλήματος, ενώ παρατηρήθηκε και οπισθοδρόμηση σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κράτους δικαίου. Ο συριακός εμφύλιος και η εμφάνιση του ISIS, δημιούργησαν μια πρωτόγνωρη προσφυγική κρίση στα σύνορα Τουρκίας - Συρίας.

Η “συμφωνία” με την Ευρωπαϊκή Ένωση

Καίτοι η Τουρκία δεν πληρούσε βασικές αρχές της ΕΕ, ο κομβικός της ρόλος στη διαχείριση των προσφυγικών ροών, υποχρέωσε τη δεύτερη να επανεξετάσει το πλαίσιο συνεργασίας. Στις 16 Δεκεμβρίου 2013, υπεγράφη η διμερής Συμφωνία Επανεισδοχής, με στόχο να ελεγχθεί η περιφερειακή περίμετρος της ΕΕ και να

¹²⁴ Φύλης, Πρόσφυγες, Ευρώπη, Ανασφάλεια, σελ. 24 – 25.

¹²⁵ Kemal, Kirisci, “Turkey: A Transformation from Emigration to Immigration”, Migration Policy Institute, November 01, 2003, <https://www.migrationpolicy.org/article/turkey-transformation-emigration-immigration>, (accessed in December 15, 2021).

¹²⁶ Αγγελος, Συρίγος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, έκδοση τρίτη, (Αθήνα: Πατάκη, 2018 [2015]), σελ. 671-672.

¹²⁷ Euronews, «Ντοκουμέντο: Τουρκική ακταιωρός παρενόχλησε σκάφος του λιμενικού», euronews.com, 02 Απριλίου 2021, <https://tinyurl.com/46tc4ncm>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

αποτραπεί το φαινόμενο συγχρωτισμού μεταναστευτικών κυμάτων στα σύνορα των κρατών - μελών. Η Τουρκία δεσμευόταν να δέχεται την επιστροφή των παράτυπων μεταναστών στα εδάφη της, με αντάλλαγμα την απελευθέρωση του καθεστώτος περιορισμού στις μετακινήσεις των Τούρκων πολιτών εντός της ΕΕ.¹²⁸

Τον Οκτώβριο του 2015, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο απεφάνθη αφενός την επανέναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, αφετέρου υιοθέτησε ένα σχέδιο δράσης αναχαίτισης της ροής παράτυπων μεταναστών, το οποίο μεταξύ άλλων περιλάμβανε τη χρηματοδότηση και την παροχή βοήθειας προς την Άγκυρα. Στη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής τον Νοέμβριο του 2015, η Τουρκία δεσμεύτηκε να ελέγξει τις προσφυγικές ροές και να ενταχθεί σ' ένα γενικότερο παγκόσμιο συνασπισμό καταπολέμησης της ισλαμικής τρομοκρατίας.¹²⁹ Παράλληλα, θα εκταμιεύονταν προς την Άγκυρα, το ποσό των 3 δισεκατομμυρίων ευρώ για να καλυφθούν οι ανάγκες των Σύρων προσφύγων. Παρά τις τουρκικές δεσμεύσεις, οι ροές δεν μειώθηκαν, με αποτέλεσμα να ληφθούν δραστικότερα μέτρα εκ μέρους της ΕΕ.

Στις 18 Μαρτίου 2016, ΕΕ και Τουρκία ως επιστέγασμα της προσπάθειας για εμβάθυνση της συνεργασίας τους, υιοθέτησαν την περίφημη δήλωση. Ανατρέχοντας στο Παράρτημα «Δ» της παρούσας εργασίας και μελετώντας το πλήρες κείμενο, γίνεται κατανοητό ότι ουσιαστικά αποτελείται από δύο μέρη, στα οφέλη τα οποία επρόκειτο να αποκομίσει η Τουρκία και τις δεσμεύσεις τις οποίες ανέλαβε έναντι της ΕΕ. Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται περιληπτικά τα κυριότερα σημεία της δήλωσης, ώστε να καταδειχτεί η διαπραγματευτική ισχύς της Τουρκίας στο ζήτημα. Σύμφωνα με την δήλωση ΕΕ - Τουρκίας:¹³⁰

- Η Τουρκία δεσμεύτηκε να δεχτεί στο έδαφος της, όλους τους παράτυπους μετανάστες που θα αποβιβάζονται στα ελληνικά νησιά, από την 20 Μαρτίου 2016 και μετέπειτα, βάσει του Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου. Μετά την

¹²⁸ Κώστας, Συμεωνίδης, «Συμφωνία ΕΕ και Τουρκίας για μετανάστες», dw.com, 05 Δεκεμβρίου 2013, <https://p.dw.com/p/1ATLP>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹²⁹ Κωνσταντίνα, Μελετιάδου, Η ενταξιακή πορεία της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Expressis Verbis, Law Journal, I:I, διαθέσιμο στο <https://ejournals.lib.auth.gr/XVLaw/article/download/5892/5639>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021), σελ. 57-60.

¹³⁰ Αναστάσιος, Λαυρέντζος, Σιωπηρή Άλωση, Το Δημογραφικό και Μεταναστευτικό Πρόβλημα της Ελλάδας, (Αθήνα: Πραγματεία, 2016), σελ. 125 – 127.

άφιξη των μεταναστών στα ελληνικά νησιά, οι αρμόδιες ελληνικές αρχές, συνεργαζόμενες με τις αρμόδιες υπηρεσίες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ και της ΕΕ, όφειλαν να καταγράψουν και να εξετάσουν το αίτημα απόδοσης ασύλου. Όλοι οι μετανάστες που δεν θα πληρούσαν τις προϋποθέσεις και θα απορρίπτονταν η αίτησή τους, θα επέστρεφαν στην Τουρκία. Τα έξοδα της επιστροφής θα τα επωμιζόταν η ΕΕ.

- Επίσης η Τουρκία δεσμεύτηκε να συγκρατήσει τις μεταναστευτικές ροές και να αυξήσει το βαθμό συνεργασίας με τις όμορες χώρες και την ΕΕ.

- Εάν ένας Σύρος επέστρεφε στην Τουρκία από το ελληνικό έδαφος, θα τον αντικαθιστούσε ένας άλλος, ο οποίος θα πληρούσε τα κριτήρια και θα εγκαθίσταντο σε χώρα της ΕΕ. Κατά προτεραιότητα η εισδοχή θα αφορούσε άτομα που δεν επιχείρησαν να περάσουν τα σύνορα με παράνομο τρόπο. Θεωρήθηκε ότι υπήρχε δυνατότητα μετεγκατάστασης 18.000 ατόμων, ωστόσο κρίθηκε ότι ο αριθμός μπορούσε να τροποποιηθεί προς τα πάνω, δηλαδή μέχρι και τα 72.000 άτομα.

- Τα κράτη - μέλη της ΕΕ δεσμεύτηκαν να επισπεύσουν τις αλλαγές στο καθεστώς θεωρήσεων για τους πολίτες της Τουρκίας μέχρι και τον Ιούνιο του 2016. Αντιστοίχως, η Τουρκία όφειλε να επισπεύσει όλες τις απαραίτητες αλλαγές ώστε να πληροί τα κριτήρια, κατά την εξέταση του αιτήματός της, στις επερχόμενες συνόδους της ΕΕ. Οι αλλαγές αυτές αφορούσαν τη νομοθεσία για την τρομοκρατία και τη διασφάλιση των προσωπικών δεδομένων, η οποία έπρεπε να είναι εναρμονισμένη με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, τη συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Αστυνομία (European Police - Europol), την έκδοση βιομετρικών ταξιδιωτικών εγγράφων και την εφαρμογή όλων των πτυχών της δήλωσης ΕΕ - Τουρκίας στην εσωτερική νομοθεσία.

- Η συνεργασία μεταξύ κρατών της ΕΕ και Τουρκίας θα έπρεπε να φτάσει στο ανώτερο δυνατό σημείο, ώστε να δημιουργηθούν περιοχές ασφαλούς διαβίωσης στο εσωτερικό της Συρίας και κυρίως στα τουρκοσυριακά σύνορα.

- Η ΕΕ όφειλε να επισπεύσει την εκταμίευση των 3 δισεκατομμυρίων ευρώ προς την Άγκυρα, με σκοπό τη χρηματοδότηση των υποδομών υγείας, διαβίωσης, κάλυψης διατροφής κ.λπ. των προσφύγων που διέμεναν στο τουρκικό έδαφος. Αν κρίνονταν απαραίτητο θα εκταμιεύονταν και επιπλέον ποσό. Το πλάνο θα καταρτιζόταν σε διάστημα μιας εβδομάδας, ώστε να αρχίσει άμεσα η εκταμίευση.¹³¹

¹³¹ Αικατερίνη, Μανιαδάκη – Αγγελική, Ναστούλη, Η Κοινή Δήλωση ΕΕ Τουρκίας για την Επανεισδοχή των Παράτυπων Μεταναστών: Νομική Ισχύς, Εφαρμογές και Κωλύματα, (Αθήνα:

Το πραξικόπημα της 15 Ιουλίου 2016, επηρέασε και τους χειρισμούς της Τουρκίας στο μεταναστευτικό. Μετά την αποτυχημένη απόπειρα των στασιαστών να ανατρέψουν τον Πρόεδρο Ερντογάν, εξαπολύθηκε ένα πογκρόμ διώξεων κατά δημόσιων και θρησκευτικών λειτουργών, στελεχών των ΕΔ και των Σωμάτων Ασφαλείας (ΣΑ), δημοσιογράφων αλλά και πολιτών για τους οποίους υπήρχαν οι υπόνοιες ότι είχαν διασυνδέσεις με το δίκτυο του Ιμάμη Φετουλάχ Γκιουλέν (Fethullah Gülen). Στο δημόσιο διάλογο προστέθηκε και το ενδεχόμενο επαναφοράς της θανατικής ποινής.¹³²

Πολλές χώρες της ΕΕ με προεξάρχουσα την Αυστρία, θεώρησαν ότι η Τουρκία καθώς διολίσθαινε προς τον αυταρχισμό, δεν πληρούσε τις προδιαγραφές για να συνεχιστεί η ενταξιακή της πορεία. Σε συνδυασμό με τις καθυστερήσεις που παρατηρήθηκαν στις αποδεσμεύσεις πόρων προς τα τουρκικά ταμεία, προκλήθηκαν αντιδράσεις εκ μέρους της Άγκυρας.¹³³ Η Τουρκία κατηγόρησε την ΕΕ, ότι αθετεί το πλαίσιο της δήλωσης ΕΕ - Τουρκίας και αυτό δύναται να προκαλέσει την ολική διάνοιξη των διόδων από το τουρκικό έδαφος προς τις όμορες χώρες.¹³⁴

Παρόλα ταύτα, η έβδομη Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ουσιαστικά επρόκειτο περί απολογισμού),¹³⁵ η οποία συντάχθηκε ένα έτος μετά τη συνομολόγηση της δήλωσης ΕΕ - Τουρκίας, διαπίστωνε σχετική πρόοδο στην εφαρμογή των συμφωνηθέντων. Διαπιστώθηκε αρχικώς, η μείωση των θανάτων στη

Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet - ΕΚΠΑ, 2018), διαθέσιμο στο <https://jmce.gr/portal/wp-content/uploads/2018/07/Natsouli-Maniadaki-Koini-Dilosii-EE-Tourkias.pdf>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021), σελ. 13 – 17.

¹³² Πρώτο Θέμα, «Φιέστα Ερντογάν με «κερασάκι» τη θανατική ποινή», protothema.gr, 08 Αυγούστου 2016, <https://www.protothema.gr/world/article/601224/fiesta-erdogan-me-kerasaki-ti-ghanatiki-poini/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹³³ Kareem, Shaheen – Patrick, Wintour – Jennifer, Rankin, “Turkey threatens to end refugee deal in row over EU accession”, theguardian.com, November 25, 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/nov/25/turkey-threatens-end-refugee-deal-row-eu-accession-erdogan>, (accessed in December 15, 2021).

¹³⁴ Iefimerida, «Ωμός εκβιασμός Ερντογάν: Ή λεφτά ή θα ανοίξω τις πύλες για τους πρόσφυγες», iefimerida.gr, 05 Σεπτεμβρίου 2019, <https://www.iefimerida.gr/kosmos/erntogan-toyrkia-etoimi-ta-synora-gia-prosfyges-pros-eyropi>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹³⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έγγραφο 52017DC0470, «Έβδομη έκθεση για την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην εφαρμογή της Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας», 06 Σεπτεμβρίου 2017, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52017DC0470>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

διάρκεια ναυαγίων, καθώς κατεγράφησαν 113 νεκροί, ενώ πριν τη δήλωση ΕΕ - Τουρκίας ο αντίστοιχος αριθμός κυμαίνονταν στους 1.150. Επίσης διατηρήθηκε σε χαμηλά επίπεδα ο αριθμός αφίξεων στην Ελλάδα, μέσω των χερσαίων συνόρων. Οι επιστροφές μεταναστών προς την Τουρκία, κυμαίνονταν στους 1.896, εκ των οποίων 307 στο πλαίσιο της δήλωσης ΕΕ - Τουρκίας και οι υπόλοιποι λόγω του Ελληνοτουρκικού Πρωτοκόλλου, συνεπώς κρίθηκε ότι η πρόοδος στο συγκεκριμένο τομέα δεν ήταν ικανοποιητική. Παραλλήλως, επετεύχθη η μετεγκατάσταση 8.834 Σύριων προσφύγων, από την Τουρκία προς χώρες της ΕΕ. Μέχρι το Δεκέμβριο του 2017, είχαν καταρτισθεί 72 προγράμματα, κατά βάση ανθρωπιστικού χαρακτήρα και δια τούτο αποδεσμεύτηκαν 1,85 δισεκατομμυρίων ευρώ.^{136 137}

Το 2020 η ΕΕ δεσμεύτηκε να εκταμιεύσει επιπλέον 6 δισεκατομμύρια ευρώ προς την Τουρκία, προκειμένου να συνδράμει στη φιλοξενία των προσφύγων. Η Τουρκία κατηγόρησε τους ευρωπαίους ότι αθέτησαν τις προηγούμενες εκταμιεύσεις ποσών, με αποτέλεσμα να δαπανήσει από τον εθνικό προϋπολογισμό, ένα ποσό περίπου 32 δισεκατομμυρίων, προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες των 3,6 εκατομμυρίων Σύριων προσφύγων.¹³⁸ Επίσης τον Ιούνιο του 2021 η Ούρσουλα Φον Ντερ Λάιεν (Ursula Gertrud von der Leyen), Πρόεδρος της Κομισιόν, ανακοίνωσε την επιπλέον χρηματοδότηση της Τουρκίας για την αντιμετώπιση της προσφυγικής κρίσης, με 3 δισεκατομμύρια ευρώ, τα οποία θα διατεθούν για την υποστήριξη της εκπαίδευσης και την προστασία των συνόρων της. Στο εν λόγω πλαίσιο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με απόφασή της, αποδέσμευσε το ποσό των 560 εκατομμυρίων ευρώ, αποδεικνύοντας την πιστή τήρηση των συμφωνηθέντων της ΕΕ με την Τουρκία.¹³⁹

¹³⁶ Μανιαδάκη – Ναστούλη, Η Κοινή Δήλωση ΕΕ Τουρκίας για την Επανεισδοχή των Παράτυπων Μεταναστών: Νομική Ισχύς, σελ. 26-27.

¹³⁷ CNN Greece, «Πέντε χρόνια από την προσφυγική Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας: Τι έχει αλλάξει», CNN Greece.gr, 18 Μαρτίου 2021, <https://tinyurl.com/2xeme78e>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹³⁸ Emma, Wallis, “EU concludes €6 billion contract for refugees in Turkey”, InfoMigrants.net, December 18, 2020, <https://www.infomigrants.net/en/post/29205/eu-concludes-6-billion-contract-for-refugees-in-turkey>, (accessed in December 15, 2021).

¹³⁹ Capital, «ΕΕ: 560 εκατ. ευρώ στην Τουρκία για πρόσφυγες και μεταναστευτικό», Capital.gr, 21 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/y9jua894>, (έγινε πρόσβαση στις 21 Δεκεμβρίου 2021).

Παρόλες όμως τις δεσμεύσεις της Τουρκίας για εφαρμογή της συμφωνίας, παρατηρείται η μη τήρηση των συμφωνηθέντων.¹⁴⁰

Ένα αξιοσημείωτο γεγονός σχετικά με τις τουρκικές δεσμεύσεις ως προς το μεταναστευτικό ζήτημα, αφορά στην υπογραφή διμερούς Πρωτοκόλλου με την Ελλάδα στις 8 Νοεμβρίου 2001, μέσω του οποίου αποδέχονταν επανεισδοχές μεταναστών από την ελληνική ενδοχώρα, εκτός των νησιών. Το ελληνοτουρκικό Πρωτόκολλο σχετικά με την καταπολέμηση εγκλημάτων και ιδιαιτέρως της τρομοκρατίας, του οργανωμένου εγκλήματος, της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και της παράνομης μετανάστευσης, κυρώθηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο το 2002.¹⁴¹ Προδήλως η τουρκική συμπεριφορά από το 2015 και εξής, έθεσε υπό καθεστώς αίρεσης την προειρημένη συμφωνία.

¹⁴⁰ ΤΑ ΝΕΑ, «Μητσοτάκης σε Σύνοδο Κορυφής για Ουκρανία – Προς όφελος όλων η αποκλιμάκωση», tanea.gr, 17 Δεκεμβρίου 2021, <https://www.tanea.gr/2021/12/17/politics/government/mitsotakis-se-synodo-koryfis-gia-oukrania-pros-ofelos-olon-i-apoklimakosi/>, (έγινε πρόσβαση στις 17 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁴¹ Νόμος 3030/2002, (ΦΕΚ 163/Α/15 Ιουλίου 2002), «Κύρωση του Πρωτοκόλλου για την εφαρμογή του άρθρου 8 της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Τουρκίας για την καταπολέμηση του εγκλήματος, ιδιαίτερα της τρομοκρατίας, του οργανωμένου εγκλήματος, της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και της παράνομης μετανάστευσης», <https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-sunthekes/nomos-3030-2002-phek-163a-15-7-2002.html>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Κεφάλαιο 5

Μεταναστευτικό και Ελλάδα

Ιστορικό

Πριν γίνει αναφορά στα γεγονότα του Μαρτίου του 2020 και την ασύμμετρου χαρακτήρα επιθετική ενέργεια την οποία εξαπέλυσε η Τουρκία κατά της ελληνικής επικράτειας, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στη μεταναστευτική πολιτική την οποία ακολούθησε το ελληνικό κράτος.¹⁴²

Η Ελλάδα της μεταψυχροπολεμικής περιόδου, δέχτηκε κατά κόρον μεταναστευτικές ροές, τόσο από την Αλβανία (1991, 1997), όσο και από χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Σε απογραφή την οποία πραγματοποίησε το Φόρουμ Μεταναστών, εκτιμήθηκε ότι ζουν στην Ελλάδα 577.000 νόμιμοι μετανάστες, από 150 διαφορετικές χώρες προέλευσης. Οι πέντε πολυπληθέστερες «κοινότητες» αφορούν τους μετανάστες από την Αλβανία, την Ουκρανία, την Γεωργία, το Πακιστάν και τη Ρωσία. Η πολιτική, κοινωνική και οικονομική σταθεροποίηση των προειρημένων χωρών, αδρανοποίησε σταδιακά το φαινόμενο της εισροής οικονομικών μεταναστών προς την Ελλάδα.¹⁴³

Το πρόβλημα «μετατοπίστηκε» στην οριογραμμή (χερσαία και θαλάσσια) της ανατολικής επικράτειας, δηλαδή στα σύνορα με την Τουρκία, εξαιτίας των επεμβάσεων και της κοινωνικοπολιτικής αστάθειας σε κεντρική Ασία, Αφρική και ανατολική Μεσόγειο. Η Ελλάδα, σε μια προσπάθεια να λειτουργήσει αποτρεπτικά και να αναχαιτίσει την προσέλευση προσφύγων και μεταναστών, δημιούργησε τα πρώτα τεχνητά εμπόδια (φράχτης) και ενίσχυσε τα ηλεκτρονικά μέσα επιτήρησης στα

¹⁴² Ο ασύμμετρος χαρακτήρας της επίθεσης, τονίζεται στην ανακοίνωση του κυβερνητικού εκπροσώπου της ελληνικής κυβέρνησης, Στέλιου Πέτσα, μετά από τη συνεδρίαση του ΚΥΣΕΑ, της 01 Μαρτίου 2020, στην οποία τόνισε ότι «Η Ελλάδα είναι αντιμέτωπη με μια ασύμμετρη απειλή», διαθέσιμο στο Iefimerida, «Μεταναστευτικό: Μαίνεται η μάχη σε Έβρο και νησιά -Τα 5 μέτρα της κυβέρνησης για την ενίσχυση των συνόρων», iefimerida.gr, 01 Μαρτίου 2020, <https://www.iefimerida.gr/ellada/metanasteytiko-mahi-se-ebro-nisia-ta-5-metra>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁴³ Iefimerida, «Αποκάλυψη: 577.000 νόμιμοι μετανάστες, από 150 χώρες, ζουν στην Ελλάδα!», iefimerida.gr, 16 Δεκεμβρίου 2016, <https://www.iefimerida.gr/news/307859/apokalypsi-577000-nomimoi-metanastes-apo-150-hores-zoyn-stin-ellada>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

ελληνοτουρκικά σύνορα, επί κυβερνήσεως Λουκά Παπαδήμου το 2012.¹⁴⁴ Παράλληλα, η Ελλάδα σύστησε την Υπηρεσία Ασύλου για να εξετάζει τα αιτήματα διεθνούς προστασίας και την Αρχή Προσφύγων για την εξέταση των προσφυγών κατά των αποφάσεων της Υπηρεσίας Ασύλου, σε δεύτερο βαθμό (Ν.3907/2011).¹⁴⁵

Ωστόσο η επιχείρηση αποτροπής εισόδου αλλοδαπών στη χώρα, δια μέσω των νησιών του ανατολικού Αιγαίου, αποδείχθηκε εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση. Παρά τις συνεχείς περιπολίες του Λιμενικού Σώματος (ΛΣ), αλλά και την εμπλοκή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (Frontières extérieures - Frontex), το Αιγαίο μετατράπηκε στην κύρια πύλη εισόδου αλλοδαπών προς τα εδάφη της ΕΕ.¹⁴⁶ Η επιχείρηση Poseidon της Frontex,¹⁴⁷ δραστηριοποιήθηκε στην ανατολική Μεσόγειο από το 2016, διασώζοντας 129.983 άτομα.¹⁴⁸ Οι διακινητές χρησιμοποιώντας τη μέθοδο των «ηθελημένων» ναυαγίων, υποχρέωναν τις ελληνικές και λοιπές δυνάμεις περιπολίας, να προβούν σε διάσωση και μεταφορά στα πλησιέστερα νησιά.¹⁴⁹

Παράνομα δίκτυα διακινητών μεταναστών δημιουργήθηκαν στις διαδρομές τις οποίες είθισται οι μετανάστες να ακολουθούν. Το οργανωμένο δίκτυο διακίνησης μεταναστών απευθύνεται σε ταλαιπωρημένους ανθρώπους, οι οποίοι επιθυμούν να

¹⁴⁴ Θανάσης, Τσιγγανάς, «Αρχίζει σήμερα στον Έβρο η κατασκευή του φράχτη», kathimerini.gr, 26 Απριλίου 2012, <https://www.kathimerini.gr/society/456315/archizei-simera-ston-evro-i-kataskevi-toy-fracthi/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁴⁵ Σχολή Εθνικής Αμύνης, Ομαδική Μελέτη 72¹⁵ Εκπαιδευτικής Σειράς Κανονικής Φοίτησης, Μεταναστευτικό – Απειλές Εθνικής Ασφάλειας και Προκλήσεις για την Εθνική Άμυνα της Χώρας, (Αθήνα: ΣΕΘΑ, 2019), σελ. 11.

¹⁴⁶ Ελεύθερος Τύπος, «Επικεφαλής Frontex: Το Αιγαίο έγινε ξανά η κύρια προσφυγική οδός», eleftherostypos.gr, 11 Ιουνίου 2019, <https://eleftherostypos.gr/ellada/421411-epikefalis-frontex-to-aigaio-xana-kyria-prosfygiki-odos/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁴⁷ FRONTEx, “Operation Poseidon”, <https://frontex.europa.eu/we-support/main-operations/operation-poseidon-greece/>, (accessed in December 15, 2021).

¹⁴⁸ Για μία συνολική εικόνα των επιχειρήσεων της Frontex, που εξελίσσονται στη Μεσόγειο, καθώς και τα αποτελέσματά τους, βλέπε στο χάρτη 4 του Παραρτήματος «B». Επίσης στην εικόνα 2, του Παραρτήματος «A», φαίνονται οι δράσεις της επιχειρήσεως, στα σύνορα της Ελλάδας με την Τουρκία.

¹⁴⁹ Στυλιανός, Κυμπουρόπουλος, «Η ανάσχεση στον Έβρο ευκαιρία για νέα αρχή», protothema.gr, 06 Μαρτίου 2020, <https://www.protothema.gr/blogs/stilianos-kubouropoulos/article/981780/i-anahesi-ston-evro-eukairia-gia-nea-arhi/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

ζήσουν σε ένα καλύτερο περιβάλλον, και τους ζητά να καταβάλλουν υπέρογκα ποσά, προκειμένου να τους προωθήσουν σύντομα και με ασφάλεια στον προορισμό τους. Όπως αποδείχτηκε εμπράκτως, ουκ ολίγοι μετανάστες εμπιστεύτηκαν τους διακινητές, μετατρέποντας τους ίδιους τους εαυτούς τους σε θύματα εκμετάλλευσης. Καθ' αυτόν τον τρόπο εξυπηρετούνται υπερεθνικές εγκληματικές οργανώσεις, θέτοντας στην υπηρεσία τους κατατρεγμένους μετανάστες. Η ευθύνη της διεθνούς κοινωνίας, η οποία μέσω των διεθνών της οργανισμών, καλωσορίζει τους μετανάστες αλλά παραβλέπει τον τρόπο διακίνησης, είναι αμείλικτη, διότι κατ' ουσίαν αποδέχεται την τέλεση πολλαπλών ειδικών εγκλημάτων.¹⁵⁰ Η επίδειξη ανοχής και η χρηματοδότηση του φαινομένου της ασύντακτης και μαζικής μετανάστευσης, συνεπάγεται αύξηση του τζίρου των δικτύων διακίνησης, άρα τροφοδότηση των φαινομένων.¹⁵¹ Τα κέρδη της μετανάστευσης παγκοσμίως ανέρχονται σε δυσθεώρητα ύψη. Ετησίως ο τζίρος των παράνομων διακινητών αγγίζει τα τριάντα πέντε δισεκατομμύρια δολάρια, σύμφωνα με τον επικεφαλής του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (International Organization for Migration), Ουίλιαμ Σούνγκ (William Swing).¹⁵²

Καθίσταται σαφές, ότι τα διαθέσιμα στοιχεία συνηγορούν στην αναθεώρηση των αντιλήψεων για το χαρακτήρα του μεταναστευτικού. Συνεπώς οι δυτικές κοινωνίες οι οποίες εκ των πραγμάτων έχουν αυξημένες ευαισθησίες σε ζητήματα ανθρωπιστικής φύσεως, οφείλουν να πιέσουν τους εκάστοτε κυβερνώντες, προς την κατεύθυνση της εξάλειψης των εγκληματικών δικτύων των διακινητών.¹⁵³

¹⁵⁰ Ευάγγελος, Βενέτης, «Το Μεταναστευτικό και η στάση των Βρυξελλών έναντι της Ελλάδας», Αμυνα & Διπλωματία, 18 Φεβρουαρίου 2016, <https://www.amynanet.gr/to-metanasteutiko-kai-i-stasi-ton-brykselon-enanti-tis-elladas>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁵¹ Southwell, Philippa – Brewer, Michelle – Douglas, Ben, Human Trafficking and Modern Slavery Law and Practice, Ch. 3, 2nd edition, (Scotland: Bloomsbury Professional, 2020), pp. 225.

¹⁵² NAYTEMΠΟΡΙΚΗ, «ΔΟΜ: Οι διακινητές ανθρώπων βγάζουν 35 δις δολάρια το χρόνο», <https://m.naftemporiki.gr/story/1241755/dom-oi-diakinites-anthropon-bgazoun-35-dis-dolaria-ton-xrono>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁵³ Jamille, Bigio – Rachel, Vogelstein, «Το κρυφό κόστος της εμπορίας ανθρώπων», [foreignaffairs.gr](https://tinyurl.com/3sk9ydk), 13 Ιουνίου 2021, <https://tinyurl.com/3sk9ydk>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Η ελληνική μεταναστευτική πολιτική μετά την κρίση του 2015

Η πιο σοβαρή μεταναστευτική κρίση, υπό την έννοια της μαζικής εισόδου στο ελληνικό έδαφος προσφύγων και μεταναστών, έλαβε χώρα την περίοδο 2015 - 2016, μετά την αλλαγή κυβέρνησης στην Ελλάδα, με τη συγκυβέρνηση των κομμάτων του Συνασπισμού Ριζοσπαστικής Αριστεράς (ΣΥΡΙΖΑ) και Ανεξάρτητων Ελλήνων (ΑΝΕΛ). Η προσέγγιση της τότε ελληνικής κυβέρνησης αφορούσε ένα πιο χαλαρό πλαίσιο αστυνόμευσης των συνόρων, κατάργησης των υποδομών που είχαν φτιαχτεί από τους προκατόχους τους, όπως το κλείσιμο των κλειστών κέντρων κράτησης.¹⁵⁴ Την ίδια εποχή η ρωσική επέμβαση στη Συρία¹⁵⁵ και η εντατικοποίηση του πολέμου εντός κατοικημένων περιοχών,¹⁵⁶ προκάλεσε νέα προσφυγικά ρεύματα προς την Τουρκία.¹⁵⁷

Όλα τα παραπάνω γεγονότα λειτούργησαν συνδυαστικά, ώστε να προκληθεί η ενεργοποίηση των παράνομων μηχανισμών διακίνησης μεταναστών στα τουρκικά παράλια, προκειμένου να διοχετεύσουν μετανάστες προς τα ελληνικά νησιά.¹⁵⁸ Ενδεικτικά οι μεταναστευτικές ροές εκτοξεύτηκαν από 51 χιλιάδες αφίξεις τον Ιούλιο 2015, στις 213 χιλιάδες τον Οκτώβριο.¹⁵⁹

Η πρόθεση των μεταναστών ήταν να φτάσουν σε χώρες της δυτικής Ευρώπης, δηλαδή αντιλαμβάνονταν την Ελλάδα ως μια χώρα «διαμετακόμισης» και όχι ως

¹⁵⁴ Άγγελος, Συρίγος, «Πού και πώς χάθηκε ο έλεγχος στο μεταναστευτικό», kathimerini.gr, 20 Δεκεμβρίου 2015, <https://www.kathimerini.gr/society/843088/poy-kai-pos-chathike-o-elegchos-sto-metanasteytiko/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁵⁵ Ελισαίος, Βαγενάς, «Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΙΣΩΣΗ ΣΤΗ ΣΥΡΙΑ», komep.gr, <https://www.komep.gr/m-article/I-STRATIOTIKO-POLITIKI-EKSISOSI-STI-SYRIA/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁵⁶ Μία ενδιαφέρουσα μελέτη για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις σε κατοικημένους τόπους, διαθέσιμη στο Stephen J. Mills, Major US Army, Military Operations in Urban Terrain (MOUT) - A Future Perspective for a Joint Environment, <https://www.hsdl.org/?view&did=457801>, (accessed in December 15, 2021).

¹⁵⁷ Ίγια, Κοβάλι – Ειρήνη, Αναστασοπούλου, «Ανεπιθύμητοι οι πρόσφυγες στη Ρωσία», dw.com, 13 Σεπτεμβρίου 2015, <https://p.dw.com/p/1GVHh>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁵⁸ Μάκης, Πολλάτος, «Οι Τούρκοι ρίχνουν βάρκες για να φέρουν караβιές μετανάστες στα νησιά», protothema.gr, 28 Νοεμβρίου 2016, <https://www.protothema.gr/greece/article/632065/oi-tourkoi-rihnoun-varkes-gia-na-feroun-karavies-metanastes-sta-nisia/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁵⁹ Φίλης, Πρόσφυγες, Ευρώπη, Ανασφάλεια, σελ. 23.

«τόπο προορισμού».¹⁶⁰ Το πρώτο εξάμηνο του 2015, ορδές μεταναστών διέσχιζαν την ελληνική επικράτεια με προορισμό τα σύνορα με την Βόρεια Μακεδονία, ώστε μέσω του νοητού διαδρόμου των χωρών του Βίσεγκραντ (Visegrad) (Ουγγαρία, Σλοβακία, Τσεχία, Πολωνία),¹⁶¹ να φτάσουν στη δυτική Ευρώπη. Εκτιμάται ότι περίπου 850.000 μετανάστες διέσχισαν τα ελληνικά σύνορα, στη διάρκεια της μεταναστευτικής κρίσης 2015 - 2016.¹⁶² Εξαιτίας του γεγονότος ότι οι μετακινήσεις έγιναν με την ανοχή των ελληνικών αρχών, προκλήθηκαν διεθνείς αντιδράσεις και σύντομα τα σύνορα σφραγίστηκαν, προκειμένου να απαγορευτεί η διέλευση των προσφύγων μέσω της γείτονος χώρας. Το αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθεί, με τη συνδρομή και διαφόρων διεθνών ακτιβιστικών ομάδων και ΜΚΟ, ένας τεράστιος καταυλισμός στο παραμεθόριο χωριό Ειδομένη του νομού Κιλκίς, στον οποίο διέμεναν περίπου 11.000 πρόσφυγες και μετανάστες.^{163 164}

Οι ανωτέρω, ουκ ολίγες φορές αποπειράθηκαν να διασπάσουν τις γραμμές άμυνας των δυνάμεων συνοριακής φύλαξης των Σκοπίων, με αποτέλεσμα να προκληθεί ένταση. Το σοβαρότερο περιστατικό σημειώθηκε τον Απρίλιο του 2016, όταν οι δυνάμεις της γείτονος χώρας, προκειμένου να αντιμετωπίσουν μια νέα απόπειρα βίαιης διάσπασης των συνόρων από τους εξαγριωμένους μετανάστες, έριξαν μερικές χιλιάδες πλαστικές σφαίρες προς τα ελληνικά εδάφη, ενώ ελικόπτερα του στρατού τύπου Mil mi-17,¹⁶⁵ παραβίασαν τον ελληνικό εναέριο χώρο.¹⁶⁶ Την

¹⁶⁰ Παναγιώτης, Κουπαράνης, «Η Ελλάδα είναι χώρα τράνζιτ», dw.com, 19 Ιανουαρίου 2016, <https://p.dw.com/p/1Hfn2>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁶¹ Ο χάρτης 3 του Παραρτήματος «Β» παρουσιάζει τον εν λόγω άξονα.

¹⁶² Μανιαδάκη – Ναστούλη, Η Κοινή Δήλωση ΕΕ Τουρκίας για την Επανεισδοχή των Παράτυπων Μεταναστών: Νομική Ισχύς, σελ. 5.

¹⁶³ Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ, «“Φαβέλα της Ευρώπης” ο καταυλισμός της Ειδομένης», efsyn.gr, 14 Απριλίου 2014, https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/65853_fabela-tis-eyropis-o-kataylismos-tis-eidomenis, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁶⁴ Αναστάσιος, Λαυρέντζος, Σιωπηρή Άλωση, Το Δημογραφικό και Μεταναστευτικό Πρόβλημα της Ελλάδας, (Αθήνα: Πραγματεία, 2016), σελ. 111 – 115.

¹⁶⁵ Ενδεικτική φωτογραφία των επιχειρήσεων της ΠΓΔΜ παρουσιάζεται στην εικόνα 3 του Παραρτήματος «Α».

¹⁶⁶ Newsit, «Ειδομένη: Επεισόδια 7 ωρών με πλαστικές σφαίρες, δακρυγόνα και χημικά - Τα βίντεο της μάχης προσφύγων με Σκοπιανούς αστυνομικούς!», newsit.gr, 10 Απριλίου 2016, [https://www.newsit.gr/topikes-eidhseis/eidomeni-epeisodia-7-oron-me-plastikes-sfaires-dakrygona-kai-ximika-ta-vinteo-tis-maxis-prosfygon-me-skopianoys-astynomikoys/1299354/](https://www.newsit.gr/topikes-eidhseis/eidomeni-epeisodia-7-oron-me-plastikes-sfaires-dakrygona-kai-ximika-ta-vinteo-tis-machis-prosfygon-me-skopianoys-astynomikoys/), (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

επόμενη ημέρα η Ελλάδα, απάντησε με έκτακτη στρατιωτική άσκηση στην περιοχή, στη διάρκεια της οποίας 5 μαχητικά αεροσκάφη της Πολεμικής Αεροπορίας (4 F-16 & 1 RF-4E) και επιθετικά ελικόπτερα της Αεροπορίας Στρατού (Apache, Chinook), έδωσαν δυναμικό «παρών».¹⁶⁷

Εν συνέχεια ελήφθη η απόφαση να δημιουργηθούν κέντρα φιλοξενίας ανά την επικράτεια, ώστε να αποσυμφορηθεί ο καταυλισμός στην Ειδομένη, κάτι το οποίο άρχισε να υλοποιείται από τον Μάιο του 2016.¹⁶⁸ Το ερμητικό κλείσιμο των διαδρόμων προς τις χώρες της Ευρώπης, συνεπάγονταν τον εγκλωβισμό όλων των μεταναστών στο ελληνικό έδαφος, λόγω των προβλέψεων των Κανονισμών του Δουβλίνου, σύμφωνα με τον Καθηγητή Συρίγο.¹⁶⁹ Προς τούτο η ΕΕ δέσμευσε κονδύλια ύψους 654 εκατομμυρίων ευρώ, προκειμένου να καταλήξουν στα ταμεία διαχείρισης του μεταναστευτικού για επιδόματα, διαμονή κ.λπ. Τοιουτοτρόπως η Ελλάδα κατέστη «χώρα εγκλωβισμού».¹⁷⁰

Την εποχή εκείνη ιδρύθηκαν και τα περίφημα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) ή «hot spot», δηλαδή σημεία ταχείας καταγραφής, ταυτοποίησης και δακτυλοσκόπησης των εισερχόμενων μεταναστών στο ευρωπαϊκό έδαφος, σύμφωνα με το ισχύον ευρωπαϊκό δίκαιο.¹⁷¹ Στα ΚΥΤ, συνεργάζονται οι αρμόδιες αρχές του κράτους - μέλους το οποίο αντιμετωπίζει το φαινόμενο της παράτυπης μετανάστευσης, με μια σειρά οργάνων της ΕΕ, όπως η EASO, η Frontex,

¹⁶⁷ The Pressroom, «Έκτακτη στρατιωτική άσκηση στο Κιλκίς παρουσία Καμμένου», thepressroom.gr, 14 Απριλίου 2016, <https://tinyurl.com/4xrp4r3j>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁶⁸ Iefimerida, «Καταυλισμός – φάντασμα: Άδειασε η Ειδομένη - Απομάκρυναν 3.820 μετανάστες», iefimerida.gr, 26 Μαΐου 2016, <https://tinyurl.com/rfabsvrf>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁶⁹ Φύλης, Πρόσφυγες, Ευρώπη, Ανασφάλεια, σελ. 28.

¹⁷⁰ Protagon, «Η Ελλάδα από χώρα τράνζιτ έγινε χώρα εγκλωβισμού», protagon.gr, 02 Μαρτίου 2016, <https://tinyurl.com/32tfhzhk>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁷¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Δελτίο Τύπου της 13^{ης} Ιουλίου 2016, Ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου: προς μια αποτελεσματική, δίκαιη και ανθρώπινη πολιτική ασύλου», <https://tinyurl.com/4u9k6j4p>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

η Europol κ.λπ.¹⁷² Τα ΚΥΤ ασφαλώς δεν δημιουργήθηκαν μόνο στην Ελλάδα, αλλά και σε έτερα κράτη - μέλη της ΕΕ τα οποία αντιμετώπιζαν ανάλογο πρόβλημα, όπως η Ιταλία.¹⁷³

Πρόσφατα η ΕΕ, εκτόνησε το Πρόγραμμα Υποβοηθούμενων Εθελούσιων Επιστροφών (Assisted Voluntary Return and Reintegration - AVRR), με το οποίο δίνονται κίνητρα για την περίφημη Εθελούσια Επιστροφή. Μέσω του προγράμματος, παρέχεται κάθε είδους βοήθεια, κατά βάση οικονομικής φύσεως, στον «υποψήφιο παλλινოსτούντα», ώστε να εγκατασταθεί στη χώρα καταγωγής του και να επανενταχθεί στον κοινωνικοοικονομικό ιστό της. Ήδη για την περίπτωση της Ελλάδας, έχει υπολογιστεί ότι 12.800 μετανάστες θα επιστρέψουν στις πατρογονικές τους εστίες, μέχρι και τον Αύγουστο του 2021.¹⁷⁴

Η ακολουθούμενη πολιτική της Ελλάδας κατά την 3ετία 2019-2021, κατάφερε να περιορίσει τα αποτελέσματα της μεταναστευτικής κρίσης και να μετατοπίσει τον όγκο των μεταναστευτικών ροών προς άλλες κατευθύνσεις. Η νέα πολιτική στηρίζεται σε 6 πυλώνες:

- Στην προστασία των χερσαίων και θαλασσίων συνόρων.
- Στον άμεσο διαχωρισμό μεταξύ μεταναστών και προσφύγων.
- Στην άμεση επιστροφή όσων δεν πληρούν τα κριτήρια για διεθνή προστασία.
- Στην κατασκευή και λειτουργία κλειστών και ελεγχόμενων δομών φιλοξενίας.
- Στην πλήρη διαφάνεια στη λειτουργία και δράση των ΜΚΟ, οι οποίες δραστηριοποιούνται στο μεταναστευτικό και προσφυγικό.

¹⁷² Μίνα, Αγγελίνη, «Μεταναστευτικό: Τι γράφουν τα διεθνή ΜΜΕ για την κατάσταση στα ελληνικά hotspot», 01 Νοεμβρίου 2019, <https://tinyurl.com/2p9azmkh>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁷³ Ευρωπαϊκή Ένωση, «Η ανταπόκριση της ΕΕ στην προσφυγική κρίση: Η προσέγγιση των κέντρων υποδοχής και ταυτοποίησης (hotspot)», <https://tinyurl.com/4rzk8nte>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁷⁴ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Πρόγραμμα Υποβοηθούμενων Εθελούσιων Επιστροφών», <https://tinyurl.com/2p9hewnx>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Στην δίκαιη κατανομή των παροχών σε όσους διαμένουν στην Ελλάδα, καθώς επίσης και στην ύπαρξη βελτιωμένων πολιτικών ένταξης στα άτομα τα οποία έχει γίνει δεκτή η αίτηση ασύλου τους.

Απόρροια της ανωτέρω πολιτικής αναμένεται να είναι η μείωση των μεταναστευτικών ροών, όπως δείχνουν και τα τελευταία στατιστικά στοιχεία, με μείωση των διαμενόντων στα νησιά του Αιγαίου, με περιορισμός των δομών φιλοξενίας, με ολοκλήρωση του Εθνικού Συστήματος Υποδοχής και Φιλοξενίας και με τη διενέργεια διαφανών διαγωνισμών για τη χρηστή διαχείριση των οικονομικών πόρων.¹⁷⁵

Ένα επιπλέον μέτρο που εφάρμοσε η ελληνική κυβέρνηση, είναι η αυστηροποίηση του νομοθετικού πλαισίου για τη μετανάστευση. Με τον Νόμο 4825/2021, επέρχονται αλλαγές στις διαδικασίες των απελάσεων παράτυπων μεταναστών, καθώς και των επιστροφών σε τρίτες χώρες, ενώ ρυθμίζονται θέματα αδειών παραμονής και χορήγησης ασύλου.¹⁷⁶ Επίσης με Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) των υπουργείων Εξωτερικών και Μετανάστευσης και Ασύλου, χαρακτηρίστηκε η Τουρκία ως ασφαλής τρίτη χώρα για τους αιτούντες διεθνούς προστασίας, με καταγωγή από τη Συρία, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν, το Μπαγκλαντές και τη Σομαλία, καθώς θεωρήθηκε ότι δεν κινδυνεύουν λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας και πολιτικών πεποιθήσεων.¹⁷⁷ Η εν λόγω ΚΥΑ προκάλεσε τις αντιδράσεις 40 ΜΚΟ,¹⁷⁸ οι οποίες θεωρούν ότι δεν προστατεύονται πλήρως τα δικαιώματα των παιδιών, καθώς δεν επιτυγχάνεται το βέλτιστο συμφέρον τους, όπως

¹⁷⁵ Euronews, «Ελλάδα: Πολιτική έξι σημείων για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού», euronews.gr, 12 Μαΐου 2021, <https://tinyurl.com/8arrmudm>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁷⁶ Νόμος 4825/2021, (ΦΕΚ 175/Α/04 Σεπτεμβρίου 2021), «Αναμόρφωση διαδικασιών απελάσεων και επιστροφών πολιτών τρίτων χωρών, προσέλκυση επενδυτών και ψηφιακών νομάδων, ζητήματα αδειών διαμονής και διαδικασιών χορήγησης διεθνούς προστασίας, διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου και Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη και άλλες επείγουσες διατάξεις», <https://tinyurl.com/2p9cskz6>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁷⁷ ΚΥΑ 42799/2021, (ΦΕΚ 2425/Β/07 Ιουνίου 2021), «Καθορισμός τρίτων χωρών που χαρακτηρίζονται ως ασφαλείς και κατάρτιση εθνικού καταλόγου, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 86 του ν. 4636/2019 (Α' 169)», <https://tinyurl.com/373d2d3a>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁷⁸ Europost, «Καταγγελίες σοκ από ΜΚΟ: Χιλιάδες μετανάστες θα μείνουν στην Ελλάδα χωρίς χαρτιά εξαιτίας της ΚΥΑ, που χαρακτηρίζει την Τουρκία... «ασφαλή χώρα!»», europost.gr, 14 Ιουλίου 2021, <https://tinyurl.com/hejn6j6c>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

προβλέπεται από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, καθώς το 68% των ασυνόδευτων παιδιών που καταγράφονται στην Ελλάδα, προέρχονται από τη Συρία, το Αφγανιστάν και το Πακιστάν, και η Τουρκία δεν παρέχει την προστασία που προβλέπει η Σύμβαση της Γενεύης του 1951.¹⁷⁹

Τον Νοέμβριο του 2021, ανακοινώθηκε η νέα Εθνική Στρατηγική για την κοινωνική ένταξη των αιτούντων άσυλο καθώς και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας, το οποίο βασίζεται στο νέο σχέδιο δράσης της ΕΕ, αφού έλαβε υπόψη και τις συστάσεις του ΟΟΣΑ, του ΟΗΕ και λοιπών οργανισμών. Στόχος της είναι η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των προσφύγων και των μεταναστών και η εξασφάλιση θέσεων εργασίας. Η νέα στρατηγική στηρίζεται σε 4 πυλώνες:

- Στην προένταξη των ατόμων που αιτούνται άσυλο, με σκοπό την ομαλή προσαρμογή των ενηλίκων στον εργασιακό βίο, αλλά και την εισαγωγή των ανηλίκων στην εκπαίδευση.
- Στην κοινωνική ένταξη των ατόμων που δικαιούνται διεθνούς προστασίας, δημιουργώντας κατάλληλες συνθήκες και δεξιότητες προκειμένου να αποκτήσουν τα απαραίτητα εφόδια για διευκόλυνση στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας.
- Στην πρόληψη και προστασία των ατόμων, από κάθε μορφής διάκριση, βίς και εκμετάλλευση, με την ενδυνάμωση και την απρόσκοπτη υποστήριξη των μηχανισμών αναφοράς ανάλογων συμπεριφορών.
- Στην παρακολούθηση και την εποπτεία της πορείας ένταξης των αιτούντων άσυλο.¹⁸⁰

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα στοιχεία του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, σύμφωνα με τα οποία το Εθνικό Σύστημα Φιλοξενίας το 2020 περιλάμβανε 121 δομές, ενώ το 2021 οι δομές μειώθηκαν στις 34. Επίσης οι συνολικά διαμένοντες στις δομές της χώρας το 2019 ήταν 82.000 άτομα εκ των οποίων τα 17.000 άτομα διέμεναν στα νησιά, ήτοι ποσοστό 21%, ενώ το 2021 οι συνολικά διαμένοντες μειώθηκαν στους 34.000, εκ των οποίων στα νησιά διαμένουν οι 3.700, ήτοι ποσοστό

¹⁷⁹ Capital, «Ελλάδα: Πολιτική έξι σημείων για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού», Capital.gr, 14 Ιουνίου 2021, <https://tinyurl.com/yc7men5y>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁸⁰ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Εθνική στρατηγική για την κοινωνική ένταξη αιτούντων άσυλο και δικαιούχων διεθνούς προστασίας», <https://tinyurl.com/4jj2z93p>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

11%. Αντίστοιχα έχουν μειωθεί και οι μεταναστευτικές ροές, από 72.000 το 2019, στις 8.000 το 2021.¹⁸¹ Χαρακτηριστικό είναι ότι σύμφωνα με δημοσιεύματα, η Μεγάλη Βρετανία μελετά τη νέα μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας, τις νέες δομές φιλοξενίας, τη ψηφιοποίηση της διαδικασίας αιτήσεως ασύλου,¹⁸² καθώς και τα αποτελέσματα που αυτή έχει επιφέρει στη μείωση των μεταναστευτικών ροών στην Ελλάδα και επεξεργάζεται τους τρόπους προσαρμογής των ανωτέρω στη βρετανική επικράτεια.¹⁸³

Πριν γίνει αναφορά στα γεγονότα του Μαρτίου του 2020, ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα αριθμητικά στοιχεία που αφορούν στις αφίξεις μεταναστών και προσφύγων σε ελληνικά νησιά και τον Έβρο. Για παράδειγμα, στη Λέσβο το διάστημα 2016-2019 αφίχθησαν 149.875 άτομα, υπερβαίνοντας κατά πολύ τον τοπικό πληθυσμό των 86.436 ατόμων.¹⁸⁴ Αντιστοίχως για την ίδια χρονική περίοδο, στη Χίο αποβιβάστηκαν 58.866 άτομα και στη Σάμο 39.100. Στον Έβρο οι διελύσεις κυμάνθηκαν περί τις 26.000. Την πενταετία 2014-2019 η χώρα «υποδέχτηκε» 1.078.724 με αριθμό ρεκόρ αφίξεων το 2015, εξαιτίας της αλλαγής εξουσίας στη χώρα και κατά συνέπεια της αναθεώρησης της μεταναστευτικής πολιτικής.^{185 186}

Τέλος έχουν ενδιαφέρον οι μειώσεις μεταναστευτικών ροών, μεταξύ των ετών 2020 και 2021, όπως παρουσιάζονται στους χάρτες 5 έως 10 του Παραρτήματος «B», με χαρακτηριστικότερη το -84% του διαστήματος Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου

¹⁸¹ Iefimerida, «Μηταράκης: Την τελευταία τριετία ανακτήσαμε τον έλεγχο της μεταναστευτικής κρίσης», iefimerida.gr, 16 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/rkn49bx7>, (έγινε πρόσβαση στις 16 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁸² Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Δελτίο Τύπου, [Νέες ηλεκτρονικές υπηρεσίες από το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου – Ενεργοποίηση της πλατφόρμας «Ηλεκτρονικό Ραντεβού»], 19 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/adybm4zt>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁸³ Πρώτο Θέμα, «Το ελληνικό μοντέλο στην διαχείριση του μεταναστευτικού εξετάζει να εφαρμόσει η Μεγάλη Βρετανία», protothema.gr, 20 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2ktyyvee>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁸⁴ Ελληνική Στατιστική Αρχή, «Απογραφή Πληθυσμού - Κατοικιών 2011», <https://tinyurl.com/2ak3w7vx>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁸⁵ Αναστάσιος, Λαυρέντζος, Σιωπηρή Άλωση, Το Δημογραφικό και Μεταναστευτικό Πρόβλημα της Ελλάδας, (Αθήνα: Πραγματεία, 2016), σελ. 227 – 240.

¹⁸⁶ Mara, Bierbach, “Seeking asylum in Europe in 2019: Facts and figures”, InfoMigrants, December 29, 2019, <https://tinyurl.com/28jn9uvs>, (accessed in December 15, 2021).

2020/2021.¹⁸⁷ Σύμφωνα με το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, κατά τη σύγκριση των στοιχείων μεταξύ Νοεμβρίου 2020 και 2021, παρατηρείται μείωση των διαμενόντων στα νησιά κατά 78%, ενώ οι διαμένοντες στη χώρα συνολικά μειώθηκαν κατά 49%, από 69.484 άτομα σε 35.182 άτομα. Αναλόγως μειώθηκαν οι μεταναστευτικές ροές, στα νησιά κατά 67% και στη χώρα κατά 44%, από 14.430 άτομα σε 8.031 άτομα. Το ισοζύγιο αναχωρήσεων και αφίξεων παρέμεινε θετικό, με 10.623 άτομα να αναχωρούν προς την Ευρώπη και τρίτα κράτη, ενώ 8.031 άτομα αφίχθησαν στη χώρα. Οι αιτήσεις ασύλου οι οποίες κατατέθηκαν προς τις αρμόδιες ελληνικές αρχές, έφτασαν τις 347.834.^{188 189}

Ο ασύμμετρος πόλεμος του Μαρτίου 2020 και η εξέλιξή του

Τι συνέβη τον Μάρτιο του 2020 στα ελληνοτουρκικά σύνορα; Προφανώς ήταν μια ακόμη επιχείρηση διοχέτευσης παράνομων μεταναστών στο ελληνικό έδαφος, ωστόσο γιατί έλαβε τα χαρακτηριστικά μιας ασύμμετρης επίθεσης;¹⁹⁰

Πρωτίστως επιχειρείται η επεξήγηση περί ασύμμετρου πολέμου, δηλαδή σε τι έγκειται η «ασύμμετρία» μιας επιθετικής ενέργειας.¹⁹¹ Συνήθως πρόκειται για την υιοθέτηση εκ μέρους μιας δυνάμεως «μη συμβατικών» στρατηγικών και τακτικών ενεργειών, προκειμένου να επιτύχουν αποτέλεσμα, όχι απαραίτητως μέσω μιας απευθείας αντιπαράθεσης και τούτο διότι είθισται να υπάρχει δυσαναλογία δυνάμεων μεταξύ των αντιμαχομένων.¹⁹² Δηλαδή η ασύμμετρη επίθεση, δεν περιλαμβάνει

¹⁸⁷ Λοιπά στατιστικά στοιχεία, όπως στους Πίνακες 1 έως 4 και στα Γραφήματα 3 έως 9 του Παραρτήματος «Γ».

¹⁸⁸ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Ενημερωτικό σημείωμα Α Νοεμβρίου 2021 Διαδικασίες Υποδοχής, Ασύλου και Ένταξης», <https://tinyurl.com/4kdtjsj6m>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁸⁹ ΑΠΕ-ΜΠΕ, «Μειωμένος κατά 78% ο αριθμός των διαμενόντων στις δομές των νησιών», [amna.gr](https://tinyurl.com/33acr8h3), 16 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/33acr8h3>, (έγινε πρόσβαση στις 16 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁹⁰ Joel, Hernandez, "Greece Struggles to Balance Competing Migration Demands", Migration Policy Institute, September 25, 2020, <https://tinyurl.com/29f9m7ct>, (accessed in December 15, 2021).

¹⁹¹ Lele, Ajey, Asymmetric Warfare: A State vs Non-State Conflict, March 5, 2015, OASIS No. 20, available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2574274>, (accessed in December 15, 2021), pp. 98 – 109.

¹⁹² Ellen, Sexton, "Asymmetrical warfare", Encyclopedia Britannica, November 17, 2016, <https://www.britannica.com/topic/asymmetrical-warfare>, (accessed in December 15, 2021).

«κατ' ανάγκη» την αντιπαράθεση τακτικών στρατών, αλλά είναι πιθανόν να αφορά την επίθεση τρομοκρατικών ομάδων ή ανταρτών κατά ενός τακτικού στρατεύματος.¹⁹³ Επί παραδείγματι, ως μια «μη συμβατικού» χαρακτήρα επίθεση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μια κυβερνοεπίθεση κατά των υποδομών μιας χώρας, εκ μέρους μιας ομάδας ιδιωτών χάκερς (hackers), η οποία στην πραγματικότητα να τελεί υπό τη διοίκηση μιας κρατικής υπηρεσίας έτερου δρώντα ή η εκτέλεση μιας τρομοκρατικής επίθεσης.¹⁹⁴

Βέβαια στην περίπτωση της Ελλάδας και της Τουρκίας, υφίσταται μια σχετική ισορροπία δυνάμεων, ενώ ως επί το πλείστον τα αριθμητικά σημεία υπεροχής, διατίθενται από την τουρκική πλευρά. Η Τουρκία μεταξύ μιας απευθείας αντιπαράθεσης με την Ελλάδα και την εκδήλωση μιας ασύμμετρης επιθετικής ενέργειας, επέλεξε ως δέουσα οδό τη δεύτερη. Πρωτίστως να διευκρινιστεί ότι η Τουρκία μετά το 2003, εφαρμόζει το «Δόγμα των Τριών Πολέμων»,¹⁹⁵ το οποίο περιλαμβάνει την επιθετική ερμηνεία του Διεθνούς Δικαίου, την άσκηση ψυχολογικής πίεσης μέσω ψυχολογικών επιχειρήσεων (ΨΕΠ) στην κοινή γνώμη του αντιπάλου και τέλος την εκτέλεση ασύμμετρων επιχειρήσεων με υβριδικά χαρακτηριστικά.

Η Τουρκία το 2020 στον Έβρο, εφήρμοσε μέρος του παραπάνω δόγματος. Στα πλεονεκτήματα της συγκεκριμένης επιλογής, θα μπορούσαν να απαριθμηθούν τα παρακάτω:

- Η αποφυγή αιματηρής σύρραξης με αμφίβολης κατάληξης αποτέλεσμα, και επιπλέον ορατό τον κίνδυνο επιβολής κυρώσεων εκ μέρους της διεθνούς κοινωνίας, λόγω επιθετικής ενέργειας κατά παράβαση των διατάξεων του ΧαρτΗΕ, περί νόμιμης άμυνας.¹⁹⁶

¹⁹³ Merriam-Webster, “Asymmetric warfare”, In Merriam-Webster.com dictionary, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/asymmetric%20warfare>, (accessed in December 15, 2021).

¹⁹⁴ Θάνος, Ντόκος, [Οι νέες «ασύμμετρες» απειλές], tonima.gr, 24 Νοεμβρίου 2008, <https://tinyurl.com/5dyn2vdb>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹⁹⁵ Γρίβας, «Οι τρεις παράλληλοι πόλεμοι της Τουρκίας κατά της Ελλάδας και ο εγχώριος Δούρειος Ίππος».

¹⁹⁶ Αλέξανδρος, Μαλλιός, Τα Σύνορα – Αναθεωρητισμός, (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2020), σελ. 168 – 171.

- Η χρήση άοπλων μεταναστών ως κύριο «μέσο κρούσης», γεγονός το οποίο θα έφερνε σε δύσκολη θέση την Ελλάδα για την ανάληψη νόμιμων μορφών δράσης, ώστε να αναχαιτίσει επαρκώς τα κύματα «εισβολής»,¹⁹⁷ έχοντας πάντα υπόψη το διακύβευμα της καταβαράθρωσης της εικόνας, έναντι της διεθνούς κοινής γνώμης.

- Η άσκηση αφόρητης πίεσης κατά της Ευρώπης, υπό μορφή κεκαλυμμένης βίας, μέσω της επίθεσης στα ελληνικά σύνορα, επιδιώκοντας την επίτευξη διπλού αντικειμενικού σκοπού, ήτοι αφενός τον προσπορισμό υπέρογκων χρηματικών κεφαλαίων και αφετέρου την άμεση κατάργηση του νομικού πλαισίου θεώρησης εισόδου στην ΕΕ για τους πολίτες της. Τούτο θα επιτυγχάνονταν μέσω της αναθεώρησης της δήλωσης ΕΕ - Τουρκίας του 2016.

Για την επίτευξη των παραπάνω αντικειμενικών σκοπών, θα έπρεπε να υποβοηθηθεί η απόπειρα διάσπασης των ελληνικών θέσεων με κάθε τρόπο, χωρίς ωστόσο να είναι προφανής η εμπλοκή των τουρκικών αρχών στην προσπάθεια. Παρά την επίσημη «αποχή» της τουρκικού κράτους και την «αποστασιοποίηση» του από τις έκνομες ενέργειες των μεταναστών, η εμπλοκή των αρμόδιων κυβερνητικών υπηρεσιών, ήταν πρόδηλη.¹⁹⁸

Η μεγαλύτερη τουρκική επίθεση εκδηλώθηκε το πρωί της Καθαράς Δευτέρας, 2 Μαρτίου 2020, στο συνοριακό πέρασμα των Καστανιών του νομού Έβρου.¹⁹⁹ Το τουρκικό κράτος, επιστράτευσε και μίσθωσε κάθε είδους μεταφορικά μέσα πολιτικής χρήσης (κυρίως τουριστικά λεωφορεία),²⁰⁰ μεταφέροντας περίπου 4.500 μετανάστες στην περιοχή του Παζαρκουλέ (Pazarkule), στο προγεφύρωμα του Καράαγας (Karaagac), στην περιοχή της Αδριανούπολης.²⁰¹ Καθώς οι εξαγριωμένες ορδές

¹⁹⁷ Ο όρος εισβολή δεν περιλαμβάνει μόνο ένοπλη επίθεση με στρατιωτικά μέσα, σύμφωνα με τον Καθηγητή Άγγελο Συρίγο, Πρόλογος στο Αλέξανδρος, Μαλλιός, Τα Σύνορα – Αναθεωρητισμός, (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2020), σελ 30.

¹⁹⁸ Μαλλιός, Τα Σύνορα – Αναθεωρητισμός, σελ. 171 – 174..

¹⁹⁹ Liberal, «Νέα επεισόδια με χημικά και δακρυγόνα από την Τουρκία στις Καστανιές», Liberal.gr, 02 Μαρτίου 2020, <https://www.liberal.gr/news/nea-epeisodia-me-chimika-kai-dakrugona-apo-tin-tourkia-stis-kastanies/289532>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁰⁰ Η εικόνα 4 του Παραρτήματος «Α», απεικονίζει την επιβίβαση μεταναστών στα εν λόγω λεωφορεία.

²⁰¹ ΤΟ ΒΗΜΑ, «Τουρκία: Μεταφέρουν δωρεάν με λεωφορεία πρόσφυγες και μετανάστες στα σύνορα με την Ελλάδα», tovima.gr, 28 Φεβρουαρίου 2020,

βιαίως προσπαθούσαν να παραβιάσουν τα ελληνικά σύνορα και να ανοίξουν πέρασμα προς την Ευρώπη, ξέσπασαν επεισόδια με τις ελληνικές δυνάμεις φύλαξης, ενώ η τουρκική αστυνομία συνέδραμε την επίθεση, ρίχνοντας χημικά προς το ελληνικό έδαφος. Η αποτυχία διάσπασης της ελληνικής γραμμής και η συσσώρευση μεταναστών στην τουρκική πλευρά των συνόρων δημιούργησε πρωτόγνωρες συνθήκες πολιορκίας. Οι πολυάριθμοι μετανάστες, ανά τακτά διαστήματα επιχειρούσαν νέες απόπειρες διείσδυσης στο ελληνικό έδαφος, για να συγκρουστούν εκ νέου με τις δυνάμεις φύλαξης.²⁰²

Η Τουρκία παρείχε κάθε είδους υποστήριξη προς τους μετανάστες, δημιουργώντας μεταναστευτικό καταυλισμό με μέριμνα των αρχών, αφού χορηγήθηκαν σκηνές και εγκαταστάθηκαν πρόχειρες χημικές τουαλέτες, όταν δε, κατέστη σαφές ότι η Ελλάδα δεν θα επέτρεπε τη διέλευση μεταναστών, έλαβε την απόφαση ενίσχυσης των προσπαθειών τους, απροκάλυπτα.²⁰³ Σύντομα στο συνοριακό πέρασμα εμφανίστηκαν «ειδικές» μονάδες της τουρκικής αστυνομίας (Ozel Harekati), οι οποίες συντόνιζαν τις επιθέσεις των μεταναστών και παράλληλα εκτόξευαν δακρυγόνα και καπνογόνα στο ελληνικό έδαφος, ώστε υπό την κάλυψή τους να μπορέσουν οι «πολιορκητές» να καθαιρέσουν τμήμα του φράχτη και να διεισδύσουν στην Ελλάδα. Σε ορισμένες περιπτώσεις η Τουρκία ενέπλεξε μη επανδρωμένα αεροσκάφη (UAV) των ΕΔ, προκειμένου να αποκτήσει πληρέστερη εικόνα της τακτικής κατάστασης,²⁰⁴ ενώ σημαντικό θεωρείται το περιστατικό

<https://www.tovima.gr/2020/02/28/world/tourkia-metaferoun-dorean-me-leoforeia-prosfyges-kai-metanastes-sta-synora-me-tin-ellada/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁰² Έθνος, «ΟΗΕ: Τουλάχιστον 13.000 πρόσφυγες και μετανάστες στα σύνορα Ελλάδας - Τουρκίας», ethnos.gr, 01 Μαρτίου 2020, https://www.ethnos.gr/politiki/91406_oie-toyolahiston-13000-prosfyges-kai-metanastes-sta-synora-elladas-toyrkias, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁰³ Παναγιώτης, Μπαλακτάρης, «Ο μεγαλοφυής χειρισμός της Ελλάδος σχετικώς με τις αιτήσεις ασύλου», liberal.gr, 13 Απριλίου 2020, <https://www.liberal.gr/apopsi/o-megalofuis-cheirismos-tis-ellados-schetikos-me-tis-aitiseis-asulou/297000>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁰⁴ Νίκος, Μελέτης, «Οπλισμένα τουρκικά drones σε Αιγαίο και Έβρο», liberal.gr, 15 Μαρτίου 2020, <https://www.liberal.gr/diplomacy/oplismena-tourkika-drones-se-aigaio-kai-ebro/291680>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

υπέρπτωσης του ελληνικού εδάφους και παρενόχλησης ελληνικού ελικοπτερού, από 2 τουρκικά μαχητικά F-16C στις 11 Μαρτίου.²⁰⁵

Στο μέτωπο του Αιγαίου, διαπιστώθηκε κατά την υπόψη περίοδο, η απροκάλυπτη συνεργασία της τουρκικής πλευράς με εγκληματικές οργανώσεις διακινητών μεταναστών, ωστόσο ακαριαία ήταν η αντίδραση των Λιμενικών Αρχών. Η Τουρκική Ακτοφυλακή (Sahil Guvenlik - SG) επιθυμώντας να υποβοηθήσει το έργο των διακινητών, εμβόλισε σκάφος του ΛΣ στις 11 Μαρτίου.²⁰⁶

Στις 20 Μαΐου, μεταδόθηκε η είδηση περί κατάληψης ελληνικού εδάφους από τουρκική στρατιωτική δύναμη, και συγκεκριμένα στην περιοχή Μελισσοκομείου, του χωριού Πόρου των Φερών.²⁰⁷ Η πραγματοποίηση ΨΕΠ μέσω της διάδοσης ψευδών ειδήσεων, συμπεριλαμβάνεται στα μέσα εκδήλωσης μιας ασύμμετρης επίθεσης, προκειμένου να υπάρχει αρνητικός αντίκτυπος στον πληθυσμό του αντιπάλου.

Εν κατακλείδι η Τουρκία απέτυχε να διασπάσει τις ελληνικές γραμμές και προσπάθησε να συγκαλύψει την ήττα της, στην εκδήλωση της πανδημίας του κορωνοϊού (SARS-COV-2), κρούσματα του οποίου εμφανίστηκαν στο μεταναστευτικό καταυλισμό του Παζάρκουλε. Έτσι, εν μία νυκτί, την 27 προς 28 Μαρτίου του 2020, εκκενώθηκε ο καταυλισμός των μεταναστών και το επόμενο πρωί, τα δημοσιογραφικά συνεργεία αντίκρισαν έναν απέραντο σκουπιδότοπο.²⁰⁸

Πώς όμως η Ελλάδα αντιμετώπισε επιτυχώς την ασύμμετρη επίθεση εναντίον του εδάφους της;²⁰⁹ Εξαιτίας της πολιορκίας και πέραν των έκτακτων επιχειρησιακής

²⁰⁵ News 24/7, «Πρωτοφανής πρόκληση: Τουρκικά F-16 πέταξαν πάνω από τον Έβρο», news247.gr, 11 Μαρτίου 2020, <https://www.news247.gr/amyna/protofanis-proklisi-toyrkika-f-16-petaxan-pano-evro.7599977.html>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁰⁶ Χριστίνα, Παπασταθοπούλου, «Τουρκική ακταιωρός εμβόλισε σκάφος του Λιμενικού», efsyn.gr, 11 Μαρτίου 2020, https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/234656_toyrkiki-aktaioros-embolise-skafos-toy-limenikoy, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁰⁷ Ιωάννα, Ηλιάδη, «Έβρος ΤΩΠΑ: Τουρκική κλιμάκωση με κατάληψη έκτασης στις Φέρες», armyvoice.gr, 20 Μαΐου 2020, <https://tinyurl.com/3s9wn8fs>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁰⁸ Παναγιώτης, Σαββίδης, «Μεταναστευτικό - Καστανιές: Πώς φτάσαμε στην εκκένωση στο Παζαρκουλέ», protothema.gr, 28 Μαρτίου 2020, <https://www.protothema.gr/greece/article/989780/metanasteutiko-kastanies-pos-ftasame-stin-ekkenosi-sto-pazarkoule/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁰⁹ Θανάσης, Κωστόπουλος, «Υβριδικές απειλές ασφάλειας: η περίπτωση της προσφυγικής-μεταναστευτικής κρίσης στα ελληνοτουρκικά σύνορα», The safia blog, 19 Ιανουαρίου 2021,

φύσεως μέτρων που ελήφθησαν, η κυβέρνηση κατόπιν συνεδρίασης του Κυβερνητικού Συμβουλίου Εξωτερικών και Άμυνας (ΚΥΣΕΑ),²¹⁰ ανακοίνωσε έκτακτα μέτρα, όπως τη μεγιστοποίηση των μέτρων φύλαξης των συνόρων, την τάχιση επιστροφή χωρίς προηγούμενη καταγραφή των μεταναστών στη χώρα προέλευσης ή καταγωγής τους, τη μη εξέταση αιτήσεων ασύλου από παρανόμως εισελθόντες μετανάστες, τη συνδρομή της ομάδας RABIT της Frontex και την κοινοποίηση της απόφασης στην ΕΕ με σκοπό τη λήψη μέτρων βοήθειας της Ελλάδας για την αντιμετώπιση του κύματος των παράνομα εισελθόντων προσώπων.²¹¹ Δια τούτο τέθηκε σε εφαρμογή η υπ' αριθ. 45/02-3-2020 Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου (ΠΝΠ), με διάρκεια εφαρμογής τριάντα ημερών.²¹² Την ΠΝΠ επικύρωσε το Συμβούλιο της Επικρατείας, κατόπιν προσφυγής τριών Αφγανών, προκρίνοντας λόγους δημόσιου συμφέροντος.²¹³ Στο ίδιο πνεύμα, λίγους μήνες νωρίτερα, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), υπό την Προεδρία του Έλληνα Λίνου - Αλέξανδρου Σισιλιάνου, έκανε αποδεκτή αντίστοιχη υπόθεση της Ισπανίας, που είχε επιστρέψει στο Μαρόκο μαζικά 75 πολίτες τρίτων χωρών.²¹⁴

<https://thesafiablog.com/2021/01/19/yvridikes-apeiles-asfaleias/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²¹⁰ Ελληνική Δημοκρατία, Κυβερνητικός Εκπρόσωπος, «Δήλωση Κυβερνητικού Εκπροσώπου Στέλιου Πέτσα, για τις αποφάσεις του Κυβερνητικού Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας», 04 Μαρτίου 2020, <https://government.gov.gr/dilosi-kivernitikou-ekprosopou-steliou-petsa-gia-tis-apofasis-tou-kivernitikou-simvoulou-ethnikis-asfalias/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²¹¹ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «ΚΥΣΕΑ: Ασύμμετρη απειλή κατά της Ελλάδας – Τα πέντε μέτρα για την ενίσχυση συνόρων», kathimerini.gr, 01 Μαρτίου 2020, <https://www.kathimerini.gr/politics/1067152/kysea-asymmetri-apeili-kata-tis-elladas-ta-pente-metra-gia-tin-enischysi-synoron/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²¹² Πρόεδρος Ελληνικής Δημοκρατίας, Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου, (ΦΕΚ 45/Α/02 Μαρτίου 2020), «Αναστολή της υποβολής αιτήσεων χορήγησης ασύλου», <https://tinyurl.com/ykp4hm4w>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²¹³ Παναγιώτης, Στάθης, «ΣτΕ: "Νόμιμη" για λόγους δημοσίου συμφέροντος η αναστολή καταγραφής», capital.gr, 30 Μαρτίου 2020, <https://www.capital.gr/epikairota/3442220/ste-nomimi-gia-logous-dimosiou-sumferontos-i-anastoli-katagrafis-aitimatou-asulou>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²¹⁴ Euronews, «ΕΔΔΑ: "Ναι" σε μαζικές επαναπροωθήσεις μεταναστών», euronews.com, 14 Φεβρουαρίου 2020, <https://gr.euronews.com/2020/02/14/edda-nai-se-mazikes-epanaprowthiseis-metanastwn>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Η Ελλάδα εξαιτίας της απόφασής της να αναστείλει την αποδοχή αιτήσεων ασύλου, δέχτηκε σοβαρές επικρίσεις. Οι διεθνείς οργανισμοί, τα διεθνή Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) και οι ευρωπαϊκές αρχές αποδοκίμασαν την εφαρμογή της έκτακτης νομοθετικής πράξης. Η απόσυρση των μεταναστών από τον καταυλισμό του Παζάρκουλε, σε συνδυασμό με τη λήξη της προαναφερθείσης ΠΝΠ, σηματοδότησε την επιστροφή στην αυτονόητη αποδοχή αιτήσεων ασύλου.²¹⁵

Στην απόκρουση της ασύμμετρης επίθεσης της Τουρκίας, βοήθησαν τα τεχνικά έργα στην περιοχή του Καράαγατς. Για την θωράκιση των συνόρων της, η Ελλάδα οφείλει να ολοκληρώσει την κατασκευή ανάλογων έργων, σε όλο το μήκος των χερσαίων συνόρων, ενώ επιπλέον είναι αναγκαίος ο έλεγχός τους με ηλεκτρονικά μέσα, με σκοπό να καταστούν ατελέσφορες, οι προσπάθειες παράνομης διέλευσης. Ήδη η υπάρχουσα περιφράξη, στην περιοχή του Καράαγατς ενισχύθηκε και αποκαταστάθηκαν οι φθορές τις οποίες υπέστη στη διάρκεια της επίθεσης του Μαρτίου του 2020.²¹⁶ Παράλληλα ολοκληρώθηκε η κατασκευή περιφράξης συνολικού μήκους 27 χλμ, με σκοπό να φυλαχτούν αποτελεσματικότερα τα περάσματα στη νότια παραποτάμια ζώνη των Φερών Έβρου. Ταυτόχρονα ενισχύθηκαν τα ηλεκτρονικά συστήματα επίγειας επιτήρησης, μέσω της εγκατάστασης 11 καμερών και ραντάρ, τα οποία δύναται να παρακολουθούν τις κινήσεις σε βάθος 15 χλμ εντός του τουρκικού εδάφους, ενώ δημιουργήθηκαν δυο νέα επιχειρησιακά κέντρα, σε Αλεξανδρούπολη και Ορεστιάδα.²¹⁷

Επιπλέον προγραμματίζεται η επέκταση του φράχτη κατά 35 χλμ, σε επιλεγμένα σημεία όπου παρατηρείται διέλευση παράτυπων μεταναστών, όπως στη περιοχή μεταξύ Διδυμοτείχου και Σουφλίου καθώς επίσης και στην περιοχή του Τριγώνου Ορεστιάδας, ενώ είναι αναγκαία η σταδιακή αντικατάσταση 23 θερμικών

²¹⁵ Σωτήρης, Νταλής, «Ασύμμετρες απειλές, πανδημίες και Ευρωπαϊκή συνοχή», *Le Courrier Diplomatique*, 20 Μαρτίου 2020, <https://www.lecourrierdiplomatique.eu/2020/03/asimetres-apiles/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²¹⁶ Σταύρος, Τζίμας, «Ο φράχτης στον Έβρο δεν πέφτει ούτε με άρμα», *kathimerini.gr*, 29 Μαρτίου 2021, <https://www.kathimerini.gr/society/561309472/o-frachtis-ston-evro-den-peftei-oyte-me-arma/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²¹⁷ Γιάννης, Σουλιώτης, «Σε πλήρη εξέλιξη, ένα χρόνο μετά, ο φράχτης στον Έβρο», *kathimerini.gr*, 02 Μαρτίου 2021, <https://www.kathimerini.gr/society/561281233/se-pliri-exelixa-ena-chronos-meta-o-frachtis-ston-evro/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

καμερών οι οποίες είναι τοποθετημένες στο κομμάτι του παλαιού φράχτη στις Καστανιές, κάνοντας χρήση κονδυλίων της ΕΕ.^{218 219}

Είναι γεγονός όμως ότι μόνο τα τεχνικά έργα επί των συνόρων της χώρας δεν μπορούν να δράσουν αποτρεπτικά στην είσοδο παράτυπων μεταναστών και απαιτείται η επιτήρηση τους με προσωπικό. Προς αυτή την κατεύθυνση ενισχύεται το προσωπικό των συνοριοφυλάκων, με τη πρόσληψη 550 νέων στελεχών.²²⁰

Ανάλογα τεχνικά έργα κατασκευάζει και η Τουρκία για την προστασία των συνόρων της με το Ιράν, το Ιράκ και τη Συρία. Στα αρχικώς κατασκευασμένα 221 χλμ φράχτη στα σύνορα με το Ιράν, σχεδιάζεται η προσθήκη επιπλέον 242 χλμ.²²¹ Επίσης στα σύνορα με τη Συρία έχουν κατασκευαστεί 781 χλμ φράχτη, εκ των 911 χλμ που έχει προγραμματισθεί αρχικώς.²²²

Επιπλέον, σε εξέλιξη βρίσκεται η διαδικασία του διαγωνισμού για το Εθνικό Σύστημα Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Επιτήρησης (ΕΣΟΘΕ),²²³ αποτελούμενο από μη επανδρωμένα οχήματα, κάμερες και δορυφορικά συστήματα, ενώ θα εγκατασταθούν σταθμοί αισθητήρων σε 35 παρατηρητήρια του Πολεμικού Ναυτικού (ΠΝ) και σε 2 οχήματα για την κάλυψη "νεκρών" σημείων. Από τα παρατηρητήρια θα μεταφέρονται σε πραγματικό χρόνο στο κέντρο διοίκησης, το οποίο θα λειτουργεί στο Αρχηγείο του ΛΣ, όλες οι απαραίτητες πληροφορίες για την κίνηση στα θαλάσσια σύνορα της Ελλάδας. Τα εν λόγω συστήματα έχουν τη δυνατότητα εντοπισμού μικρών σκαφών μήκους 2 μέτρων σε απόσταση 50 νμ και πέρα από τον

²¹⁸ In, «Εβρος: Εξετάζεται επέκταση του φράχτη ή κατασκευή νέων τμημάτων στα σύνορα με την Τουρκία», in.gr, 09 Ιουλίου 2021, <https://tinyurl.com/ycx62wbz>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²¹⁹ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Εβρος: Ενισχύεται ακόμη περισσότερο ο φράχτης», kathimerini.gr, 30 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8974nf>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²²⁰ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Εβρος: Κατασκευή νέου φράχτη 26 χλμ. στις Φέρες», kathimerini.gr, 18 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/bdewpt4y>, (έγινε πρόσβαση στις 18 Δεκεμβρίου 2021).

²²¹ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Η Τουρκία επεκτείνει το τείχος με το Ιράν», kathimerini.gr, 19 Σεπτεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/ycpk988w>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²²² TRT.NET, «Ολοκληρώθηκαν τα 781 χλμ. του τείχους ανάμεσα στην Τουρκία – Συρία», trt.net.gr, 18 Δεκεμβρίου 2017, <https://tinyurl.com/2p99xuy7>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²²³ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Ελλάδας, ΛΣ – ΕΛΑΚΤ, «Με ταχείς ρυθμούς προχωρά το Εθνικό Σύστημα Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Επιτήρησης (ΕΣΟΘΕ) – Διεθνές ενδιαφέρον με 10 συμμετοχές στην Α' φάση του Διαγωνισμού», 30 Οκτωβρίου 2020, <http://www.hcg.gr/node/23821>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

έλεγχο των μεταναστευτικών ροών, θα δοθεί η δυνατότητα καταπολέμησης του λαθρεμπορίου καθώς και η συνδρομή τους σε επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης στις ελληνικές θάλασσες.^{224 225}

Ένα άλλο σύστημα που δοκιμάζεται για την επιτήρηση των συνόρων, τόσο των χερσαίων, όσο και των θαλασσίων, είναι τα αερόστατα τύπου Ζέπελιν (Zeppelin), σε συνεργασία του ΛΣ και της Frontex. Τα αερόστατα θα καλύπτουν τις περιοχές του αεροδρομίου της Αλεξανδρούπολης και της Λήμνου,^{226 227} και θα είναι εφοδιασμένα με κάμερες εμβελείας 10 μιλίων, ενώ επιπλέον θα φέρουν και εξοπλισμό Αυτόματου Συστήματος Αναγνώρισεως (Automatic Identification System – AIS), με το οποίο παρακολουθείται η κυκλοφορία των πλοίων.²²⁸ Η πιλοτική λειτουργία των συστημάτων επιτήρησης έχει ενταχθεί στην ευρωπαϊκή επιχείρηση «POSEIDON», η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη από το 2008, ενώ κατά το παρελθόν αντίστοιχα συστήματα έχουν χρησιμοποιηθεί στη Σάμο.²²⁹ Τα εν λόγω συστήματα, θα αυξήσουν την ασφάλεια των συνόρων και θα συμβάλουν μεταξύ άλλων στην περαιτέρω μείωση των μεταναστευτικών ροών.

Ένα κρίσιμο στοιχείο των ημερών εκείνων, αλλά και γενικότερα της περιόδου 2019-2021, ήταν οι κατηγορίες του τουρκικού Υπουργείου Εσωτερικών για τις άτυπες αναγκαστικές επαναπροωθήσεις (push-back), κατηγορίες οι οποίες

²²⁴ Αχιλλέας, Τόπας, «Εννέα σχήματα για την επιτήρηση των θαλασσίων συνόρων», *economistas.gr*, 07 Ιανουαρίου 2021, https://www.economistas.gr/oikonomia/32588_enea-shimata-gia-tin-epitirisi-ton-thalassion-synoron, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²²⁵ Σάββας, Βλάσσης, «Λαθρομετανάστες, ΜΚΟ, κυκλώματα, ΕΣΟΘΕ και Ραντάρ ΟΤΗ στην Κρήτη», *Δούρειος Ίππος*, 18 Φεβρουαρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8jkmma>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²²⁶ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Frontex – Λιμενικό: Και αερόστατο στην μάχη επιτήρησης των συνόρων», *kathimerini.gr*, 20 Ιουλίου 2021, <https://tinyurl.com/3jswbnhx>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²²⁷ Παναγιώτης, Σκαπέτης, «Λήμνος: Ξεκίνησε πτήσεις το Ζέπελιν της Frontex», *Limnosfm100.gr*, 25 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/yhvj2map>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²²⁸ *Parapolitika*, «Frontex – Λιμενικό: Και αερόστατο στην μάχη επιτήρησης των συνόρων», *parapolitika.gr*, 21 Ιουλίου 2021, <https://tinyurl.com/ymh8rdyu>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²²⁹ Χριστίνα, Παπασταθοπούλου, «Σε λειτουργία το αερόστατο θαλάσσιας επιτήρησης της Frontex», *efsyn.gr*, 11 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/y666mj9s>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

δημοσιοποιήθηκαν, μέσω και των κυριότερων γερμανικών ΜΜΕ (der Spiegel, Die Welt).²³⁰ Σύμφωνα με τα δημοσιεύματα, ουκ ολίγοι μετανάστες οι οποίοι συνελήφθησαν στα ελληνικά σύνορα, προωθήθηκαν δια της βίας στην Τουρκία, αντί στα ΚΥΤ. Την περίοδο της έντασης, ανάλογες υπόνοιες διατυπώθηκαν και για τις πρακτικές του ΛΣ στο Αιγαίο.²³¹ Για το 2019 οι επαναπροωθήσεις αφορούσαν 60.000 περιπτώσεις. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ είχε λάβει σχετικές καταγγελίες, ωστόσο δεν αποδέσμευσε στοιχεία. Η Ελλάδα απέρριψε κατηγορηματικά τους ισχυρισμούς, επικαλούμενη τη συμμόρφωση της με τα προτάγματα του Διεθνούς Δικαίου.²³²

Μετά την ολοκλήρωση του έκτακτου συμβουλίου των υπουργών εσωτερικών και μετανάστευσης της ΕΕ, που πραγματοποιήθηκε στις 4 Μαρτίου 2020, μεσούσης της τουρκικής ασύμμετρης επίθεσης στον Έβρο, εκδόθηκε κοινό ανακοινωθέν, μέσω του οποίου χαρακτηρίζονταν η κατάσταση στα σύνορα απαράδεκτη και εκφράζονταν η υποστήριξη προς την Ελλάδα. Ζητούσαν δε από την Άγκυρα να μην εργαλειοποιεί το μεταναστευτικό, ώστε να ασκεί πίεση προς την ΕΕ, με σκοπό την ικανοποίηση των απαιτήσεών της.²³³

Παρόλα αυτά, καθίσταται σαφής η ανάγκη για τροποποίηση του Κανονισμού του Δουβλίνου, με σκοπό τη δικαιότερη κατανομή των ευθυνών και των βαρών σε όλα τα κράτη – μέλη της ΕΕ, καθώς στο παρελθόν οι χώρες του Βίσεγκραντ, κ.α, εναντιώθηκαν στην εγκατάσταση μικρού αριθμού προσφύγων και μεταναστών, ακόμη και από εμπόλεμες ζώνες.²³⁴ Συγκριμένα η Ουγγαρία και η Σλοβακία, προσέφυγαν στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), με σκοπό να μην υπάρξει τροποποίηση του Κανονισμού, σχετικά με τις δυνατότητες μετεγκατάστασης και τα κριτήρια «πρώτης χώρας εισόδου». Το δικαστήριο, αφού αναγνώρισε την

²³⁰ Γιάννης, Παπαδημητρίου, (Επιμ.), «Push-backs της Frontex στη "βαλκανική οδό";», 07 Ιανουαρίου 2021, <https://www.in.gr/2021/01/07/world/deutsche-welle/push-backs-tis-frontex-sti-valkaniki-odo/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²³¹ Sertan, Sanderson, "Frontex report: No proof of involvement of pushbacks -- so far", January 22, 2021, infomigrants.net, <https://www.infomigrants.net/en/post/29829/frontex-report-no-proof-of-involvement-of-pushbacks-so-far>, (accessed in December 15, 2021).

²³² Δήμητρα, Κυρανούδη, «Εδώ και χρόνια υπάρχουν υπόνοιες για push-back», dw.com, 15 Νοεμβρίου 2019, <https://p.dw.com/p/3T4jz>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²³³ Euronews, «ΕΕ προς Τουρκία: Οι παράνομες διελεύσεις δεν θα είναι ανεκτές», euronews.com, 04 Μαρτίου 2020, <https://gr.euronews.com/2020/03/04/ee-pros-tourkia-oi-paranomes-dilefseis-den-tha-einai-anektes>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²³⁴ Φύλης, Πρόσφυγες, Ευρώπη, Ανασφάλεια, σελ. 40 – 43.

επιβαρυνόμενη κατάσταση στις χώρες του νότου της ΕΕ, απέρριψε την προσφυγή, επικαλούμενο τις αρχές της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας.²³⁵

Τέλος, η Τουρκία επιχείρησε να πιέσει την Ελλάδα για να αναστείλει τις δραστηριότητες οριοθέτησης ΑΟΖ με την Αίγυπτο, τον Ιούλιο του 2020. Στις 21 Ιουλίου εξέδωσε ναυτική οδηγία για σειсмоγραφικές έρευνες εντός της ελληνικής υφαλοκρηπίδας, ενώ στην περιοχή έπλευσε το ερευνητικό σκάφος Ορούτς Ρέις (Oruc Reis), συνοδεία μονάδων επιφανείας του τουρκικού πολεμικού ναυτικού. Η Ελλάδα αντέδρασε με στρατιωτική κινητοποίηση και η ένταση διήρκησε περίπου 35 ημέρες. Είναι βέβαιο ότι η Τουρκία επιχείρησε να ασκήσει πίεση προς την Ελλάδα για να απεμπολήσει τα κυριαρχικά της δικαιώματα και να παραιτηθεί από τις διπλωματικές πρωτοβουλίες για την οριοθέτηση.²³⁶ Οι επιθετικές δραστηριότητες της Τουρκίας, αναμένονταν να εξεταστούν στη σύνοδο κορυφής στις 25 Σεπτεμβρίου 2020 και διακινούνταν η πληροφορία περί πιθανών κυρώσεων. Η Τουρκία μέσω του εκπροσώπου του κυβερνώντος κόμματος ΑΚΡ, Ομέρ Τσελίκ (Ömer Çelik), απείλησε ότι η Τουρκία θα αποδεσμεύσει ροές προσφύγων και μεταναστών, εάν ληφθούν κυρώσεις εναντίον της, όπως είχε απειλήσει και κατά το παρελθόν.²³⁷ Κοινώς η Τουρκία διαρκώς χρησιμοποιεί ως μοχλό πίεσης το μεταναστευτικό, ώστε να εξυπηρετεί τα εθνικά της συμφέροντα και τούτο γίνεται αντιληπτό και εκ μέρους της διεθνούς κοινωνίας.^{238 239}

²³⁵ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ανακοινωθέν Τύπου υπ.αρ. 91/17, «Το Δικαστήριο απορρίπτει τις προσφυγές της Σλοβακίας και της Ουγγαρίας κατά του προσωρινού μηχανισμού υποχρεωτικής μετεγκατάστασης αιτούντων άσυλο», <https://tinyurl.com/yknpamme>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²³⁶ Capital, «Η Πειρατική Στρατηγική της Τουρκίας στην Κυπριακή ΑΟΖ», capital.gr, 04 Οκτωβρίου 2020, <https://www.capital.gr/diethni/3485314/i-peiratiki-stratigiki-tis-tourkias-stin-kupriaki-aoz>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²³⁷ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Ομέρ Τσελίκ: "Η Ευρώπη θα βρεθεί αντιμέτωπη με μία μαζική έξοδο προσφύγων εάν αγνοήσει την Τουρκία"», 05 Φεβρουαρίου 2020, <https://www.kathimerini.gr/world/1063387/omer-tselik-i-eyropi-tha-vrethei-antimetopi-me-mia-maziki-exodo-prosfygon-ean-agnoisei-tin-toyrkia/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²³⁸ Iefimerida, «Tagesspiegel: Η Τουρκία εργαλειοποιεί το μεταναστευτικό για να αποφύγει τις κυρώσεις της ΕΕ», iefimerida.gr, 10 Σεπτεμβρίου 2020, <https://www.iefimerida.gr/kosmos/tagesspiegel-toyrkia-metanasteytiko-kyroseis-ee>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²³⁹ Τζένη, Ντεμιρά, «Οι επιπτώσεις του τουρκολιβικού Μνημονίου στην Ελλάδα. Η σχέση του «Μνημονίου Συμφωνίας» με την μεταναστευτική κρίση στον Έβρο», Όμιλος Διεθνών και

Τον Αύγουστο του 2021, με αφορμή τις εξελίξεις στο Αφγανιστάν, την απομάκρυνση των αμερικανικών στρατευμάτων και την κατάληψη της εξουσίας από τους Ταλιμπάν, αναζωπυρώθηκαν οι φόβοι της Ελλάδας για παράνομη είσοδο μεταναστών από τα σύνορα με την Τουρκία.²⁴⁰ Συνέπεια του παραπάνω γεγονότος ήταν η επικοινωνία του Έλληνα Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη με τον Τούρκο Πρόεδρο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, για την εξεύρεση τρόπων αντιμετώπισης των μεταναστευτικών πιέσεων και την διατύπωση της κοινή τους προσπάθεια για παραμονή των Αφγανών όσο το δυνατόν εγγύτερα στις εστίες τους, εντός του Αφγανιστάν ή στις γειτονικές χώρες.^{241 242}

Η ΕΕ δια της Επιτρόπου Εσωτερικών Υποθέσεων, Ίλβα Γιόχανσον, διαμήνυσε ότι θα πρέπει να αποτραπούν οι μετανάστες να καταφύγουν στην ΕΕ μέσω των παράτυπων δικτύων και θα πρέπει να ενταθούν οι προσπάθειες συνεργασίας με τις χώρες της περιοχής προς επίτευξη του εν λόγω στόχου και αποφυγή διαπράξεως των λαθών του 2015.^{243 244}

Ευρωπαϊκών Θεμάτων, 02 Απριλίου 2021, <https://tinyurl.com/bdd3t8ty>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁴⁰ Κωνσταντίνος, Γρίβας, «Τεράστια απειλή για την Ελλάδα το θέμα της μαζικής μετακίνησης πληθυσμού- Θα είναι ο μεγαλύτερος κίνδυνος που έχει αντιμετωπίσει ποτέ ο ελληνισμός», Voice News.gr, 19 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/2p984dw4>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁴¹ Γιάννης, Μανδαλιδής, «Προσφυγικό: Το σχέδιο ενίσχυσης των συνόρων και η επικοινωνία Μητσοτάκη με Ερντογάν», CNN Greece.gr, 21 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/2zrx2e7f>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁴² ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Αφγανιστάν: Ποιες χώρες θα υποδεχθούν τους Αφγανούς πρόσφυγες», 23 Αυγούστου 2021, [kathimerini.gr, https://tinyurl.com/2a3wcsnc](https://tinyurl.com/2a3wcsnc), (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁴³ Πρώτο Θέμα, «Αφγανιστάν - Ίλβα Γιόχανσον: Θα πρέπει να αποτρέψουμε μετανάστες να κατευθύνονται προς την ΕΕ μέσω παράτυπων διαδρομών», 18 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/4cbnyy27>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁴⁴ Ειρήνη, Αναστασοπούλου, «HB: Η Ελλάδα προετοιμάζεται για νέα προσφυγική κρίση», Deutsche Welle.com, 23 Αυγούστου 2021, <https://p.dw.com/p/3zMqJ>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Εκτιμήσεις που έγιναν, κατά την έκτακτη σύνοδο των υπουργών Μετανάστευσης της ΕΕ στις 31 Αυγούστου 2021,²⁴⁵ έκαναν λόγο για μεταναστευτικές ροές της τάξεως των 300.000 με 500.000 ατόμων σύμφωνα με την Κέλι Κλέμεντς (Kelly Clemens), αναπληρώτρια Ύπατη Αρμοστής της υπηρεσίας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες,²⁴⁶ χωρίς να μπορεί να αποκλειστεί η αύξηση των αριθμών εξαιτίας της δευτερογενούς μετανάστευσης.²⁴⁷ Οι ΕΔ και τα ΣΑ από τον Έβρο έως και το Καστελόριζο, τέθηκαν σε επιφυλακή για την αντιμετώπιση του προβλήματος, κατόπιν αποφάσεως του ΚΥΣΣΕΑ.²⁴⁸ Απόρροια των γεγονότων ήταν η ευτυχώς μικρή αύξηση των μεταναστευτικών ροών που παρατηρήθηκε, τόσο στα χερσαία σύνορα της Ελλάδας με την Τουρκία, όσο και στα θαλάσσια, οι οποίες όμως δεν συνδέονταν απευθείας με την αφγανική κρίση και δεν συνεχίστηκαν.²⁴⁹

Η κρίση στα σύνορα της Πολωνίας με τη Λευκορωσία το 2021

Ένα παρόμοιο περιστατικό με αυτό του Μαρτίου του 2020 στα ελληνοτουρκικά σύνορα,²⁵⁰ συνέβη στα σύνορα της Λευκορωσίας με την Πολωνία, ενάμιση χρόνο μετά, τον Νοέμβριο του 2021, όταν συγκεντρώθηκε μεγάλος αριθμός μεταναστών.²⁵¹

²⁴⁵ ΤΟ ΒΗΜΑ, «Έκτακτη Σύνοδος ΥΠΕΞ της ΕΕ την Τρίτη – Στο επίκεντρο Αφγανιστάν και προσφυγικό», 27 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/2wrt63wu>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁴⁶ Newsbeast, «Δραματική πρόβλεψη του ΟΗΕ για Αφγανιστάν: Έως και 500.000 νέοι πρόσφυγες το 2021», newsbeast.gr, 27 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/2p8cvy5t>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁴⁷ Τάσος, Τέλογλου, «Οι Αφγανοί πρόσφυγες θα «συμπαράσφουρουν» κι άλλους», Kathimerini.gr, 25 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/yrj4xyth>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁴⁸ Newsbeast, «Έκτακτο ΚΥΣΣΕΑ υπό τον Μητσοτάκη για το Αφγανιστάν – Συναγερμός στις Ένοπλες Δυνάμεις», Protagon.gr, 17 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/3k8xfjyv>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁴⁹ Γιάννης, Σουλιώτης, «Μεταναστευτική πίεση σε Έβρο και Ανατολικό Αιγαίο. Δεν συνδέεται με την αφγανική κρίση», Kathimerini.gr, 06 Σεπτεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/4scsafz5>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁵⁰ Στις εικόνες 5 και 6 του Παραρτήματος «Α», παρατηρούμε τις ομοιότητες της συγκέντρωσης μεταναστών στα σύνορα Ελλάδας – Τουρκίας και Πολωνίας – Λευκορωσίας.

²⁵¹ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Πολωνικά σύνορα: Déjà vu του 2015, καθώς η κρίση επιδεινώνεται», 11 Νοεμβρίου 2021, kathimerini.gr, <https://tinyurl.com/32sr2kfe>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Σύμφωνα με την Πολωνία ήταν μια προσπάθεια διοχέτευσης παράνομων μεταναστών στο πολωνικό έδαφος, αλλά και στην ΕΕ γενικότερα, με τη Λευκορωσία να αποκρούει τις κατηγορίες. Η ΕΕ, δια της Προέδρου της Κομισιόν Ούρσουλα Φον Ντερ Λάιεν, έκανε λόγο για την εργαλειοποίηση των μεταναστών προκειμένου να εξυπηρετηθούν πολιτικοί σκοποί από τη Λευκορωσία.^{252 253}

Το καθεστώς του Λουκασένκο (Lukashenko), ενθάρρυνε απεγνωσμένους μετανάστες από Ιράκ, Συρία και Αφγανιστάν να περάσουν στην Πολωνία και από εκεί στη Γερμανία, χρησιμοποιώντας ως μεσάζοντα την κρατική εταιρεία ταξιδίων Centrkurort, και με τις ευλογίες του Κρεμλίνου.²⁵⁴ Ταυτοχρόνως, πέρα από την εμπλοκή της Ρωσίας στο εν λόγω ζήτημα, ο εκπρόσωπος της Κομισιόν διαπίστωσε τη συμμετοχή και της Τουρκίας, με απώτερο σκοπό την αποσταθεροποίηση της ΕΕ.²⁵⁵ Επίσης ο υπηρεσιακός υπουργός Εσωτερικών της Γερμανίας Χορστ Ζεεχόφερ (Horst Seehofer), αναφερόμενος στην αντιμετώπιση του προβλήματος από την Πολωνία, τάχθηκε υπέρ του φράχτη που κατασκευάζει η Πολωνία,²⁵⁶ και συμπεριέλαβε τις επαναπροωθήσεις στα επιτρεπόμενα μέσα αντιμετώπισης της "εισβολής" των μεταναστών.^{257 258 259}

²⁵² Μίνα, Αγγελίνη, «Χάος στα σύνορα Πολωνίας και Λιθουανίας με χιλιάδες μετανάστες να ετοιμάζονται να μπουν από τη Λευκορωσία», 08 Νοεμβρίου 2021, Πρώτο Θέμα, <https://tinyurl.com/mr9njem8>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁵³ Euronews, «Περίπου 3.000 με 4.000 μετανάστες βρίσκονται στα σύνορα Πολωνίας - Λευκορωσίας - Διπλωματική ένταση», 09 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/nhz9k7jx>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁵⁴ Leonid, Bershidsky, «Βάλτε τα με τον Λουκασένκο, όχι με απελπισμένους πρόσφυγες», Capital.gr, 11 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8pcv9s>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁵⁵ Akvile, Jaseviciute, «CAN LUKASHENKO USE MIGRATION TO PIT EU STATES AGAINST EACH OTHER?», European Policy Information Center, 11 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/ymt4hf2r>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁵⁶ Filenews, «Νέος φράχτης στην Πολωνία για να εμποδιστεί η είσοδος μεταναστών», 24 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/5y6b7zw3>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁵⁷ Filenews, «Εκρυθμη η κατάσταση στα σύνορα Πολωνίας - Λευκορωσίας», 10 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/3a5htvcn>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁵⁸ Filenews, «Οξύνεται η κρίση στα σύνορα Πολωνίας -Λευκορωσίας», 11 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/4eakztxh>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Η οπλοποίηση των μεταναστών²⁶⁰ από τον Λουκασένκο ξεκίνησε όταν η ΕΕ επέβαλε νέο πακέτο κυρώσεων στο καθεστώς του, το τέταρτο στη σειρά. Αρχικά κατεύθυνε τους μετανάστες προς τη Λιθουανία, ενώ μετά την αντίδραση των λιθουανικών αρχών, τους κατεύθυνε προς την Πολωνία, η οποία βρίσκεται εγγύτερα της Γερμανίας, με περισσότερους από 30.000 μετανάστες να προσπαθούν να περάσουν τα σύνορα. Για την αντιμετώπιση της κατάστασης οι πολωνικές αρχές ανέπτυξαν στα σύνορα 12.000 συνοριοφύλακες και δραστηριοποιήθηκαν πολλές ΜΚΟ, ενώ σχεδιάζεται και η κατασκευή φράχτη μήκους 418 χλμ. Η πίεση στα πολωνικά σύνορα είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των μεταναστευτικών ροών στη Γερμανία, από 500 άτομα τον Αύγουστο, σε 2.000 άτομα τον Σεπτέμβριο και 4.000 άτομα τον Νοέμβριο. Παρόλα αυτά το Βερολίνο δεν προτίθεται να προβεί σε υποχωρήσεις ανάλογες με αυτές που έκανε η ΕΕ προς την Τουρκία το 2015-2016 και θα συνεχίσει την επιβολή κυρώσεων στο καθεστώς του Λουκασένκο.²⁶¹

Ο ρόλος των ΕΔ και των ΣΑ στην αντιμετώπιση του μεταναστευτικού

Ο ρόλος των ελληνικών ΕΔ, δηλαδή των τριών Κλάδων του Στρατού Ξηράς (ΣΞ), του Πολεμικού Ναυτικού (ΠΝ) και της Πολεμικής Αεροπορίας (ΠΑ), στην αντιμετώπιση του μεταναστευτικού ζητήματος είναι πολυδιάστατος. Ως κύρια αποστολή θεωρείται η αντιμετώπιση της εχθρικής επιβουλής κατά της εδαφικής ακεραιότητας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας. Οι ΕΔ, εξαιτίας του υψηλού βαθμού οργάνωσης και των τεχνολογικών μέσων που διαθέτουν, αποτελούν το δυναμικότερο έρεισμα της εξουσίας. Παραλλήλως, καθίστανται παράγοντας διαμόρφωσης του εθνικού εισοδήματος, αφού πέραν της απορρόφησης κονδυλίων, δύναται να παράξουν πλούτο μέσω των τεχνολογικών και κατασκευαστικών δραστηριοτήτων της πολεμικής βιομηχανίας κ.λπ. Στη διάρκεια της ειρηνικής

²⁵⁹ Βασίλης, Βιλιάρδος, «Η γερμανική υποκρισία, η Λευκορωσία και η παράνομη μετανάστευση», The Analyst, 26 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/5n78rkef>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁶⁰ Mark, Galeotti, «Πώς οπλοποιούνται οι μετανάστες. Η ΕΕ έστησε το σκηνικό για το κυνικό παιχνίδι της Λευκορωσίας», Foreign Affairs.gr, 06 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/mvbbvr23>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁶¹ Gustav, Gressel, Joanna, Hosa, Pavel, Slunkin, «No quiet on the eastern front: The migration crisis engineered by Belarus», European Council on Foreign Relations (ECFR), 09 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8yz2uf>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

περιόδου, πέραν της πολεμικής προετοιμασίας μέσω της εκπαίδευσης και της συντήρησης των οπλικών συστημάτων, οι ΕΔ αναπτύσσουν μια σειρά δραστηριοτήτων στο πλαίσιο ανάληψης ανθρωπιστικών και κοινωνικών αποστολών. Επίσης σε περίοδο καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, εξαιτίας της τεχνογνωσίας που κατέχουν δύναται να αναλάβουν τον εποπτικό έλεγχο και τη διαχείριση της κρίσης.²⁶²

Στην περίπτωση της διαχείρισης μιας μεταναστευτικής κρίσης, το έργο των ΕΔ καθίσταται δυσχερέστερο, καθότι θα πρέπει να συνεργαστούν πολλοί φορείς, όπως Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), ΣΑ, κυβερνητικές υπηρεσίες, ΜΚΟ κ.λπ. για να επιτευχθεί το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα. Είναι εμφανές ότι η συνεργασία όλων των παραπάνω φορέων, απαιτεί τη σαφή διάκριση των ιεραρχικών δομών, ενιαίους κανόνες λειτουργίας και συντονισμού, κίνητρα για την επιτυχή συνεργασία και την επίτευξη αποτελέσματος, εμπειρία στη διαχείριση ανάλογων ζητημάτων, πόρους και δαπάνες για την διεκπεραίωση της αποστολής κ.λπ.²⁶³

Για να αποφευχθεί η δυσπραγία εξαιτίας των προειρημένων λόγων, ανατέθηκε σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα στις ΕΔ, η διαχείριση του μεταναστευτικού. Μάλιστα το διακύβευμα για την ασφάλεια της χώρας θεωρείται μεγάλο, καθώς στην υπόθεση του μεταναστευτικού ενεπλάκησαν μονάδες νευραλγικής σημασίας για την άμυνα της Ελλάδας, ήτοι στο θέατρο επιχειρήσεων του Αιγαίου, με μικρότερη την εμπλοκή των μονάδων της Θράκης.

Η εμπλοκή των ελληνικών ΕΔ στην αντιμετώπιση του μεταναστευτικού, αφορούσε την επιτήρηση των θαλασσίων συνόρων, τις αποστολές επιμελητείας για την κάλυψη των αναγκών των αποβιβασθέντων στο ελληνικό έδαφος μεταναστών και τέλος την ανάληψη αποστολών φύλαξης - απόκρουσης, λειτουργώντας επικουρικά προς τις δυνάμεις των ΣΑ.

Όσον αφορά στην επιτήρηση των συνόρων, η αποστολή διεκπεραιώνεται με σκοπό την τροφοδότηση με τις κατάλληλες πληροφορίες και του μηχανισμού Common Information Sharing Environment (CISE). Το κύριο βάρος της επιτήρησης από τις ΕΔ επωμίζεται το ΠΝ, ενώ εκ μέρους των ΣΑ, το ΛΣ. Το ΠΝ διαθέτει ένα ευρύ δίκτυο επίγειων παρατηρητηρίων σε Αιγαίο, Ιόνιο και Κρήτη, τα οποία είναι εξοπλισμένα με τον κατάλληλο τεχνολογικό εξοπλισμό (ραδιοεντοπιστικές συσκευές

²⁶² Γεώργιος, Παπαγιάννης, Ένοπλες Δυνάμεις – Σύνταγμα, (Αθήνα: Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2004), σελ. 3.

²⁶³ Σχολή Εθνικής Αμύνης, Μεταναστευτικό – Απειλές Εθνικής Ασφάλειας και Προκλήσεις για την Εθνική Άμυνα της Χώρας, σελ. 7- 8.

επιφανείας, ηλεκτροπτικά συστήματα, δίοφθαλμα όψεως, κ.λπ). Η εικόνα την οποία συλλέγουν τα μέσα επιτηρήσεως, αποστέλλεται στο θάλαμο επιχειρήσεων του Αρχηγείου Στόλου (ΑΣ) και της Ναυτικής Διοικήσεως Αιγαίου (ΝΔΑ). Η ίδια εικόνα (ουσιαστικά της τακτικής κατάστασης), διαβιβάζεται στο Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων, το οποίο λειτουργεί υπό την εποπτεία του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμύνης (ΓΕΕΘΑ), ενώ παραλλήλως αποστέλλεται και στα συμμαχικά κέντρα επιχειρήσεων, μέσω του Νατοϊκού Συστήματος Επιτηρήσεως (Maritime Command & Control Information System/MCCIS).²⁶⁴ Στις αποστολές επιτήρησης συμβάλλουν τα πλωτά μέσα του ΠΝ, καθώς επίσης και τα αντίστοιχα πτητικά, όπως για παράδειγμα τα υπό παραλαβή, εκσυγχρονισμένα P-3B Orion. Το ΠΝ και το ΛΣ συμμετείχαν και σε αποστολές έρευνας - διάσωσης, καθώς τα ναυάγια ήταν περιστατικά που κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν τα στελέχη των συγκεκριμένων Κλάδων, σε ημερήσια βάση, κυρίως μετά το 2015.²⁶⁵

Επίσης ο ΣΞ συμμετέχει στην επιτήρηση των συνόρων με δίκτυο παρατηρητηρίων τα οποία βρίσκονται διάσπαρτα σε νησιά και νησίδες του Αιγαίου, με σκοπό την επιτήρηση και τον εντοπισμό επίγειων και θαλάσσιων στόχων, καθώς και εναέριων, οι οποίοι ίπτανται χαμηλά, κοντά στην επιφάνεια του εδάφους ή της θάλασσας.

Η ΠΑ επιτηρεί τον εθνικό εναέριο χώρο και το FIR Αθηνών, μέσω των Radar που βρίσκονται στη διάθεση των μονάδων της, των εναέριων συστημάτων επιτήρησης (E-145 AEW & C Erieye) και λίκαν συντόμως με τα UAV ισραηλινής κατασκευής, τύπου Heron. Η εικόνα της τακτικής κατάστασης δύναται να μεταφερθεί και στο NATO, μέσω του ολοκληρωμένου συστήματος επιτήρησης και αεράμυνας NATO Integrated Air Defense System (NATINADS).²⁶⁶

Η δεύτερη περίπτωση εμπλοκής των ΕΔ στο μεταναστευτικό, αφορούσε στην παροχή διοικητικής μέριμνας, δηλαδή τη λογιστική υποστήριξη των δομών φιλοξενίας, κάτι το οποίο αποφασίστηκε με ΚΥΑ το έτος 2016. Οι ΕΔ αρχικώς

²⁶⁴ Eric – Francis, Germain, “The Coming Revolution in NATO maritime command and control”, November 1997, <https://www.mitre.org/publications/technical-papers/the-coming-revolution-in-nato-maritime-command-and-control>, (accessed in December 15, 2021).

²⁶⁵ Σχολή Εθνικής Αμύνης, Μεταναστευτικό – Απειλές Εθνικής Ασφάλειας και Προκλήσεις για την Εθνική Άμυνα της Χώρας, σελ. 13 – 15.

²⁶⁶ NATO, “NATO Integrated Air and Missile Defence”, April 15, 2019, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8206.htm, (accessed in December 15, 2021).

κλήθηκαν να λύσουν προσωρινά το πρόβλημα της στέγασης, μέσω της παραχώρησης σκηνικού υλικού. Επίσης ανέλαβαν να καλύψουν την τροφοδοσία στους καταυλισμούς που στήθηκαν σε νησιά όπως η Λέσβος, η Χίος, η Σάμος, κ.λπ. Σύμφωνα με την καταγραφή του ΓΕΕΘΑ, η οποία διενεργήθηκε τον Φεβρουάριο του 2020, οι τρεις Κλάδοι των ΕΔ υποστήριζαν τις ανάγκες σίτισης των συνολικά 33 δομών φιλοξενίας, παρέχοντας ημερησίως 38.894 μερίδες. Στις εν λόγω δομές, διέμεναν 59.438 άτομα έναντι της δυνατότητας φιλοξενίας 32.600 ατόμων.²⁶⁷ Επίσης, σε νεότερη καταγραφή του ΓΕΕΘΑ, η οποία διενεργήθηκε τον Δεκέμβριο του 2021, οι τρεις Κλάδοι των ΕΔ υποστήριζαν τις ανάγκες σίτισης των συνολικά 16 δομών φιλοξενίας, παρέχοντας ημερησίως 38.894 μερίδες. Στις εν λόγω δομές, διέμεναν 3.474 άτομα έναντι της δυνατότητας φιλοξενίας 15.548 ατόμων.²⁶⁸ Η συμβολή των ΕΔ δεν περιορίζεται στην παρασκευή γευμάτων, αλλά και στην υγειονομική υποστήριξη των μεταναστών που διαμένουν στις δομές, μέσω της εμπλοκής στρατιωτικού ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού.

Τον Μάρτιο του 2020, η Ελλάδα αντιμετώπισε μια «ενδιάμεση κατάσταση ανάγκης», όπως προβλέπει το Σύνταγμα της χώρας (Άρθρα 18 & 22). Στην προειρημένη περίπτωση, οι ΕΔ συνδράμουν ή αναλαμβάνουν να διεκπεραιώσουν αποστολές τις οποίες σε συνθήκες ομαλότητας θα εκτελούσαν τα ΣΑ.²⁶⁹ Παρά το γεγονός ότι η κύρια κρίση εκδηλώθηκε στην περιοχή του Έβρου, η εμπλοκή των ΕΔ έλαβε χώρα καθ' όλο το μήκος της ελληνοτουρκικής μεθορίου, ενώ το ΠΝ συνέδραμε το έργο του ΛΣ εκπέμποντας έκτακτες ναυτικές περιπολίες. Η Αεροπορία Στρατού διέθεσε πτητικά μέσα (π.χ. ελικόπτερα UH-1H), με το οποία επέπτευε τα πιθανά περάσματα στον Έβρο. Στην περίπτωση του περιστατικού της υπέρπτησης των δύο τουρκικών F-16 πάνω από το χωριό Πύθιο, η ΠΑ αντέδρασε με την αποστολή μαχητικών αναχαίτισης, ενώ μέχρι και τη λήξη της κρίσης είχε καθημερινή

²⁶⁷ Χρήστος, Μαζανίτης, «Μεταναστευτικό, οι Ε.Δ. σηκώνουν το βάρος - Τι δείχνουν τα στοιχεία του ΓΕΕΘΑ», real.gr, 23 Φεβρουαρίου 2020, https://www.real.gr/koinonia/arthro/metanasteutiko_oi_enoples_dynameis_sikonoun_to_baros_ti_deixnoun_ta_stoixeia_tou_geetha-613147/, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁶⁸ Πρώτο Θέμα, «ΓΕΕΘΑ: Στους 3.474 οι μετανάστες/πρόσφυγες σε 16 δομές διαχείρισης των Ενόπλων Δυνάμεων», protothema.gr, 31 Δεκεμβρίου 2021, <https://www.protothema.gr/greece/article/1196855/geetha-stous-3474-oi-metanastesprosfuges-se-16-domes-diaheirisis-ton-enoplou-dunameon/>, (έγινε πρόσβαση στις 31 Δεκεμβρίου 2021).

²⁶⁹ Παπαγιάννης, Ένοπλες Δυνάμεις – Σύνταγμα, σελ. 11.

παρουσία με πτήσεις ζεύγους αεροσκαφών πάνω από την περιοχή του Έβρου και το ανατολικό Αιγαίο.

Συνοψίζοντας, η συμβολή των ΕΔ υπήρξε καθοριστικής σημασίας για την ανάσχεση της ασύμμετρης επιθέσεως, με αποτέλεσμα από το πλήθος των μεταναστών που κατέκλυσαν την τουρκική πλευρά των συνόρων, να κατορθώσουν να διέλθουν προς την ημέτερη πλευρά, ένας μικρός αριθμός, για τα οποία ακολουθήθηκε η προβλεπόμενη διαδικασία.²⁷⁰ Να σημειωθεί ότι κατά το πρώτο πενθήμερο της ασύμμετρης επίθεσης, από 29 Φεβρουαρίου έως 05 Μαρτίου 2020, απετράπη η είσοδος σε 35.000 περίπου περιπτώσεις, ενώ συνελήφθησαν 244 άτομα.²⁷¹

Τέλος, αξίζει να επισημανθεί ότι το ΝΑΤΟ, συνέδραμε την εθνική προσπάθεια, μετά από έγκριση του Συμβουλίου της επιχείρησης «Aegean Activity», στις 16 Φεβρουαρίου 2016. Τα συμμαχικά σκάφη τα οποία επιχειρούσαν στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ Λήμνου και Λέσβου, είχαν αποστολή να καταγράφουν και να εντοπίσουν τις λέμβους οι οποίες μετέφεραν παράτυπους μετανάστες. Εν συνεχεία να ειδοποιήσουν τις τουρκικές αρχές (SG), ώστε να τους οδηγήσουν στις τουρκικές ακτές. Είναι προφανές, ότι για τη μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων απαιτούνταν η συνεργασία με τις ελληνικές (ΑΣ), τουρκικές (SG) και ευρωπαϊκές (Frontex) αντίστοιχες υπηρεσίες. Και σ' αυτή την περίπτωση, η Τουρκία εκδήλωσε την αντίθεση της για τη δραστηριότητα και απαίτησε τη διακοπή της. Παρά τη δραστηριοποίηση της Συμμαχίας, οι μεταναστευτικές ροές δεν μειώθηκαν, τουναντίον το έτος 2019, αυξήθηκαν κατά 50% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Παρά την αποτυχία της αποστολής, κυρίως εξαιτίας του ρόλου που κλήθηκαν να διεκπεραιώσουν πολεμικές μονάδες, η Ελλάδα επέμεινε στη συνέχιση της «Aegean Activity», διότι καθ' αυτόν τον τρόπο καταγράφονταν η εχθρική συμπεριφορά της

²⁷⁰ Βασίλης, Σκουλαράκος, «Οι άγνωστοι ήρωες των προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα – Η πολύτιμη βοήθεια των Ενόπλων Δυνάμεων», newsbomb.gr, 31 Ιουλίου 2021, <https://www.newsbomb.gr/ellada/story/1219560/oi-agnostoi-iroes-ton-prosfygon-kai-metanaston-stin-ellada-h-polytimi-voitheia-ton-enoplou-dynameon>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁷¹ ΑΠΕ – ΜΠΕ, «Κυβ. πηγές: Περίπου 7.000 εισοδοι απετράπησαν στον Έβρο σε ένα 24ωρο», amna.gr, 05 Μαρτίου 2020, <https://www.amna.gr/home/article/436579/Kub-pigesPeripou-7000-eisodoi-apetrapisan-ston-Ebro-se-ena-24oro>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Τουρκίας και η παρουσία του ΝΑΤΟ, λειτουργούσε στοιχειωδώς αποτρεπτικά προς τα κυκλώματα των διακινητών.²⁷²

²⁷² Antonia-Maria, Sarantaki, Frontex & NATO: A New Partnership in the Making, ELIAMEP, WORKING PAPER No 100/2019, https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2019/02/100_2018_-WORKING-PAPER-_Antonia-Maria-Sarantaki.pdf, (accessed in December 15, 2021), pp. 17 – 20.

Κεφάλαιο 6

Μεταναστευτικό και Κύπρος

Ιστορικό

Ανάλογη πολιτική επιχείρησε να εφαρμόσει η Άγκυρα και προς την πλευρά της Λευκωσίας. Στην περίπτωση της Κύπρου, η πολιτική της Τουρκίας υπήρξε εξ αρχής έντονα παρεμβατική, εκμεταλλεζόμενη την παρουσία του τουρκοκυπριακού πληθυσμού στο κυπριακό έδαφος, ο οποίος αντιπροσώπευε κατά μέσο όρο το 18% του συνολικού πληθυσμού της νήσου.²⁷³

Η Τουρκία μετά το 2013 ανέπτυξε έκνομη δραστηριότητα εντός της ΑΟΖ της Κύπρου. Με την κάθοδο σειсмоγραφικών σκαφών προς την Κύπρο, σάρωσε το σύνολο της κυπριακής ΑΟΖ, καταπατώντας πλήρως τα κυριαρχικά δικαιώματα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η Τουρκία κατά τη διάρκεια του 2015, δεν παρέμεινε στο νοητό όριο των χωρικών υδάτων του ψευδοκράτους (το οποίο δεν υφίσταται ούτως ή άλλως), αλλά επέκτεινε τις δραστηριότητες στο σύνολο των βυθοτεμαχίων ακόμη και εντός της ΑΟΖ του ελεύθερου τμήματος της νήσου. Από το 2019 και μετά ξεκίνησε να υλοποιεί γεωτρήσεις, εντός των αδειοδοτημένων βυθοτεμαχίων, αγνοώντας πλήρως τη διεθνονομική υπόσταση της Κύπρου. Η αποστολή του πλωτού γεωτρήσανου εντός του οικοπέδου υπ.αρ.8 το οποίο είχε αδειοδοτηθεί για λογαριασμό της ιταλικής εταιρείας ENI, σηματοδότησε την κορύφωση της τουρκικής προκλητικότητας.²⁷⁴ Η Τουρκία αδιαμφισβήτητα, ανέπτυξε επιθετική συμπεριφορά εναντίον κράτους - μέλους της ΕΕ και για να αποφύγει τυχόν κυρώσεις, χρησιμοποίησε το μεταναστευτικό ζήτημα.

Ο ρόλος του ψευδοκράτους

Όσον αφορά το θεματικό πυρήνα της παρούσας εργασίας, δηλαδή την εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού, με ορμητήριο τη Μερσίνα και σημεία αποβίβασης στα κατεχόμενα εδάφη, οι προσφυγικές ροές προς την Κύπρο, σταδιακά

²⁷³ ΡΙΚ, «Η Τουρκία στέλνει μετανάστες στην Κύπρο», riknews.com.cy, 14 Αυγούστου 2016, <https://riknews.com.cy/article/2016/8/14/e-tourkia-stelnei-metanastes-sten-kupro-1879828/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁷⁴ Capital, «Η Πειρατική Στρατηγική της Τουρκίας στην Κυπριακή ΑΟΖ», capital.gr, 04 Οκτωβρίου 2020, <https://www.capital.gr/diethni/3485314/i-peiratiki-stratigiki-tis-tourkias-stin-kypriaki-aoz>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

κατ' έτος, παρουσίασαν αύξηση. Οι τουρκικές απόπειρες να αποβιβάσουν μαζικά μετανάστες, ξεκίνησαν το 2016 και κορυφώθηκαν τα επόμενα έτη.²⁷⁵ Το 2019, έφτασαν στην Κύπρο 10.000 μετανάστες, ενώ τον προηγούμενο χρόνο, δηλαδή το 2018 ο αντίστοιχος αριθμός ήταν 7.761 μετανάστες, αντίστοιχα το 2017 κατεγράφησαν 4.582 άτομα και το 2016, 2.936 άτομα. Πολύ μικρός αριθμός μεταναστών αποβιβάστηκε στο κυπριακό έδαφος, εκκινώντας από τις ακτές του Λιβάνου.²⁷⁶

Είναι προφανές ότι η Τουρκία μέσω μεθοδευμένων ενεργειών, επιθυμεί αφενός να ασκήσει πίεση προς την πλευρά της ΕΕ, αφετέρου να δημιουργήσει προβλήματα στην Κυπριακή Δημοκρατία.²⁷⁷ Ο Υπουργός Εξωτερικών του «ψευδοκράτους» Κουντρέτ Οζερσάι (Kudret Ozersay), παραδέχτηκε ότι υπάρχουν επαφές των κατοχικών αρχών με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, προκειμένου όσοι μετανάστες αφικνούνται στο κατεχόμενο αεροδρόμιο της Τύμπου, να προωθούνται στα οδοφράγματα της Δερύνειας και να ζητούν άσυλο από την ελληνοκυπριακή πλευρά. Οι περιπτώσεις αυτές, αφορούν ως επί το πλείστον, οικονομικούς μετανάστες από την Αφρική (Καμερούν, Νιγηρία) και όχι πρόσφυγες από τη Συρία ή άλλα «θερμά» μέτωπα της περιφέρειας.²⁷⁸

²⁷⁵ Iefimerida, «“Απόβαση” στην Κύπρο ετοιμάζουν εκατοντάδες μετανάστες από την Μερσίνα της Τουρκίας», [iefimerida.gr](https://www.iefimerida.gr/news/283180/apovasi-stin-kypro-etoimazoun-ekatonrades-metanastes-apol-tin-mersina-tis-toyrkias), 14 Αυγούστου 2016, <https://www.iefimerida.gr/news/283180/apovasi-stin-kypro-etoimazoun-ekatonrades-metanastes-apol-tin-mersina-tis-toyrkias>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁷⁶ National Post, «“Βρώμικο” τουρκικό σχέδιο με κύματα μεταναστών: Ό,τι δεν κατάφεραν στον Έβρο προσπαθούν να το κάνουν στην Κύπρο», [nationalpost.com.cy](https://nationalpost.com.cy/quot-vromiko-quot-toyrkiko-schedio-me-kymata-metanaston-o-ti-den-kataferan-ston-evro-prospathoun-na-to-kanoun-stin-kypro/), 06 Ιανουαρίου 2021, <https://nationalpost.com.cy/quot-vromiko-quot-toyrkiko-schedio-me-kymata-metanaston-o-ti-den-kataferan-ston-evro-prospathoun-na-to-kanoun-stin-kypro/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁷⁷ Armyvoice, «Στρατηγός Λεοντάρης: Το Ψευδοκράτος οπλοποιεί τους πρόσφυγες», [armyvoice.gr](https://www.armyvoice.gr), 16 Νοεμβρίου 2019, <https://www.armyvoice.gr/2019/11/stratigos-leontaris-to-pseydokratos-oplopoi-ei-toys-prosfyges/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁷⁸ Κώστας, Βενιζέλος, «Πώς η Τουρκία γεμίζει την ελεύθερη Κύπρο με μετανάστες», slpress.gr, 02 Αυγούστου 2019, <https://slpress.gr/koinonia/pos-i-toyrkia-gemizei-tin-eleytheri-kypro-me-metanastes/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Η πολιτική της Κύπρου

Ο Πρόεδρος της Κύπρου Νίκος Αναστασιάδης, διαπιστώνοντας τις τουρκικές πρακτικές, αιτήθηκε έμπρακτη βοήθεια από την ΕΕ, στη βάση της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης και της ισοκατανομής των μεταναστευτικών ροών. Ο Πρόεδρος Αναστασιάδης, υποστήριξε ότι η Κύπρος αναλογικά με τις χώρες της ΕΕ, έχει τον υψηλότερο αριθμό μεταναστών, που σε ποσοστό ανέρχονται σε πάνω από 3,5% του πληθυσμού της, θέτοντας σε δοκιμασία τις δομές της χώρας, αλλά και αλλοιώνοντας τη δημογραφική σύστασή της.²⁷⁹ Επιπλέον κατέθεσε στοιχεία με τα οποία στοιχειοθετείται αύξηση των μεταναστευτικών ροών το 2021 κατά 40%, καθώς 12.000 νέοι παράτυποι μετανάστες κατεγράφησαν από τις αρμόδιες αρχές κατά το πρώτο 11μηνο του 2021, οι οποίοι με τη βοήθεια της Τουρκίας, διήλθαν από τα κατεχόμενα προς τις ελεύθερες περιοχές της Κύπρου.²⁸⁰ Ωστόσο, επειδή η Κύπρος δεν έχει υπαχθεί στη ζώνη Σένγκεν, πολλοί μετανάστες αντιμετωπίζουν προβλήματα μετάβασης σε άλλη χώρα της ΕΕ.

Στις 19 Φεβρουαρίου 2021, έλαβε χώρα διπλωματική συνάντηση μεταξύ της ΕΕ και των υπουργών της Κύπρου, Εξωτερικών Νίκου Χριστοδουλίδη και Εσωτερικών Νίκου Νουρή. Στη διάρκεια της διαπιστώθηκε εκ νέου η μη τήρηση των υποχρεώσεων της Άγκυρας, έναντι της ΕΕ. Κατά συνέπεια κρίθηκε σκόπιμο να υπάρξει συντονισμός έτσι ώστε να προωθηθούν λυσιτελώς οι θέσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας κατά τη συζήτηση του Νέου Μεταναστευτικού Συμφώνου της ΕΕ. Παραλλήλως, για το ζήτημα των μαζικών μεταναστευτικών ροών, εξετάστηκε η σοβαρότητα της εσωτερικής τους διάστασης και το επωμιζόμενο δυσανάλογο βάρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, ως χώρα εισόδου.²⁸¹

Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2021, εκδόθηκαν στην Κύπρο 3.470 αποφάσεις αιτήσεων για πολιτικό άσυλο, απόρροια και των αυξημένων μεταναστευτικών ροών,

²⁷⁹ Νίκος, Αναστασιάδης, Πρόεδρος Κυπριακής Δημοκρατίας, Twitter.com, 17 Σεπτεμβρίου 2021, <https://twitter.com/AnastasiadesCY/status/1438911128671825922>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁸⁰ Reporter, «Έδωσε στοιχεία για το μεταναστευτικό στην Ε.Ε. ο Αναστασιάδης - Αύξηση κατά 40%», Reporter.com, 15 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/u9dz4d87>, (έγινε πρόσβαση στις 16 Δεκεμβρίου 2021).

²⁸¹ Κυπριακή Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, «Κοινό Ανακοινωθέν του Υπ. Εξωτερικών & του Υπ. Εσωτερικών μετά από συνάντηση των Υπουργών για ανασκόπηση της κρίσης του μεταναστευτικού», 19 Φεβρουαρίου 2021, <https://tinyurl.com/ycknypsv>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

αριθμός ρεκόρ σύμφωνα με την εκτελεστική διευθύντρια της EASO Νίνα Γκρέγκορι (Nina Gregory), η οποία συναντήθηκε με τον Υπουργό Εσωτερικών Νίκο Νουρή και συζήτησαν ζητήματα ασύλου και αντιμετώπισης των αυξημένων μεταναστευτικών ροών. Στόχος της ευρωπαϊκής υπηρεσίας είναι η παροχή βοήθειας προς την Κύπρο προκειμένου να καταστεί το σύστημα ασύλου πιο αποτελεσματικό, αλλά και την πλήρη εναρμόνισή του με το ευρωπαϊκό πρότυπο. Για τον σκοπό αυτό έχουν διατεθεί στην Κύπρο 157 άτομα κατά τους 5 πρώτους μήνες του 2021, τα οποία εργάστηκαν 7.502 εργάσιμες ημέρες, παρουσιάζοντας αυξημένο έργο κατά 65%, συγκρινόμενο με το αντίστοιχο διάστημα του 2020.²⁸² Επίσης σε έκθεσή της η EASO διαπίστωσε ότι το 2020 κατατέθηκαν στην Κύπρο 7.440 αιτήσεις για παροχή ασύλου, οι οποίες όμως ήταν μειωμένες κατά 45% σε σχέση με το 2019. Στην ίδια έκθεση διαπιστώνεται ότι το 2020 κατατέθηκε ο μικρότερος αριθμός αιτήσεων στην ΕΕ από το 2013, καθώς οι 485.000 αιτήσεις είναι μειωμένες κατά 32% σε σχέση με το 2019, όπου είχαν κατατεθεί 716.000 αιτήσεις και μειωμένες κατά 64% σε σχέση με το 2015, όπου είχαν κατατεθεί οι περισσότερες, φτάνοντας τις 1.400.000 αιτήσεις.²⁸³

Ενδεικτικό της κατάστασης που επικρατεί στην Κύπρο είναι το γεγονός ότι κατά το πρώτο εξάμηνο του 2021 οι μεταναστευτικές ροές ανήλθαν στις 4.500.²⁸⁴ Επίσης κατά τον Οκτώβριο του 2021 κατατέθηκαν 1.702 αιτήσεις ασύλου, με το 85% αυτών να προέρχεται από την πράσινη γραμμή,²⁸⁵ ενώ για το 2021 οι αιτήσεις έφτασαν τις 10.350.²⁸⁶ Για την αντιμετώπιση του προβλήματος κρίθηκε αναγκαία η λήψη πρόσθετων μέτρων επιτήρησης με τη χρήση καμερών και drone, ενώ

²⁸² Euronews, «Κύπρος: Αριθμός ρεκόρ εξέτασης αιτήσεων ασύλου στη χώρα», Euronews.com, 30 Ιουνίου 2021, <https://tinyurl.com/35t2c2ne>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁸³ Sigmalive, «EASO: 7.440 αιτήσεις ασύλου στην Κύπρο το 2020 - Το 24% έγινε από Σύριους», Sigmalive.com, 29 Ιουνίου 2021, <https://tinyurl.com/jdxvff2v>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁸⁴ Μιχάλης, Χατζηβασίλης, «Εξαφανίστηκαν εικονικοί φοιτητές και εικονικοί γάμοι», Philenews.com, 14 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/3p38z6es>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁸⁵ Φαίδωνας, Φαίδωνος, Δήμαρχος Πάφου, Twitter.com, 24 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2jkw5t8t>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁸⁶ Μιχάλης, Χατζηβασίλης, «1.702 αιτητές ασύλου τον Οκτώβριο - 85% από Πράσινη Γραμμή», Philenews.com, 28 Οκτωβρίου 2021, <https://tinyurl.com/bdf6wwt5>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

προτάθηκε και η επέκταση του μήκους 30 χλμ συρματοπλέγματος αποτροπής πέρα από τις περιοχές Αστρομερίτη – Κοκκινοτριμιθιάς και στην περιοχή Πύργου Τηλλυρίας.^{287 288}

Ένα επιπλέον μέτρο που ελήφθη για τη μείωση των παράτυπων μεταναστών, είναι οι εθελούσιες επιστροφές, με την Κύπρο να επιδοτεί τους εθελοντές με το ποσό των 500 έως 1.500 ευρώ κατά άτομο για να επιστρέψουν στη χώρα τους, επιπλέον των αεροπορικών εισιτηρίων.²⁸⁹

Ο συνδυασμός του μεταναστευτικού ζητήματος με το δημογραφικό πρόβλημα, είναι αναμφίβολα τα σπουδαιότερα θέματα που απασχολούν την Κύπρο, απειλώντας την κοινωνική συνοχή και τον κοινωνικό ιστό της χώρας. Ο δείκτης γεννήσεων στην Κύπρο είναι 1,3% και απέχει αρκετά από το 2,1% που απαιτείται για την ανανέωση του πληθυσμού. Αντιθέτως, 1 στις 4 γεννήσεις στη χώρα είναι από μετανάστες, το οποίο σε συνδυασμό με τις τραγικές συνέπειες της πολυετούς κατοχής και του εποικισμού της νήσου, οδηγούν την κυπριακή κοινωνία σε αδιέξοδα, απαιτώντας βιώσιμες λύσεις σήμερα.²⁹⁰

Η ύπαρξη των κέντρων φιλοξενίας, όπως στο Πουρνάρα και στην Κοφίνου ή η υπό κατασκευή δομή στη Μεννόγια,²⁹¹ μπορεί να είναι η μόνη λύση στη διαχείριση του μεταναστευτικού προβλήματος, πλην όμως οι εν λόγω δομές συχνά γίνονται στόχοι διαμαρτυρίας των τοπικών κοινωνιών, οι οποίες επικαλούνται λόγους υγείας και ασφαλείας των κατοίκων, αύξησης της εγκληματικότητας και πρόκληση οικονομικής ασφυξίας, προτείνοντας διάφορες λύσεις, όπως την απαγόρευση της κυκλοφορίας μετά από κάποια ώρα, την μείωση του αριθμού των φιλοξενούμενων

²⁸⁷ Μιχάλης, Χατζηβασίλης, «Drone, κάμερες και φράκτης για ανακοπή μεταναστών», Philenews.com, 27 Οκτωβρίου 2021, <https://tinyurl.com/4jhvtetp>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁸⁸ Euronews, «Κύπρος: Φράκτης για τις μεταναστευτικές ροές», Euronews.com, 10 Μαρτίου 2021, <https://tinyurl.com/y8jn8rru>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁸⁹ Ελευθερία, Παϊζάνου, «Επαναπατρισμός μεταναστών με κομπόδεμα €500-€1500», Philenews.com, 02 Οκτωβρίου 2021, <https://tinyurl.com/3mc7nkr2>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁹⁰ Ξενής, Ξενοφάντος, «Οι δημογραφικές και μεταναστευτικές βόμβες», Philenews.com, 12 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2dd4vnyva>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁹¹ Μιχάλης, Χατζηβασίλης, «Στήνεται η πρώτη δομή φιλοξενίας μεταναστών στη Μεννόγια», Philenews.com, 17 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/2p98v2zd>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

μεταναστών και τη βελτίωση των συνθηκών υγιεινής και διαμονής,²⁹² αυστηρότερους ελέγχους και εφαρμογή των Νόμων του κράτους.²⁹³

Όπως έχει ήδη αναφερθεί παραπάνω, τον Αύγουστο του 2021, με αφορμή τις εξελίξεις στο Αφγανιστάν, την απομάκρυνση των αμερικανικών στρατευμάτων και την κατάληψη της εξουσίας από τους Ταλιμπάν, αναζωπυρώθηκαν οι φόβοι της Κύπρου για μαζικές μετακινήσεις Αφγανών και για παράνομη είσοδο μεταναστών μέσω Τουρκίας. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος η Κύπρος έθεσε στην ΕΕ το θέμα να αναλάβει την επιτήρηση των νοτίων τουρκικών παραλίων η Frontex, καθώς θεωρεί σίγουρη την εργαλειοποίηση των μεταναστών από την Τουρκία και την προώθηση των μεταναστευτικών ροών δια μέσου των κατεχομένων περιοχών στην ελεύθερη περιοχή.²⁹⁴

Την 28 Σεπτεμβρίου 2021, επισκέφτηκε την Κύπρο η Ίλβα Γιόχανσον αρμόδια Επίτροπος Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΕ, για να συζητήσει θέματα μετανάστευσης, όπως η διαχείριση των μεταναστευτικών ροών από την Κυπριακή Δημοκρατία και η απαιτούμενη χρηματοδότηση από την ΕΕ προς την Κύπρο.²⁹⁵ Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης η Επίτροπος αντιλήφθηκε τα αποτελέσματα της αύξησης των μεταναστευτικών ροών, η οποία είναι πέραν των δυνατοτήτων της χώρας και διαπίστωσε ίδια άποψη για την κατάσταση που επικρατεί στο κέντρο φιλοξενίας προσφύγων στο Πουρνάρα. Στις δηλώσεις της έκανε σαφές ότι θα θέσει το πρόβλημα των παράτυπων αφίξεων από την Τουρκία, κατά την επίσκεψη της στη χώρα μετά από δύο εβδομάδες. Επίσης αναφέρθηκε στην αδυναμία της Frontex να

²⁹² Euronews, «Κύπρος: Μετανάστες διαμαρτύρονται για τις συνθήκες διαβίωσης», Euronews.com, 01 Φεβρουαρίου 2021, <https://tinyurl.com/2s35jzvy>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁹³ Sigmalive, «Διαμαρτυρία στην Κοκκινοτριμιθιά για το Κέντρο Φιλοξενίας Πουρνάρας», Sigmalive.com, 08 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8hvxhr>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁹⁴ Φρίξος, Δαλίτης, «Ζητείται επείγοντως η Frontex - Ροές πίεσης μέσω Τουρκίας», Philenews.com, 18 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/3nrcte3p>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁹⁵ Philenews.com, «Στην Κύπρο η Επίτροπος Γιόχανσον για επίσκεψη στο Πουρνάρα και επαφές», Philenews.com, 27 Σεπτεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2ms8t9vb>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

περιφρουρήσει την πράσινη γραμμή, καθώς δεν πρόκειται για εξωτερικό σύνορο, αλλά για κατεχόμενη περιοχή.²⁹⁶

Η οριακή κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η Κύπρος είναι εμφανής, καθώς κατεγράφησαν 10.868 παράτυποι μετανάστες κατά το πρώτο 10μηνο του 2021, με τους 9.270 να διέρχονται από την πράσινη γραμμή, σε μια καταφανή προσπάθεια της Τουρκίας να εργαλιοποιήσει τους μετανάστες, καθώς το μεγαλύτερο μέρος τους είχε ως αφετηρία την Τουρκία και το 70% αυτών αφορά άντρες με ηλικία από 25 μέχρι 40 χρόνων. Ένα άλλο στοιχείο που καταδεικνύει την μεγάλη αύξηση που παρατηρείται είναι ότι οι μεταναστευτικές ροές το 2021, είναι αυξημένες κατά 38% σε σχέση με την αντίστοιχη χρονική περίοδο του 2020. Επιπλέον από τα στοιχεία της προδημοτικής εκπαίδευσης παρατηρείται ότι το ποσοστό των μαθητών τα οποία είναι τέκνα μεταναστών υπερβαίνει το 30% του συνόλου των μαθητών, ενώ στη δημοτική εκπαίδευση ανέρχεται στο ποσοστό του 16%.^{297 298}

Η νέα μεταναστευτική πολιτική που εφαρμόζεται από την Κύπρο, έχει αρχίσει να αποδίδει. Σε αυτό το πλαίσιο ανακλήθηκαν 1.500 άδειες παραμονής που είχαν δοθεί απόρροια εικονικών γάμων που είχαν πραγματοποιηθεί τα προηγούμενα χρόνια, ενώ δόθηκε τέλος και στους εικονικούς φοιτητές, καθώς αυστηροποιήθηκαν οι προϋποθέσεις εγγραφής και υποβολής αιτήσεως ασύλου. Κατά το χρονικό διάστημα από το 2017 έως το 2019, αιτήθηκαν άσυλο 3.214 εικονικοί φοιτητές, ενώ τελέστηκαν 2.239 εικονικοί γάμοι. Επιπλέον η Κύπρος υπέγραψε συμφωνία με τον Λίβανο για επιστροφές μεταναστών. Αποτέλεσμα των παραπάνω περιορισμών ήταν να μειωθούν οι μεταναστευτικές ροές από τη θάλασσα, ενώ οι χερσαίες ροές παραμένουν αμείωτες, καθώς οι διακινητές εκμεταλλεύονται τα περάσματα στα 180 χλμ της πράσινης γραμμής και διοχετεύουν 100 άτομα ημερησίως στην Κύπρο, παρά την κατασκευή του φράχτη και την τοποθέτηση ηλεκτρονικών μέσων επιτήρησης,

²⁹⁶ Μιχάλης, Χατζηβασίλης, «Μεταναστευτικές ροές: Είδε, άκουσε, υποσχέθηκε η Επίτροπος», Philenews.com, 29 Σεπτεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8vh9fn>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁹⁷ Euronews, «Κύπρος: Αίτημα στην ΕΕ για αναστολή χορήγησης ασύλου σε παράνομους μετανάστες», Euronews.com, 11 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/bdfct3v3>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

²⁹⁸ Φρίζος, Δαλίτης, «N. Νουρής στον «Φ»: Οι διακινητές θα μας βρουν αντμέτωπους», Philenews.com, 28 Μαρτίου 2021, <https://tinyurl.com/ycktvwcs>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

αναδεικνύοντας την ανάγκη για εξεύρεση αποτελεσματικότερων τρόπων αντιμετώπισης των διακινητών και την καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης.^{299 300 301}

Συμπερασματικά η Κύπρος έχει την ιδιαιτερότητα του νησιωτικού κράτους, του οποίου το 40% της επικράτειας του κατέχεται από την Τουρκία. Παράλληλα, για τέταρτη συνεχόμενη χρονιά, είναι το κράτος - μέλος της ΕΕ, που δέχεται το μεγαλύτερο αριθμό αιτημάτων ασύλου σε αναλογία με τον πληθυσμό της. Πιο συγκεκριμένα, το ποσοστό των ατόμων που αιτούνται άσυλο και αυτών που δικαιούνται διεθνή προστασία, ανέρχεται στο 4% περίπου του πληθυσμού της Κύπρου, σε αντίθεση με το 1%, των υπόλοιπων κρατών - μελών της ΕΕ.³⁰² Συνακόλουθα, επιβεβαιώθηκε για μία ακόμη φορά, ότι η χώρα προέλευσης της μεγάλης πλειοψηφίας των μεταναστευτικών ροών, είναι η Τουρκία, η οποία παραλείπει εσκεμμένως την εφαρμογή οιοδήποτε συμφωνηθέντος πλαισίου για τη διαχείριση της μετανάστευσης, διαμορφώνοντας μία νέα θαλάσσια οδό στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου.³⁰³ Η εν λόγω συμπεριφορά διευκόλυνσης, αντί αποτροπής των μεταναστευτικών ροών, επιβαρύνει την Κυπριακή Δημοκρατία, με άμεσο αντίκτυπο στον εθνικό προϋπολογισμό, στο εθνικό σύστημα ασύλου και στις δομές, που τίθενται υπό δοκιμασία.³⁰⁴

²⁹⁹ Μιχάλης, Χατζηβασίλης, «Νουρή: Θα σηκώσω τον φράκτη αν κοπούν οι ροές», Philenews.com, 24 Ιουλίου 2021, <https://tinyurl.com/yckamw9x>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

³⁰⁰ Σάββας, Ιακωβίδης, «Η Τουρκία θα κατακτήσει την Κύπρο διά της οργανωμένης εισβολής μεταναστών», Η σημερινή της Κυριακής, 11 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/yc5upupp>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

³⁰¹ Reporter, «Εκατό μετανάστες ημερησίως από τις τρύπες της Πράσινης Γραμμής-Σφίγγει ο κλοιός», Reporter.com, 16 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8ca6ue>, (έγινε πρόσβαση στις 16 Δεκεμβρίου 2021).

³⁰² Sigmalive, «Με στοιχεία για το μεταναστευτικό στις Βρυξέλλες ο Πρόεδρος Αναστασιάδης», Sigmalive.com, 15 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/3x4ftdc>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

³⁰³ Philenews, «Αποτροπή άφιξης μεταναστών συζήτησαν Νουρήs-ΟΗΕ», Philenews.com, 21 Απριλίου 2021, <https://tinyurl.com/2p9cbdnf>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

³⁰⁴ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Λευκωσία: Η Τουρκία δεν εφαρμόζει τα συμφωνηθέντα για το μεταναστευτικό στην Κύπρο», kathimerini.gr, 19 Φεβρουαρίου 2021, <https://tinyurl.com/35yf3zwn>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Συνεπώς η Κύπρος εξαιτίας της εχθρικής συμπεριφοράς της Τουρκίας, αντιμετωπίζει ασύμμετρη απειλή, η οποία επιβαρύνει τις κρατικές δομές και τα κρατικά ταμεία, απειλεί την πληθυσμιακή και κοινωνική συνοχή, ενώ δημιουργεί προϋποθέσεις για την ανά πάσα στιγμή πολιτική «εργαλειοποίηση» του φαινομένου, δηλαδή παρεμβάσεων στα εσωτερικά πεπραγμένα της Κυπριακής Δημοκρατίας.³⁰⁵ Ενέργειες όπως αυτή του Πάπα Φραγκίσκου για τη μετεγκατάσταση 50 μεταναστών από την Κύπρο στο Βατικανό, έχουν τη συμβολική τους σημασία αναγνωρίζοντας τις πιέσεις που δέχεται η χώρα από τις μεταναστευτικές ροές, πλην όμως δεν επιλύουν το μεταναστευτικό πρόβλημα.³⁰⁶

³⁰⁵ Δέσποινα, Ψύλλου, «Παλούν το μεταναστευτικό που παράγουν», Philenews.com, 22 Απριλίου 2021, <https://tinyurl.com/2p849anf>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

³⁰⁶ Euronews, «Πενήντα μετανάστες μετεγκαθίστανται από την Κύπρο στο Βατικανό, με πρωτοβουλία του Πάπα», Euronews.com, 03 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8cnpjr>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Κεφάλαιο 7

Μεταναστευτικό και ισλαμική τρομοκρατία

Η μετανάστευση έχει συνδεθεί από μερίδα κοινωνικών επιστημόνων, έμμεσα και με άλλα φαινόμενα, όπως λόγου χάριν με την έξαρση της ισλαμικής τρομοκρατίας, κατά βάση στην Ευρώπη.³⁰⁷ Μια σειρά σοβαρών τρομοκρατικών χτυπημάτων θα εκδηλωθεί σε χώρες της δυτικής Ευρώπης, ενώ το μεταναστευτικό γνώριζε έξαρση κατά την περίοδο 2015 - 2016.

Ένα μείζονος σημασίας περιστατικό, ήταν η πραγματοποίηση τρομοκρατικής επίθεσης στο Παρίσι τον Νοέμβριο του 2015, η οποία ήταν πολύνεκρη με 153 θύματα.³⁰⁸ Τον Ιανουάριο του ίδιου έτους, προηγήθηκε επίθεση στα γραφεία του περιοδικού Σαρλί Εμπντό (Charlie Hebdo), από ακραίους ισλαμιστές, εξαιτίας της δημοσίευσης σκίτσων που απεικόνιζαν τον Μωάμεθ.³⁰⁹ Ακολούθησαν επιθέσεις στις Βρυξέλλες, στο Βερολίνο, στη Βιέννη κ.λπ.

Ο κοινός παρανομαστής στις παραπάνω επιθέσεις, είναι ότι διενεργήθηκαν από ισλαμιστές τρομοκράτες, οι οποίοι σχετιζόνταν με το Ισλαμικό Κράτος (Islamic State of Iraq and Syria - ISIS).³¹⁰ Οι δράστες ως επί το πλείστον ήταν μετανάστες δεύτερης γενιάς, οι οποίοι ναι μεν δεν συμπεριλαμβάνονταν στις πρόσφατες μεταναστευτικές ροές πλην όμως, η δράση τους αναδείκνυε το πρόβλημα αφομοίωσης στις ευρωπαϊκές κοινωνίες, δηλαδή την αποτυχία των πολιτικών που

³⁰⁷ Μαίρη, Μπόση, Ελλάδα και Τρομοκρατία Εθνικές και Διεθνείς Διαστάσεις, (Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1996), σελ. 128 – 166.

³⁰⁸ Γεώργιος, Ρομπόλας, «13 Νοεμβρίου 2015: Όταν ο τρόμος επισκέφθηκε το Παρίσι», esquire.com.gr, 13 Νοεμβρίου 2020, <https://esquire.com.gr/epikairota/4273/13-noembriou-2015-tote-pou-o-tromos-episkefthike-to-parisi>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

³⁰⁹ Iefimerida, «Μακελειό στο Charlie Hebdo, 4 χρόνια πριν - Οι δημοσιογράφοι και ο αστυνομικός που εκτέλεσαν οι τρομοκράτες [εικόνες & βίντεο]», iefimerida.gr, 07 Ιανουαρίου 2019, <https://www.iefimerida.gr/news/469870/makeleio-sto-charlie-hebdo-4-hronia-prin-oi-dimosiografoi-kai-o-astynomikos-poy>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

³¹⁰ Γιάννης, Μαστρογεωργίου, «Τρομοκρατία και Προσφυγικό: Υπάρχει σχέση; Η περίπτωση της Ευρώπης», 15 Δεκεμβρίου 2016, Protagon.gr, <https://www.protagon.gr/apopseis/ideas/44341292055-44341292055>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

εφαρμόστηκαν στο θέμα της μετανάστευσης και της αφομοίωσης/ένταξης.³¹¹ Κατέστη σαφές, ότι οι πολιτικές γκετοποίησης των μεταναστών συγκαλύπτουν τις ενέργειες προσηλυτισμού τους και τους οδηγούν προς τη ριζοσπαστικοποίησή τους.^{312 313}

Ενδεικτικά για την ανωτέρω σύνδεση, ο Τσέχος Πρόεδρος Μίλος Ζέμαν (Miloš Zeman), δήλωσε ότι η ενσωμάτωση των μεταναστών μουσουλμανικής θρησκείας είναι δύσκολη στην ΕΕ, με συνέπεια να υφίσταται ο κίνδυνος εκδήλωσης τρομοκρατικών επιθέσεων, καθώς έχουν συσχετισθεί επαρκώς τα δύο φαινόμενα.³¹⁴

Τόσο οι τρομοκρατικές ενέργειες στο ευρωπαϊκό έδαφος, όσο και η αύξηση των μεταναστευτικών ροών, δημιούργησε την ανάγκη για τη δημιουργία ενός συστήματος αμοιβαίας ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των εταίρων της ΕΕ, στη συλλογή των οποίων εμπλέκονται και οι εθνικές ΕΔ του εκάστοτε κράτους - μέλους. Το πρόγραμμα αυτό είναι γνωστό ως CISE,³¹⁵ τελεί δε υπό την καθοδήγηση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Ασφάλεια στη Θάλασσα (European Maritime Safety Agency - EMSA).³¹⁶

³¹¹ Μάνος, Μείμαράκης, «Αδίστακτοι τζιχαντιστές αλωνίζουν ανενόχλητοι στην Ελλάδα!», infognomonpolitics.gr, 31 Μαρτίου 2021, <https://infognomonpolitics.gr/2021/03/adistaktoi-tzichantistes-alonizoun-anenochlitoi-stin-ellada/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

³¹² Φύλης, Πρόσφυγες, Ευρώπη, Ανασφάλεια, σελ. 98 – 99.

³¹³ Μαίρη, Μπόση, Οι Όψεις της Διεθνούς Ασφάλειας, (Βάρη Αττικής: Ποιότητα, 2018), σελ. 398 – 403.

³¹⁴ ΤΟ ΒΗΜΑ, «Διασύνδεση προσφύγων και τρομοκρατικών επιθέσεων από τον Τσέχο πρόεδρο», [tovima.gr](https://www.tovima.gr), 26 Δεκεμβρίου 2016, <https://www.tovima.gr/2016/12/26/world/diasyndesi-prosfygwn-kai-tromokratikwn-epithesewn-apo-ton-tsexo-proedro/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

³¹⁵ European Commission, “CISE (Common Information Sharing Environment): A new era for maritime surveillance”, https://ec.europa.eu/oceans-and-fisheries/news/cise-common-information-sharing-environment-new-era-maritime-surveillance-2019-06-27_en, (accessed in December 15, 2021).

³¹⁶ European Maritime Safety Agency, “EMSA official website”, <http://www.emsa.europa.eu/>, (accessed in December 15, 2021).

Κεφάλαιο 8

Συμπεράσματα

Η μετανάστευση αποτελεί φαινόμενο συνυφασμένο με την εξέλιξη της ανθρωπότητας, ενώ επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τη διαμόρφωση των σημερινών κοινωνιών και κρατών. Το προσφυγικό ζήτημα, συνιστά μία μορφή του φαινομένου της μετανάστευσης, εμπεριέχει όμως ως διαφοροποιητικά στοιχεία τη βιαιότητα και τον εξαναγκασμό. Τα σπουδαιότερα γνωρίσματα του μεταναστευτικού ζητήματος συναντώνται και στο προσφυγικό πρόβλημα, ωστόσο οι κύριες πτυχές της μετανάστευσης, καθώς και οι παράγοντες εμφάνισής της, παρουσιάζουν εντελώς διαφορετική διάσταση.

Η ΕΕ, ούσα περιστοιχισμένη από έναν ασταθή και ταραγμένο γεωπολιτικό περίγυρο, δεν διέγνωσε σε βάθος τις επιπτώσεις αυτής της «φρευστότητας». Οι επεμβάσεις της Δύσης σε Ιράκ, Λιβύη και Αφγανιστάν, η Αραβική Άνοιξη, η διαμάχη Ισραηλινών και Παλαιστινίων και κυρίως ο πόλεμος στη Συρία σε συνδυασμό με τις συνθήκες φτώχειας και ανέχειας σε Αφρική και κεντρική Ασία, δημιούργησαν ορδές προσφύγων και μεταναστών, οι οποίες αναζητούσαν ασφαλές καταφύγιο στην Ευρώπη. Η ΕΕ φάνηκε ανέτοιμη να αντιμετωπίσει το φαινόμενο, «μετακυλίνοντας» το βάρος της διαχείρισης στις χώρες εισόδου (ή πρώτης γραμμής), όπως η Ισπανία, η Ελλάδα, η Ιταλία, η Κύπρος και η Μάλτα, εφαρμόζοντας τον Κανονισμό του Δουβλίνου, που χρήζει όμως αναθεωρήσεως.

Η αλλαγή στάσης χωρών, όπως η Ιταλία και η Ισπανία κυρίως μετά το 2006, προς την κατεύθυνση εντατικοποίησης των ναυτικών περιπολιών και ελέγχων, δημιούργησε εμπόδια στο δίκτυο των διακινητών, με αποτέλεσμα να δραστηριοποιηθούν εντονότερα, με την ανοχή των αρμόδιων αρχών, στα τουρκικά παράλια. Η πολιτική της Τουρκίας στο μεταναστευτικό ενθάρρυνε τη χρήση των εδαφών της, ως διαμετακομιστικού κέντρου προς την ΕΕ. Όπως προαναφέρθηκε, η Τουρκία προχώρησε στη διευκόλυνση των θεωρήσεων για τους υπηκόους χωρών που αποτελούσαν πρώην τμήματα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, θεσπίζοντας ευνοϊκότερους όρους αντιμετώπισης των επιβατών στις τουρκικές αερογραμμές, ως προς το καθεστώς εισόδου στην Τουρκία, δηλαδή προσέλκυσε όσους επιθυμούσαν δια μέσω των μικρασιατικών παραλίων να κατευθυνθούν με σχετική ασφάλεια και «λελογισμένο» κόστος, προς τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου που αποτελούν

ευρωπαϊκά εδάφη και βέβαια οι τουρκικές λιμενικές αρχές, είτε παρείχαν κάλυψη, είτε συμμετείχαν ενεργά στη διακίνηση.

Η Τουρκία αποτελεί πηγή αποσταθεροποίησης στις περιοχές με τις οποίες γειτνιάζει, στο ευρύτερο περιφερειακό γεωπολιτικό υποσύστημα, ήτοι στο Αιγαίο και ευρύτερα στην ανατολική Μεσόγειο, στον Καύκασο και στη Μέση Ανατολή. Η εκμετάλλευση και οπλοποίηση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών, με απώτερο στόχο την πρόκληση πίεσης στην ΕΕ, αποτελεί προσφιλή τακτική. Εξάλλου η Τουρκία θεωρείται, τουλάχιστον την τελευταία δεκαετία, ένα επικερδές διαμετακομιστικό κέντρο εκδήλωσης παράνομων δραστηριοτήτων και κυρίως διακίνησης παράτυπων μεταναστών.

Οι ελληνικές κυβερνήσεις ενώπιον των νέων δεδομένων αντέδρασαν σπασμωδικά. Αρχικά επιχειρήθηκε η ανάσχεση των μεταναστευτικών εισροών, όμως μετά την κυβερνητική αλλαγή του 2015, η πολιτική άλλαξε προωθώντας τη λογική των «ανοιχτών» συνόρων. Οι χώρες του Βίσεγκραντ αντέδρασαν ακαριαία, με συνέπεια μεγάλος αριθμός μεταναστών να εγκλωβιστεί στο ελληνικό έδαφος και η Ελλάδα να επωμιστεί το βάρος της διαχείρισης της κρίσης. Το πρόβλημα της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής ήταν πολυδιάστατο, καθώς δεν εμπεριείχε το στοιχείο της αποτροπής των εισροών, ενώ πριν το 2015 δεν υπήρχαν κατάλληλες δομές για τη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών και έτι περαιτέρω, δεν είχε λάβει χώρα οιοσδήποτε σχεδιασμός, σε συνεννόηση με την ΕΕ, περί ίσης και δίκαιης κατανομής των μεταναστών.

Η δήλωση ανάμεσα στην ΕΕ και την Τουρκία το 2016, αρχικά απέφερε θετικά αποτελέσματα σε ορισμένους τομείς, με κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα την ελάττωση των μεταναστευτικών ροών προς την Ελλάδα. Ωστόσο οι πραγματικές προθέσεις της Άγκυρας ήταν να επιχειρηθεί ένας ιδιότυπος εκβιασμός προς την ΕΕ, προκειμένου να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη από τη διμερή δήλωση. Η Τουρκία «εργαλειοποίησε» το περιεχόμενο της δήλωσης, με προφανή στόχο την κεφαλαιοποίηση περαιτέρω κερδών, διοχετεύοντας μεθοδευμένα μετανάστες προς το ελλαδικό και το κυπριακό έδαφος, ενέργειες οι οποίες κορυφώθηκαν το έτος 2020, αφού έλαβαν χαρακτηριστικά ασύμμετρης επίθεσης.

Γενικότερα, μπορεί να λεχθεί ότι η κατάσταση η οποία δημιουργήθηκε στα ελληνοτουρκικά σύνορα τον Μάρτιο του 2020, ήταν αποτέλεσμα της ρήξης στις σχέσεις ΕΕ και Τουρκίας, η οποία προήλθε από την εκατέρωθεν απροθυμία να εφαρμόσουν «κατά γράμμα» το περιεχόμενο της δήλωσης του 2016. Η Τουρκία

καλλιέργησε υψηλές προσδοκίες από την εφαρμογή της, καθώς αναμένονταν η απελευθέρωση του καθεστώτος των ελεύθερων μετακινήσεων και η έναρξη νέων ενταξιακών διαπραγματεύσεων. Το πραξικόπημα του 2016 και η περιστολή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, πάγωσαν την ενταξιακή διαδικασία και την αποδέσμευση χρηματικών πόρων. Η Τουρκία θεώρησε ότι η ευρωπαϊκή πλευρά αθέτησε τα συμφωνηθέντα και δημιούργησε τη γνώριμη έκρυθμη κατάσταση στα ελληνοτουρκικά σύνορα.

Ένας επιπλέον λόγος για τη δημιουργία της χαώδους κατάστασης στην ελληνοτουρκική μεθόριο, ήταν η άσκηση πίεσης προς τα κράτη – μέλη της ΕΕ, προκειμένου να αποφευχθεί το ενδεχόμενο επιβολής κυρώσεων, στη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής (Σεπτέμβριος 2020), εξαιτίας των έκνομων δραστηριοτήτων εντός της κυπριακής ΑΟΖ και της διαφιλονικούμενης, με την Ελλάδα, υφαλοκρηπίδας. Τούτο κατέστη πρόδηλο και από τα διεθνή μέσα ενημέρωσης, τα οποία έκαναν αναφορές για εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού εκ μέρους της Τουρκίας.

Τα τεχνικά έργα θωρακίζουν τα σύνορα αυξάνοντας το αίσθημα ασφαλείας και μειώνουν τις μεταναστευτικές ροές. Μέχρι και σήμερα όμως, δεν καλύπτουν το σύνολο των συνόρων, με αποτέλεσμα να διέρχονται μετανάστες, από ακάλυπτα περάσματα, τα οποία αδυνατούν να ελέγξουν τα ΣΑ, τόσο στα χερσαία, όσο και στα θαλάσσια σύνορα της Ελλάδας και της Κύπρου.

Επίσης διαπιστώθηκε ότι εκτός από τα τεχνικά έργα, οι μεταναστευτικές ροές δύνανται να μειωθούν, όπως δείχνουν και τα τελευταία στατιστικά στοιχεία, με την επαύξηση των μέτρων επιτήρησης των συνόρων και προς αυτήν την κατεύθυνση θα μπορούσε να συμβάλει η Frontex, τόσο στα χερσαία, όσο και στα θαλάσσια σύνορα της Ελλάδας.

Η ένταξη των μουσουλμάνων μεταναστών στις δυτικές κοινωνίες, έχει αποδειχτεί ότι είναι δύσκολη υπόθεση. Παρόλα αυτά, η Ελλάδα και η Κύπρος υποχρεούνται να εφαρμόσουν ένα ολιστικό σχέδιο για την ένταξή τους, με στόχο την αποφυγή γκετοποίησής τους και την πρόληψη φαινομένων ριζοσπαστικοποίησης, που θεωρείται ότι αποτελούν τον προθάλαμο της τρομοκρατίας.

Η αποφασιστική αντίδραση της Ελλάδας τον Μάρτιο του 2020, ήταν εντελώς διαφορετική από κάθε άλλη φορά, αφού η ελληνική κυβέρνηση έλαβε όλα τα αποτρεπτικά μέτρα ώστε να αναχαιτισθούν αποτελεσματικά σχεδόν το σύνολο των αποπειρών παραβίασης του εθνικού εδάφους, τροποποιώντας το νομοθετικό πλαίσιο απόδοσης ασύλου, για αποτρεπτικούς λόγους, μεταφέροντας εγκαίρως δυνάμεις στο

πεδίο της αντιπαράθεσης, καταδεικνύοντας την τουρκική επιθετική συμπεριφορά στα διεθνή φόρα και γενικότερα επιδεικνύοντας σθεναρή στάση σε κάθε τουρκική πρόκληση. Συνέπεια της ανωτέρω πολιτικής, ήταν η καταφανής αναπέρωση της εθνικής αυτοπεποίθησης.

Κεφάλαιο 9

Προτάσεις

Καθότι η ΕΕ φάνηκε ανέτοιμη και απρόθυμη να επωμιστεί τη διαχείριση των ανεξέλεγκτων προσφυγικών και μεταναστευτικών εισροών που κατευθύνονταν προς τα κράτη - μέλη του νότου, οι συγκεκριμένες χώρες, Ισπανία, Ιταλία, Μάλτα, Ελλάδα και Κύπρος, θα πρέπει να συγκροτήσουν ένα αρραγές μέτωπο με κοινές θέσεις και αιτήματα προς την κεντρική διοίκηση, ώστε να αποσυμφορηθεί η κατάσταση στο εσωτερικό τους.

Πρωταρχικός στόχος θα πρέπει να είναι η τροποποίηση του Κανονισμού του Δουβλίνου με σκοπό να διαμορφωθεί ένας μόνιμος μηχανισμός «ίσου επιμερισμού» των βαρών, στη βάση του οποίου θα πρέπει να συνεργάζονται όλα τα κράτη - μέλη της ΕΕ. Προτείνεται, χώρες οι οποίες δεν εφαρμόζουν τα συμφωνηθέντα στο πνεύμα της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας, να αντιμετωπίζουν κυρώσεις εκ μέρους της ΕΕ, κυρίως στην πρόσβαση στους κοινούς πόρους και στις χρηματοδοτήσεις.

Το μεταναστευτικό πρόβλημα οφείλουμε να το αντιληφθούμε ως ζήτημα ανθρωπιστικό, αλλά και ως ένα διεθνές έγκλημα εμπορίας ανθρώπων, το οποίο προδήλως χρήζει εξιχνίασης. Η διεθνής κοινωνία οφείλει να πάψει να εθελουφλεί ενώπιον της τέλεσης του ειδεχθούς εγκλήματος της δουλεμπορίας, με θύματα τους μετανάστες. Η διεθνής κοινότητα και τα κράτη οφείλουν να διακόψουν τις χρηματοδοτήσεις, οι οποίες λειτουργούν ως κίνητρο για την παράτυπη μετανάστευση, διότι καθ' αυτόν τον τρόπο αυξάνεται ο τζίρος των διακινητών και το επιδιωκόμενο απ' αυτούς εντελώς παράνομο περιουσιακό όφελος. Εάν τα προηγμένα δυτικά κράτη επιθυμούν να βοηθήσουν εν τοις πράγμασι πρόσφυγες και μετανάστες, θα πρέπει να συνεννοηθούν σε ανώτερο επίπεδο και να δημιουργήσουν μηχανισμούς προς την κατεύθυνση της εξάλειψης των δικτύων των διακινητών.

Όμως στην παρούσα εργασία, καταδείχτηκε και η αιτιώδης σχέση μεταξύ της μετανάστευσης και της ισλαμικής τρομοκρατίας, η οποία την τελευταία δεκαετία γνωρίζει έξαρση στην ευρωπαϊκή ήπειρο, εξαιτίας της αποτυχίας των πολιτικών ένταξης και αφομοίωσης που ακολουθήθηκαν, κατά το παρελθόν. Συνεπώς απαιτείται αναπροσαρμογή των αντίστοιχων πολιτικών εκ μέρους των κυβερνήσεων, ώστε το φαινόμενο να ελαχιστοποιηθεί. Οι νέου τύπου απειλές που εκδηλώθηκαν στο εσωτερικό προηγμένων ευρωπαϊκών χωρών, όπως στη Γαλλία, στην Αυστρία, στη Γερμανία κ.λπ, κατέδειξε με τον πλέον έκδηλο τρόπο, τον ασύμμετρο χαρακτήρα της

απειλής και τις προκλήσεις ασφαλείας που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν στο μέλλον, τα δυτικά κυρίως κράτη.

Η αντίδραση της Ελλάδας και της Κύπρου στο μεταναστευτικό πρόβλημα, θα πρέπει να είναι πολυδιάστατη. Αφενός θα πρέπει να υποστηρίξουν τις διεθνείς πρωτοβουλίες για εξάρθρωση του κυκλώματος των διακινητών, από το οποίο τα ελληνικά νησιά και η Κύπρος έχουν πληγεί τα μέγιστα. Αφετέρου, σε εθνικό επίπεδο, οφείλουν να προσδιορίσουν τις πολιτικές αποτελεσματικής αντιμετώπισης του φαινομένου και να προχωρήσουν στην υιοθέτηση πολιτικών επιτυχούς διαχείρισης. Η αντιμετώπιση και η διαχείριση του προβλήματος διαφέρουν, διότι εφαρμόζονται σε άλλες χρονικές φάσεις, αφορούν διαφορετικά πρόσωπα και έχουν άλλο περιεχόμενο.

Συγκεκριμένα, η αντιμετώπιση συνίσταται στις πολιτικές αποτροπής και ανάσχεσης της μετανάστευσης, κυρίως από την Τουρκία και την τακτική δια της οποίας η Ελλάδα και η Κύπρος θα αναχαιτίσουν τις εισροές παράτυπων μεταναστών στα «μέτωπα» του Αιγαίου, του Έβρου και της Κύπρου. Η αντιμετώπιση αφορά:

- Την «πηγή» του φαινομένου, που είναι τα κυκλώματα διακίνησης.
- Τους μετανάστες οι οποίοι έρχονται στην Ελλάδα και στην Κύπρο και δεν έχουν υπαχθεί ακόμη στην ελληνική και κυπριακή δικαιοδοσία.
- Την αποτροπή, υπό την έννοια ότι η Ελλάδα και η Κύπρος αποτελούν δημοφιλείς και εύκολους διαδρόμους εισόδου προς την ΕΕ.

Η διαχείριση της μετανάστευσης από την άλλη πλευρά, αφορά:

- Στο χειρισμό του φαινομένου κατά την εκδήλωση του.
- Στα πρόσωπα που έχουν ήδη υπαχθεί στην ελληνική και στην κυπριακή δικαιοδοσία.

Έτσι είναι προφανές, ότι η αντιμετώπιση του προβλήματος αφορά τις προσπάθειες αποτροπής περαιτέρω έλευσης μεταναστών και προσφύγων, ενώ η διαχείρισή του, αφορά όσους βρίσκονται ήδη στην Ελλάδα και στην Κύπρο, κυρίως στα ΚΥΤ ή και εκτός αυτών, σε άλλες δομές.

Επίσης οι κυβερνήσεις οφείλουν να ενισχύσουν τις δομές με κατάλληλο προσωπικό και μέσα, ώστε να επιταχυνθούν οι διαδικασίες απόδοσης ασύλου. Νομοθετικά κενά, ελλιπής στελέχωση των δομών, έλλειψη πόρων, δομικές δυσλειτουργίες και γενικότερα ένα σύνθετο πλέγμα παραγόντων, έχει καταδείξει την

Ελλάδα και την Κύπρο προς τους ευρωπαίους ετέρους, ως τα «προβληματικά» στελέχη στην αλυσίδα διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών.³¹⁷

Η Ελλάδα και η Κύπρος οφείλουν να ολοκληρώσουν και να συμπληρώσουν όπου απαιτείται τα τεχνητά κωλύματα, ώστε να καταστούν ατελέσφορες οι προσπάθειες παράνομης διέλευσης των συνόρων. Ο φράχτης, τα ηλεκτρονικά συστήματα επίγειας παρατήρησης των χερσαίων συνόρων και το ΕΣΟΘΕ, είναι αναγκαίο να χρηματοδοτηθούν από πόρους της ΕΕ, καθόσον το ζήτημα της παράτυπης μετανάστευσης έχει αναχθεί σε θέμα ασφάλειας, όχι μόνο για την Ελλάδα και την Κύπρο, αλλά και για την ΕΕ συνολικά.

Η Frontex είναι αναγκαίο να μετεξελιχθεί σε πραγματική Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή, επιχειρώντας σε ρόλο καθαρά προστασίας συνόρων και όχι επικουρικά, για τη διάσωση των μεταναστών που βρίσκονται σε κίνδυνο ή την περισυλλογή αυτών που έχουν διέλθει τα σύνορα. Η αποτροπή είναι δυνατόν να επιτευχθεί, εφόσον η Frontex ενεργεί επί των συνόρων και προς την πλευρά της Τουρκίας, όπου αυτό είναι δυνατόν, όπως στα θαλάσσια σύνορά μας.

Η Ελλάδα και η Κύπρος οφείλουν να συντάξουν και να εφαρμόσουν, ένα ολιστικό σχέδιο ένταξης των μουσουλμάνων μεταναστών στις τοπικές κοινωνίες. Άξονες του εν λόγω σχεδίου, θα μπορούσαν να είναι η εκπαίδευση, με την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και ιστορίας, η διασπορά τους στην ύπαιθρο (εκτός Θράκης και νήσων ανατολικού Αιγαίου) και όχι η συγκέντρωσή τους στις πόλεις, για την αποφυγή γκετοποίησής τους, η εξασφάλιση εργασίας και υγειονομικής κάλυψης μέσω κοινοτικών κονδυλίων, για την μείωση των φαινομένων παράνομων ενεργειών, κ.λπ.

Προτείνεται επίσης η επιτάχυνση των διαδικασιών για την πλήρη εκμετάλλευση του προγράμματος AVRR της ΕΕ, καθώς επίσης και η αύξηση του προϋπολογισμού, της διάρκειας και των κινήτρων του προγράμματος, ώστε να ενταχθούν ακόμη περισσότεροι μετανάστες στο ευεργετικό μέτρο και να επιστρέψουν στις περιοχές απ' όπου εκτοπίστηκαν.

Η Ελλάδα δεν είναι η μοναδική χώρα πρώτης γραμμής, η οποία υπέστη τις συνέπειες της τουρκικής πολιτικής στο μεταναστευτικό. Η Κύπρος αντιμετώπισε αναλογικά πολυπληθέστερες μεταναστευτικές ροές, οι οποίες μεθοδευμένα και με την

³¹⁷ Δήμητρα, Κυρανούδη, «Γιατί αργούν τόσο πολύ οι διαδικασίες ασύλου στην Ελλάδα;», dw.com, 28 Σεπτεμβρίου 2020, <https://p.dw.com/p/3j3L5>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

απόλυτη σύμπνοια Άγκυρας – ψευδοκράτους, κατευθύνθηκαν προς τα κατεχόμενα και στη συνέχεια προς το ελεύθερο τμήμα της νήσου. Η Ελλάδα και η Κύπρος θα πρέπει να συντονίσουν τις ενέργειες τους και σ' αυτόν τον τομέα. Είναι οφθαλμοφανές ότι συντρέχει αδήριτη ανάγκη, τα δύο κράτη - μέλη της ΕΕ να τύχουν άμεσης συνδρομής, τόσο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όσο και από τους σχετικούς διεθνείς οργανισμούς, οι οποίοι λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες περιστάσεις που επικρατούν στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου, οφείλουν να μεριμνήσουν για την ανεύρεση πρακτικών λύσεων, έτσι ώστε να αποτραπούν οι παράνομες μεταναστευτικές ροές και να εξασφαλιστούν οι νόμιμες επιστροφές, τηρώντας τα συμφωνηθέντα με την Τουρκία. Επίσης θα πρέπει να υποστηριχθεί ο εθνικός προϋπολογισμός των δύο χωρών και οι δομές ασύλου με στελέχωση εξειδικευμένου προσωπικού.

Επιπλέον προτείνεται, η επίδειξη πολιτικής βούλησης για την πλήρη εφαρμογή των θεσμοθετημένων περιορισμών και ελέγχων στη δράση, στη λειτουργία, στη χρηματοδότηση και στη στελέχωση των ΜΚΟ, παρόλη την ύπαρξη αντιδράσεων και αντίθετων απόψεων.

Τέλος, οι ευθύνες, οι δεσμεύσεις και οι υποχρεώσεις της ΕΕ έναντι των χωρών πρώτης γραμμής, αλλά ιδιαίτερα έναντι της Ελλάδας και της Κύπρου, είναι ευρύτερες. Η Ισπανία και η Ιταλία δέχονται μεν μεταναστευτικές ροές με ορμητήρια χώρες της βόρειας Αφρικής (Μαρόκο, Λιβύη κ.λπ.), αλλά στην περίπτωση της Ελλάδας και της Κύπρου, έχουμε σκόπιμη και οργανωμένη διοχέτευση μεταναστών, από έτερο κρατικό δρόμο. Η παροχή οικονομικής βοήθειας, η μέριμνα για τη «δίκαιη κατανομή» των αιτούντων άσυλο, η ενίσχυση των δομών με το κατάλληλο τεχνοκρατικό προσωπικό, ασφαλώς αποτελούν ενέργειες προς τη σωστή κατεύθυνση, αλλά κρίνονται ανεπαρκείς. Το μεταναστευτικό, ως πρόβλημα με οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές και γεωπολιτικές διαστάσεις, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί στην ολότητα του. Η ΕΕ θα πρέπει να κινηθεί στην κατεύθυνση αποθάρρυνσης των ιθυνόντων της Άγκυρας, να εργαλειοποιούν ταλαιπωρημένους ανθρώπους. Η πορεία αυτή μπορεί να περιλαμβάνει μέτρα πολιτικής φύσεως, όπως επανεξέταση της δυνατότητας διατήρησης προνομιακών σχέσεων, αλλά και μέτρα εμπορικού-οικονομικού χαρακτήρα, όπως το καθεστώς δασμών, ακόμη και κυρώσεις επιλεκτικού χαρακτήρα, ώστε να συνετιστεί η Τουρκία. Εξάλλου κατέστη πασιφανής

στην ΕΕ, η τακτική της Άγκυρας να εργαλειοποιεί το μεταναστευτικό, ώστε να την πιέζει, προκειμένου να εξυπηρετήσει τα εθνικά της συμφέροντα.³¹⁸

³¹⁸ Αγγελική, Παπαμιλιτιάδου, «Πώς πέτυχε η Τουρκία θετική ατζέντα στη Σύνοδο Κορυφής», euro2day.gr, 29 Μαρτίου 2021, <https://www.euro2day.gr/news/politics/article/2071620/pos-petyhe-h-toyrgkia-thetikh-atzenta-sthn-synodo-k.html>. (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Πηγές-Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αγγελόπουλος, Χρήστος, Δόγμα Στρατηγικού Βάθους, περιοδική έκδοση ΕΛΙΣΜΕ τ.58, 2010, διαθέσιμο στο <https://www.elisme.gr/images/banners/provlimatismoi-T58.pdf>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Αντωνίου, Αικατερίνη - Παπαϊωάννου, Αλεξάνδρα, Οι Κανονισμοί Δουβλίνο II & III, (Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2016), διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/2p84myvu>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Βλάχου, Μαρία – Μπαλακτάρης, Παναγιώτης, Αντιμετώπιση Μεταναστευτικού Ζητήματος, Παράρτημα «Β», Ζητήματα Δικαίου για Μεταναστευτικό, (Αθήνα: ΕΛΙΣΜΕ, 2020).
- Γεωργουλός, Στράτος, «Το νομικό πλαίσιο της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα τον εικοστό αιώνα – Μια ιστορική, κριτική οπτική», στο Κασιμάτη, Κούλα (επιμ.), Πολιτικές Μετανάστευσης και Στρατηγικές Ένταξης, Η περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών μεταναστών, (Αθήνα: Gutenberg, 2003).
- Καρύδης, Βασίλης, «Μετανάστευση και έγκλημα», στο Αμίτσης, Γαβριήλ – Λαζαρίδη, Γαβριέλλα (επιμ.), Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα, (Αθήνα: Παπαζήση, 2001).
- Κουσκουβέλης, Ηλίας, Το διεθνές σύστημα και η «Αραβική Άνοιξη», στο Κουσκουβέλης, Ηλίας (επιμ.), Η Αραβική Άνοιξη, Μελέτες Διεθνών Σχέσεων, (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 2012), διαθέσιμο στο https://www.researchgate.net/publication/244988508_To_diethnes_systema_kai_e_Arabike_Anoixe, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Λαυρέντζος, Αναστάσιος, Σιωπηρή Άλωση, Το Δημογραφικό και Μεταναστευτικό Πρόβλημα της Ελλάδας, (Αθήνα: Πραγματεία, 2016).
- Μαλλιός, Αλέξανδρος, Τα Σύνορα – Αναθεωρητισμός, (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2020).
- Μανιαδάκη, Αικατερίνη – Ναστούλη, Αγγελική, Η Κοινή Δήλωση ΕΕ Τουρκίας για την Επανεισδοχή των Παράτυπων Μεταναστών: Νομική Ισχύς, Εφαρμογές και Κωλύματα, (Αθήνα: Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet -

- ΕΚΠΑ, 2018), διαθέσιμο στο <https://jmce.gr/portal/wp-content/uploads/2018/07/Natsouli-Maniadaki-Koini-Dilosi-EE-Tourkias.pdf>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Μαρούδα, Μαρία - Ντανιέλλα, Περί του Ανθρωπιστικού Χώρου στον 21ο Αιώνα, Ανάδυση, διαστάσεις, νομικό πλαίσιο για αποτελεσματική και νόμιμη ανθρωπιστική δράση, (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2012).
- Μελετιάδου, Κωνσταντίνα, Η ενταξιακή πορεία της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, *Expressis Verbis, Law Journal*, I:I, διαθέσιμο στο <https://ejournals.lib.auth.gr/XVLaw/article/download/5892/5639>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Μπόλκας, Νικήτας, Πολιτικές Μετανάστευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα - Στρατηγικές Ένταξης, (Πανεπιστήμιο Αιγαίου: Ρόδος, 2015).
- Μπόση, Μαίρη, Ελλάδα και Τρομοκρατία Εθνικές και Διεθνείς Διαστάσεις, (Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1996).
- Μπόση, Μαίρη, Οι Όψεις της Διεθνούς Ασφάλειας, (Βάρη Αττικής: Ποιότητα, 2018).
- Νταβούτογλου, Αχμέτ, Το Στρατηγικό Βάθος της Τουρκίας – Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας, [μτφ. Νικόλαος Ραπτόπουλος, επιμ. Νεοκλής Σαρρής], 11^η έκδοση, (Βάρη Αττικής: Ποιότητα, 2010).
- Παούνης, Νικόλαος, Ιστορική Αναδρομή του Κυπριακού Προβλήματος, η Στρατιωτική προετοιμασία της Τουρκίας (1964-1974), και οι επιχειρήσεις στη διάρκεια της Εισβολής, (Κοζάνη: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, 2020), διαθέσιμο στο <https://dspace.uowm.gr/xmlui/handle/123456789/1732>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Παπαγιάννης, Γεώργιος, Ένοπλες Δυνάμεις – Σύνταγμα, (Αθήνα: Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2004).
- Περράκης, Στέλιος – Μαρούδα, Μαρία, Ντανιέλλα, Διεθνής Δικαιοταξία, Θεωρία και Εφαρμογή Διεθνούς Δικαίου, τόμος Α΄, έκδοση δεύτερη, (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2016 [2016]).
- Ροντιέ, Κλέρ, Μετανάστες και Πρόσφυγες, απαντήσεις σε αναποφάσιστους ανήσυχους και επιφυλακτικούς, [μτφ Νίκος Κούρκουλος], (Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2016).
- Συρίγος, Άγγελος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, έκδοση τρίτη, (Αθήνα: Πατάκη, 2018 [2015]).

- Συρίγος, Άγγελος, Πρόλογος στο Μαλλιάς, Αλέξανδρος, Τα Σύνορα – Αναθεωρητισμός, (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2020)
- Σχολή Εθνικής Αμύνης, Ομαδική Μελέτη 72ης Εκπαιδευτικής Σειράς Κανονικής Φοίτησης, Μεταναστευτικό – Απειλές Εθνικής Ασφάλειας και Προκλήσεις για την Εθνική Άμυνα της Χώρας, (Αθήνα: ΣΕΘΑ, 2019).
- Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων, ΣΤ΄ έκδοση, (Παλαιό Ψυχικό, 2009), διαθέσιμο στο <https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2017/05/handbookcriteria.pdf>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Φίλης, Κωνσταντίνος, Πρόσφυγες, Ευρώπη, Ανασφάλεια, (Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2017).
- Ψημμένος, Ιορδάνης, Μετανάστευση και Εργασία στην Ευρώπη. Η δημιουργία Νέων Κοινωνικών Χώρων, (Αθήνα: Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής, 1999).
- Craib, Ian, Σύγχρονη Κοινωνική Θεωρία – από τον Πάρσονς στον Χάμπερμας, [μτφ. Μαριάννα Τζιαντζή], (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2000).
- Gellner, Ernest, Έθνη και Εθνικισμός, [μτφ. Δώρα Λαφαζάνη], (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1992).
- Green, Lancy, Οι Δρόμοι της Μετανάστευσης, Σύγχρονες Θεωρητικές Προσεγγίσεις, [μτφ. Δημήτρης Παρσάνογλου], (Αθήνα: Σαββάλα, 2004).

Ξενόγλωσση

- Apostolopoulos, Dimitrios, The Gastarbeiter Policy in Post – War Germany, Academy of Athens, 2017, <https://tinyurl.com/mr27uejb>, (accessed in December 15, 2021).
- Arvanitopoulos, Constantine – Tzifakis, Nikolaos, Turkey’s Accession to the European Union, an Unusual Candidacy, The Constantinos Karamanlis Institute for Democracy, series for European and International Affairs, (Berlin: Springer, 2009).
- Erdogan, Seven, The role of Turgut Özal in Turkey’s Application to the European Union for Full Membership in 1987, Dergipark.Org, retrieved from

- <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/877678>, (accessed in December 15, 2021).
- Germain, Eric – Francis, “The Coming Revolution in NATO maritime command and control”, November 1997, <https://www.mitre.org/publications/technical-papers/the-coming-revolution-in-nato-maritime-command-and-control>, (accessed in December 15, 2021).
- Lele, Ajey, Asymmetric Warfare: A State vs Non-State Conflict, March 5, 2015, OASIS No. 20, available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2574274>, (accessed in December 15, 2021).
- Müftüler-Bac, Meltem. “The Never-Ending Story: Turkey and the European Union”, Middle Eastern Studies, vol. 34, no. 4, 1998, Taylor & Francis group, JSTOR, www.jstor.org/stable/4283976, (accessed in December 15, 2021).
- Phelan, Margaret – Gillespie, James – Allen, Francis – Gasparro, Julia – Swaney, Jo, Immigration Law Handbook, 10th edition, (Oxford University Press, 2020).
- Sarantaki, Antonia-Maria, Frontex & NATO: A New Partnership in the Making, ELIAMEP, WORKING PAPER No 100/2019, https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2019/02/100_2018_-WORKING-PAPER-_Antonia-Maria-Sarantaki.pdf, (accessed in December 15, 2021).
- Southwell, Philippa – Brewer, Michelle – Douglas, Ben, Human Trafficking and Modern Slavery Law and Practice, Ch. 3, 2nd edition, (Scotland: Bloomsbury Professional, 2020).
- United Nations, “UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME AND THE PROTOCOLS THERETO”, (New York, 2004), available at <https://tinyurl.com/2rr5pw2b>, (accessed in December 15, 2021).
- Weissbrodt, David – Danielson, Laura, Immigration Law and Procedure in a Nutshell, 6th edition, (Minnesota: West Nutshell Series, 2011).

Διαδίκτυο

- 3rpsyriacrisis, In response to the Syrian crisis, “Introduction to 3RP”, <http://www.3rpsyriacrisis.org/>, (accessed in December 15, 2021).
- 3rpsyriacrisis, In response to the Syrian crisis, “Regional Refugee & Resilience Plan 2017-2018: Turkey”, <https://tinyurl.com/35m95psj>, (accessed in December 15, 2021).

- Αγγελίνη, Μίνα, «Μεταναστευτικό: Τι γράφουν τα διεθνή ΜΜΕ για την κατάσταση στα ελληνικά hotspot», 01 Νοεμβρίου 2019, <https://tinyurl.com/2p9azmkh>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Αγγελίνη, Μίνα, «Χάος στα σύνορα Πολωνίας και Λιθουανίας με χιλιάδες μετανάστες να ετοιμάζονται να μουν από τη Λευκορωσία», 08 Νοεμβρίου 2021, Πρώτο Θέμα, <https://tinyurl.com/mr9njem8>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Αναστασιάδης, Νίκος, Πρόεδρος Κυπριακής Δημοκρατίας, Twitter.com, 17 Σεπτεμβρίου 2021, <https://twitter.com/AnastasiadesCY/status/1438911128671825922>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Αναστασοπούλου, Ειρήνη, «HB: Η Ελλάδα προετοιμάζεται για νέα προσφυγική κρίση», Deutsche Welle.com, 23 Αυγούστου 2021, <https://p.dw.com/p/3zMqJ>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ανδρεάδης, Συγγελλάκης, Θεόδωρος, «Προσφυγικό: Ο Ντράγκι ζητά βοήθεια από την ΕΕ», dw.com, 11 Μαΐου 2021, <https://p.dw.com/p/3tExb>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- ΑΠΕ-ΜΠΕ, «Κυβ. πηγές: Περίπου 7.000 εισοδοι απετράπησαν στον Έβρο σε ένα 24ωρο», amna.gr, 05 Μαρτίου 2020, <https://www.amna.gr/home/article/436579/Kub-pigesPeripou-7000-eisodoi-apetrapisan-ston-Ebro-se-ena-24oro>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- ΑΠΕ-ΜΠΕ, «Μειωμένος κατά 78% ο αριθμός των διαμενόντων στις δομές των νησιών», amna.gr, 16 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/33acr8h3>, (έγινε πρόσβαση στις 16 Δεκεμβρίου 2021).
- Βαγενάς, Ελισαίος, «Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΙΣΩΣΗ ΣΤΗ ΣΥΡΙΑ», komep.gr, <https://www.komep.gr/m-article/I-STRATIOTIKO-POLITIKI-EKSISOSI-STI-SYRIA/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Βενιζέλος, Κώστας, «Πως η Τουρκία γεμίζει την ελεύθερη Κύπρο με μετανάστες», slpress.gr, 02 Αυγούστου 2019, <https://slpress.gr/koinonia/pos-i-toyrkia-gemizei-tin-eleytheri-kypro-me-metanastes/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Βιλιάρδος, Βασίλης, «Η γερμανική υποκρισία, η Λευκορωσία και η παράνομη μετανάστευση», *The Analyst*, 26 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/5n78rkef>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Βλάσης, Σάββας, «Λαθρομετανάστες, ΜΚΟ, κυκλώματα, ΕΣΟΘΕ και Ραντάρ ΟΤΗ στην Κρήτη», *Δούρειος Ίππος*, 18 Φεβρουαρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8jkmaa>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Γκράντι, Φίλιπο, Ύπατος Αρμοστής του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, *twitter.com*, 20 Μαΐου 2021, <https://twitter.com/FilippoGrandi/status/1395302521795715073>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Γνωμολογικόν, Νόαμ Τσόμσκι, <https://tinyurl.com/2z87em3x>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2020).
- Γρίβας, Κώστας, «Οι τρεις παράλληλοι πόλεμοι της Τουρκίας κατά της Ελλάδας και ο εγχώριος Δούρειος Ίππος», *slpress.gr*, 09 Φεβρουαρίου 2021, <https://slpress.gr/ethnika/oi-treis-paralliloi-polemoi-tis-toyrkias-kata-tis-elladas-kai-o-egchorios-doyreios-ippos/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Γρίβας, Κωνσταντίνος, «Τεράστια απειλή για την Ελλάδα το θέμα της μαζικής μετακίνησης πληθυσμού- Θα είναι ο μεγαλύτερος κίνδυνος που έχει αντιμετωπίσει ποτέ ο ελληνισμός», *Voice News.gr*, 19 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/2p984dw4>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ανακοινωθέν Τύπου υπ.αρ. 91/17, «Το Δικαστήριο απορρίπτει τις προσφυγές της Σλοβακίας και της Ουγγαρίας κατά του προσωρινού μηχανισμού υποχρεωτικής μετεγκατάστασης αιτούντων άσυλο», <https://tinyurl.com/yknpmme>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Δαλίτης, Φρίξος, «Ν. Νουρής στον «Φ»: Οι διακινητές θα μας βρουν αντιμετώπους», *Philenews.com*, 28 Μαρτίου 2021, <https://tinyurl.com/ycktvwcs>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Δαλίτης, Φρίξος, «Ζητείται επειγόντως η Frontex - Ροές πίεσης μέσω Τουρκίας», *Philenews.com*, 18 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/3nrcte3p>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Έθνος, «ΟΗΕ: Τουλάχιστον 13.000 πρόσφυγες και μετανάστες στα σύνορα Ελλάδας - Τουρκίας», *ethnos.gr*, 01 Μαρτίου 2020,

https://www.ethnos.gr/politiki/91406_oie-toylahiston-13000-prosfyges-kai-metanastes-sta-synora-elladas-toyrkias, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ελεύθερος Τύπος, «Επικεφαλής Frontex: Το Αιγαίο έγινε ξανά η κύρια προσφυγική οδός», eleftherostypos.gr, 11 Ιουνίου 2019, <https://eleftherostypos.gr/ellada/421411-epikefalis-frontex-to-aigaio-xana-kyria-prosfygiki-odos/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ελληνική Δημοκρατία, Κυβερνητικός Εκπρόσωπος, «Δήλωση Κυβερνητικού Εκπροσώπου Στέλιου Πέτσα, για τις αποφάσεις του Κυβερνητικού Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας», 04 Μαρτίου 2020, <https://government.gov.gr/dilosi-kivernitikou-ekprosopou-steliou-petsa-gia-tis-apofasis-tou-kivernitikou-simvouliou-ethnikis-asfalias/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, Ειδικά Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής, «Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων», <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinoturkikon-sheseon/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, Εξωτερική Πολιτική, «Εξωτερικές Σχέσεις – Διεύρυνση Ε.Ε.: μια επιτυχημένη πολιτική», <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/exoterikes-sheseis-dievrsinsi.html?page=1>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, Πολιτική ΕΕ σε θέματα Μετανάστευσης και Ασύλου, 18 Δεκεμβρίου 2020, <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/politike-ee-se-themata-metanasteuses-kai-asulou.html>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Ελλάδας, ΛΣ – ΕΛΑΚΤ, «Με ταχείς ρυθμούς προχωρά το Εθνικό Σύστημα Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Επιτήρησης (ΕΣΟΘΕ) – Διεθνές ενδιαφέρον με 10 συμμετοχές στην Α' φάση του Διαγωνισμού», 30 Οκτωβρίου 2020, <http://www.hcg.gr/node/23821>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Πρόγραμμα Υποβοηθούμενων Εθελούσιων Επιστροφών», <https://tinyurl.com/2p9hewnx>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Διαδικτυακή συνέντευξη Τύπου Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου κ. Νότη Μηταράκη με θέμα τη Διάσκεψη του MED 5 στην Αθήνα 19 και 20 Μαρτίου», 17 Μαρτίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8exy99>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Επίσκεψη Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου, Νότη Μηταράκη, στην Κύπρο», 08 Απριλίου 2021, <https://tinyurl.com/ms7fu8p2>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Πρέπει να καταστήσουμε σαφές ότι ένα νησιωτικό κράτος όπως η Κύπρος ή πέντε ακριτικά νησιά του Αιγαίου δεν μπορούν να σηκώσουν μόνα τους όλο το βάρος του μεταναστευτικού», 09 Απριλίου 2021, <https://tinyurl.com/kn4ev3hb>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Δελτίο Τύπου, [Νέες ηλεκτρονικές υπηρεσίες από το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου – Ενεργοποίηση της πλατφόρμας «Ηλεκτρονικό Ραντεβού»], 19 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/adybm4zt>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Ισπανία: Δήλωση του Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου, κ. Νότη Μηταράκη, στην Υπουργική Διάσκεψη των 5 Μεσογειακών Κρατών πρώτης γραμμής - MED5- στη Μάλαγα», 27 Σεπτεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/382sb27b>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Ενημερωτικό σημείωμα Α Νοεμβρίου 2021 Διαδικασίες Υποδοχής, Ασύλου και Ένταξης», <https://tinyurl.com/4kdtsj6m>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Εθνική στρατηγική για την κοινωνική ένταξη αιτούντων άσυλο και δικαιούχων διεθνούς προστασίας», <https://tinyurl.com/4jj2z93p>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ελληνική Στατιστική Αρχή, «Απογραφή Πληθυσμού - Κατοικιών 2011», <https://tinyurl.com/2ak3w7vx>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Εμμανουήλ, Μαρία, «Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΣΤΗ ΣΥΡΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΚΟΠΙΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ», The safia blog, 06 Δεκεμβρίου 2019, <https://thesafiablog.com/2019/12/06/turkeysyriainvasion/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ευρωπαϊκή Ένωση, Έγγραφο 41997A0819(01), «Σύμβαση περί καθορισμού του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης παροχής ασύλου η οποία υποβάλλεται σε ένα από τα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων - Σύμβαση του Δουβλίνου», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A41997A0819%2801%29>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ευρωπαϊκή Ένωση, «Η ανταπόκριση της ΕΕ στην προσφυγική κρίση: Η προσέγγιση των κέντρων υποδοχής και ταυτοποίησης (hotspot)», <https://tinyurl.com/4rzk8nte>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ευρωπαϊκή Ένωση, Σύνοψη της νομοθεσίας της ΕΕ, «Κανονισμός Δουβλίνο II», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=uriserv%3A133153>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έγγραφο 52018PC0307, «Πρόταση για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 862/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί κοινοτικών στατιστικών για τη μετανάστευση και τη διεθνή προστασία», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A307%3AFIN>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έγγραφο 52016DC0377, «Σχέδιο δράσης για την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών», 07 Ιουνίου 2016, <https://tinyurl.com/ye5x6nsy>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Δελτίο Τύπου της 13ης Ιουλίου 2016, Ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου: προς μια αποτελεσματική, δίκαιη και ανθρώπινη πολιτική ασύλου», <https://tinyurl.com/4u9k6j4p>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έγγραφο 52017DC0470, «Εβδομη έκθεση για την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην εφαρμογή της Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας», 06 Σεπτεμβρίου 2017, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52017DC0470>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Στατιστικές για τη μετανάστευση στην Ευρώπη, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_el, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ΕΕ», https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights_el, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Νέο σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο. Ένα νέο ξεκίνημα για τη μετανάστευση στην Ευρώπη», <https://tinyurl.com/yc4uuuk6>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έγγραφο 52020DC0609, «ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ, σχετικά με ένα νέο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο», 23 Σεπτεμβρίου 2020, <https://tinyurl.com/2p8p4kbs>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, «Ένταξη για όλους: η Επιτροπή παρουσιάζει σχέδιο δράσης για την ενσωμάτωση και την ένταξη για την περίοδο 2021–2027», 24 Νοεμβρίου 2020, <https://tinyurl.com/2sf53e49>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έγγραφο 52020DC0758, «Σχέδιο δράσης για την ενσωμάτωση και την ένταξη για την περίοδο 2021-2027», 24 Νοεμβρίου 2020, <https://tinyurl.com/yt33kjny>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Σχέδιο δράσης για την ενσωμάτωση και την ένταξη για την περίοδο 2021-2027 Ερωτήσεις και απαντήσεις», 24 Νοεμβρίου 2020, <https://tinyurl.com/2p86nnsb>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, «Ειδική Έκθεση 06/2017, Η ανταπόκριση της ΕΕ στην προσφυγική κρίση: η προσέγγιση των κέντρων υποδοχής και ταυτοποίησης (hotspot)», https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/2_hotspots_el.pdf, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Έγγραφο 32013L0033, «Συνθήκες Διαβίωσης για τους Αιτούντες Άσυλο — κανόνες της ΕΕ», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/LSU/?uri=CELEX:32013L0033>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Έγγραφο 32013R0604, «Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013, της 26ης Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32013R0604>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32013L0032>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Έγγραφο PE-CONS 61/21, «Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τον Οργανισμό της ΕΕ για το Άσυλο και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 439/2010», 17 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2stxhnac>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Ενημερωτικό γράφημα - Lives saved in EU Mediterranean operations (2015-2021)», <https://www.consilium.europa.eu/el/infographics/saving-lives-sea/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Δήλωση ΕΕ - Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016», <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>, (έγινε πρόσβαση στις 31 Μαρτίου 2021).

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Η αντίδραση του Συμβουλίου σε κρίσεις (IPCR)»,

- <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/ipcr-response-to-crises/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Μεταρρύθμιση του συστήματος ασύλου της ΕΕ», <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/migratory-pressures/eu-asylum-reform/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Νόμιμη μετανάστευση: Οδηγία του Συμβουλίου για την μπλε κάρτα που θα προσελκύσει εργαζομένους υψηλής ειδίκευσης», 07 Οκτωβρίου 2021, <https://tinyurl.com/34ub4mtr>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο: Το Συμβούλιο εκδίδει κανονισμό για τον Οργανισμό της ΕΕ για το Άσυλο», 09 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/yckvtxkc>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της ΕΕ, «Ενημερωτικό γράφημα - Μεταναστευτικές ροές: Ανατολική, κεντρική και δυτική οδός», 13 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8n3ah9>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της ΕΕ, Ενημερωτικό γράφημα - Παράτυπες αφίξεις στην ΕΕ (2008-2021), 13 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/yp687f8j>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ, «“Φαβέλα της Ευρώπης” ο καταυλισμός της Ειδομένης», [efsyn.gr](https://www.efsyn.gr), 14 Απριλίου 2014, https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/65853_fabela-tis-eyropis-o-kataylismos-tis-eidomenis, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ηλιάδη, Ιωάννα, «Έβρος ΤΩΡΑ: Τουρκική κλιμάκωση με κατάληψη έκτασης στις Φέρες», armyvoice.gr, 20 Μαΐου 2020, <https://tinyurl.com/3s9wn8fs>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ηνωμένα Έθνη, Περιφερειακό Κέντρο Ενημέρωσης του ΟΗΕ, «ΜΚΟ ΚΑΙ ΟΗΕ - ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ», <https://tinyurl.com/ynwhp44s>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ιακωβίδης, Σάββας, «Η Τουρκία θα κατακτήσει την Κύπρο διά της οργανωμένης εισβολής μεταναστών», Η σημερινή της Κυριακής, 11 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/yc5upupp>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Ομέρ Τσελίκ: "Η Ευρώπη θα βρεθεί αντιμέτωπη με μία μαζική έξοδο προσφύγων εάν αγνοήσει την Τουρκία"», 05 Φεβρουαρίου 2020, <https://www.kathimerini.gr/world/1063387/omer-tselik-i-eyropi-tha-vrethei-antimetopi-me-mia-maziki-exodo-prosfygon-ean-agnoisei-tin-toyrkia/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «ΚΥΣΕΑ: Ασύμμετρη απειλή κατά της Ελλάδας – Τα πέντε μέτρα για την ενίσχυση συνόρων», kathimerini.gr, 01 Μαρτίου 2020, <https://www.kathimerini.gr/politics/1067152/kysea-asymmetri-apeili-kata-tis-elladas-ta-pente-metra-gia-tin-enischysi-synoron/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Λευκωσία: Η Τουρκία δεν εφαρμόζει τα συμφωνηθέντα για το μεταναστευτικό στην Κύπρο», kathimerini.gr, 19 Φεβρουαρίου 2021, <https://tinyurl.com/35yf3zwn>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Frontex – Λιμενικό: Και αερόστατο στην μάχη επιτήρησης των συνόρων», kathimerini.gr, 20 Ιουλίου 2021, <https://tinyurl.com/3jswbnhx>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Η Τουρκία επεκτείνει το τείχος με το Ιράν», kathimerini.gr, 19 Σεπτεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/yckp988w>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Πολωνικά σύνορα: Déjà vu του 2015, καθώς η κρίση επιδεινώνεται», 11 Νοεμβρίου 2021, kathimerini.gr, <https://tinyurl.com/32sr2kfe>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Έβρος: Ενισχύεται ακόμη περισσότερο ο φράχτης», kathimerini.gr, 30 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8974nf>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Έβρος: Κατασκευή νέου φράχτη 26 χλμ. στις Φέρες», kathimerini.gr, 18 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/bdewpt4y>, (έγινε πρόσβαση στις 18 Δεκεμβρίου 2021).
- Καραγιάννης, Μάνος, «Μ. Καραγιάννης στο One Channel: Η Τουρκία έχει οπλοποιήσει τους πρόσφυγες», in.gr, 07 Σεπτεμβρίου 2019, <https://www.in.gr/2019/09/07/in-tv/ekpompes/m-karagiannis-sto-one-channel-tourkia-exei-oplopoiisei-tous-prosfyges/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Κοβάλι, Ίγια – Αναστασοπούλου, Ειρήνη, «Ανεπιθύμητοι οι πρόσφυγες στη Ρωσία», dw.com, 13 Σεπτεμβρίου 2015, <https://p.dw.com/p/1GVHh>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Κουπαράνης, Παναγιώτης, «Η Ελλάδα είναι χώρα τράνζιτ», dw.com, 19 Ιανουαρίου 2016, <https://p.dw.com/p/1Hfn2>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- ΚΥΑ 42799/2021, (ΦΕΚ 2425/Β/07 Ιουνίου 2021), «Καθορισμός τρίτων χωρών που χαρακτηρίζονται ως ασφαλείς και κατάρτιση εθνικού καταλόγου, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 86 του ν. 4636/2019 (Α' 169)», <https://tinyurl.com/373d2d3a>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Κυμπουρόπουλος, Στυλιανός, «Η ανάσχεση στον Έβρο ευκαιρία για νέα αρχή», protothema.gr, 06 Μαρτίου 2020, <https://www.protothema.gr/blogs/stulianos-kubouropoulos/article/981780/i-anashesi-ston-evro-eukairia-gia-nea-arhi/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Κυπριακή Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, «Κοινό Ανακοινωθέν του Υπ. Εξωτερικών & του Υπ. Εσωτερικών μετά από συνάντηση των Υπουργών για ανασκόπηση της κρίσης του μεταναστευτικού», 19 Φεβρουαρίου 2021, <https://tinyurl.com/ycknypsv>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Κυρανούδη, Δήμητρα, «Εδώ και χρόνια υπάρχουν υπόνοιες για push-back», dw.com, 15 Νοεμβρίου 2019, <https://p.dw.com/p/3T4jz>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Κυρανούδη, Δήμητρα, «Γιατί αργούν τόσο πολύ οι διαδικασίες ασύλου στην Ελλάδα», dw.com, 28 Σεπτεμβρίου 2020, <https://p.dw.com/p/3j3L5>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Κωνσταντινίδης, Σεραφείμ, «Η αθέατη χρηματοδότηση της Τουρκίας από τη Δύση», kathimerini.gr, 05 Δεκεμβρίου 2020, <https://www.kathimerini.gr/opinion/561185503/i-atheati-chrimatodotisi-tis-toyrkias-apo-ti-dysi/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Κωστόπουλος, Θανάσης, «Υβριδικές απειλές ασφάλειας: η περίπτωση της προσφυγικής-μεταναστευτικής κρίσης στα ελληνοτουρκικά σύνορα», The safia blog, 19 Ιανουαρίου 2021, <https://thesafiablog.com/2021/01/19/yvridikes-apeiles-asfaleias/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Λεξικό της κοινής νεοελληνικής, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/kwrway6r>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Μαζανίτης, Χρήστος, «Μεταναστευτικό, οι Ε.Δ. σηκώνουν το βάρος - Τι δείχνουν τα στοιχεία του ΓΕΕΘΑ», real.gr, 23 Φεβρουαρίου 2020, https://www.real.gr/koinonia/arthro/metanasteutiko_oi_enoples_dynameis_si_konoun_to_baros_ti_deixnoun_ta_stoixeia_tou_geetha-613147/, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Μανδαλίδης, Γιάννης, «Προσφυγικό: Το σχέδιο ενίσχυσης των συνόρων και η επικοινωνία Μητσοτάκη με Ερντογάν», CNN Greece.gr, 21 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/2zrx2e7f>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Μανδραβέλης, Πάσχος, «Το ξεκαθάρισμα των ΜΚΟ», kathimerini.gr, 16 Φεβρουαρίου 2020, <https://www.kathimerini.gr/opinion/1064995/to-xekatharisma-ton-mko/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Μαστρογεωργίου, Γιάννης, «Τρομοκρατία και Προσφυγικό: Υπάρχει σχέση; Η περίπτωση της Ευρώπης», 15 Δεκεμβρίου 2016, Protagon.gr, <https://www.protagon.gr/apopseis/ideas/44341292055-44341292055>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Μειμαράκης, Μάνος, «Αδίστακτοι τζιχαντιστές αλωνίζουν ανενόχλητοι στην Ελλάδα!», infognomonpolitics.gr, 31 Μαρτίου 2021, <https://infognomonpolitics.gr/2021/03/adistaktoi-tzichantistes-alonizoun-anenochlitoi-stin-ellada/>, (έγινε πρόσβαση στις 31 Μαρτίου 2021).
- Μελέτης, Νίκος, «Οπλισμένα τουρκικά drones σε Αιγαίο και Έβρο», liberal.gr, 15 Μαρτίου 2020, <https://www.liberal.gr/diplomacy/oplismena-tourkika-drones-se-aigaio-kai-ebro/291680>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Μπαλακτάρης, Παναγιώτης, «Ο μεγαλοφυής χειρισμός της Ελλάδος σχετικά με τις αιτήσεις ασύλου», liberal.gr, 13 Απριλίου 2020, <https://www.liberal.gr/apopsi/o-megalofuis-cheirismos-tis-ellados-schetikos-me-tis-aitiseis-asulou/297000>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Μπαμιατζής, Σπύρος, «Οι υβριδικές τακτικές της Τουρκίας και ποια πρέπει να είναι η ελληνική απάντηση», 04 Μαΐου 2020, Bankingnews.gr <https://www.bankingnews.gr/index.php?id=496739>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Νόμος 3030/2002, (ΦΕΚ 163/Α/15 Ιουλίου 2002), «Κύρωση του Πρωτοκόλλου για την εφαρμογή του άρθρου 8 της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Τουρκίας για την καταπολέμηση του εγκλήματος, ιδιαίτερα της τρομοκρατίας, του οργανωμένου εγκλήματος, της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και της παράνομης μετανάστευσης», <https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-sunthekes/nomos-3030-2002-phek-163a-15-7-2002.html>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Νόμος 4825/2021, (ΦΕΚ 175/Α/04 Σεπτεμβρίου 2021), «Αναμόρφωση διαδικασιών απελάσεων και επιστροφών πολιτών τρίτων χωρών, προσέλκυση επενδυτών και ψηφιακών νομάδων, ζητήματα αδειών διαμονής και διαδικασιών χορήγησης διεθνούς προστασίας, διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου και Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη και άλλες επείγουσες διατάξεις», <https://tinyurl.com/2p9cskz6>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Νταλής, Σωτήρης, «Ασύμμετρες απειλές, πανδημίες και Ευρωπαϊκή συνοχή», *Le Courrier Diplomatique*, 20 Μαρτίου 2020, <https://www.lecourrierdiplomatique.eu/2020/03/asimetres-apiles/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ντεμιράι, Τζένη, «Οι επιπτώσεις του τουρκολιβυκού Μνημονίου στην Ελλάδα. Η σχέση του «Μνημονίου Συμφωνίας» με την μεταναστευτική κρίση στον Έβρο», Όμιλος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων, 02 Απριλίου 2021, <https://tinyurl.com/bdd3t8ty>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ντόκος, Θάνος, [Οι νέες «ασύμμετρες» απειλές], *tonima.gr*, 24 Νοεμβρίου 2008, <https://tinyurl.com/5dyn2vdb>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ξενοφώντος, Ξενής, «Οι δημογραφικές και μεταναστευτικές βόμβες», *Philenews.com*, 12 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2dd4vnya>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Παϊζάνου, Ελευθερία, «Επαναπατρισμός μεταναστών με κομπόδεμα €500-€1500», *Philenews.com*, 02 Οκτωβρίου 2021, <https://tinyurl.com/3mc7nkr2>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Παούνης, Νικόλαος, [Το αποτέλεσμα της επιχείρησης «Ασπίδα του Ευφράτη – Euphrates Shield»], *kathimerini.com.cy*, 31 Οκτωβρίου 2016, <https://tinyurl.com/2p9cuyew>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Παούνης, Νικόλαος, «Το Τουρκικό Στράτευμα μετά το Πραξικόπημα. Ιδεολογικές, Οργανωτικές, Θεσμικές και Επιχειρησιακές Διεργασίες», foreignaffairs.gr, 15 Δεκεμβρίου 2017, <https://tinyurl.com/2m4htx36>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Παπαδημητρίου, Γιάννης, (Επιμ.), «Push-backs της Frontex στη "βαλκανική οδό";», 07 Ιανουαρίου 2021, <https://www.in.gr/2021/01/07/world/deutsche-welle/push-backs-tis-frontex-sti-valkaniki-odo/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Παπαμιλιτιάδου, Αγγελική, «Πώς πέτυχε η Τουρκία θετική ατζέντα στη Σύνοδο Κορυφής», euro2day.gr, 29 Μαρτίου 2021, <https://www.euro2day.gr/news/politics/article/2071620/pos-petyhe-h-toyrkia-thetikh-atzenta-sthn-synodo-k.html>, (έγινε πρόσβαση στις 31 Μαρτίου 2021).
- Παπασταθοπούλου, Χριστίνα, «Τουρκική ακταιωρός εμβόλισε σκάφος του Λιμενικού», efsyn.gr, 11 Μαρτίου 2020, https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/234656_toyrkiki-aktaioros-embolise-skafos-toy-limenikoy, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Παπασταθοπούλου, Χριστίνα, «Σε λειτουργία το αερόστατο θαλάσσιας επιτήρησης της Frontex», efsyn.gr, 11 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/y666mj9s>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Παραδεισιάνος, Αδάμ, Αστυνόμος Α', «ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ», Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Ελληνική Αστυνομία, http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=1852EN, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Πολλάτος, Μάκης, «Οι Τούρκοι ρίχνουν βάρκες για να φέρουν караβιές μετανάστες στα νησιά», protothema.gr, 28 Νοεμβρίου 2016, <https://www.protothema.gr/greece/article/632065/oi-tourkoi-rihnoun-varkes-gia-na-feroun-karavies-metanastes-sta-nisia/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Πρόεδρος Ελληνικής Δημοκρατίας, Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου, (ΦΕΚ 45/Α/02 Μαρτίου 2020), «Αναστολή της υποβολής αιτήσεων χορήγησης ασύλου», <https://tinyurl.com/ykp4hm4w>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Πρώτο Θέμα, «Φιέστα Ερντογάν με «κερασάκι» τη θανατική ποινή», protothema.gr, 08 Αυγούστου 2016, <https://www.protothema.gr/world/article/601224/fiesta-erdogan-me-kerasaki-ti-thanatiki-poini/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Πρώτο Θέμα, «MED 5: Συμφωνία των χωρών για ενιαία στάση στο νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης», protothema.gr, 20 Μαρτίου 2021, <https://tinyurl.com/4c55xw9d>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Πρώτο Θέμα, «Αφγανιστάν - Ίλβα Γιόχανσον: Θα πρέπει να αποτρέψουμε μετανάστες να κατευθύνονται προς την ΕΕ μέσω παράτυπων διαδρομών», 18 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/4cbnyy27>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Πρώτο Θέμα, «Το ελληνικό μοντέλο στην διαχείριση του μεταναστευτικού εξετάζει να εφαρμόσει η Μεγάλη Βρετανία», protothema.gr, 20 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2kttvyee>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Πρώτο Θέμα, «ΓΕΕΘΑ: Στους 3.474 οι μετανάστες/πρόσφυγες σε 16 δομές διαχείρισης των Ενόπλων Δυνάμεων», protothema.gr, 31 Δεκεμβρίου 2021, <https://www.protothema.gr/greece/article/1196855/geetha-stous-3474-oi-metanastesprosfuges-se-16-domes-diaheirisis-ton-enoplou-dunameon/>, (έγινε πρόσβαση στις 31 Δεκεμβρίου 2021).
- Ρακιντζής, Λεάνδρος, «Βίοι παράλληλοι: Το μεταναστευτικό και η μεγάλη μετανάστευση των λαών», Capital.gr, 30 Ιανουαρίου 2020, <https://www.capital.gr/arthra/3407870/bioi-paralliloi-to-metanasteutiko-kai-i-megali-metanasteusi-ton-laon>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- ΡΙΚ, «Η Τουρκία στέλνει μετανάστες στην Κύπρο», riknews.com.cy, 14 Αυγούστου 2016, <https://riknews.com.cy/article/2016/8/14/e-tourkia-stelnei-metanastes-sten-kupro-1879828/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ρομπόλας, Γεώργιος, «13 Νοεμβρίου 2015: Όταν ο τρόμος επισκέφθηκε το Παρίσι», esquire.com.gr, 13 Νοεμβρίου 2020, <https://esquire.com.gr/epikairoτητα/4273/13-noembriou-2015-tote-pou-o-tromos-episkefthike-to-parisi>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ρηγούτσου, Μαρία, «Η φωτογραφία που συγκλόνισε τον κόσμο», dw.com, 02 Σεπτεμβρίου 2020, <https://p.dw.com/p/3hs5P>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Σαββίδης, Παναγιώτης, «Μεταναστευτικό - Καστανιές: Πώς φτάσαμε στην εκκένωση στο Παζαρκουλέ», protothema.gr, 28 Μαρτίου 2020, <https://www.protothema.gr/greece/article/989780/metanasteutiko-kastanies-pos-ftasame-stin-ekkenosi-sto-pazarkoule/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Σκαπέτης, Παναγιώτης, «Λήμνος: Ξεκίνησε πτήσεις το Ζέπελιν της Frontex», Limnosfm100.gr, 25 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/yhvj2map>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Σκουλαράκος, Βασίλης, «Οι άγνωστοι ήρωες των προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα – Η πολύτιμη βοήθεια των Ενόπλων Δυνάμεων», newsbomb.gr, 31 Ιουλίου 2021, <https://www.newsbomb.gr/ellada/story/1219560/oi-agnostoi-iroes-ton-prosfygon-kai-metanaston-stin-ellada-h-polytimi-voitheia-ton-enoplon-dynameon>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Σουλιώτης, Γιάννης, «Σε πλήρη εξέλιξη, ένα χρόνο μετά, ο φράχτης στον Έβρο», kathimerini.gr, 02 Μαρτίου 2021, <https://www.kathimerini.gr/society/561281233/se-pliri-exelixa-ena-chronon-meta-o-frachtis-ston-evro/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Γιάννης, Σουλιώτης, «Μεταναστευτική πίεση σε Έβρο και Ανατολικό Αιγαίο. Δεν συνδέεται με την αφγανική κρίση», Kathimerini.gr, 06 Σεπτεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/4scsafz5>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Στάθης, Παναγιώτης, «ΣτΕ: "Νόμιμη" για λόγους δημοσίου συμφέροντος η αναστολή καταγραφής», capital.gr, 30 Μαρτίου 2020, <https://www.capital.gr/epikairota/3442220/ste-nomimi-gia-logous-dimosiou-sumferontos-i-anastoli-katagrafis-aitimatou-asulou>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Συμεωνίδης, Κώστας, «Συμφωνία ΕΕ και Τουρκίας για μετανάστες», dw.com, 05 Δεκεμβρίου 2013, <https://p.dw.com/p/1ATLP>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Συρίγος, Άγγελος, «Πού και πώς χάθηκε ο έλεγχος στο μεταναστευτικό», kathimerini.gr, 20 Δεκεμβρίου 2015, <https://www.kathimerini.gr/society/843088/poy-kai-pos-chathike-o-elegchos-sto-metanasteutiko/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- ΤΑ ΝΕΑ, «Έτοιμη να εκραγεί η Λέσβος - Στέλνουν ενισχύσεις στα ΜΑΤ μετά τα νέα επεισόδια στη Μόρια», tanea.gr, 04 Φεβρουαρίου 2020, <https://tinyurl.com/3md4amb8>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- ΤΑ ΝΕΑ, «Μεταναστευτικό – Νέα ευρωπαϊκή νομοθεσία για το άσυλο – Σύσταση Οργανισμού της ΕΕ με αυξημένες εξουσίες», tanea.gr, 11 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/yckpjzv8>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- ΤΑ ΝΕΑ, «Μητσοτάκης σε Σύνοδο Κορυφής για Ουκρανία – Προς όφελος όλων η αποκλιμάκωση», tanea.gr, 17 Δεκεμβρίου 2021, <https://www.tanea.gr/2021/12/17/politics/government/mitsotakis-se-synodo-koryfis-gia-oukrania-pros-ofelos-olon-i-apoklimakosi/>, (έγινε πρόσβαση στις 17 Δεκεμβρίου 2021).
- Τέλογλου, Τάσος, «Οι Αφγανοί πρόσφυγες θα «συμπαράσφουρον» κι άλλους», Kathimerini.gr, 25 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/yrj4xyth>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Τζίμας, Σταύρος, «Ο φράχτης στον Έβρο δεν πέφτει ούτε με άρμα», kathimerini.gr, 29 Μαρτίου 2021, <https://www.kathimerini.gr/society/561309472/o-frachtis-ston-evro-den-peftei-oyte-me-arma/>, (έγινε πρόσβαση στις 31 Μαρτίου 2021).
- ΤΟ ΒΗΜΑ, «Διασύνδεση προσφύγων και τρομοκρατικών επιθέσεων από τον Τσέχο πρόεδρο», tovima.gr, 26 Δεκεμβρίου 2016, <https://www.tovima.gr/2016/12/26/world/diasyndesi-prosfygwn-kai-tromokratikwn-epithesewn-apo-ton-tsexo-proedro/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- ΤΟ ΒΗΜΑ, «Τουρκία: Μεταφέρουν δωρεάν με λεωφορεία πρόσφυγες και μετανάστες στα σύνορα με την Ελλάδα», tovima.gr, 28 Φεβρουαρίου 2020, <https://www.tovima.gr/2020/02/28/world/tourkia-metaferoun-dorean-me-leoforeia-prosfyges-kai-metanastes-sta-synora-me-tin-ellada/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- ΤΟ ΒΗΜΑ, «Έκτακτη Σύνοδος ΥΠΕΞ της ΕΕ την Τρίτη – Στο επίκεντρο Αφγανιστάν και προσφυγικό», 27 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/2wrt63wu>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- ΤΟ ΒΗΜΑ, «Ισπανία – Στη συνάντηση των ΜΕΔ5 ο Νότης Μηταράκης για το μεταναστευτικό», tovima.gr, 25 Σεπτεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8crc2k>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Τόπας, Αχιλλέας, «Εννέα σχήματα για την επιτήρηση των θαλασσιών συνόρων»,
economistas.gr, 07 Ιανουαρίου 2021,
https://www.economistas.gr/oikonomia/32588_ennea-shimata-gia-tin-epitirisi-ton-thalassion-synoron, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Τσιγγανός, Θανάσης, «Αρχίζει σήμερα στον Έβρο η κατασκευή του φράχτη»,
kathimerini.gr, 26 Απριλίου 2012,
<https://www.kathimerini.gr/society/456315/archizei-simera-ston-evro-i-kataskeyi-toy-frachti/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, «Η Σύμβαση του 1951 σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων», <https://tinyurl.com/3scpyfj6>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Στατιστικά, <https://www.unhcr.org/gr/%cf%83%cf%84%ce%b1%cf%84%ce%b9%cf%83%cf%84%ce%b9%ce%ba%ce%ac>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Φαίδωνος, Φαίδωνας, Δήμαρχος Πάφου, Twitter.com, 24 Νοεμβρίου 2021,
<https://tinyurl.com/2jkw5t8t>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Philenews, «Αποτροπή άφιξης μεταναστών συζήτησαν Νουρής-ΟΗΕ»,
Philenews.com, 21 Απριλίου 2021, <https://tinyurl.com/2p9cbdnf>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Philenews, «Νέος φράχτης στην Πολωνία για να εμποδιστεί η είσοδος μεταναστών»,
24 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/5y6b7zw3>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Philenews.com, «Στην Κύπρο η Επίτροπος Γιόχανσον για επίσκεψη στο Πουρνάρα και επαφές»,
Philenews.com, 27 Σεπτεμβρίου 2021,
<https://tinyurl.com/2ms8t9vb>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Philenews, «Έκρυθμη η κατάσταση στα σύνορα Πολωνίας - Λευκορωσίας», 10
Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/3a5htvcn>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Philenews, «Οξύνεται η κρίση στα σύνορα Πολωνίας –Λευκορωσίας», 11 Νοεμβρίου
2021, <https://tinyurl.com/4eakztxh>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Χατζηβασίλης, Μιχάλης, «Νουρής: Θα σηκώσω τον φράκτη αν κοπούν οι ροές», Philenews.com, 24 Ιουλίου 2021, <https://tinyurl.com/yckamw9x>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Χατζηβασίλης, Μιχάλης, «Εξαφανίστηκαν εικονικοί φοιτητές και εικονικοί γάμου», Philenews.com, 14 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/3p38z6es>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Χατζηβασίλης, Μιχάλης, «Στήνεται η πρώτη δομή φιλοξενίας μεταναστών στη Μεννόγια», Philenews.com, 17 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/2p98v2zd>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Χατζηβασίλης, Μιχάλης, «Μεταναστευτικές ροές: Είδε, άκουσε, υποσχέθηκε η Επίτροπος», Philenews.com, 29 Σεπτεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8vh9fn>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Χατζηβασίλης, Μιχάλης, «Drone, κάμερες και φράκτης για ανακοπή μεταναστών», Philenews.com, 27 Οκτωβρίου 2021, <https://tinyurl.com/4jhvtetp>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Χατζηβασίλης, Μιχάλης, «1.702 αιτητές ασύλου τον Οκτώβριο - 85% από Πράσινη Γραμμή», Philenews.com, 28 Οκτωβρίου 2021, <https://tinyurl.com/bdf6wwt5>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Ψύλλου, Δέσποινα, «Πωλούν το μεταναστευτικό που παράγουν», Philenews.com, 22 Απριλίου 2021, <https://tinyurl.com/2p849anf>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Armyvoice, «Στρατηγός Λεοντάρης: Το Ψευδοκράτος οπλοποιεί τους πρόσφυγες», armyvoice.gr, 16 Νοεμβρίου 2019, <https://www.armyvoice.gr/2019/11/stratigos-leontaris-to-pseydokratos-oplopoiei-toys-prosfyges/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Bankingnews, «Gatestone Institute: Χρυσοφόρο δουλεμπόριο η "βοήθεια" των ΜΚΟ σε πρόσφυγες στην Ελλάδα», 16 Σεπτεμβρίου 2018, <https://www.bankingnews.gr/index.php?id=383935>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Bershidsky, Leonid, «Βάλτε τα με τον Λουκασένκο, όχι με απελπισμένους πρόσφυγες», Capital.gr, 11 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8pcv9s>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Bierbach, Mara, “Seeking asylum in Europe in 2019: Facts and figures”, InfoMigrants, December 29, 2019, <https://tinyurl.com/28jn9uvs>, (accessed in December 15, 2021).
- Bigio, Jamille – Vogelstein, Rachel, «Το κρυφό κόστος της εμπορίας ανθρώπων», foreignaffairs.gr, 13 Ιουνίου 2021, <https://tinyurl.com/3sk9ydk>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Can.gr, «Τι είναι ακριβώς οι ΜΚΟ», can.gr, 05 Φεβρουαρίου 2020, <https://www.cna.gr/stories/ti-ine-akrivos-mko-mi-kyvernitikes-organosis/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Capital, «Η Πειρατική Στρατηγική της Τουρκίας στην Κυπριακή ΑΟΖ», capital.gr, 04 Οκτωβρίου 2020, <https://www.capital.gr/diethni/3485314/i-peiratiki-stratigiki-tis-tourkias-stin-kupriaki-aoz>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Capital, «Στο μικροσκόπιο κυπριακής μελέτης η "Γαλάζια Πατρίδα" του Ερντογάν», capital.gr, 21 Μαρτίου 2021, <https://www.capital.gr/diethni/3533443/sto-mikroskopio-kupriakis-meletis-i-galazia-patrida-tou-erntogan>, (έγινε πρόσβαση στις 31 Μαρτίου 2021).
- Capital, «Ελλάδα: Πολιτική έξι σημείων για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού», Capital.gr, 14 Ιουνίου 2021, <https://tinyurl.com/yc7men5y>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Capital, «ΕΕ: 560 εκατ. ευρώ στην Τουρκία για πρόσφυγες και μεταναστευτικό», Capital.gr, 21 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/y9jua894>, (έγινε πρόσβαση στις 21 Δεκεμβρίου 2021).
- Chwastyk, Matthew, “The World’s Congested Human Migration Routes in 5 Maps”, NATIONAL GEOGRAPHIC, September 19, 2015, <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/150919-data-points-refugees-migrants-maps-human-migrations-syria-world>, (accessed in December 15, 2021).
- CNN Greece, «Πέντε χρόνια από την προσφυγική Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας: Τι έχει αλλάξει», CNN Greece.gr, 18 Μαρτίου 2021, <https://tinyurl.com/2xeme78e>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Coffman, Tamara W, “Learning to live with the Islamist Winter”, foreignpolicy.com, July 19, 2012, <https://foreignpolicy.com/2012/07/19/learning-to-live-with-the-islamist-winter/>, (accessed in December 15, 2021).

- Doulgekeri, Foteini, «Δέκα χρόνια μετά την Αραβική Άνοιξη», euronews.com, 17 Δεκεμβρίου 2020, <https://gr.euronews.com/2020/12/17/deka-hronia-meta-tin-araviki-anoi>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- E-Amyna 1821, twitter.com, 27 Νοεμβρίου 2020, https://twitter.com/e_amyna/status/1332276928087281665, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- E-nomothesia, Κοινή Υπουργική Απόφαση οικ. 10616/2020 - ΦΕΚ 3820/Β/9-9-2020, «Καθορισμός λειτουργίας του «Μητρώου Ελληνικών και Ξένων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ)» και του «Μητρώου Μελών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ)», που δραστηριοποιούνται σε θέματα διεθνούς προστασίας, μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης εντός της Ελληνικής Επικράτειας», <https://www.e-nomothesia.gr/kat-allodapoi/koine-upourgike-apophase-oik-10616-2020.html>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- E-nomothesia, Υπουργική Απόφαση οικ.7586/18, ΦΕΚ 4794/Β/26-10-2018, «Λειτουργία Μητρώου Ελληνικών και Ξένων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) που δραστηριοποιούνται σε θέματα διεθνούς προστασίας, μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης», <https://www.e-nomothesia.gr/kat-allodapoi/upourgike-apophase-oik-7586-18-phek-4794b-26-10-2018.html>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Edwards, Adrian, «'Πρόσφυγας' ή 'μετανάστης' – Ποιος όρος είναι ο σωστός;», UNHCR Greece, 11 Ιουλίου 2016, https://www.unhcr.org/gr/12771-prosfygas_i_metanastis.html, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Euronews, «ΕΛΔΑ: "Ναι" σε μαζικές επαναπροωθήσεις μεταναστών», euronews.com, 14 Φεβρουαρίου 2020, <https://gr.euronews.com/2020/02/14/edda-nai-se-mazikes-epanaprowthiseis-metanastwn>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Euronews, «Ε.Ε. προς Τουρκία: Οι παράνομες διελεύσεις δεν θα είναι ανεκτές», euronews.com, 04 Μαρτίου 2020, <https://gr.euronews.com/2020/03/04/ee-pros-tourkia-oi-paranomes-dilefseis-den-tha-einai-anektes>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Euronews, «Κύπρος: Μετανάστες διαμαρτύρονται για τις συνθήκες διαβίωσης», Euronews.com, 01 Φεβρουαρίου 2021, <https://tinyurl.com/2s35jzvy>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Euronews, «Κύπρος: Φράκτης για τις μεταναστευτικές ροές», Euronews.com, 10 Μαρτίου 2021, <https://tinyurl.com/y8jn8rru>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Euronews, «Ντοκουμέντο: Τουρκική ακταιωρός παρενόχλησε σκάφος του λιμενικού», euronews.com, 02 Απριλίου 2021, <https://tinyurl.com/46tc4ncm>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Euronews, «Ελλάδα: Πολιτική έξι σημείων για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού», euronews.gr, 12 Μαΐου 2021, <https://tinyurl.com/8armudm>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Euronews, «Κύπρος: Αριθμός ρεκόρ εξέτασης αιτήσεων ασύλου στη χώρα», Euronews.com, 30 Ιουνίου 2021, <https://tinyurl.com/35t2c2ne>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Euronews, «Περίπου 3.000 με 4.000 μετανάστες βρίσκονται στα σύνορα Πολωνίας - Λευκορωσίας - Διπλωματική ένταση», 09 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/nhz9k7jx>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Euronews, «Κύπρος: Αίτημα στην ΕΕ για αναστολή χορήγησης ασύλου σε παράνομους μετανάστες», Euronews.com, 11 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/bdfct3v3>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Euronews, «Πενήντα μετανάστες μετεγκαθίστανται από την Κύπρο στο Βατικανό, με πρωτοβουλία του Πάπα», Euronews.com, 03 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8cnpjr>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- European Commission, “CISE (Common Information Sharing Environment): A new era for maritime surveillance”, https://ec.europa.eu/oceans-and-fisheries/news/cise-common-information-sharing-environment-new-era-maritime-surveillance-2019-06-27_en, (accessed in December 15, 2021).
- European Commission, “Common European Asylum System”, https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system_en, (accessed in December 15, 2021).
- European Commission, «Knowledge Centre on Migration and Demography», <https://tinyurl.com/ypehybf9>, (accessed in December 15, 2021).
- European Maritime Safety Agency, “EMSA official website”, <http://www.emsa.europa.eu/>, (accessed in December 15, 2021).
- European Parliamentary Research Service Blog, “The Western Balkan Route”, October 5, 2016, <https://epthinktank.eu/2016/10/06/serbias-role-in-the->

- [migration-crisis/dynamics-along-the-western-balkan-route/](#), (accessed in December 15, 2021).
- Europost, «Καταγγελίες σοκ από ΜΚΟ: Χιλιάδες μετανάστες θα μείνουν στην Ελλάδα χωρίς χαρτιά εξαιτίας της ΚΥΑ, που χαρακτηρίζει την Τουρκία... «ασφαλή χώρα»!», [europost.gr](#), 14 Ιουλίου 2021, <https://tinyurl.com/hejn6jc6>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Eurostat, Statistics Explained, Asylum Statistics, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Asylum_statistics, (accessed March in 31, 2021).
- FORTUNE GREECE, «Νέα επεισόδια στις Καστανιές- Ένταση και χημικά (Φωτογραφίες και Βίντεο)», 04 Μαρτίου 2020, <https://www.fortunegreece.com/article/nea-episodia-stis-kastanies-entasi-ke-chimika-fotografies-ke-vinteo/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Frontex, Migratory Map, <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>, (accessed in December 15, 2021).
- Frontex, Migratory situation November: The highest number of detections in November since 2015, December 15, 2021, <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/migratory-situation-november-the-highest-number-of-detections-in-november-since-2015-Vn2CSr>, (accessed in December 15, 2021).
- Frontex, “Operation Poseidon”, <https://frontex.europa.eu/we-support/main-operations/operation-poseidon-greece/>, (accessed in December 15, 2021).
- Frontex, Situation at EU external borders – Lower numbers in Eastern and Western Mediterranean, March 18, 2021, <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/situation-at-eu-external-borders-lower-numbers-in-eastern-and-western-mediterranean-Ufg4Yi>, (accessed in December 15, 2021).
- Galeotti, Mark, «Πώς οπλοποιούνται οι μετανάστες. Η ΕΕ έστησε το σκηνικό για το κυνικό παιχνίδι της Λευκορωσίας», [Foreign Affairs.gr](#), 06 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/mvbbvr23>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Giagkinis, Ioannis, «Τέσσερα εκατομμύρια Πρόσφυγες φιλοξενούνται στην Τουρκία», [euronews.com](#), 15 Δεκεμβρίου 2018, <https://gr.euronews.com/2018/03/20/tessera->

- [ekatommyriaprosfygesfiloxenountai-stin-tourkia](https://www.iefimerida.gr/news/283180/apovasi-stin-kypro-etoimazoynekatontades-metanastes-apo-tin-mersina-tis-toyrkias), (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Gressel, Gustav, Hosa, Joanna, Slunkin, Pavel, «No quiet on the eastern front: The migration crisis engineered by Belarus», European Council on Foreign Relations (ECFR), 09 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8yz2uf>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Hernandez, Joel, “Greece Struggles to Balance Competing Migration Demands”, Migration Policy Institute, September 25, 2020, <https://tinyurl.com/29f9m7ct>, (accessed in December 15, 2021).
- Human Rights Watch, “EU: Rights Abuses at Home Drive Mediterranean Crisis”, June 19, 2015, <https://www.hrw.org/news/2015/06/19/eu-rights-abuses-home-drive-mediterranean-crisis#>, (accessed in December 15, 2021).
- Human Rights Watch, “Lebanon: At Least 45 Local Curfews Imposed on Syrian Refugees”, hrw.org, December 03, 2014, <https://tinyurl.com/2p99xsan>, (accessed in December 15, 2021).
- Jaseviciute, Akvile, «CAN LUKASHENKO USE MIGRATION TO PIT EU STATES AGAINST EACH OTHER?», European Policy Information Center, 11 Νοεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/ymt4hf2r>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Iefimerida, «Καταυλισμός – φάντασμα: Άδειασε η Ειδομένη - Απομάκρυναν 3.820 μετανάστες», iefimerida.gr, 26 Μαΐου 2016, <https://tinyurl.com/rfabsvrf>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Iefimerida, «“Απόβαση” στην Κύπρο ετοιμάζουν εκατοντάδες μετανάστες από την Μερσίνα της Τουρκίας», iefimerida.gr, 14 Αυγούστου 2016, <https://www.iefimerida.gr/news/283180/apovasi-stin-kypro-etoimazoynekatontades-metanastes-apo-tin-mersina-tis-toyrkias>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Iefimerida, «Αποκάλυψη: 577.000 νόμιμοι μετανάστες, από 150 χώρες, ζουν στην Ελλάδα!», iefimerida.gr, 16 Δεκεμβρίου 2016, <https://www.iefimerida.gr/news/307859/apokalypsi-577000-nomimoi-metanastes-apo-150-hores-zoyn-stin-ellada>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Iefimerida, «Μακελειό στο Charlie Hebdo, 4 χρόνια πριν -Οι δημοσιογράφοι και ο αστυνομικός που εκτέλεσαν οι τρομοκράτες [εικόνες & βίντεο]»,

iefimerida.gr, 07 Ιανουαρίου 2019,

<https://www.iefimerida.gr/news/469870/makeleio-sto-charlie-hebdo-4-hronia-prin-oi-dimosiografoi-kai-o-astynomikos-poy>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Iefimerida, «Μεταναστευτικό: Μαίνεται η μάχη σε Έβρο και νησιά -Τα 5 μέτρα της κυβέρνησης για την ενίσχυση των συνόρων», iefimerida.gr, 01 Μαρτίου 2020, <https://www.iefimerida.gr/ellada/metanasteytiko-mahi-se-ebro-nisia-ta-5-metra>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Iefimerida, «Ωμός εκβιασμός Ερντογάν: Ή λεφτά ή θα ανοίξω τις πύλες για τους πρόσφυγες», iefimerida.gr, 05 Σεπτεμβρίου 2019, <https://www.iefimerida.gr/kosmos/erntogan-toyrkia-etoimi-ta-synora-gia-prosfyges-pros-eyropi>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Iefimerida, «Tagesspiegel: Η Τουρκία εργαλειοποιεί το μεταναστευτικό για να αποφύγει τις κυρώσεις της ΕΕ», iefimerida.gr, 10 Σεπτεμβρίου 2020, <https://www.iefimerida.gr/kosmos/tagesspiegel-toyrkia-metanasteytiko-kyroseis-ee>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Iefimerida, «Μηταράκης: Την τελευταία τριετία ανακτήσαμε τον έλεγχο της μεταναστευτικής κρίσης», iefimerida.gr, 16 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/rkn49bx7>, (έγινε πρόσβαση στις 16 Δεκεμβρίου 2021).

Insider, «Η Τουρκία παγώνει τη συμφωνία επανεισδοχής με την Ελλάδα», insider.gr, 07 Ιουνίου 2018, <https://www.insider.gr/eidiseis/politiki/86368/i-toyrkia-pagonei-ti-symfonia-epaneisdohis-me-tin-ellada>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

International Organization for Migration, World Migration Report 2020, https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf, (accessed in December 15, 2021).

In, «Έβρος: Εξετάζεται επέκταση του φράχτη ή κατασκευή νέων τμημάτων στα σύνορα με την Τουρκία», in.gr, 09 Ιουλίου 2021, <https://tinyurl.com/ycx62wbz>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Kirisci, Kemal, “Turkey: A Transformation from Emigration to Immigration”, Migration Policy Institute, November 01, 2003, <https://www.migrationpolicy.org/article/turkey-transformation-emigration-immigration>, (accessed in December 15, 2021).

- Kirisci, Kemal, [Επανεξετάζοντας τη συμφωνία μετανάστευσης ΕΕ-Τουρκίας του 2016: μία ευκαιρία για την Ελλάδα πέραν του να είναι απλώς «η ασπίδα της Ευρώπης»], ELIAMEP.gr, 02 Απριλίου 2021, <https://tinyurl.com/yc672j64>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Lawspot, Υπουργική Απόφαση οικ. 39487/16/08 Σεπτεμβρίου 2016, «Σύσταση Εθνικού Μητρώου ελληνικών και ξένων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) που δραστηριοποιούνται σε θέματα διεθνούς προστασίας, μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης», <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/ypourgiki-apofasi-oik-39487-16-892016>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Liberal.gr, «Ευ. Αποστολάκης: Προσπαθήσαμε να στείλουμε πίσω το ελικόπτερο με τους 8 Τούρκους», 15 Ιουλίου 2020, <https://www.liberal.gr/politics/prospathisame-na-steiloume-piso-to-elikoptero-me-tous-8-tourkous/313044>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Liberal, «Νέα επεισόδια με χημικά και δακρυγόνα από την Τουρκία στις Καστανιές», Liberal.gr, 02 Μαρτίου 2020, <https://www.liberal.gr/news/nea-epeisodia-mechimika-kai-dakrugona-apo-tin-tourkia-stis-kastanies/289532>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Merriam-Webster, “Asymmetric warfare”, In Merriam-Webster.com dictionary, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/asymmetric%20warfare>, (accessed in December 15, 2021).
- Mills, Stephen J., Major US Army, Military Operations in Urban Terrain (MOUT) - A Future Perspective for a Joint Environment, <https://www.hsdl.org/?view&did=457801>, (accessed in December 15, 2021).
- Naftemporiki, «ΔΟΜ: Οι διακινητές ανθρώπων βγάζουν 35 δις δολάρια το χρόνο», naftemporiki.gr, 31 Μαΐου 2017, <https://m.naftemporiki.gr/story/1241755/dom-oi-diakinites-anthropon-bgazoun-35-dis-dolaria-ton-xrono>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Naftemporiki, «Ισπανία: Σχεδόν 8.000 μετανάστες εισήλθαν στη Θέουτα και τη Μελίγια από χθες», naftemporiki.gr, 18 Μαΐου 2021, <https://tinyurl.com/4xskznm>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- National Post. «“Βρώμικο” τουρκικό σχέδιο με κύματα μεταναστών: Ότι δεν κατάφεραν στον Έβρο προσπαθούν να το κάνουν στην Κύπρο», nationalpost.com.cy, 06 Ιανουαρίου 2021, <https://nationalpost.com.cy/quot-vromiko-quot-toyrkiko-schedio-me-kymata-metanaston-o-ti-den-kataferan-ston-evro-prospathoyn-na-to-kanoy-n-stin-kypro/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- NATO, “NATO Integrated Air and Missile Defence”, April 15, 2019, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8206.htm, (accessed in December 15, 2021).
- News 247, «Για ποιο λόγο ξέσπασε ο εμφύλιος στη Συρία σύμφωνα με τους Αμερικανούς. Ο ρόλος της ξηρασίας», news247.gr, 03 Μαρτίου 2015, <https://www.news247.gr/epistimi/gia-poio-logo-xespase-o-emfylios-sti-syria-symfona-me-toys-amerikanoy-s-o-rolos-tis-xirasias.6331921.html>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- News247, «Αλεξανδρούπολη: Τουρκικό στρατιωτικό ελικόπτερο προσγειώθηκε εκτάκτως. Ζήτησαν πολιτικό άσυλο», news247.gr, 16 Ιουλίου 2016, <https://tinyurl.com/3xbxr73z>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- News 247, «Πρωτοφανής πρόκληση: Τουρκικά F-16 πέταξαν πάνω από τον Έβρο», news247.gr, 11 Μαρτίου 2020, <https://www.news247.gr/amyna/protofanis-proklisi-toyrkika-f-16-petaxan-pano-evro.7599977.html>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Newsbeast, «Έκτακτο ΚΥΣΕΑ υπό τον Μητσοτάκη για το Αφγανιστάν – Συναγερμός στις Ένοπλες Δυνάμεις», Protagon.gr, 17 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/3k8xfjyv>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Newsbeast, «Δραματική πρόβλεψη του ΟΗΕ για Αφγανιστάν: Έως και 500.000 νέοι πρόσφυγες το 2021», newsbeast.gr, 27 Αυγούστου 2021, <https://tinyurl.com/2p8cvy5t>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Newsit, «Ειδομένη: Επεισόδια 7 ωρών με πλαστικές σφαίρες, δακρυγόνα και χημικά - Τα βίντεο της μάχης προσφύγων με Σκοπιανούς αστυνομικούς!», newsit.gr, 10 Απριλίου 2016, <https://www.newsit.gr/topikes-eidhseis/eidomeni-episodia-7-oron-me-plastikes-sfaires-dakrygona-kai-ximika-ta-vinteo-tis-maxis-prosfygon-me-skopianoy-s-astynomikoys/1299354/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Organisation for Economic Co-operation and Development, «Settling In 2018: Indicators of Immigrant Integration», December 09, 2018, OECD.org, <https://tinyurl.com/2p8w2s2r>, (accessed in December 15, 2021).
- Parapolitika, «Frontex – Λιμενικό: Και αερόστατο στην μάχη επιτήρησης των συνόρων», parapolitika.gr, 21 Ιουλίου 2021, <https://tinyurl.com/ymh8rdyu>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Protagon, «Η Ελλάδα από χώρα τράνζιτ έγινε χώρα εγκλωβισμού», protagon.gr, 02 Μαρτίου 2016, <https://tinyurl.com/32tfhzkh>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Reporter, «Εκατό μετανάστες ημερησίως από τις τρύπες της Πράσινης Γραμμής- Σφίγγει ο κλοιός», Reporter.com, 16 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8ca6ue>, (έγινε πρόσβαση στις 16 Δεκεμβρίου 2021).
- Reporter, «Έδωσε στοιχεία για το μεταναστευτικό στην Ε.Ε. ο Αναστασιάδης - Αύξηση κατά 40%», Reporter.com, 15 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/u9dz4d87>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Sanderson, Sertan, “Frontex report: No proof of involvement of pushbacks -- so far”, January 22, 2021, infomigrants.net, <https://www.infomigrants.net/en/post/29829/frontex-report-no-proof-of-involvement-of-pushbacks-so-far>, (accessed in December 15, 2021).
- Schengen, “Schengen Agreement”, <https://www.schengenvisainfo.com/schengen-agreement/>, (accessed in December 15, 2021).
- Sexton, Ellen, "Asymmetrical warfare", Encyclopedia Britannica, November 17, 2016, <https://www.britannica.com/topic/asymmetrical-warfare>, (accessed in December 15, 2021).
- Shaheen, Kareem – Wintour, Patrick – Rankin, Jennifer, “Turkey threatens to end refugee deal in row over EU accession”, theguardian.com, November 25, 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/nov/25/turkey-threatens-end-refugee-deal-row-eu-accession-erdogan>, (accessed in December 15, 2021).
- Shared Histories, «Κοινές ιστορίες - Άνθρωποι σε κίνηση, Εσωτερική και Εξωτερική Μετανάστευση», <https://www.he.duth.gr/sharedhistories/index.php/contents/the-impact-of-the-industrial-revolution/demographic-and-social-change/people-on-the-move>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

- Sigmalive, «EASO: 7.440 αιτήσεις ασύλου στην Κύπρο το 2020 - Το 24% έγινε από Σύριους», Sigmalive.com, 29 Ιουνίου 2021, <https://tinyurl.com/jdxvff2v>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Sigmalive, «Διαμαρτυρία στην Κοκκινοτριμιθιά για το Κέντρο Φιλοξενίας Πουρνάρας», Sigmalive.com, 08 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8hvxhr>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Sigmalive, «Με στοιχεία για το μεταναστευτικό στις Βρυξέλλες ο Πρόεδρος Αναστασιάδης», Sigmalive.com, 15 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/3x4fctdc>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- SLpress, «Κοινό μέτωπο Ελλάδας, Ισπανίας, Ιταλίας, Μάλτας στο μεταναστευτικό», slpress.gr, 25 Νοεμβρίου 2020, <https://slpress.gr/news/koino-metopo-elladas-ispantias-italias-maltas-sto-metanasteytiko/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Socialpolicy, «Ευρωβαρόμετρο: Ευρήματα πρόσφατης έρευνας», socialpolicy.gr, 25 Σεπτεμβρίου 2018, <https://tinyurl.com/ycksw2jm>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Sputnik News, «Πρώην δικηγόρος των 8 Τούρκων στρατιωτικών: Η Ελλάδα έπραξε σωστά που δεν τους εξέδωσε στην Τουρκία», sputniknews.gr, 17 Ιουλίου 2020, <https://tinyurl.com/4c4efmab>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- The President, «Ν. Μηταράκης: Σηκώνουμε δυσανάλογο βάρος – Εργαζόμαστε για ένα νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης», thepresident.gr, 09 Απριλίου 2021, <https://tinyurl.com/55dm7x7n>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- The Pressroom, «Έκτακτη στρατιωτική άσκηση στο Κιλκίς παρουσία Καμμένου», thepressroom.gr, 14 Απριλίου 2016, <https://tinyurl.com/4xrp4r3j>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- TRT.NET, «Ολοκληρώθηκαν τα 781 χλμ. του τείχους ανάμεσα στην Τουρκία – Συρία», trt.net.gr, 18 Δεκεμβρίου 2017, <https://tinyurl.com/2p99xuy7>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- United Nation Refugee Agency, Aegean Islands Weekly Snapshot 15 - 21 December 1521, <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/85643>, (accessed in December 15, 2021).

- United Nation Refugee Agency, Mediterranean Situation, <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>, (accessed in December 15, 2021).
- United Nation Refugee Agency, Mediterranean Situation, Greece, <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>, (accessed in December 15, 2021).
- United Nations, Refugee Crisis in Europe, <https://www.unrefugees.org/emergencies/refugee-crisis-in-europe/>, (accessed in December 15, 2021).
- United Nations International Children's Emergency Fund, Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 20 Νοεμβρίου 1989, διαθέσιμο στο <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bcbf83a2>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).
- Wallis, Emma, “EU concludes €6 billion contract for refugees in Turkey”, InfoMigrants.net, December 18, 2020, <https://www.infomigrants.net/en/post/29205/eu-concludes-6-billion-contract-for-refugees-in-turkey>, (accessed in December 15, 2021).

Σελίδα σκοπίμως κενή

Παράρτημα «Α»
Φωτογραφικό υλικό

Εικόνα 1

Η φωτογραφία του πνιγμένου Άλαν, του μικρού παιδιού από τη Συρία, σε μια παραλία κοντά στην Αλικαρνασσό της Τουρκίας, αφύπνισε τη κοινή γνώμη, τόσο στην Ευρώπη, όσο και σε ολόκληρο τον κόσμο.¹

¹ Μαρία, Ρηγούτσου, «Η φωτογραφία που συγκλόνισε τον κόσμο», dw.com, 02 Σεπτεμβρίου 2020, <https://p.dw.com/p/3hs5P>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Εικόνα 2

Οι δράσεις της επιχειρήσεως Poseidon της FRONTEX, στα σύνορα της Ελλάδας με την Τουρκία.²

² FRONTEX, “Operation Poseidon”, <https://frontex.europa.eu/we-support/main-operations/operation-poseidon-greece/>, (accessed in December 15, 2021).

Εικόνα 3

Επεισόδια μεταναστών με Σκοπιανούς αστυνομικούς στην Ειδομένη.³

³ Newsit, «Ειδομένη: Επεισόδια 7 ωρών με πλαστικές σφαίρες, δακρυγόνα και χημικά - Τα βίντεο της μάχης προσφύγων με Σκοπιανούς αστυνομικούς!», newsit.gr, 10 Απριλίου 2016, <https://www.newsit.gr/topikes-eidhseis/eidomeni-episodesia-7-oron-me-plastikes-sfares-dakrygona-kai-ximika-ta-vinteo-tis-maxis-prosfygon-me-skopianoys-astynomikoys/1299354/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Εικόνα 4

Δωρεάν μεταφορά μεταναστών με λεωφορεία, στα σύνορα με την Ελλάδα στις Καστανιές.⁴

⁴ ΤΟ ΒΗΜΑ, «Τουρκία: Μεταφέρουν δωρεάν με λεωφορεία πρόσφυγες και μετανάστες στα σύνορα με την Ελλάδα», [tonima.gr](https://www.tovima.gr/2020/02/28/world/tourkia-metaferoun-dorean-me-leoforeia-prosfyges-kai-metanastes-sta-synora-me-tin-ellada/), 28 Φεβρουαρίου 2020, <https://www.tovima.gr/2020/02/28/world/tourkia-metaferoun-dorean-me-leoforeia-prosfyges-kai-metanastes-sta-synora-me-tin-ellada/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Εικόνα 5

Έλληνες στρατιώτες και αστυνομικοί αντιμετώπιζαν με τους μετανάστες στις Καστανιές Έβρου, στις 04 Μαρτίου 2020.⁵

⁵ FORTUNE GREECE, «Νέα επεισόδια στις Καστανιές- Ένταση και χημικά (Φωτογραφίες και Βίντεο)», 04 Μαρτίου 2020, <https://www.fortunegreece.com/article/nea-episodia-stis-kastanies-entasi-ke-chimika-fotografies-ke-vinteo/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

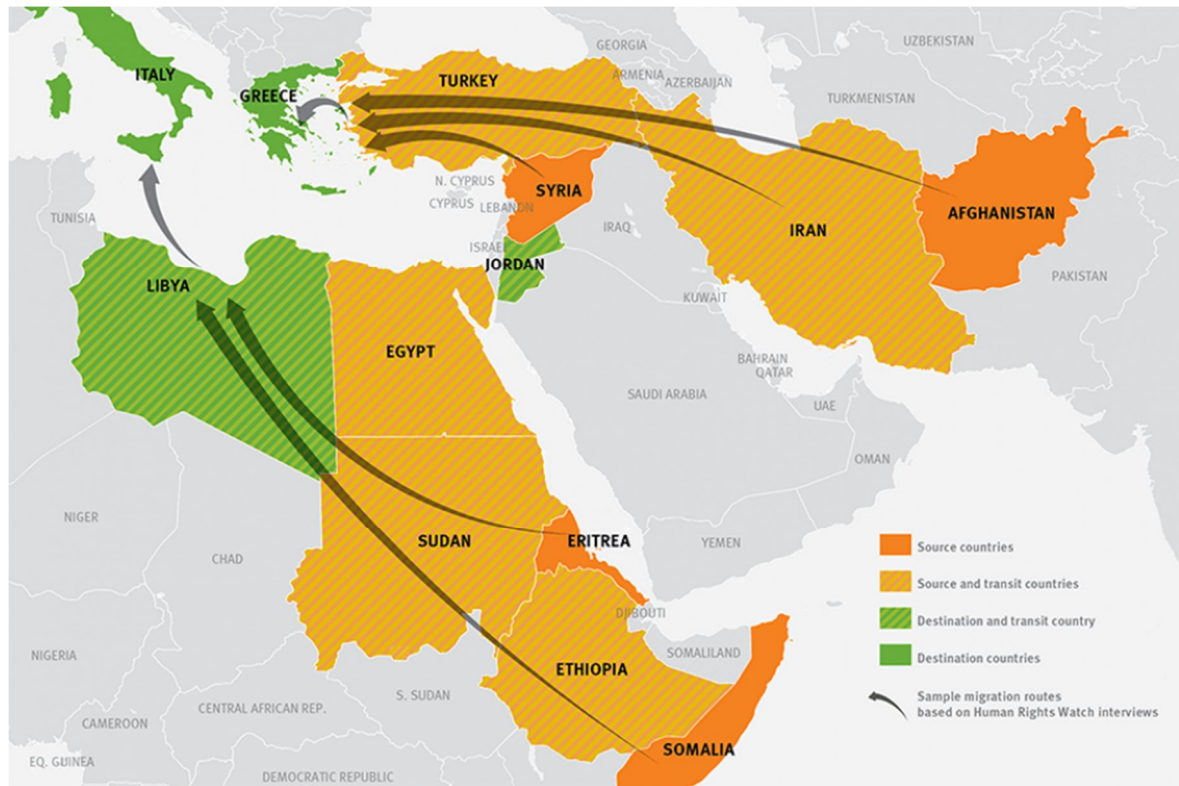
Εικόνα 6

Πολωνοί στρατιώτες αντιμέτωποι με μετανάστες στα σύνορα Πολωνίας-Λευκορωσίας, στις 9 Νοεμβρίου 2021.⁶

⁶ Mark, Galeotti, «Πώς οπλοποιούνται οι μετανάστες. Η ΕΕ έστησε το σκηνικό για το κυνικό παιχνίδι της Λευκορωσίας», Foreign Affairs.gr, 06 Δεκεμβρίου 2021, https://foreignaffairs.gr/articles/73488/mark-galeotti/pos-oplopoiountai-oi-metanastes?utm_source=dlvr.it&utm_medium=twitter, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Παράρτημα «Β»

Χάρτες

Χάρτης 1

Χάρτης που παρουσιάζει τις μεταναστευτικές ροές στην Ανατολική Μεσόγειο.¹

¹ Human Rights Watch, “EU: Rights Abuses at Home Drive Mediterranean Crisis”, June 19, 2015, <https://www.hrw.org/news/2015/06/19/eu-rights-abuses-home-drive-mediterranean-crisis#>, (accessed in December 15, 2021).

Eastern Mediterranean Route

NG STAFF
SOURCES: MISSING MIGRANTS PROJECT, INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION; UNHCR; I-MAP;
REGIONAL MIXED MIGRATION SECRETARIAT

Χάρτης 2

Χάρτης που παρουσιάζει τις μεταναστευτικές ροές στην Ανατολική Μεσόγειο.²

² Matthew, Chwastyk, “The World’s Congested Human Migration Routes in 5 Maps”, NATIONAL GEOGRAPHIC, September 19, 2015, <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/150919-data-points-refugees-migrants-maps-human-migrations-syria-world>, (accessed in December 15, 2021).

Dynamics along the Western Balkan route

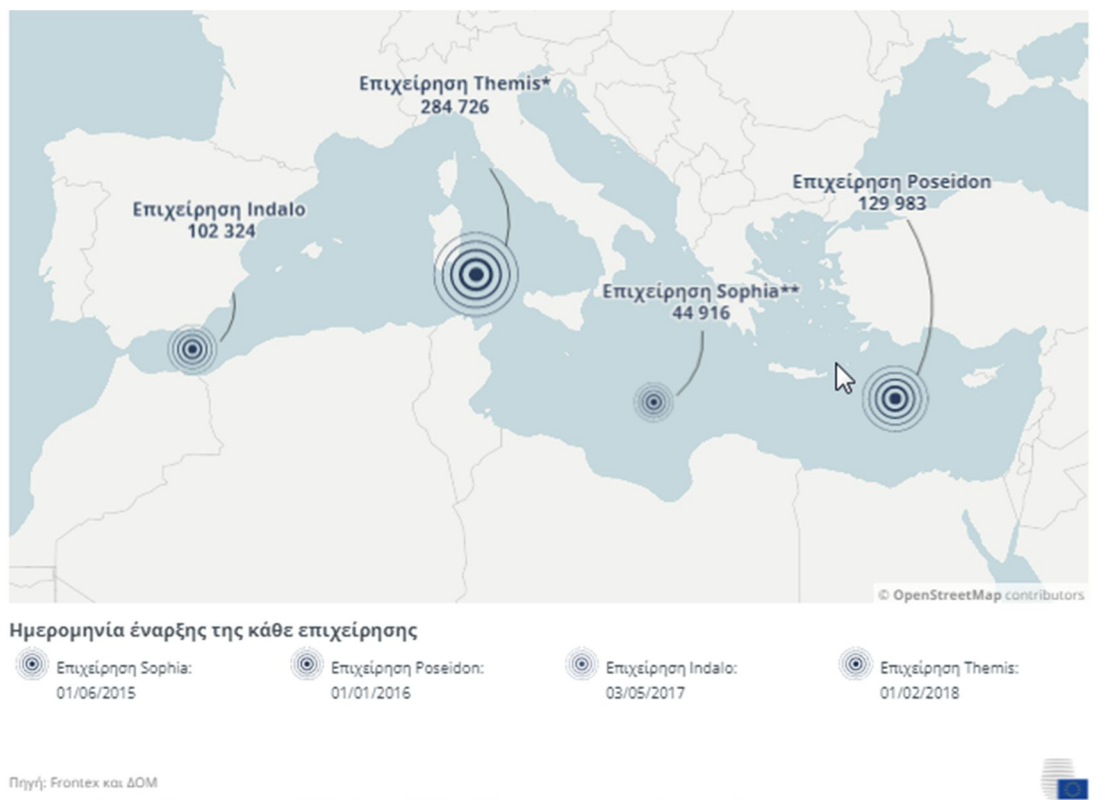
Figure 1 – The Western Balkan route

Χάρτης 3

Χάρτης που παρουσιάζει τις μεταναστευτικές ροές στο δρόμο των Βαλκανίων.³

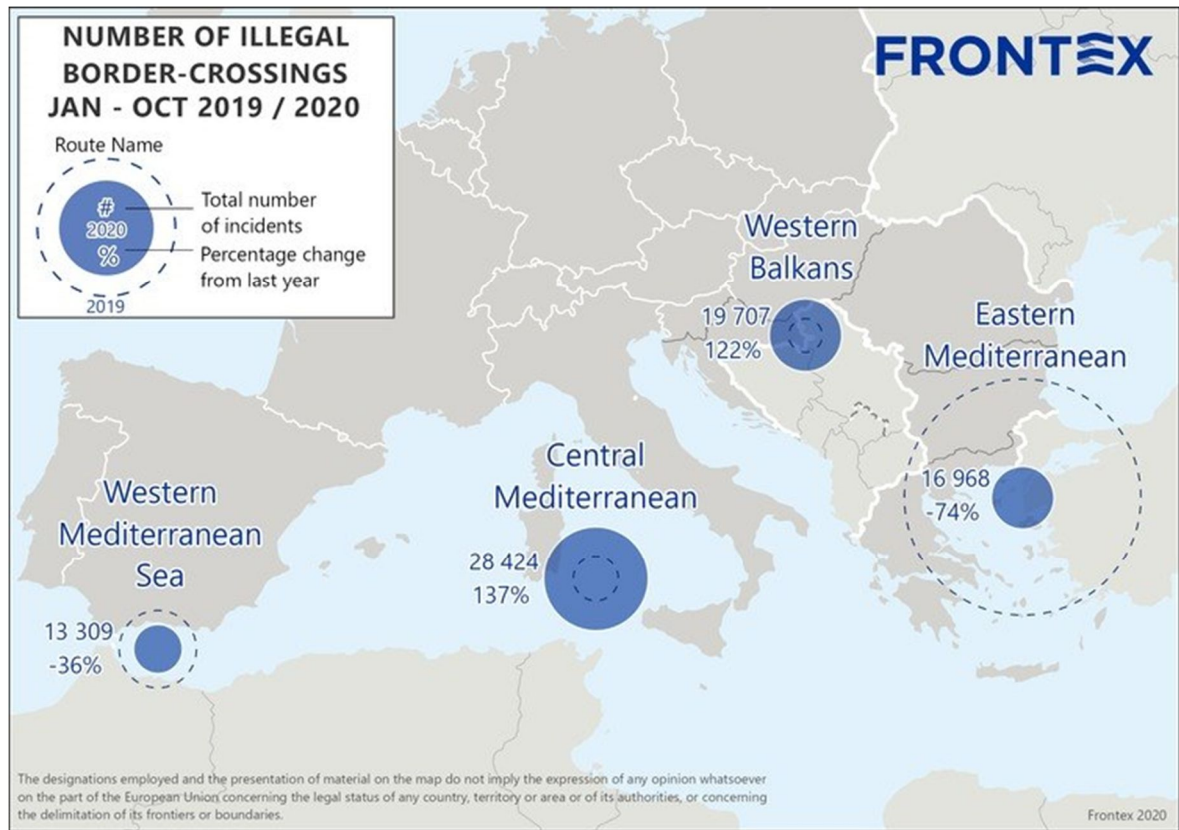
³ European Parliamentary Research Service Blog, “The Western Balkan Route”, October 5, 2016, <https://epthinktank.eu/2016/10/06/serbias-role-in-the-migration-crisis/dynamics-along-the-western-balkan-route/>, (accessed in December 15, 2021).

Χάρτης 4

Χάρτης που παρουσιάζει τις 4 επιχειρήσεις ελέγχου μεταναστευτικών ροών στην Μεσόγειο, κατά τα έτη 2015 έως και 2021 (στοιχεία έως 05 Δεκεμβρίου 2021). Συνολικά έχουν πραγματοποιηθεί 561.949 διασώσεις, ενώ δυστυχώς έχουν χάσει την ζωή τους 19.650.⁴

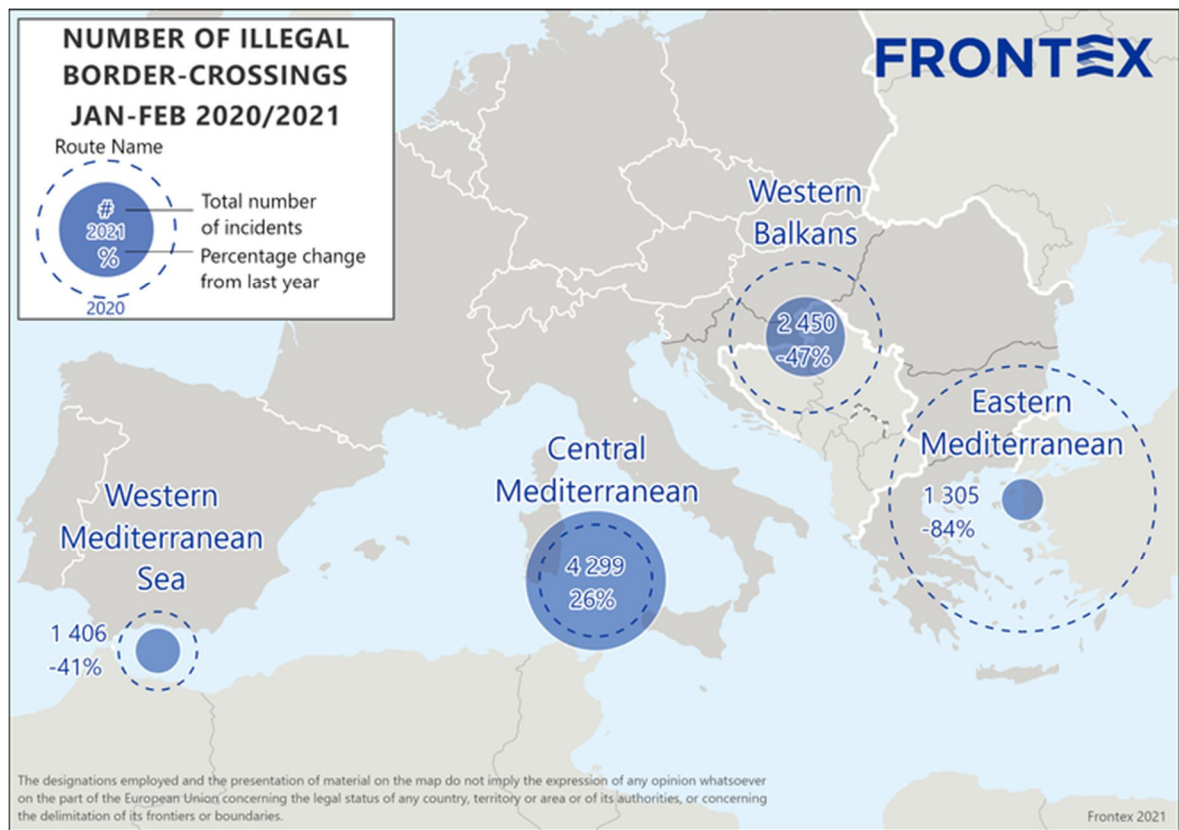
⁴ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Ενημερωτικό γράφημα - Lives saved in EU Mediterranean operations (2015-2021)», <https://www.consilium.europa.eu/el/infographics/saving-lives-sea/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Χάρτης 5

Συγκριτικός χάρτης της Frontex, που παρουσιάζει τη μείωση των μεταναστευτικών ροών στα Ελληνοτουρκικά σύνορα και στην Ισπανία, σε αντίθεση με την αύξηση των ροών στην περιοχή της Μάλτας – Ιταλίας, κατά το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου – Οκτωβρίου 2019/2020.⁵

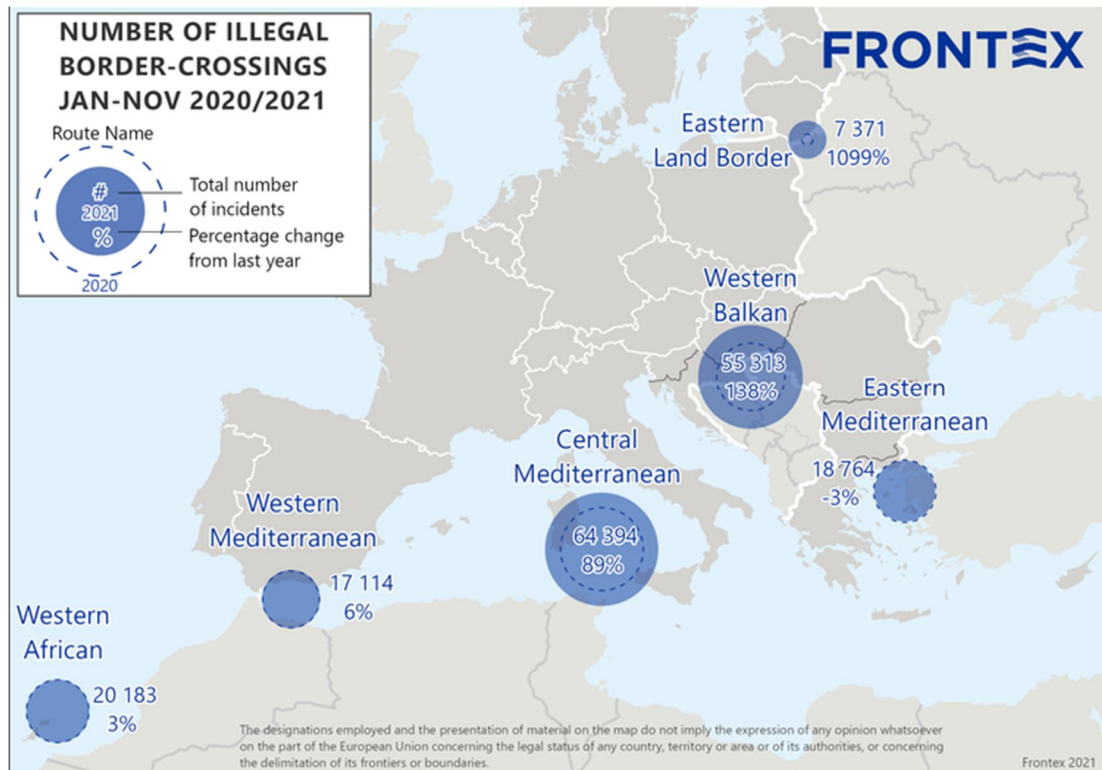
⁵ E-Amyna 1821, [twitter.com,](https://twitter.com/e_amyna/status/1332276928087281665) 27 Νοεμβρίου 2020, https://twitter.com/e_amyna/status/1332276928087281665, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Χάρτης 6

Συγκριτικός χάρτης της Frontex, που παρουσιάζει την κατάσταση στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου 2020/2021. Ο συνολικός αριθμός των μεταναστευτικών ροών μειώθηκε περίπου 40%, λόγω των μειώσεων στα Ελληνοτουρκικά σύνορα και στην Ισπανία, σε αντίθεση με την αύξηση των ροών στην περιοχή της Μάλτας – Ιταλίας.⁶

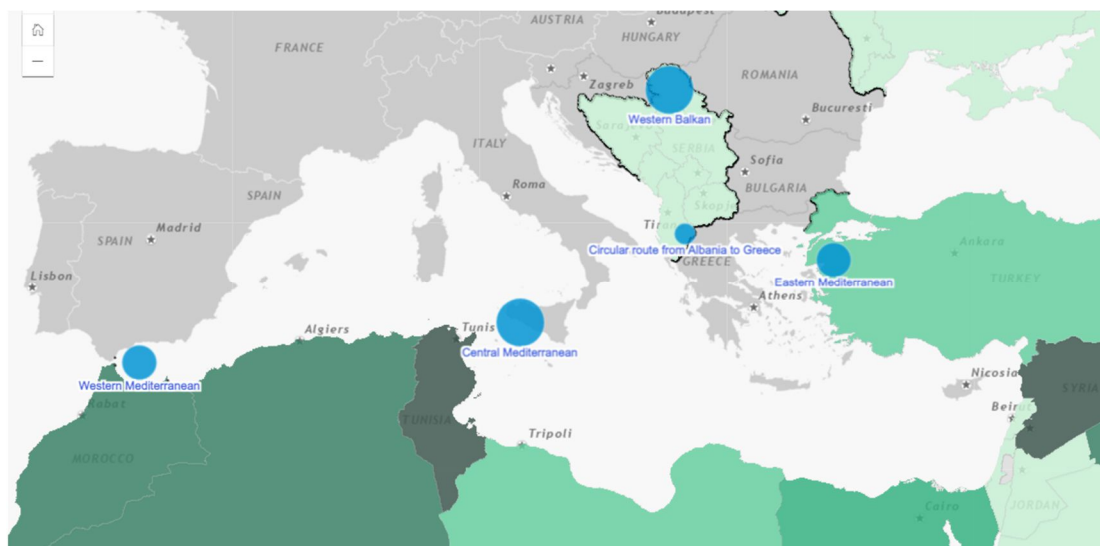
⁶ Frontex, Situation at EU external borders – Lower numbers in Eastern and Western Mediterranean, March 18, 2021, <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/situation-at-eu-external-borders-lower-numbers-in-eastern-and-western-mediterranean-Ufg4Yi>, (accessed in December 15, 2021).

Χάρτης 7

Συγκριτικός χάρτης της Frontex, που παρουσιάζει την κατάσταση στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου – Νοεμβρίου 2020/2021. Ο συνολικός αριθμός των μεταναστευτικών ροών στους 11 πρώτους μήνες του 2021 σημείωσε αύξηση 60% σε σχέση με το 2020 και 45% με το 2019. Στα ανατολικά σύνορα της ΕΕ παρουσίασε αύξηση 13 φορές σε σχέση με το 2020 και σχεδόν 12 φορές με το 2019. Ωστόσο στο δρομολόγιο της ανατολικής Μεσογείου παρουσίασε μείωση 3% σε σχέση με το 2020 και 75% με το 2019, όμως τον Νοέμβριο οι μεταναστευτικές ροές παρουσίασαν αύξηση 87% σε σχέση με το 2020 και ειδικότερα στην Ελλάδα οι ροές μειώθηκαν κατά 13%, σε αντίθεση με την Κύπρο αυξήθηκαν 244%, αντιπροσωπεύοντας το 70% των μεταναστευτικών ροών.⁷

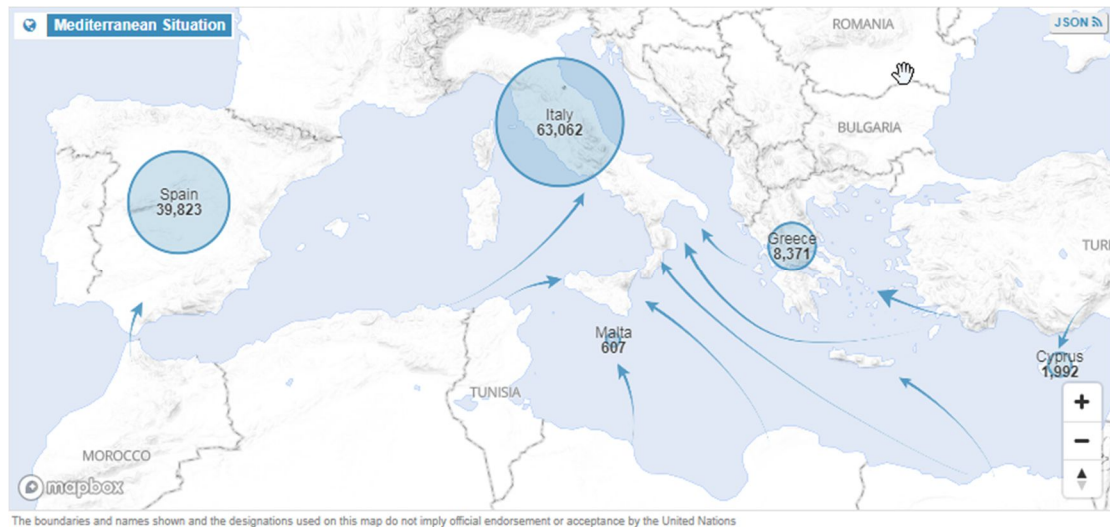
⁷ Frontex, Migratory situation November: The highest number of detections in November since 2015, December 15, 2021, <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/migratory-situation-november-the-highest-number-of-detections-in-november-since-2015-Vn2CSr>, (accessed in December 15, 2021).

Χάρτης 8

Χάρτης της Frontex, που παρουσιάζει τις τρέχουσες μεταναστευτικές ροές στην Ευρώπη από τη Μεσόγειο, κατά το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου – Νοεμβρίου 2021. Από την Ανατολική Μεσόγειο εισήλθαν 18.746 άτομα, από την Κεντρική Μεσόγειο 64.394 και από την Δυτική Μεσόγειο 17.114. Επιπλέον παρέχονται πληροφορίες για τις χώρες από τις οποίες προέρχονται οι μεταναστευτικές ροές, από το 2009 έως και το 2021⁸

⁸ Frontex, Migratory Map, <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>, (accessed in December 15, 2021).

Χάρτης 9

Χάρτης της Υπάτης Αρμοστείας των ΗΕ, που παρουσιάζει τις τρέχουσες μεταναστευτικές ροές στην Ευρώπη από τη Μεσόγειο, κατά το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου – Νοεμβρίου 2021. Στην Ελλάδα καταγράφονται 8.371 άτομα, στην Κύπρο 1.992, στην Ιταλία 63.062, στη Μάλτα 607 και στην Ισπανία 39.823.⁹

⁹ United Nation Refugee Agency, Mediterranean Situation, <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>, (accessed in December 15, 2021).

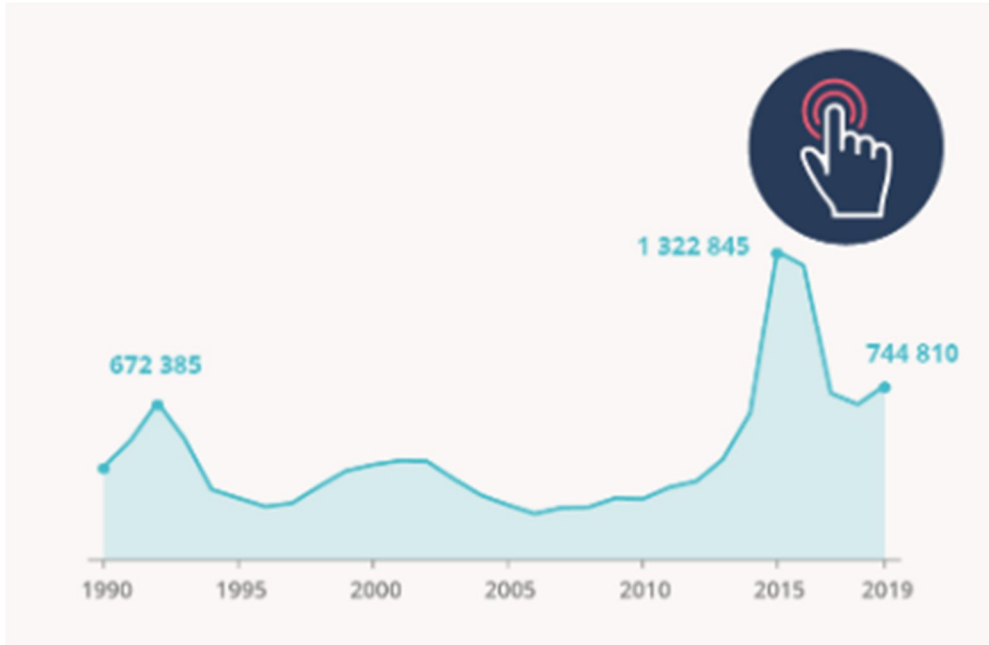
The boundaries and names shown and the designations used on this map do not imply official endorsement or acceptance by the United Nations

Χάρτης 10

Χάρτης της Υπάτης Αρμοστείας των ΗΕ, που παρουσιάζει τις τρέχουσες μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα, κατά το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου – Νοεμβρίου 2021. Στην Ελλάδα καταγράφονται 8.371 άτομα, εκ των οποίων 4.585 στον Έβρο, 1.474 στη Λέσβο, 376 στη Χίο, 436 στη Σάμο, 52 στη Λέρο, 838 στην Κω, 26 στη Σύμη, 109 στην Ρόδο, 3 στο Καστελόριζο, 185 στην Κρήτη και 287 στα υπόλοιπα νησιά.¹⁰

¹⁰ United Nation Refugee Agency, Mediterranean Situation, Greece, <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>, (accessed in December 15, 2021).

Παράρτημα «Γ»
Πίνακες – Γραφήματα

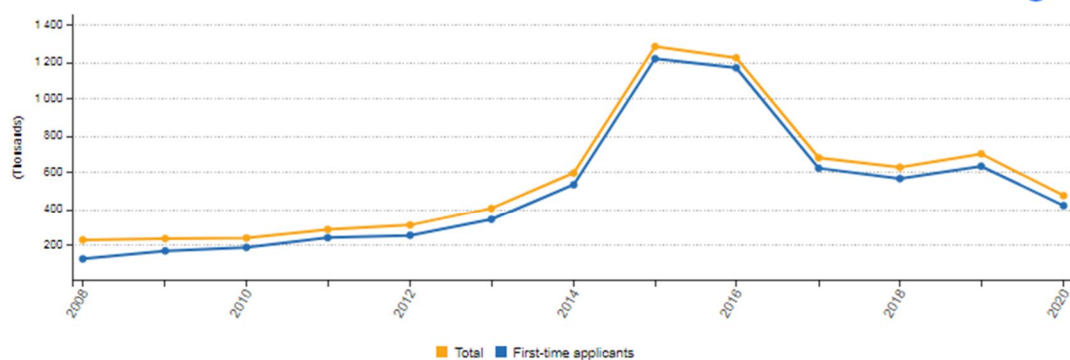

Γράφημα 1

Γράφημα που παρουσιάζει την πορεία των αιτήσεων ασύλου στην ΕΕ, κατά τα έτη 1990 - 2019.¹

¹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Μεταρρύθμιση του συστήματος ασύλου της ΕΕ», <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/migratory-pressures/eu-asylum-reform/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Asylum applications (non-EU) in the EU Member States, 2008–2020

Total: 2008 - 2014: Croatia not available.

First-time applicants: 2008: Bulgaria, Greece, Spain, France, Croatia, Lithuania, Luxembourg, Hungary, Austria, Romania, Slovakia and Finland not available. 2009: Bulgaria, Greece, Spain, Croatia, Luxembourg, Hungary, Austria, Romania, Slovakia and Finland not available. 2010: Bulgaria, Greece, Croatia, Luxembourg, Hungary, Austria, Romania and Finland not available.

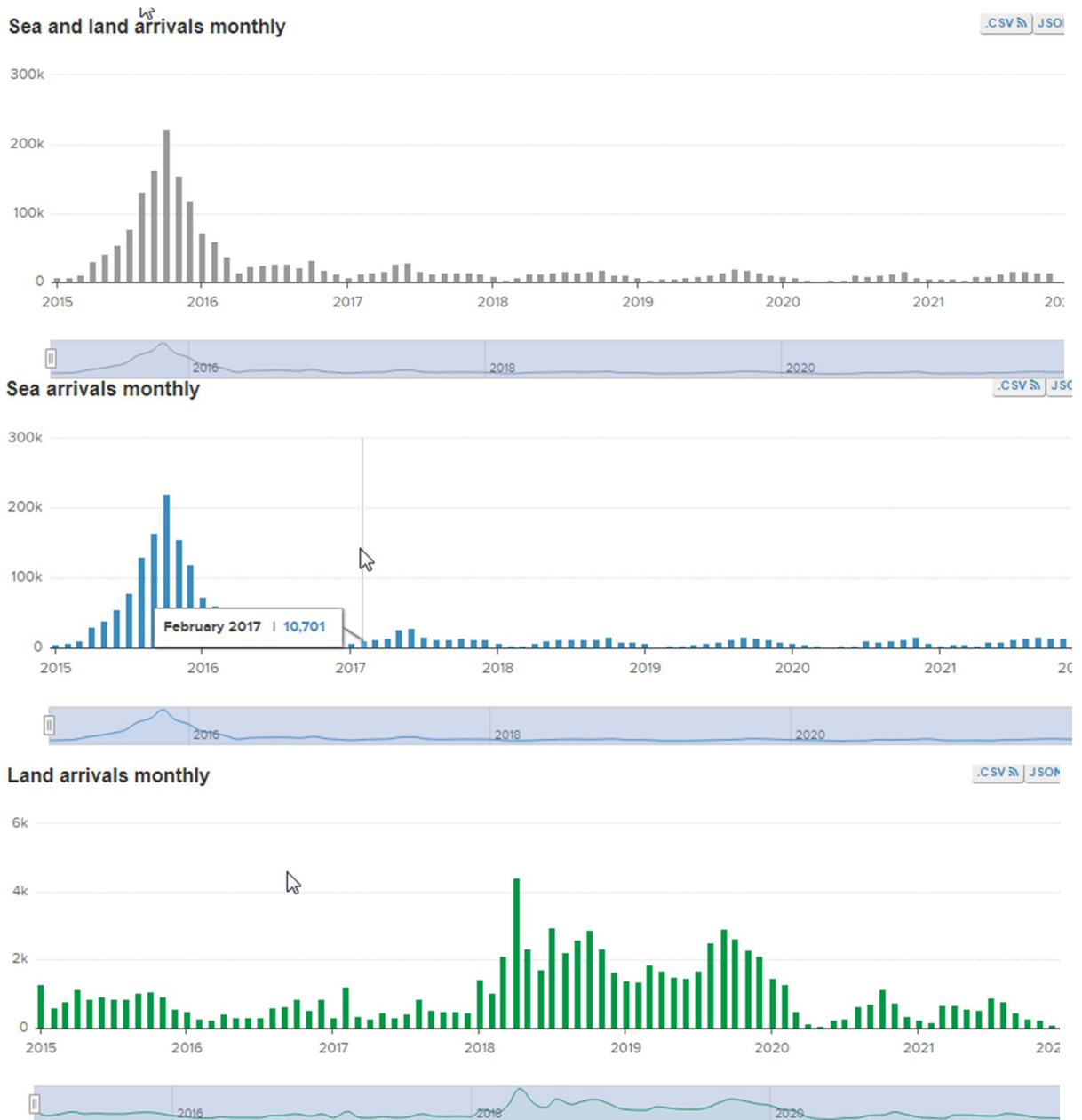
2011: Croatia, Hungary, Austria and Finland not available. 2012: Croatia, Hungary and Austria not available. 2013: Austria not available.

eurostat

Γράφημα 2

Συγκριτικό γράφημα που παρουσιάζει την πορεία των αιτήσεων ασύλου στην ΕΕ, κατά τα έτη 2008 – 2020, τόσο των συνολικών αιτήσεων αλλά και όσων υπέβαλαν αίτηση για πρώτη φορά.²

² Eurostat, Statistics Explained, Asylum Statistics, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Asylum_statistics, (accessed in December 15, 2021).

Γράφημα 3

Αναλυτικά γραφήματα της Ύπατης Αρμοστείας των ΗΕ, που παρουσιάζουν τις μεταναστευτικές ροές στο δρόμο της Μεσογείου, από το 2015 έως και το Νοέμβριο του 2021, τόσο συγκεντρωτικά, όσο και αναλυτικά σε θαλάσσια – χερσαία οδό.³

³ United Nation Refugee Agency, Mediterranean Situation, <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>, (accessed in December 15, 2021).

Most common nationalities of Mediterranean sea and land arrivals from January 2021

[.CSV](#) [JSON](#)

NOTE: Detailed data on countries of origin of arrivals to Spain in 2021 has yet to be made available by relevant authorities.

Country of origin	Source	Data date	Population
Tunisia		31 Oct 2021	24.3% 14,342
Bangladesh		31 Oct 2021	10.9% 6,455
Egypt		31 Oct 2021	10.6% 6,261
Syrian Arab Rep.		31 Oct 2021	6.2% 3,639
Iran (Islamic Rep. of)		31 Oct 2021	5.8% 3,402
Côte d'Ivoire		31 Oct 2021	5.5% 3,219
Iraq		31 Oct 2021	4.3% 2,513
Others		31 Oct 2021	3.5% 2,057
Afghanistan		31 Oct 2021	3.4% 1,995
Guinea		31 Oct 2021	3.3% 1,968

Πίνακας 1

Πίνακας της Ύπατης Αρμοστείας των ΗΕ, που παρουσιάζονται οι εθνικότητες των μεταναστευτικών ροών στο δρόμο της Μεσογείου, από τον Ιανουάριο έως και τον Οκτώβριο του 2021.⁴

⁴ United Nation Refugee Agency, Mediterranean Situation, <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>, (accessed in December 15, 2021).

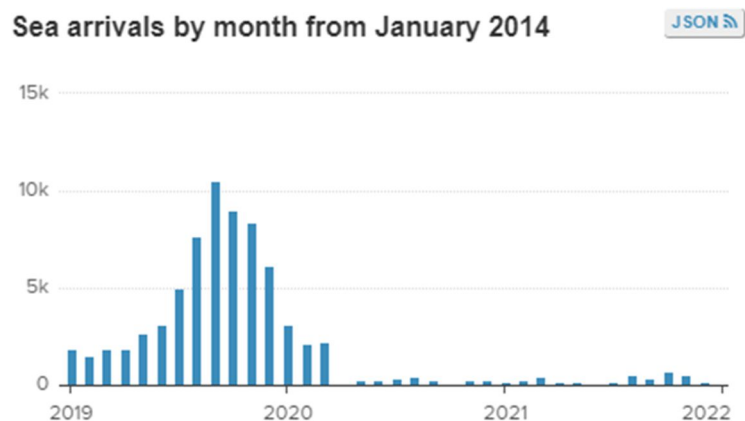
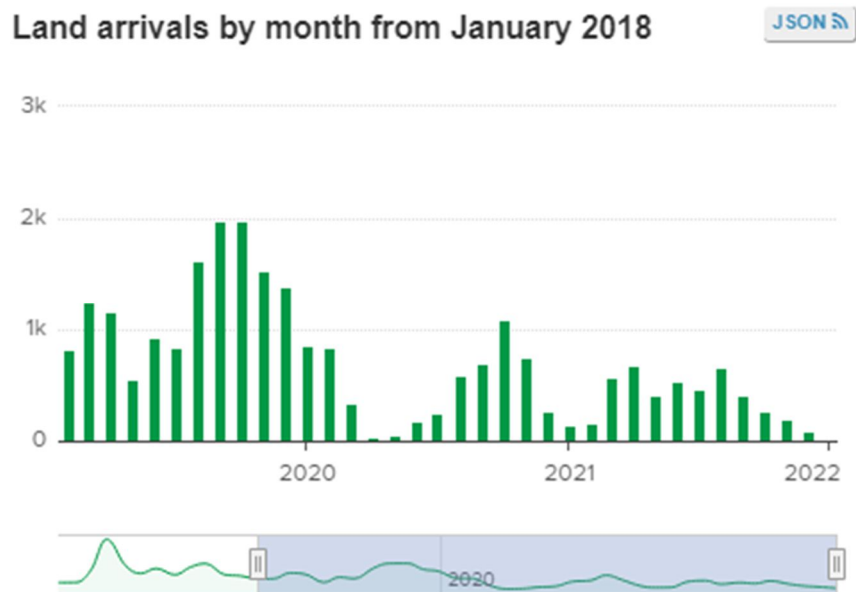
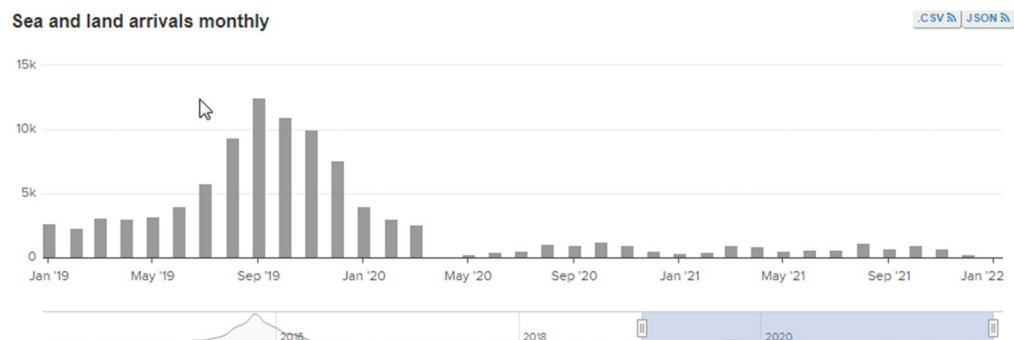
Previous years	Arrivals *	Dead and missing
2020	95,031	1,401
2019	123,663	1,335
2018	141,472	2,270
2017	185,139	3,139
2016	373,652	5,096
2015	1,032,408	3,771
2014	225,455	3,538

* Include sea arrivals to Italy, Cyprus, and Malta, and both sea and land arrivals to Greece and Spain (including the Canary Islands). Data are as of 31 December 2020 for all countries except Cyprus for which last available data are as of 31 August 2020.

Πίνακας 2

Πίνακας της Ύπατης Αρμοστείας των ΗΕ, που παρουσιάζονται οι μεταναστευτικές ροές στο δρόμο της Μεσογείου, από το 2014 έως και το 2020.⁵

⁵ United Nation Refugee Agency, Mediterranean Situation, <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>, (accessed in December 15, 2021).

Γράφημα 4

Αναλυτικά γραφήματα της Ύπατης Αρμοστείας των ΗΕ, που παρουσιάζουν τις μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα, από το 2019 έως και τον Νοέμβριο του 2021, τόσο συγκεντρωτικά, όσο και αναλυτικά σε θαλάσσια – χερσαία σύνορα.⁶

⁶ United Nation Refugee Agency, Mediterranean Situation, Greece, <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>, (accessed in December 15, 2021).

Most common nationalities of sea arrivals (since 1 January 2021)

[CSV](#) [JSON](#)

Country of origin	Source	Data date	Population	
Afghanistan		31 Oct 2021	26.0%	813
Others		31 Oct 2021	15.9%	498
Somalia		31 Oct 2021	15.9%	497
Dem. Rep. of the Congo		31 Oct 2021	9.0%	282
State of Palestine		31 Oct 2021	8.6%	268
Iraq		31 Oct 2021	7.6%	237
Syrian Arab Rep.		31 Oct 2021	6.4%	199
Pakistan		31 Oct 2021	6.2%	194
Cameroon		31 Oct 2021	2.4%	75
Iran (Islamic Rep. of)		31 Oct 2021	2.1%	65
Stateless		31 Oct 2021	0.1%	2
Algeria		31 Oct 2021	0.0%	1

Πίνακας 3

Πίνακας της Ύπατης Αρμοστείας των ΗΕ, που παρουσιάζονται οι εθνικότητες των μεταναστευτικών ροών προς την Ελλάδα, για το 2021.⁷

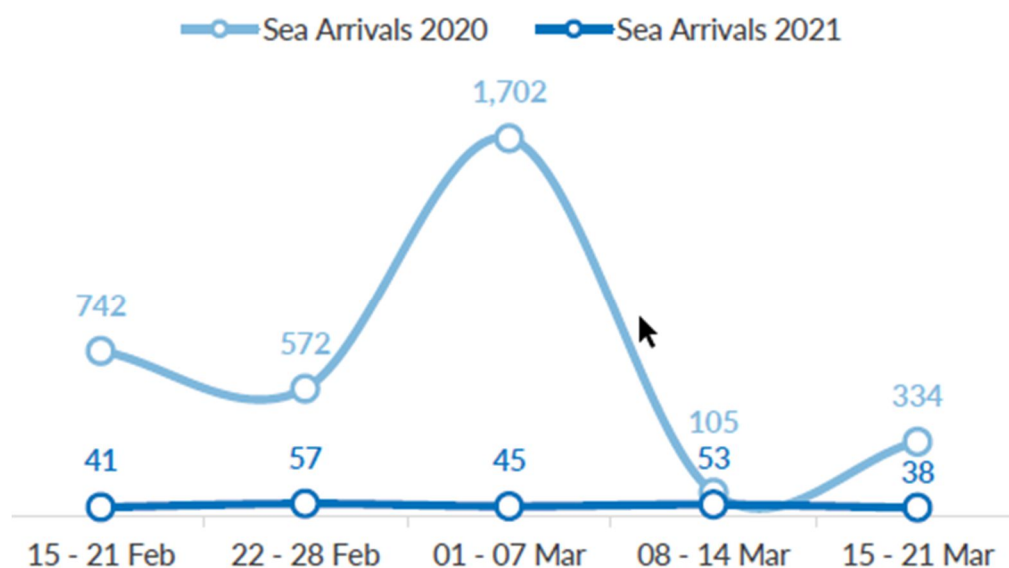
⁷ United Nation Refugee Agency, Mediterranean Situation, Greece, <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>, (accessed in December 15, 2021).

Previous years	Sea arrivals	Land arrivals	Dead and missing
2020	9,714	5,982	102
2019	59,726	14,887	71
2018	32,494	18,014	174
2017	29,718	6,592	59
2016	173,450	3,784	441
2015	856,723	4,907	799
2014	41,038	2,280	405

Πίνακας 4

Πίνακας της Ύπατης Αρμοστείας των ΗΕ, που παρουσιάζονται οι μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα, από το 2014 έως και το 2020.⁸

⁸ United Nation Refugee Agency, Mediterranean Situation, Greece, <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>, (accessed in December 15, 2021).

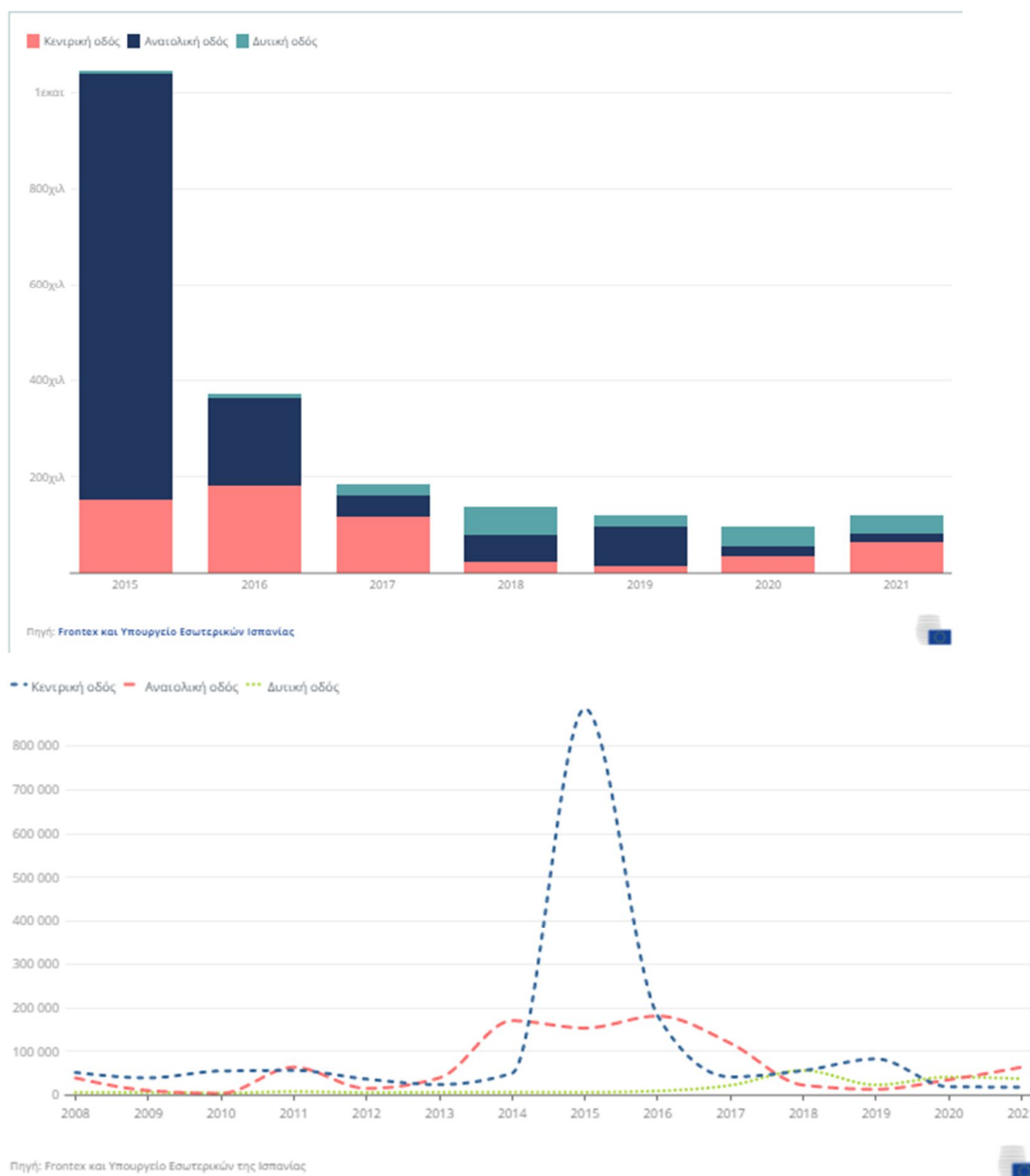
Γράφημα 5

Συγκριτικό γράφημα της Ύπατης Αρμοστείας των ΗΕ, το οποίο παρουσιάζει τις μεταναστευτικές ροές στα θαλάσσια ελληνοτουρκικά σύνορα, από 15 Φεβρουαρίου έως και 21 Μαρτίου 2020/2021. Συνολικά οι μεταναστευτικές ροές ήταν 3.455 άτομα το 2020 και 234 το 2021, καταγράφοντας μείωση 93%.⁹

⁹ United Nation Refugee Agency, Aegean Islands Weekly Snapshot 15 - 21 March 2021, <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/85643>, (accessed in December 15, 2021).

Ετήσιες παράτυπες αφίξεις (2015-2021)

Στοιχεία έως τον Νοέμβριο του 2021. Η δυτική οδός αφορά την οδό της Δυτικής Μεσογείου και την οδό της Δυτικής Αφρικής.

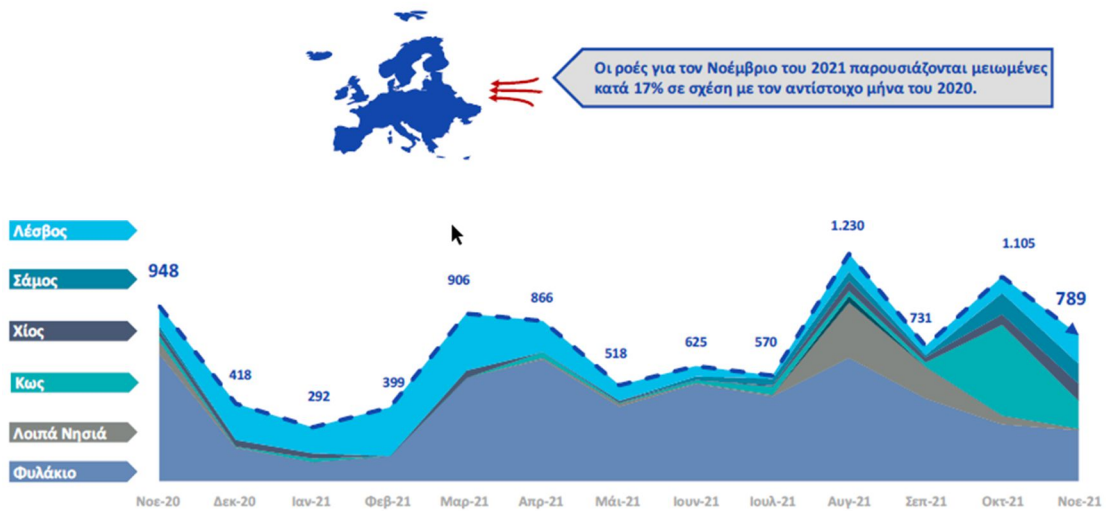
Γράφημα 6

Συγκριτικά γραφήματα του Συμβουλίου της ΕΕ, τα οποία παρουσιάζουν τις παράτυπες αφίξεις, από το 2015 έως το 2021,¹⁰ και από το 2008 έως το 2021,¹¹ στις 3 διόδους προς την ΕΕ. Παρατηρείται η μεγάλη μείωση στην ανατολική οδό.

¹⁰ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της ΕΕ, «Ενημερωτικό γράφημα - Μεταναστευτικές ροές: Ανατολική, κεντρική και δυτική οδός», 13 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/2p8n3ah9>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

¹¹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της ΕΕ, Ενημερωτικό γράφημα - Παράτυπες αφίξεις στην ΕΕ (2008-2021), 13 Δεκεμβρίου 2021, <https://tinyurl.com/yp687f8j>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

1. Ροές αφίξεων

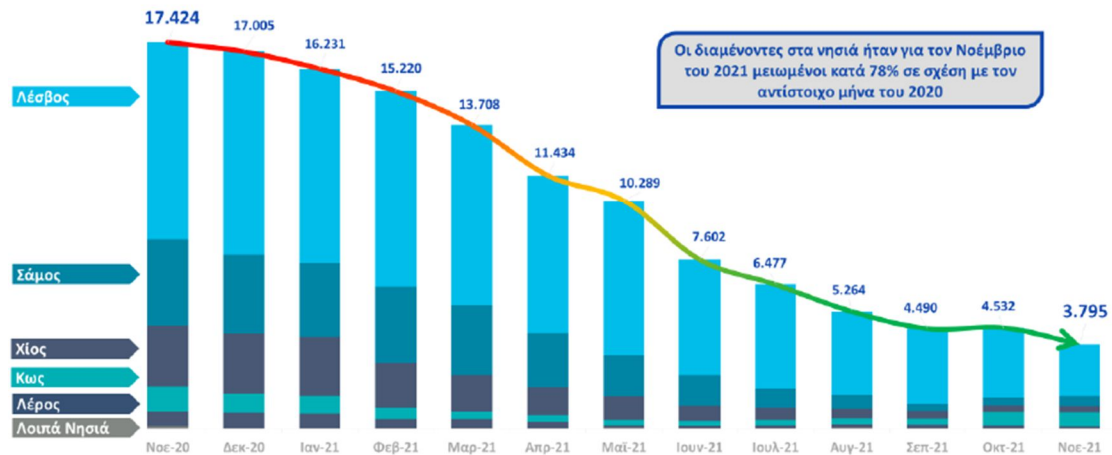

Γράφημα 7

Συγκριτικό γράφημα το οποίο παρουσιάζει τις παράτυπες μεταναστεύσεις προς τα νησιά, από τον Νοέμβριο του 2020 έως και τον Νοέμβριο του 2021.¹²

¹² Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Ενημερωτικό σημείωμα Α Νοεμβρίου 2021 Διαδικασίες Υποδοχής, Ασύλου και Ένταξης», <https://tinyurl.com/4kdtjsj6m>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

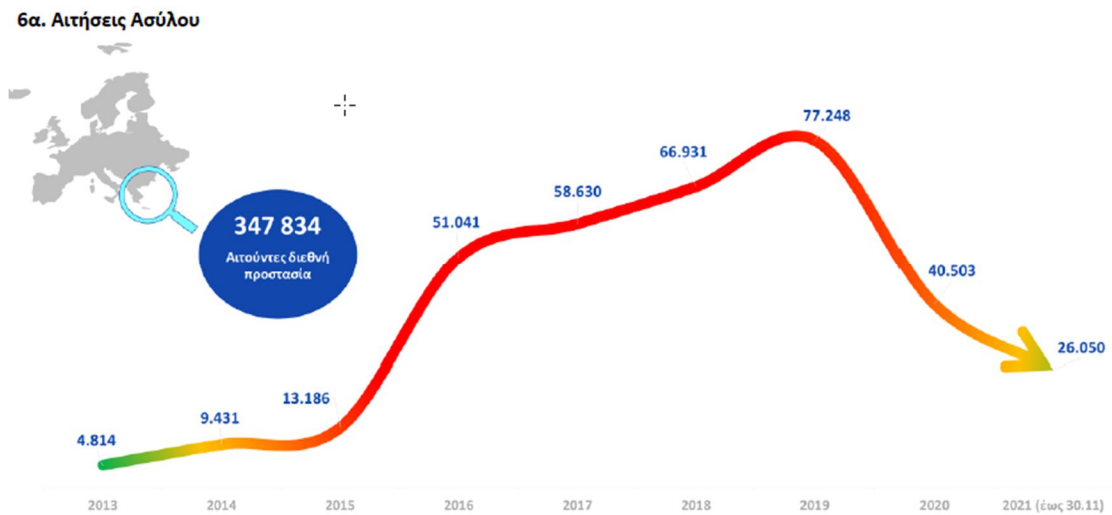
3. Διαμένοντες στα νησιά

Γράφημα 8

Συγκριτικό γράφημα το οποίο παρουσιάζει τους συνολικά διαμένοντες στα νησιά, από τον Νοέμβριο του 2020 έως και τον Νοέμβριο του 2021.¹³

¹³ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Ενημερωτικό σημείωμα Α Νοεμβρίου 2021 Διαδικασίες Υποδοχής, Ασύλου και Ένταξης», <https://tinyurl.com/4kdtj6m>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

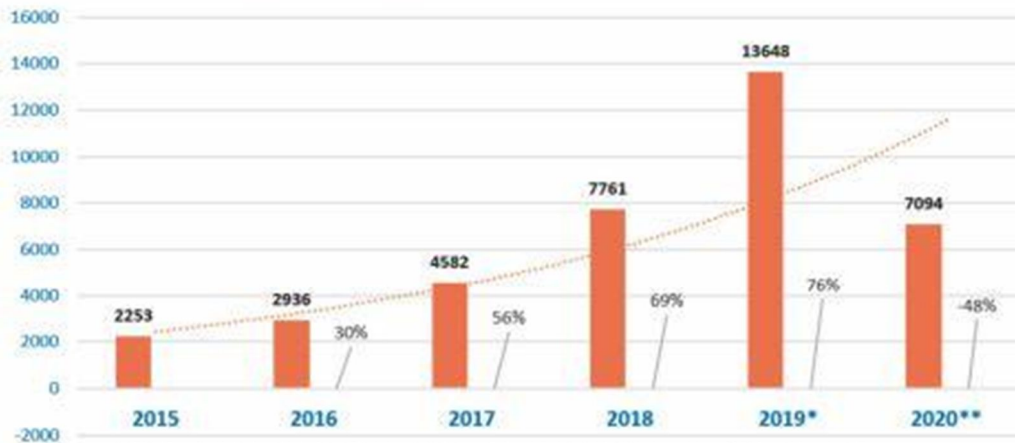

Γράφημα 9

Συγκριτικό γράφημα το οποίο παρουσιάζει τον αριθμό των αιτήσεων ασύλου στην Ελλάδα ανά έτος (για το 2021 τα στοιχεία είναι μέχρι τον Νοέμβριο).¹⁴

¹⁴ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Ενημερωτικό σημείωμα Α Νοεμβρίου 2021 Διαδικασίες Υποδοχής, Ασύλου και Ένταξης», <https://tinyurl.com/4kdtjsj6m>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

ΝΕΕΣ ΑΙΤΗΣΕΙΣ ΑΣΥΛΟΥ ΤΑ ΕΤΗ 2015-2020**

Σημ. Οι αιτητές ασύλου έχουν αυξηθεί κατά 506% το 2019 σε σύγκριση με το έτος 2015. Παρόλα αυτά το 2020 υπάρχει μια εμφανής μείωση, η οποία είναι αποτέλεσμα της πανδημίας COVID-19

* περιλαμβάνονται νέες αιτήσεις, μεταγενέστερες αιτήσεις και επανανοιγμένοι φακέλοι

** μόνο νέες αιτήσεις

Γράφημα 10

Συγκριτικό γράφημα το οποίο παρουσιάζει τον αριθμό των αιτήσεων ασύλου στην Κύπρο ανά έτος από το 2015.¹⁵

¹⁵ Μιγάλης, Χατζηβασίλης, «Νουρή: Θα σηκώσω τον φράκτη αν κοπούν οι ροές», Philenews.com, 24 Ιουλίου 2021, <https://tinyurl.com/yckamw9x>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Παράρτημα «Δ»
Δήλωση ΕΕ – Τουρκίας του 2016¹

Σήμερα τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου συναντήθηκαν με τον τούρκο ομόλογό τους. Επρόκειτο για την τρίτη συνάντηση από τον Νοέμβριο του 2015 που ήταν αφιερωμένη στην εμβάθυνση των σχέσεων ΕΕ-Τουρκίας καθώς και στην αντιμετώπιση της μεταναστευτικής κρίσης.

Τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου εξέφρασαν θερμότητα συλλυπητήρια στον λαό της Τουρκίας μετά τη βομβιστική επίθεση της Κυριακής στην Άγκυρα. Καταδίκασαν απερίφραστα αυτή την αποτρόπαια πράξη και τόνισαν άλλη μια φορά ότι υποστηρίζουν την καταπολέμηση της τρομοκρατίας σε όλες τις μορφές της.

Η Τουρκία και η Ευρωπαϊκή Ένωση επιβεβαίωσαν τη δέσμευσή τους για την εφαρμογή του κοινού τους σχεδίου δράσης που ενεργοποιήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2015. Έχει σημειωθεί ήδη αρκετή πρόοδος, ιδίως με το άνοιγμα της αγοράς εργασίας της Τουρκίας στους Σύρους υπό καθεστώς προσωρινής προστασίας, την εκ νέου θέσπιση της υποχρέωσης θεώρησης για τους Σύρους και άλλες εθνικότητες, την αναβάθμιση των προσπαθειών της τουρκικής ακτοφυλακής και αστυνομίας σε θέματα ασφάλειας και την ενίσχυση της ανταλλαγής πληροφοριών. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αρχίσει να εκταμιεύει τα 3 δισεκατομμύρια ευρώ της διευκόλυνσης για τους πρόσφυγες στην Τουρκία για συγκεκριμένα σχέδια και έχουν προχωρήσει οι εργασίες για την ελευθέρωση των θεωρήσεων και στο πλαίσιο των ενταξιακών συνομιλιών, μεταξύ άλλων με το άνοιγμα του Κεφαλαίου 17 τον περασμένο Δεκέμβριο. Στις 7 Μαρτίου 2016 η Τουρκία συμφώνησε περαιτέρω να δεχθεί την ταχεία επιστροφή όλων των μεταναστών που δεν χρίζουν διεθνούς προστασίας και μεταβαίνουν από την Τουρκία στην Ελλάδα και να κάνει δεκτούς στο έδαφός της όλους τους παράτυπους μετανάστες που συλλαμβάνονται σε τουρκικά ύδατα. Η Τουρκία και η ΕΕ συμφωνούν επίσης να αναβαθμίσουν τα μέτρα κατά των διακινητών μεταναστών και εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για την ανάληψη δραστηριότητας από το ΝΑΤΟ στο Αιγαίο. Ταυτοχρόνως η Τουρκία και η ΕΕ αναγνωρίζουν ότι απαιτούνται περαιτέρω ταχείες και αποφασιστικές προσπάθειες.

¹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Δήλωση ΕΕ - Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016», <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>, (έγινε πρόσβαση στις 15 Δεκεμβρίου 2021).

Προκειμένου να εξαρθρωθεί το επιχειρηματικό μοντέλο των διακινητών και να προσφερθεί στους μετανάστες μια εναλλακτική λύση ώστε να μη βάζουν σε κίνδυνο τη ζωή τους, η ΕΕ και η Τουρκία αποφάσισαν σήμερα να δώσουν τέλος στην παράτυπη μετανάστευση από την Τουρκία προς την ΕΕ. Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος αυτός, συμφώνησαν ως προς τα εξής πρόσθετα σημεία δράσης:

1) Όλοι οι νέοι παράτυποι μετανάστες που φθάνουν στα ελληνικά νησιά μέσω Τουρκίας από τις 20 Μαρτίου 2016 και έπειτα θα επιστρέφονται σε αυτήν. Αυτό θα συμβαίνει σε πλήρη συμφωνία με το ενωσιακό και διεθνές δίκαιο, άρα με αποκλεισμό κάθε είδους ομαδικών απελάσεων. Όλοι οι μετανάστες θα προστατεύονται σύμφωνα με τα σχετικά διεθνή πρότυπα και τηρουμένης της αρχής της μη επαναπροώθησης. Θα πρόκειται για προσωρινό και έκτακτο μέτρο που είναι απαραίτητο προκειμένου να σταματήσει ο ανθρώπινος πόνος και να αποκατασταθεί η δημόσια τάξη. Οι μετανάστες που φθάνουν στα ελληνικά νησιά θα καταγράφονται δεόντως και τυχόν αιτήσεις ασύλου θα διεκπεραιώνονται ατομικά από τις ελληνικές αρχές δυνάμει της οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. Οι μετανάστες που δεν αιτούνται άσυλο ή η αίτηση των οποίων κρίνεται αβάσιμη ή απαράδεκτη βάσει της ως άνω οδηγίας θα επιστρέφονται στην Τουρκία. Η Τουρκία και η Ελλάδα, με τη συνδρομή των θεσμικών οργάνων και οργανισμών της ΕΕ, θα λάβουν τα αναγκαία μέτρα και θα συνάπτουν εφόσον απαιτείται διμερείς διακανονισμούς, περιλαμβανομένης και της παρουσίας τούρκων αξιωματούχων στα ελληνικά νησιά και ελλήνων αξιωματούχων στην Τουρκία από τις 20 Μαρτίου 2016, για να εξασφαλίζεται η επικοινωνία και ως εκ τούτου να διευκολύνεται η απρόσκοπτη εφαρμογή των εν λόγω διακανονισμών. Η ΕΕ θα καλύψει τις δαπάνες των επιχειρήσεων επιστροφής παράτυπων μεταναστών.

2) Για κάθε επιστροφή Σύρου στην Τουρκία από τα ελληνικά νησιά, ένας άλλος Σύρος θα επανεγκαθίσταται από την Τουρκία στην ΕΕ, λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων τρωτότητας του ΟΗΕ. Θα συσταθεί μηχανισμός, με τη συνδρομή της Επιτροπής, των οργανισμών της ΕΕ και άλλων κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένης και της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, ο οποίος θα διασφαλίζει ότι η αρχή αυτή θα εφαρμόζεται από την ίδια ημέρα από την οποία αρχίζουν οι επιστροφές. Θα δοθεί προτεραιότητα στους μετανάστες που δεν έχουν προηγουμένως εισέλθει ή επιχειρήσει να εισέλθουν παρατύπως στην ΕΕ. Από την πλευρά της ΕΕ, η επανεγκατάσταση στο πλαίσιο του μηχανισμού αυτού θα υλοποιηθεί, κατ' αρχήν, με τήρηση των δεσμεύσεων που έχουν λάβει τα κράτη μέλη

στο πλαίσιο των συμπερασμάτων των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών, συνελθόντων στο πλαίσιο του Συμβουλίου στις 20 Ιουλίου 2015, σύμφωνα με τις οποίες παραμένουν 18.000 θέσεις επανεγκατάστασης. Οι τυχόν περαιτέρω ανάγκες επανεγκατάστασης θα υλοποιούνται μέσω παρόμοιου εθελοντικού διακανονισμού έως του ανώτατου ορίου 54.000 πρόσθετων ατόμων. Τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου επικροτούν την πρόθεση της Επιτροπής να προτείνει τροποποίηση στην απόφαση περί μετεγκατάστασης της 22ας Σεπτεμβρίου 2015, ώστε τυχόν δεσμεύσεις μετεγκατάστασης που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο του εν λόγω διακανονισμού να συμψηφίζονται με μη διατεθείσες θέσεις δυνάμει της απόφασης. Εφόσον οι διακανονισμοί αυτοί δεν επιτύχουν τον στόχο του τερματισμού της παράτυπης μετανάστευσης και ο αριθμός των επιστροφών πλησιάσει τους αριθμούς που προβλέπονται ανωτέρω, ο μηχανισμός αυτός θα επανεξεταστεί. Εφόσον ο αριθμός των επιστροφών υπερβεί τους αριθμούς που προβλέπονται ανωτέρω, ο μηχανισμός αυτός θα καταργηθεί.

3) Η Τουρκία θα λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα με σκοπό να αποτρέψει το άνοιγμα νέων θαλάσσιων ή χερσαίων οδών παράνομης μετανάστευσης από την Τουρκία προς την ΕΕ και θα συνεργασθεί εν προκειμένω με τις γειτονικές χώρες καθώς και με την ΕΕ.

4) Όταν τείνουν να σταματήσουν οι παράτυπες διελεύσεις μεταξύ Τουρκίας και ΕΕ ή, τουλάχιστον μειωθούν σε σημαντικό βαθμό και κατά διατηρήσιμο τρόπο, θα ενεργοποιηθεί το εθελοντικό πρόγραμμα εισδοχής για ανθρωπιστικούς λόγους. Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα συνεισφέρουν στο πρόγραμμα εθελοντικά.

5) Η εφαρμογή του χάρτη πορείας για την ελευθέρωση του καθεστώτος θεωρήσεων θα επισπευσθεί σε όλα τα συμμετέχοντα κράτη μέλη προκειμένου να αρθούν οι υποχρεώσεις θεώρησης για τους τούρκους πολίτες το αργότερο έως τα τέλη Ιουνίου του 2016, με την προϋπόθεση ότι θα έχουν εκπληρωθεί όλα τα κριτήρια. Προς τούτο, η Τουρκία θα προβεί στις αναγκαίες ενέργειες για να ανταποκριθεί στις εναπομένουσες απαιτήσεις ούτως ώστε να μπορέσει η Επιτροπή, μετά την απαιτούμενη αξιολόγηση της συμμόρφωσης προς τα κριτήρια, να υποβάλει κατάλληλη πρόταση έως τα τέλη Απριλίου, βάσει της οποίας θα λάβουν τελική απόφαση το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο.

6) Η ΕΕ, σε στενή συνεργασία με την Τουρκία, θα επισπεύσει περαιτέρω την εκταμίευση των 3 δισεκατομμυρίων ευρώ που είχαν αρχικά εγκριθεί στο πλαίσιο της διευκόλυνσης για τους πρόσφυγες στην Τουρκία και θα εξασφαλίσει την

χρηματοδότηση περαιτέρω έργων για τα πρόσωπα που τελούν υπό προσωρινή προστασία και έχουν εντοπισθεί με ταχεία συμβολή της Τουρκίας πριν από το τέλος του Μαρτίου. Ένας πρώτος κατάλογος συγκεκριμένων σχεδίων για τους πρόσφυγες, ιδίως στους τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης, των υποδομών, της διατροφής και άλλων εξόδων διαβίωσης, που μπορούν να χρηματοδοτηθούν ταχέως από τη διευκόλυνση, θα καταρτισθεί από κοινού, εντός μίας εβδομάδας. Όταν θα έχουν σχεδόν εξαντληθεί οι πόροι αυτοί και υπό την προϋπόθεση ότι οι ανωτέρω δεσμεύσεις έχουν εκπληρωθεί, η ΕΕ θα κινητοποιήσει συμπληρωματική χρηματοδότηση της διευκόλυνσης ύψους 3 δισεκατομμυρίων ευρώ μέχρι το τέλος του 2018.

7) Η ΕΕ και η Τουρκία σημείωσαν με ικανοποίηση τις διεξαγόμενες εργασίες για την αναβάθμιση της τελωνειακής ένωσης.

8) Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Τουρκία επιβεβαίωσαν τη δέσμευσή τους για νέα ενεργοποίηση της ενταξιακής διαδικασίας όπως ορίζεται στην κοινή τους δήλωση της 29ης Νοεμβρίου 2015. Εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για το άνοιγμα του Κεφαλαίου 17 στις 14 Δεκεμβρίου 2015 και αποφάσισαν ως επόμενο βήμα να ανοίξουν το κεφάλαιο 33 κατά τη διάρκεια της ολλανδικής Προεδρίας. Σημείωσαν με ικανοποίηση ότι η Επιτροπή θα υποβάλει σχετική πρόταση τον Απρίλιο. Οι προπαρασκευαστικές εργασίες για το άνοιγμα άλλων κεφαλαίων θα συνεχιστούν με ταχύτερο ρυθμό, χωρίς να επηρεάζονται οι θέσεις των κρατών μελών σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες.

9) Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα συνεργασθούν με την Τουρκία σε κάθε κοινή προσπάθεια βελτίωσης των ανθρωπιστικών συνθηκών στο εσωτερικό της Συρίας, ιδίως σε ορισμένες περιοχές κοντά στα τουρκικά σύνορα, η οποία θα έδινε την δυνατότητα στον τοπικό πληθυσμό και τους πρόσφυγες να ζήσουν σε ασφαλέστερες περιοχές.

Όλα αυτά τα στοιχεία θα προωθούνται εκ παραλλήλου και θα αποτελούν αντικείμενο μηνιαίας από κοινού παρακολούθησης.

Η ΕΕ και η Τουρκία αποφάσισαν να συναντηθούν εκ νέου, εφόσον παραστεί ανάγκη, σύμφωνα με την κοινή δήλωση της 29ης Νοεμβρίου 2015.